EPISTOLAE OBSCURORUM VIRORUM

I

❡ *THOMAS LANGSCHNEYDERIUS, baccalaurius theologiae formatus quamvis indignus Sal. d. superexcellenti necnon scientificissimo viro domino Ortvino Gratio Daventriensi poetae, oratori, et philosopho, necnon theologo, et plus si vellet*

QUONIAM (ut dicit Aristoteles) dubitare de singulis non est inutile, et quia legitur in Eccl's: "proposui in animo meo quaerere et investigare de omnibus quae sunt sub sole:" igitur ego proposui mihi movere unam quaestionem in qua dubium habeo ad dominationem vestram.

Sed prius protestor per deum sanctum, quod non volo tentare dominationem seu venerabilitatem vestram: sed

[1] *T. Langs.:* Böcking has devoted much research and ingenuity to an attempt to identify the Obscure Men with real personages. Except in a few instances, however, his results are inconclusive, and it is far from certain that personal allusions are as a rule intended. See ii. 58.

[2] *formatus:* one who had completed the prescribed course on the "Sentences" (of Peter Lombard), and was awaiting his licence. This degree still survives at the University of Coimbra. Rashdall, *Universities of Europe in the Middle Ages*, 1895, ii. 106. The statutes of the University of Erfurt ordained that a *Bac. form.* should remain in residence for two years, "in opponendo et respondendo," before obtaining his licence. J. C. H. Weissenborn, *Acten der Erfurter Universität. Halle*, 1881, Thl. ii. p. 57; and Thurot, *De l'organisation de l'Enseignment dans l'Université de Paris, au moyen age*, Paris, 1850, p. 149.

[3] *scient.:* "Heliandus . . . vir solers, scientificus, et disertus." (*Du Cange.*) Cf. *Forcellini*, s.v.

[5] *et plus:* a parallel may be found in the *Timon* of Lucian, c. 52, where Demeas declares Timon to be the greatest of orators, "καὶ τὰ ἄλλα πάντα ὁπόσα ἂν ἐθέλοι."

[6] *Arist.:* "Fortasse autem difficile sit de ejusmodi rebus confidenter declarare: nisi saepe pertractata sint: dubitare autem de singulis non erit inutile." A. M. S. Boetii, editio prima in *Categorias Aristotelis*, Venetiis, 1499, p. 50. (Categ. vii. *ad fin.*)

[7] *Eccl.:* Eccles. i. 13; "fiunt." *Vulg.*

[9] *unam:* merely "a"; very frequent in the E. O. V.

[13] *tentare:* to examine; cf. "temptamen vel examen," *Die Statutenbücher der Universität Leipzig*, 1861, 331. "He seide this thing, temptinge him." *John* vi. 6. (Wycl.)

ego cupio cordialiter et affectuose quod instruatis me super dubium illud. Quia scriptum est in evangelio: "Noli tentare dominum deum tuum," quia, ut dicit Salomon: "a deo est omnis sapientia;" sed vos dedistis mihi omnem scientiam quam ego habeo, et omnis scientia bona est origo sapientiae: ergo vos estis mihi quodammodo deus, quia dedistis mihi initium sapientiae, loquendo poetice.

Est autem illa quaestio sic introducta: Dudum fuit hic prandium Aristotelis, et doctores, licentiati, necnon magistri fuerunt in magna laetitia, et ego fui etiam ibi; et bibimus pro primo ferculo tres haustus de malvatico, et pro prima vice imposuimus semellas recentes, et fecimus offam, et deinde habuimus sex fercula de carnibus, et gallinis, et caponibus, et unum de piscibus; et procedendo de uno ferculo in aliud, semper bibimus vinum Kotzborgense, Rhenense, et cerevisiam Embeccensem, necnon Thurgensem et Neuburgensem; et magistri fuerunt bene contenti, et dixerunt quod d. Magistri novelli bene expediverunt se, et cum magno honore.

[15] *Evang.:* Matt. iv. 7, "non temtabis." *Vulg.*

[17] *Salo.:* "omnis sap. a Domino Deo est." *Vulg.*

[23] *prandium Arist.:* an Inception banquet given by the newly made Masters to the other graduates. The Statutes of the University of Leipsic contain several references to this festivity. For a sumptuary ordinance issued in 1496, regulating the quality and quantity of the viands and wines, see *Die Statutenbücher der Univ. Leipzig*, Leipsic, 1861, p. 25. The junior students seem to have been in the habit of intercepting "cibaria et potagia" while being conveyed to the table; and a warning to the undergraduates against interfering with the attendants was issued in 1534. *Ibid.* p. 147.

[26] *sem. recent.:* "hot rolls," *semella* being bread made of the finest flour; Lat. *simila*, fine flour. Cf. "Simnels" and "Simnel-cakes."

[27] *offam:* a "sop" for the wine. Cf. "Thanne he taketh a sop in fine clarree." Chaucer, *Merch. Tale*, 599.

[28] *procedendo*, &c. Cf. "Le tout associé de breuvaige sempiternal." Rabelais, *Pantagruel*, iv. 59.

[29] *Kotzborgense*, of Kötzschenbroda, a village near Dresden.

[30] *Embeccensem*, of Eimbeck, or Einbeck, in Hanover; still noted for its beer.

[31] *Thurgensem*, of Torgau, in Prussian Saxony, on the Elbe.

[31] *Neuburgensem.* Naumburg beer, however, seems to have had its defects. "Naumburg beer is very good," wrote Luther to his wife in 1546, "though I fancy the pitch fills my chest with phlegm. The devil has spoilt all the beer in the world with his pitch, and the wine with his brimstone." *Life of Luther*, by Julius Köstlin, London, 1895, p. 487.

In the *De Generibus Ebriosorum* (*Francofurti ad Moen.*, 1643, p. 454) we are warned that Naumburg beer injures the sight. A hint of the supposed cause may be gathered from Gerarde's *Herball*, "Darnel hurteth the eies and maketh them dim, if it happen in corn either for bread or drink." Cf. Ovid, *Fasti*, i. 691.

Tunc magistri hilarificati inceperunt loqui artificialiter de magnis quaestionibus. Et unus quaesivit, utrum dicendum "magister nostrandus" vel "noster magistrandus," pro persona apta nata ad fiendum doctor in theologia, sicut pronunc est in Colonia mellifluus pater frater Theodericus de Ganda, ordinis Carmelitarum venerandissimus legatus almae universitatis Coloniensis, providentissimus artista, philosophus, argumentator, et theologus supereminens. Et statim respondit magister Warmsemmel lansmannus meus, qui est Scotista subtilissimus, et Magister XVIII annorum, et fuit tempore suo pro gradu magisterii bis reiicitus, et ter impeditus, et tamen stetit ulterius quoad fuit promotus pro honore universitatis, et intelligit bene facta sua, et habet multos discipulos, parvos et magnos, senes cum iunioribus, et cum magna maturitate dixit, et tenuit quod dicendum est "nostermagistrandus," quod sit una dictio: quia "magistrare" significat "magistrum facere," et "baccalauriare" "baccalaurium facere," et "doctorare" "doctorem facere": et hinc veniunt isti termini "magistrandus, baccalauriandus, et doctorandus." Sed quia

[34] *hilarificati:* the only instance.

[34] *artificialiter:* "Scholastically," in accordance with the rules of art. Cf. Recorde, *Gr. Arts:* "You have answered the question very artificially; and truly I commend you." (N. E. D. i. 474.)

[39] *Theod. de G.:* Theodoric of Gouda—not of Ghent (Gaude, Gandavum) as might be supposed—an ignorant Carmelite monk, of whom H. Cornelius Agrippa wrote: "Of like clay they moulded another instrument; an untaught illiterate fellow—crafty and adroit withal, and therein the fitter for their machinations—a certain Carmelite monk, who, merely because he was useful in spreading those calumnies of theirs against Reuchlin that all Christendom wots of, the Cologne Divines rewarded with a Theologian's crown (Theologica sua aureola remunerarunt)." Epp. vii. 26. Not to be confused with the physician Theod. Gerardus, also of Gouda, and almost a contemporary.

[40] *legatus:* not of the Univ., but of the Theological Faculty only. H. Glareanus, in 1514, assures Reuchlin that the University, as a whole, was not in opposition to him—"unless the theologians constitute the University." *Epp. Ill. Vir. ad Reuchl.*

[41] *artista:* "master of the liberal arts." Urquhart (*Rabelais*, ii. 10) translates the obsolete French "artiens" as "Artists, or Masters of Arts."

[43] *Warmsemmel:* lit. "Hot-cake."

[43] *lansmannus:* "my compatriot." Cf. "Stand by me, countryman . . . I am your own native landsman." *Quentin Durward*, chap. vi.

[43] *Scotista:* follower of Duns Scotus; as opposed to follower of Thomas Aquinas. "Scotists and Thomists now in peace remain." Pope, *Ess. on Crit.*, 444.

[45] *reiicitus:* for *reiectus*, "ploughed."

[45] *impeditus:* "Si autem negligens quis omnino fuerit . . . sit impeditus." *Die Stat. der Univ. Leip.* (*ut supra*), p. 443.

[50] *una dictio:* "one word," the numeral here being correctly used.

[53] *termini:* "technical terms."

doctores in sacra theologia non dicuntur doctores, sed propter humilitatem et etiam sanctitatem, et propter differentiam nominantur seu appellantur magistri nostri, quia stant in fide catholica in loco domini nostri Iesu Christi qui est fons vitae; sed Christus fuit nostrorum omnium magister; ergo ipsi appellantur magistri nostri, quia habent nos instruere in via veritatis, et deus est veritas, quapropter merito vocantur magistri nostri, quia omnes nos scilicet Christiani debemus et tenemur audire praedicationem eorum, et nullus debet dicere contra eos, ex quo sunt omnium nostrum magistri. Sed "nostro-tras-trare" non est in usu, et neque legitur in vocabulario Exquo, neque in Catholicon, neque in Breviloquo, neque in Gemmagemmarum, qui tamen habet multos terminos: Ergo debemus dicere "noster magistrandus," et non "magister nostrandus."

Tunc Magister Andreas Delitzsch, qui est multum

[57] *mag. nost.*: "They take themselves in a maner for God's peres, when they are saluted solemnly by the name of maister doctours, or Magister noster: . . . and therefore they affyrme it to be a muche great offence, if one doe write MAGISTER NOSTER otherwise than with great letters, that and if ye tourne the words, saiying noster Magister, in steede of Magister noster, than all at ones ye disorder the majestee of the Theological name." Erasmus, *Enc. Moriae* (Challoner's transl.).

[67] *Vocabulario*, &c. The work usually cited as the *Vocabularius Ex Quo* is a Latin-German vocabulary, compiled from the *Catholicon* (*v. infra*), and other works, and first printed in 1467.

[67] *Catholicon.* A Latin Grammar and Dictionary, compiled by Joannes Balbus de Janua (Giovanni da Genova) in five parts. It was based on the *Magnae Derivationes* of Hugutio, or Uguccione, of Pisa.

Uguccione's book (which was never printed, though MSS. are numerous) was in its turn based on the *Origines* of Isidore of Seville, and the *Elementarium Doctrinae Rudimentum* of Papia (Papias) the Lombard. (P. J. Toynbee, *Dante's Obligations to the Mag. Deriv. of Uguccione of Pisa*, Romania, October 1897.)

The edition of the *Cathol.* pub. at Mentz in 1460 is one of the earliest of printed books. In an eloquent colophon the printer draws attention to the novelty of the process employed, in which neither "reed, stile, nor pen" was made use of.

[68] *Breviloquo*: this lexicon, formerly attributed to Guarinus of Verona, was the work of Reuchlin. S. Berger (*De Glossariis . . . quibusdam Med. Aevi . . . Dissertatio Critica*, Paris, 1879, p. 30) remarks that it would have been scarcely credible that such a "preposterous lexicographer" could have been Reuchlin himself, had not Melanchthon vouched for the fact. We must bear in mind, however, that Reuchlin was only twenty years old when the *Breviloquus* was published, and although many of its etymologies are sufficiently absurd, it is not merely a Scriptural, but a classical vocabulary.

[68] The *Gemma Gemmarum* was a popular Latin-German lexicon, numerous editions of which had been published before 1515.

[71] *Andr. Delitzsch.* Andreas Epistates, or Delicianus, was rector of the University of Leipsic in 1513 and 1519. (See note, l. 87, *inf.*)

subtilis et pro parte est poeta, et pro parte est artista, medicus et iurista, et iam legit ordinarie Ovidium in metam̃, et exponit omnes fabulas allegorice et litteraliter, et ego fui auditor eius, quia exponit multum fundamentaliter, et etiam legit in domo sua Quintilianum et Iuvencum, et ipse tenuit oppositum magistro warmsemel, et dixit quod debemus dicere "magisternostrandus." Quia sicut est differentia inter "magister noster," et "noster magister," ita etiam est differentia inter "magister nostrandus," et "noster magistrandus": Quia mgr̃ nr̃ dicitur doctor in theologia, et est una dictio, sed "noster magister" sunt duae dictiones, et sumitur pro unoquoque magistro in quacunque scientia liberali, seu mechanica manuali seu capitali. Et non obstat quod "nostro-tras-trare" non est in usu, q̇ possumus fingere nova vocabula, et ipse allegavit super hoc Horatium.

Tunc magistri multum admiraverunt eius subtilitatem, et unus portavit ei unum cantharum cerevisiae Neubergensis, et ipse dixit: "ego volo expectare, sed parcatis mihi," et tetigit birretum, et risit hilariter, et portavit magistro warmsemel, et dixit: "Ecce domine magister, ne putetis quod sum inimicus vester," et bibit in uno anhelitu; et magister warmsemel respondit ei fortiter pro honore Slesitarum. Et magistri omnes fuerunt laeti, et postea fuit pulsatum ad vesperas.

[73] *Ordinary* lectures were delivered before noon; opposed to "extraordinary" and "cursory" lectures, which were less formal, and given at various hours.

[74] *allegorice*, &c. See i. 28.

[76] *Quintilianum*, &c. The *De Institutione Oratoria Libri XII.* of M. Fabius Quintilianus was several times printed before 1513, as well as the *Declamationes*, now regarded as spurious. Caius Vettius Aquilinus Juvencus, "the Christian Virgil," wrote a Gospel History in 3233 hexameters, under the title of *C. V. A. J. Hispani Presbyteri Evangelicae Historiae Lib. IV.* (Migne, *Patrol. Cursus*, tom. xix.)

[87] *Horatium:* "Et nova fictaque habebunt verba fidem, si nuper Graeco fonte cadent, parce detorta."
De Arte Poet., 52.

This quotation is attributed to Delitsch with peculiar propriety. There is a copy in the Brit. Mus. of: *Quinti Horatii Flacci Venusini Institutiones Pœtarum* [*sic*] *ad Pisones* (*s. l. et a*). This has, by way of preface, *Dicolon Distrophon .M. Andree Epistatis Delitiani ad Lectorem*, and at the end some verses headed *M. Andreas Epistates Delitianus in Antipoetas.*

[88] *Admiraverunt:* Act. for Dep. forms are common in the E. O. V., but not consistently.

[91] *birretum:* biretta, "college-cap."

[95] *Slesitarum.* The four "nations" at Leipsic University were usually known as the Bavarian, the Polish, the Saxon, and the Misnian. See Rashdall, *Univ. of Eur. in the Mid. Ages*, ii. 256.

Quapropter rogo excellentiam vestram quod velitis mihi exponere mentem vestram, quia vos estis multum profundus: et ego dixi protunc, "magister Ortvinus debit mihi bene scribere veritatem, quia fuit praeceptor meus in Daventria, quando fui tertiarius."

Etiam debetis mihi certificare quomodo stat in guerra inter vos et doctorem Ioannem Reuchlin. Quia intellexi quod iste ribaldus (quamvis sit doctor et iurista) nondum vult revocare verba sua. Et mittatis etiam adhuc semel mihi librum magistri nostri Arnoldi de Thungaris, quem articulatim composuit, quia est multum subtilis, et tractat de multis profunditatibus in theologia. Valete, et non habeatis pro malo, quod scribo vobis ita socialiter, quia vos dixistis mihi olim quod amatis me sicut frater, et vultis me promovere in omnibus, etiam si debeatis mihi concedere magnam pecuniam.

Datum in Lyptzick.

II

ℭ *MAGISTER IOANNES PELLIFEX S. D. M. Ortvino Gratio*

SALUTEM amicabilem et servitutem incredibilem. Venerabilis domine magister.

Quia, ut dicit Aristot' in praedicamentis, de singulis dubitare non est inutile: quapropter est una res quae

[102] *certificare:* for *certiorem facere,* "you might let me know."

[103] *guerra,* "dispute"; common in Med. Lat.

[104] *ribaldus:* here a mere term of abuse, "blackguard." For a discussion of this curious word, see T. Wright, *Political Songs of England,* 1839 (*Notes*).

[106] *Arnoldi:* of Arnold von Tongern, apart from his connection with the Reuchlin controversy, we know but little. Variously known as Arnoldus Luydius, A. Tungris (Tungaris, Thungaris), he was born at, or near, Tongres, in what is now the Belgian province of Limbourg. In 1494 he became Dean of the Faculty of Arts at Cologne, and held a prebend at the Cathedral, which he resigned on being presented to one at Liège by his patron, and former pupil, the bishop of the latter see. The derisive attacks made upon von Tongern in the E. O. V. are bitter and unscrupulous. He died at Liège, 1540, and was buried in the Cathedral, where his epitaph may still be read.

[107] *articulatim:* *i.e.* in the form of "Articuli." See Introd.

[112] *concedere:* *i.e.* by way of bribes to patrons.

[1] *Pellifex:* currier.

[5] *Arist.* Cf. i. 1.

facit mihi magnam conscientiam. Nuper fui in missa Franckfurdensi. Tunc ivi cum uno baccalaurio per plateam ad forum, et obviaverunt nobis duo viri qui apparuerunt satis honesti, quantum ad aspectum, et habuerunt nigras tunicas, et magna caputia cum liripipiis. Et deus est testis meus quod putavi quod sint duo magistri nostri: et feci ipsis reverentiam, deponendo birretum: tunc ille baccalaurius stimulavit me, et dixit: "Amore dei quid facitis? isti sunt Iudaei, et vos deponitis birretum vestrum ante eos:" tunc ego ita fui perterritus, ut si vidissem unum diabolum. Et dixi; "domine baccalaurie, parcat mihi dominus deus, quia feci ignoranter. Sed quid putatis, utrum sit magnum peccatum?"

Et primo dixit quod videtur sibi, quod est peccatum mortale, quia comprehenditur sub idolatria, et est contra primum praeceptum ex decem praeceptis, quod est "unum crede deum." Quia quando aliquis facit honorem Iudaeo, vel pagano quasi esset Christianus, tunc facit contra Christianitatem, et apparet esse met

[7] *missa:* Germ. *Messe;* fair, or market-day: originally used in the sense of "Mass," the word came to mean the festival of a saint on which a solemn mass was celebrated (*e.g.* Martinmas), and then a fair, frequently held on festival days—witness Bartholomew Fair, famous in England for seven hundred years. Cf. Du Cange, s.v.: "Sed et inde Germanis Missae nomen nundinis publicis quae ad alicujus Sancti festum vel Ecclesiam celebrari solent: verbi gratia Francfurtermisse."

[11] *liripipiis:* they were "liripipionated," like Master Janotus de Bragmardo (Rabelais, *Garg.*, i. 18). The exact nature of the "liripipium" has been variously described by glossarists, and varied at different epochs. Ménage absurdly derived the word from *cleri ephippium* (see N. E. D.). Du Cange defines it as *epomis* (*i.e.* ἐπωμίς, a shoulder-strap) —"unde Belgis Liire-Piipe, seu potius longa fascia, vel cauda caputii." It here means a long appendage of the hood, that hung down when the latter was thrown back, but was used to secure it when drawn over the head. For an illustration, see W. Fairholt, *Costume in England*, 1840, p. 532.

[21] *peccatum mortale.* It was not until the XIIth Cent. that a serious attempt was made to distinguish mortal from venial sins, but thenceforward the Schoolmen exercised a vast amount of ingenuity with reference to the matter. Thomas of Walden, in response to Wiclif's challenge upon the subject, said, "Nothing is clearer than the difference between them, nothing more obscure than the line of demarcation." While to those who held that "an infinity of venial sins did not amount to a single mortal sin," it was clearly of the utmost importance to distinguish them accurately, insuperable difficulties arose, not only from diversities of classification on the part of authorities, but also from the incalculable effects of extenuating, or aggravating, circumstances in removing a sin from one category to the other. For an exhaustive historical account of the whole question, see H. C. Lea, *Hist. of Auric. Conf. and Indulgences*, vol. i.

Iudaeus, vel paganus, et tunc Iudaei et pagani dicunt: "Ecce nos sumus de via meliori, quia Christiani faciunt nobis reverentiam; et nisi essemus de via meliori, non facerent nobis reverentiam;" et sic fortificantur in sua fide, et despiciunt fidem Christianam, et non permittunt se baptizare.

Tunc ego respondi: "Est bene verum, quando aliquis facit scienter; sed ego feci cum ignorantia; et ignorantia excusat peccatum. Quia si scivissem quod fuissent Iudaei, et fecissem eis honorem, tunc fuissem dignus ad comburendum, quia esset haeresis. Sed neque verbo, neque opere, sicut scit deus, aliquid novi, quia putavi quod essent magistri nostri." Tunc ipse dixit, quod tamen est adhuc peccatum, et dixit; "Ego etiam semel ivi per ecclesiam, ubi stat unus Iudaeus ligneus ante salvatorem, et habet malleum in manu; et ego putavi quod est sanctus Petrus, et haberet clavem in manu, et flexi genua, et deposui birretum. Tūc vidi quod est Iudaeus, et etiam paenituit me: tamen in confessione cum confitebar in monasterio praedicatorum, dixit mihi confessor meus quod est peccatum mortale, quia debemus respicere; et dixit quod non possit me absolvere, nisi haberet potestatem episcopalem, quia esset casus episcopalis. Et dixit quod si libenter fecissem, et non ignoranter, tunc fuisset casus papalis. Et sic fui absolutus, quia habuit potestatem episcopalem. Et per deum ego credo, quod si vultis salvare conscientiam vestram, oportet facere confessionem officiali consistorii. Et ignorantia non potest excusare

35 *ignorantia excusat.* The different degrees and aspects of "ignorance" are to be carefully distinguished: *Ignoratio simplex,* where no suspicion existed of the existence of a law or precept; *ig. probabilis,* resulting from wrong information given to an honest inquirer; *ig. vincibilis,* where due diligence in inquiry has not been used; *ig. affectata,* where ignorance is deliberately chosen with a sinful object; and *ig. crassa aut supina,* alluded to below, l. 59. See Lea, *op. cit.*, ii. 251.

50 *casus episcopalis.* "Reserved cases" were sins for which the parish priest had no right to grant absolution, and were ranked as "episcopal" or "papal" when reserved to the bishop or the Holy See respectively. (Lea, *op. cit.*, i. 312.) St. Antonino, *Confessionale* (1450), gives a list of thirty-six papal reserved cases and fifty-seven episcopal, thus leaving very few for the priest.

55 *officiali consist.:* "Le nom *consistorium* . . . dans l'Église on se servit d'abord de cette expression pour désigner le lieu où les prêtres se réunissaient comme conseillers de l'évêque; puis on l'appliqua à la réunion elle-même dans laquelle un Prince de l'Église délibérait avec les dignitaires de son église sur des affaires importantes." Wetzer und Welte, *Dict. Encycl. de la Théologie Cath.*, tom. v., Paris, 1859.

illud peccatum, quia deberetis respicere; et Iudaei habent semper unum gilvum circulum ante in pallio, quem deberetis vidisse, sicut et ego vidi: ergo est ignorantia crassa et non valet ad absolutionem peccati."

Sic pro tunc dixit mihi ille baccalaurius.

Sed quia vos estis profundus theologus, rogo vos devote necnon humiliter, quatenus dignemini mihi solvere praedictam quaestionem, et scribere an est peccatum mortale an veniale, simplex casus an episcopalis an papalis.

Et etiam scribatis mihi an videtur vobis quod cives in Franckfordia recte faciunt, quod habent illam consuetudinem, quod permittunt Iudaeos incedere in habitu magistrorum nostrorum: mihi videtur quod non est rectum et est magnum scandalum, quod non est differentia inter Iudaeos et magistros nostros; etiam est derisio sacrosanctae Theologiae. Et serenissimus dominus imperator nullo modo deberet [pati], quod unus Iudaeus qui est sicut canis, et est inimicus Christi, debet incedere sicut doctor sacrae theologiae.

[57] *gilvum circulum:* a circular yellow patch. The Jews had been obliged, throughout Western Europe, to wear a distinctive garb or badge since the XIIIth Cent. See Du Cange, s.v. *Judaei.* "Romae generale Concilium (Lateran), a Papa Innocentio celebratur . . . Judaeis indixit Signum circulare in pectoribus bajulare, ut inter ipsos et Christianos discretio seu divisio vestium haberetur." *Chron. Rothmagense,* 1215. Sometimes the badge had to appear on the back as well as the breast. In a Synod held in Paris in 1269 it was ordered that Jews, of both sexes, should wear "unam rotam de filtro [felt], seu panno croceo, in superiori veste consutam ante pectus et retro ad eorundum cognitionem." *Stat. Syn. Odonis Ep.,* Paris, 1269. In England the patches were rectangular. In Rymer's *Foedera,* ii. 83, there is a letter from Edward I. (May 24, 1277) to Hugo de Digneneton ordering all Jews, from the age of seven, to bear upon their outer garments a badge "ad modum duarum tabularum de feltro croceo, longitudinis videlicet sex pollicum et latitudinis trium pollicum."

[59] *crassa.* Ignorance is "crassa et supina" when one "not deliberately, but through mere negligence, is ignorant of that which he can and ought to know." Ant. Diana, *Summa Diana,* Antwerp, 1659, p. 333.

[70] *scandalum.* The grievance that Jews were permitted to dress like Doctors of Divinity was an old one. In 1248 we are told that "the Jews of the diocese of Maguelonne [near Montpellier] and the surrounding districts affect large round capes after the fashion of the priests, so that it often happens that travellers and strangers pay them the respect due to clerics." *Reg. d'Inn. IV.,* ed. Berger, No. 4123. John Evelyn, *Diary,* May 6, 1645, relates a closely parallel mischance that befell a dignitary of the Church: "The Jewes in Rome wore red hatts till the Cardinal of Lions, being short-sighted, lately saluted one of them, thinking him to be a cardinal, as he passed by his coach; on which an order was made that they should use only the yellow colour."

Etiam mitto vobis unum dictamen magistri Berñ. Plumilegi, vulgariter Federleser, quod misit mihi ex Wittenpurck. Vos enim novistis eum, quia fuit olim vester constans in Daventria; et dixit mihi quod fecistis ei bonam societatem, et ipse adhuc est bonus socius et commendat vos laudabiliter: et sic valete in nomine domini.

Datum LYPTZICK.

III

ℂ *M. BERNHARDUS PLUMILEGUS*
Magistro Ortvino Gratio, S. D. P.

"MUS miser est antro qui solum clauditur uno." Sic etiam possum dicere de me cum supportatione, venerabilis vir, quia essem pauper si haberem tantum unum amicum, et quando ille unus superdaret me, tunc non haberem alium, qui me tractaret amicabiliter.

Sicut nunc quidam poeta hic qui vocatur Georius Sibutus, et est unus ex poetis saecularibus, et legit publice in poetria, et est alias bonus socius. Sed sicut vos scitis, isti poetae quando non sunt etiam theologi

[76] *dictamen: i.e.* the succeeding letter, i. 3, apparently.

[1] *Plumilegus.* Cf. i. 2. "B. P. vulgariter Federleser . . . ex Wittenpurck." *Federleser,* lit. "feather-picker." Allusion unknown.

[3] *Mus,* &c. Paulus Olearius, *De fide concubinarum in Sacerdotes,* Francofurti ad Moenum, 1643 (p. 538). Cf. "Est ist eine schlecte Maus die nur Ein Loch weiss." Zingerle, *Der Deutschen Sprichwörter im Mittelalter,* I. v., Wien, 1864 (p. 100). For many forms of this proverb, see Reinsberg-Düringsfeld, *Sprichwörter,* Leipsic, 1872–5, vol. i. p. 192.

[4] *cum supp.:* "by your favour," a deprecatory phrase occurring several times in the E. O. V. (i. 46; ii. 34, &c.), but not found elsewhere in this sense. Cf. Du Cange, s.v.

[9] *Georius,* for Georgius: "Joris."

[10] *G. Sibutus* was a polemical humanist and poet of Vienna. See ii. 51, *n.* He was a pupil of Conradus Celtes. Sibutus styled himself *Daripinus,* which Böcking ingeniously interprets as meaning "of Tannroda" (a village near Weimar), Tannroda meaning "pine-clearing," and Daripinus being compounded of δέρειν and *pinus.* This hybrid is paralleled by *Albiorim,* i.e. *album* + ὅρος, for Wittenberg, in *Georgii Sibuti Daripini Poete et Oratoris laureati: Silvula in Albiorim illustratam,* of which there is a copy in the British Museum. (By error, *Darigini* for *Daripini* in the Catal.) The best known work of Sibutus is, perhaps, his *Ars Memorativa.*

[10] *legit:* "lectures publicly on."

[11] *bonus socius:* "a boon-companion." Cf. "As they call good fellowes now a dayes, which are those that can drink best." *Meet. of Gallants at Ord.,* 1604 (N. E. D.).

sicut vos, semper volunt reprehendere alios, et parvipendunt Theologos.

Et semel in una zeccha in domo sua, quando bibimus cerevisiam Turgensem, et sedimus usque ad tertiam horam. Et ego fui modicum ebrius, quia illa cerevisia ascendit mihi in caput, tunc fuit ibi unus qui alias non stetit bene mecum, et ego apportavi ei unum medium cantarum, et ipse accepit. Sed postea non voluit mihi simile facere.

Et ter cavisavi eum, et non voluit mihi respondere, et sedit cum silentio et nihil dixit: tunc ego cogitavi: "Ecce iste alias spernit te, et est superbus, et semper vult te confundere."

Et fui commotus in ira mea, et accepi cantarum et percussi ei ad caput. Tunc ille poeta fuit iratus super me, et dixit quod fecissem rumorem in domo sua, et dixit quod deberem exire de domo sua in nomine diaboli.

Tunc ego respondi: "Quid tunc est, si estis inimicus meus. Ego bene habui ita malos inimicos sicut vos estis, et tamen mansi prae eis. Quid tunc est etiam si estis poeta. Ego habeo etiam poetas qui sunt amici mei et sunt bene ita boni sicut vos; ego bene merdarem in vestram poetriam. Quid creditis? Putatis quod ego sum stultus, vel quod sum natus super arborem sicut poma?"

Tunc vocavit me asinum, et dixit quod ego nunquam vidi unum poetam. Et ego dixi: "tu met es asinus in cute tua; ego vidi bene plures poetas quam tu;" et dixi de vobis et de magistro nostro Sotphi in bursa Kneck,

15 *zeccha:* "a drinking-bout"; "Nullum membrum universitatis in loco suspecto zechas teneat;" *Stat. Univ. Tubingensis; Urk. zur Gesch. der Universität Tübingen*, 55, 421.

16 *Turgensem*. See i. 1, *n*.

22 *cavisavi:* "challenged" him, and thus drew his attention to the breach of good manners. (Peculiar to the E. O. V.)

26 *canta.:*

"Anone begynneth brawlynge and debate
Blasfemynge and othes the pot about the pate."
—Barclay, *The Ship of Fools*, ii. 71 (1874).

37 *Natus*, &c. Cf. ii. 19.

42 *Sotphi:* Gerard of Zutphen, Rector of the University of Cologne, 1505. See i. 19.

42 *Kneck:* or, rather, "Kuijk"; one of the hostels at Cologne (in formal documents, *Bursa Cucana*), named in honour of a former rector, Johann Cuick. A "Bursa" was a house inhabited by students, under the supervision of a graduate; a hostel.

qui composuit glosam notabilem, et de domino Rutgero licentiato Theologiae in bursa Montis; et sic exivi domum suam, et adhuc sumus inimici. Quapropter rogo vos valide cordialiter quatenus velletis mihi semel scribere unum dictamen, tunc ego volo huic poetae et aliis ostendere, et volo gloriari quod estis amicus meus, et estis bene melior poeta quam ille.

Et praecipue scribite mihi quid faciat dominus Ioannes Pfefferkorn, an adhuc habet inimicitiam cum doctore Reuchlin, et an vos adhuc defenditis eum sicut fecistis, et mittite mihi unam novitatem. Valete in Christo.

IV

ℭ *M. IOANNES CANTRIFUSORIS*
M. Ortvino Gratio

SALUTEM cordialem. Venerabilis domine magister, quoniamquidem saepe tractavimus tales levitates ad invicem. Et quia non est cura vobis si aliquis dixerit vobis unam fantasiam sicut ego nunc intendo, propterea non timui quod tollatis in malam partem quod scribam vobis nunc unam cavillationem, quia vos etiam facitis taliter. Et vos ridebitis, ego scio, quia est mirabile factum.

Fuit hic nuper quidam de ordine praedicatorum, et

[43] *glosam notabilem:* viz. upon the first and second parts of the *Doctrinale* of Alexander Grammaticus. (See i. 5, *n.*) This dreary treatise on Latin grammar comprises 2645 lines of doggerel verse (Pt. I., 1–1073; Pt. II., 1074–1549; Pt. III., 1550–2281; Pt. IV., 2282–2645). Its popularity was extraordinary. Karl Kehrbach, *Monumenta Germaniae Paedagogica*, Bd. XII. (1893), describes 295 printed editions of the whole or part of the *Doctrinale*, or of commentaries thereon. The first edition is that of Venice (?), *c.* 1470—the last that of Brescia, 1588 (until reprinted by Kehrbach).

[44] *bursa Montis,* or Montana (otherwise "Burs unter XVI. Häusern"), named from Lambert de Monte.

[47] *dictamen:* here, simply "a composition." The art of *Dictamen* comprehended the whole art of composition in prose and verse; and an important branch of it was concerned with rules for letter-writing, private and official. As Rashdall (i. 111) points out, *Dictamen* formed a link between grammar and law.

[1] *cantrifusoris:* quasi "canthari-fusoris," pewterer. The name occurs in the "Album" of the Univ. of Wittenberg in 1502, and as that of the author of two poems at the end of a pamphlet entitled *Orationes Doctoris Christophori Scheurli . . . Habita in gymnasio Wittenbergensi . . .* 1507 (*s. l. et a.*).

fuit satis profundus in Theologia, et fuit speculativus, et habuit etiam multos fautores. Ipse vocatur dominus Georgius. Et primum fuit Hallis, deinde venit huc, et praedicavit bene per dimidium annum, in sermone suo reprehendens omnes homines, etiam principem et suos vasallos. Sed in collatione fuit socialis et laetae mentis, et bibit cum sociis ad dimidios et ad totos. Sed semper quando de sero bibit nobiscum, tunc de mane praedicavit de nobis, dicens: "Ita sedent magistri in hac universitate cum suis sociis per totam noctem bibentes, ludentes, et tractantes levitatem. Et ipsi deberent eos de talibus emendare, tunc ipsi incipiunt." Et saepe fecit mihi verecundiam.

Et fui iratus super eum, et cogitavi quomodo possem me vindicare. Et non potui imaginare quomodo facerem. Et semel dixit mihi unus, quomodo de nocte iret ille praedicator ad unam mulierem, et supponeret eam, et dormiret cum ea. Et ego audiens talia, semel accepi aliquos socios qui stant in collegio, et circa horam decimam ivimus ad illam domum, et per vim intravimus; tunc ille monachus volens fugere, non habuit tempus ut tolleret vestimenta sua, et saltavit nudus ex fenestra, et ego risi ita quod statim perminxissem me, et clamavi: "Domine praedicator, tollatis pontificalia vestra," et

[12] *speculativus:* fond of mooting and discussing knotty points. In ii. 6 Hochstratus is said to be "speculativus et argumentifex singularis." In i. 42, "in spec. scient.," the word bears its more usual meaning of "theoretical."

[14] *Hallis.* The Univ. of Wittenberg was incorporated with that of Halle in 1815—the latter having been founded in 1694 by Frederick I. of Prussia.

[16] *principem: i.e.* Luther's friend, Frederick the Wise, Elector of Saxony.

[17] *collatione:* here, as in many other places in the E. O. V., in the sense of the common evening meal or potation. In i. 30, however, we find *collatio* in the noteworthy sense of a sermon or discourse—"in secunda parte suae collationis induxit duas conclusiones," &c. The history of the word is not free from obscurity. An excellent discussion of the whole matter, with copious illustrative quotations, will be found in the "New Engl. Dict.," s.v. "collation." It is there pointed out that the work from the public reading of which the term probably originated was the *Collationes Patrum in Scetica Eremo Commorantium,* of John Cassian, A.D. 410–20; "collatio" first signifying the work itself—then the reading thereof—and then, the repast that followed. Other authorities, however, quoted by Du Cange, consider that "collatio" originally meant a conference, or discussion, held by the monks upon the passage read.

[26] *imaginare:* peculiar to the E. O. V.

[27] *de nocte,* &c. Boccaccio relates a similar tale.

[35] *pontificalia:* literally, the insignia of a bishop; here, derisively.

socii exterius proiecerunt eum in merdam et in aquam. Sed ego compescui eos, et dixi quod haberent discretionem; verūtamē adiuvi eos quod omnes supposuimus illam mulierem: et ita vindicavi me de illo monacho, et postea id non amplius praedicavit de me. Sed non debetis aliis dicere, propterea quod fratres praedicatores nunc sunt pro vobis contra doctorem Reuchlin, et defendunt ecclesiam et fidem catholicam contra illos poetas saeculares: ego vellem quod iste monachus fuisset de alio ordine, quia ille ordo est valde mirificus inter omnes.

Vos etiam debetis mihi aliquid risibile significare, et non irascimini mihi. Valete.

Ex Wittenberg.

V

ℂ *IOANNES STRAUSSFEDERIUS*
Ortvino Gratio

SALUTEM maximam et multas bonas noctes sicut sunt stellae in caelo, et pisces in mari. Et debetis scire quod ego sum sanus, et etiam mater mea. Et vellem libenter etiam taliter audire de vobis, quia ego cogito cottidie ad minus semel de vestra dominatione. Sed cum licentia audite unum magnum miraculum, quod fecit hic unus nobilista: diabolus confundat eum in aeternum: quia scandalizavit dominum magistrum nostrum Petrum Meyer in mensa, ubi fuerunt multi

[36] *exterius:* "in the street."

[40] *non debetis,* &c.: lest discredit attach to the Dominicans.

[45] *mirificus:* witness the "miracles" at Berne! The *Aurea Legenda* of Jacobus de Voragine is largely devoted to the wonders worked by Dominicans.

[1] *Straussfederius.* Probably merely "fool and featherhead." Tennyson, *Q. Mary*, v. 1.

[3] *Salutem,* &c. Cf. *Epistole Karoli*, H. Quentell, Coloniae, 1493. (B.M.) "Salutes equantes maris arenas" (p. v); "Salutes stellis numerosiores" (p. xxix).

[9] *nobilista: i.e.* Ulrich von Hutten.

[11] *Meyer:* Peter Meyer, or Mayer, was *plebanus* (parish priest) of St. Bartholomew's, Frankfort-on-Main: a bitter opponent of Reuchlin and the humanists. Ever at strife with his fellow-citizens, he seems to have made Frankfort too hot to hold him, and in 1525 left it, never to return. In the *Triumphus Capnionis* we read (vv. 789–841):—

"Sed quo te Mayre ponam
Petre loco? quove ore tuos pro tempore reque
Exponam mores?

domini et nobilistae, et non habuit unam guttam verecundiae, sed fuit ita praetensus quod ego miror.

Ipse dixit: "Ecce doctor Ioannes Reuchlin est doctior quam vos," et dedit ei unum knipp. Tunc magister noster Petrus dixit: "Ego mitterem solvere collum meum an hoc est verum. Sancta Maria, doctor Reuchlin est in theologia sicut unus puer, et unus puer plus scit in theologia quam doctor Reuchlin. Sancta Maria, credatis mihi, quia ego habeo experientiam. Tamen ipse nihil scit in libris Sententiarum. Sancta Maria, ista materia est subtilis, et homines non possunt ita capere sicut grammaticam et poetriam. Ego vellem etiam bene poeta esse, et scirem etiam componere metra, quia audivi in Lyptzick Sulpitium de quantitatibus syllabarum. Sed quid est? Ipse deberet mihi proponere unam quaestionem in theologia, et deberet arguere pro et contra."

Et ipse probavit per multas rationes, quod nemo scit perfecte theologiam, nisi per spiritum sanctum.

Qua nunc vanissime rumpes
Materia jecur hoc? quove exercebis amaram
Ex odio linguam? quo nunc sermone placebis
Huic populo? quem dente petes? quemve ore maligno?

Praeterea nemo est ex vulgo indoctior isto;
Audax nemo magis . . ."

[12] *guttam:* used in the sense of "a morsel" by Lucretius (iv. 1056) and Plautus (*Ps.* I. iv. 4), but here probably intended to be grotesque.

[13] *praetensus:* here, "presumptuous." Du Cange gives only the meaning "suppositus, *Gall.* prétendu."

[15] *knipp:* (Ger.) a derisive snap of the fingers.

[21] *in lib. Sent.:* Peter the Lombard, one of the greatest of the Schoolmen, was born at Lumelogno, near Novara, in Lombardy, about 1100 A.D. The fame of his *Sententiarum Libri IV.* led to his being usually styled the Master of the Sentences. This "Book of Sentences" is a classified collection of opinions of the Fathers on various doctrinal points, with objections and replies from other authors also. Innumerable commentaries on this work appeared (more than 150 in England alone) from the XIIth Cent. down to the Reformation. Among the commentators appear such great names as Albertus Magnus, Alexander of Hales, Duns Scotus, William of Occam, and Thomas Aquinas. Peter the Lombard became Bishop of Paris A.D. 1159, and died in the following year.

[25] *Sulpit.:* "If I am not mistaken, he was a native of Verulum (Veroli) in the Campania di Roma. . . . He flourished towards the end of the XVth Cent. His commentary upon Lucan's *Pharsalia* was pretty good for the time. La Croix du Maine . . . calls him John Sulpitius of S. Alban." Bayle, *Hist. and Crit. Dict.*, ed. Des Maizeaux, 1738, p. 269. One edition of the work referred to is *Sulpitii Verulani de versuum scansione. De syllabarum quantitate* (&c.). *Antonius Zarotus parmensis impressit Mediolani. MCCCCLXXXII. die. ii. Novembris.* (B. M.) S. attempts to formulate rules for the quantity of every possible syllable formed by a vowel and a consonant. The number of exceptions may be imagined.

Et spiritussanctus infundit illam artem. Et poetria est cibus diaboli, sicut dicit Hieronymus in suo epistolari.

Tunc ille bufo dixit quod non est verum, et quod doctor Reuchlin etiam habet spiritumsanctum, et quod est sufficiens in theologia, quia composuit unum librum satis theologicalem, et nescio quomodo vocatur, et nominavit magistrum nostrum Petrum unam bestiam. Et dixit quod magister noster Hochstratus est frater casearius. Et commensales riserunt. Sed ego dixi quod est scandalum, quod unus simplex socius debet esse ita irreverentialis coram uno magistro nostro. Et doctor Petrus fuit ita iratus, quod surrexit de mensa, et allegavit evangelium dicens: "Samaritanus es, et diabolum habes." Et ego dixi: "Capias tibi hoc." Et fui valde gavisus, quod ita realiter expedivit illum trufatorem.

Vos debetis procedere in factis vestris, et debetis defendere theologiam, sicut fecistis antea, et non debetis aliquem respicere, sive sit nobilis sive rusticus, quia vos estis sufficiens. Si scirem ita facere carmina sicut vos, ego non curarem unum principem, etiam si vellet me interficere. Sed alias sum inimicus juristarum, quia vadunt in rubeis caligis, et in mardaris schubis, et non faciunt debitam reverentiam magistris, et magistris nostris.

32 *Hieron.:* "Daemonum cibus est carmina Poetarum, saecularis sapientia, Rhetoricorum pompa verborum." *Sanct. Hieron. Epist. ad Damasum de duobus filiis.* Migne, *Patrol. Cursus Completus,* tom. xxii. col. 385.

33 *bufo:* of frequent use in the E. O. V. for *buffo.* Cf. "Item praecipimus, quod clerici non sint joculatores, goliardi, seu bufones." *Thesaurus Novus Anecdotorum,* Martène et Durand, Paris, 1717, tom. iv. col. 727. See also i. 10 and i. 17. "Buffones, *scurrae,*" Du Cange.

35 *sufficiens.* Reuchlin, in a letter addressed to Arnold von Tongern, Oct. 28, 1511, and quoted at length in the *Pepericorni Defensio,* writes: "Fateor enim, in scholis theologiam non didici, sed civiles leges."

35 *unum libr.:* possibly the *De Verbo Mirifico;* the *Augenspiegel* itself can scarcely be meant.

39 *casearius:* *i.e.* a mendicant monk to whom the country-folk were wont to give cheeses as alms. Cf. ii. 27.

44 *diabolum:* John viii. 48; but "daemonium" in the Vulg.

45 *realiter:* "to some purpose"; a favourite adverb in the E. O. V. Cf. "Promittit auxilium suum realiter cum effectu" (i. 11).

46 *trufatorem:* the glossarists are not agreed upon the precise meaning of this word. Cf. Du Cange, Diefenbach, and Diez, s.v. "Boaster" or "wind-bag" seems most suitable here. "Trifler" is etymologically allied, as is "truffle."

53 *rub. cal.:* the clergy were prohibited from wearing red shoes. Cf. Du Cange, s.v. *caliga.*

53 *mard. schub.:* (Ger.) *Schaube,* "a cloak"; *Marder,* "a marten." Cf. "Budge doctors of the stoic fur." This passage is quoted by Du Cange, "*Mardara scuba:* Toga pellibus mustellarum instructa."

Ego etiam peto vos humiliter necnon affectualiter, quatenus significaveritis mihi quomodo stat in Parrhisia cum Speculo oculari. Deus tribuat quod alma mater universitas Parrhisiensis velit tenere vobiscum, et comburere illum haereticum librum, quia habet multa scandala, sicut scripsit magister noster Tungarus.

Ego audivi quod magister noster Sotphi, in bursa Kneck, qui composuit glosam notabilem super quattuor partes Alexandri, est mortuus. Sed spero quod non est verum, quia fuit excellens vir, et fuit profundus grammaticus, et fuit bene melior quam isti novi grammatici poetales. Salutare etiam dignemini mihi magistrum nostrum Remigium, quia olim fuit praeceptor meus singularissimus, et saepe dedit mihi bonas vexas, quando dixit mihi: "Tu es sicut auca, et non vis studere quod fias magnus argumentator." Et ego dixi: "Eximie domine magister noster, ego volo me emendare in posterum:" tunc aliquando dimisit me, aliquando dedit mihi bonam disciplinam. Et protunc ego fui ita discretus, quod libenter accepi correctiones pro negligentiis meis. Sed nihil amplius habeo vos scribere, praeter quod velitis vivere centum annos. Et valete in requie.

Datum Moguntiae.

VI

ℭ *NICOLAUS CAPRIMULGIUS Baccalaurius M. Ortvino Gra.*

SAL. plurimam cum magna reverentia erga vestram dignitatem, sicut debeo scribens ad vestram magistralitatem. Venerabilis domine magister, sciatis quod

[56] *affectualiter.* Not elsewhere found.

[62] *Sotphi.* Cf. i. 3, *n.*

[64] *Alexandri:* Alexander Gallus, de Villa Dei, or Grammaticus, was born at Villedieu, in France, at the end of the XIIth or beginning of the XIIIth Cent. For his treatise on Latin grammar, see i. 3, *n.*

[68] *Remig.:* R. de Malmundario, Rector of the Univ. of Cologne in 1498. Cf. Bianco, *Die alte Universität Köln*, i. p. 829. (For the textbook known as *Remigius*, see i. 7, *n.*)

[69] *singul.:* the student's especial tutor, or the head of the hostel in which he lodged.

[70] *auca:* a goose. "Lo sang e la graissa prendetz d'un auca." M. Raynouard, *Lexique Roman*, ii. 142.

[1] *Caprimulgius:* for *Caprimulgus*, "goatsucker."

[4] *magistr.:* the only instance. Bacon (*Advancement of Learning*, ii.) uses the form: "Those who seek truths, and not magistrality."

est una notabilis quaestio quam peto seu rogo determinari a vestra magistralitate. Est hic unus Graecus qui resumit grammaticam Urbani, et quando scribit Graecum, tunc semper ponit titellos superius. Quapropter ego dixi nuper: "tamen magister Ortvinus Daventriae etiam practicavit grammaticam graecam, et etiam est sufficiens ita bene sicut ille, et nunquam scripsit ita titellos; et ego credo quod ita bene intelligit facta sua sicut ille, et adhuc posset corrigere istum graecum"; sed alii non voluerunt credere, et socii mei ac constantes petiverunt quod vellem scribere ad dominationem vestram, quod notificaretis mihi quomodo est, an debemus ponere titellos, an non. Si non debemus ponere, tunc per deum realiter volumus vexare illum graecum, et volumus facere quod debet paucos auditores habere. Ego bene vidi de vobis Coloniae in domo Henrici Quentel, quando fuistis corrector et debuistis corrigere graecum, tunc abscidistis omnes titellos qui fuerunt supra lr̃is, et dixistis "Quid debent illae stultitiae."

Et ita iam consideravi quod vos habetis aliquam rationem: alias non fecissetis. Vos estis mirabilis homo, et deus dedit vobis magnam gratiam quod scitis aliquid in omni scibili. Quapropter debetis etiam laudare dominum deum in vestris metris, et beatam virginem, et omnes sanctos dei. Sed non habueritis mihi pro molestia quod impedio vestram dominationem

7 *Graecus:* probably Richard Croke. See i. 35, *n.*

8 *Urbani:* Urbanus Bellunensis (Urbanius Bolzanius), a Franciscan. His treatise on Greek grammar was first published by Aldus at Venice in 1497. A funeral oration by Albertus Castrifrancanus, one of his pupils, gives us some account of his life (Venice, 1524; there is a copy in the Brit. Mus.). Urbanus travelled through Greece to Byzantium, and brought back with him to Venice a store of Greek MSS., including an ancient copy of the Iliad. He died at the age of nearly 90.

12 *nunq. scrip.* Cf. *Manipulus florum collectus ex libris R.P.F. Jacobi de Hochstraten . . . p. C. 4a:* "Grillus . . . literas Graecas extirpare apud Coloniam nititur, sicut et Ortuinus discipulus nuper conabatur damnare accentus, quos per ignorantiam vocabat titellos graecos."

13 *titellos: i.e.* the accents.

22 *H. Quentel:* Heinrich Quentel, or Quentell, a native of Strasburg, set up a printing-press at Cologne about 1479, and upon his death in 1503 the business was carried on by his heirs, where the Hôtel du Dôme now stands. Ortwin Gratius acted as editor and corrector of the press to the firm for several years.

31 *non habueritis,* &c. We are reminded of Rosa Dartle's "Now you must really bear with me, because I ask for information." *David Copperfield,* ch. xxix.

cum istis quaestionibus, quia facio talia causa informationis. Valete.

Ex Lyptzick.

VII

ℭ *M. PETRUS HAFENMUSIUS*
M. Ortvino Gratio

SALUTEM innumerabilem. Venerabilis domine magister, si haberem pecunias et substantiam magnam, tunc vellem dare vobis unam notabilem propinam, credatis mihi firmiter, quod solvatis mihi istam quaestionem quam propono.

Sed quia pronunc non habeo oves et boves, universa insuper et pecora campi, sed sum pauper, propterea non possum vobis appreciare pro vestra doctrina; sed promitto vobis, quod postquam sum beneficiatus, sicut iam insteti pro una Vicaria, tunc volo semel unum honorem specialem facere vobis.

Et scribatis mihi an est necessarium ad aeternam salutem, quod scholares discunt grammaticam ex poetis saecularibus, sicut est Virgilius, Tullius, Plinius, et alii? Videtur mihi quod non est bonus modus studendi. Quia, ut scribit Aristoteles primo methaphysicae: "Multa mentiuntur Poetae;" sed qui mentiuntur, peccant, et qui fundant studium suum super mendaciis, fundant illud super peccatis. Et quicquid fundatum est super peccatis, non est bonum; sed est contra deum, quia deus est inimicus peccatis.

Sed in poetria sunt mendacia; et ergo qui incipiunt suam doctrinam in poetria, non possunt proficere in bonitate; quia mala radix habet super se malam herbam, et mala arbor profert malum fructum, secundum evangelium, ubi dicit salvator: "Non est arbor bona quae facit fructum malum." Etiam bene adhuc

[1] *Hafenmusius:* perhaps *Hafen*, a pot, and *mausen*, to filch: "one who takes furtive sips." (Böcking.)

[4] *substantiam:* as in the phrase "a man of substance."

[5] *notabilem propinam.* Cf. Scott, *The Abbot*, xxvii., "There was never sic a braw propine as this sent to a yerl."

[8] *non habeo,* &c. Cf. Psal. viii. 8: "Oves et boves universas, insuper et pecora campi." *Vulg.*

[18] *Aristoteles: Metaph.* i. 2. "Πολλά ψεύδονται ἀοιδοί" (quoting an adage).

[27] *mala arbor:* Luke vi. 43, "Non est enim arbor bona quae facit fructus malos." *Vulg.*

memoro illam doctrinam, quam dedit mihi semel magister noster Valentinus de Geltersheim in bursa Montis, quando fui suus discipulus, et volui audire Salustium. Et dixit, "quare vis audire Salustium, tu dischole?"

Tunc ego respondi, quod magister Ioannes de Vratislavia dixit, quod discimus bona dictamina facere ex talibus poetis. Tunc ipse dixit: "est fantasia, sed tu debes bene advertere in partibus Alexandri, et epistolis Caroli, quae practicantur in aula grammaticorum; ego nunquam audivi Salustium, et tamen scio dictamina facere metrice et prosaice." Et sic magister noster Valentinus fecit quod ego nunquam studui in poetria. Et isti humanistae nunc vexant me cum suo novo latino, et annihilant illos veteres libros, Alexandrum, Remigium, Ioannem de Garlandia,

[31] *Valentinus:* Valentin von Engelhard, of Geldersheim (a village in Franconia, Bavaria, on the Wern, near Wurtzburg), Canon of Cologne and Rector of the Univ. in 1503. (See Ep. ii. 29.) He was nicknamed the "fox-hunter," or "student-trapper," in consequence of the assiduity with which he sought students for his hostel. He died in 1526. Bianco, *Die Alte Universität Köln*, 1855, p. 266. (Cited by Böcking.) The tribulations of one of von Geltersheim's touts are amusingly described in ii. 29.

[33] *audire:* to hear lectures upon. Cf. ii. 46, "Volunt audire Virgilium et Plinium et alios novos autores."

[34] *dischole:* a somewhat difficult word. "*Discolus*, difficilis, morosus" (Du Cange). "Discors a schola; diversas scholas visitans" (Diefenbach). "A sham or froward student" (Rashdall, i. 432). Cf. ii. 63. The word occurs in a letter from Mutian to Urban, July 1, 1510. "Adeo δύσκολος, irreverens, superbus." Krause, *Die Briefwechsel des Mut. Ruf.*, 1885, p. 179.

[35] *Ioannes.* Böcking suggests that this is Joannes Borscus, of Breslau, mentioned in a letter from Petrus Ravennas (see ii. 20, 50) to Ortwin Gratius, 1508.

[38] *Alex.: i.e.* Alexander Grammaticus.

[39] *Caroli: i.e.* Karl Mennicken (Carolus Virulus). He was author of a very popular, if inept, treatise on letter-writing, "Epistolae Karoli" (bitterly criticised by Bebelius). Mennicken was Rector of the Paedagogium Lilii, at Louvain, for fifty-six years, and died in 1493, at the age of eighty.

[39] *practicantur.* Cf. i. 6.

[44] *novo Latino: i.e.* Classical, as opposed to the Medieval Latin of the "veteres libri."

[45] *Remigium:* Remigius the Grammarian wrote a commentary on the *Ars Parva* of Donatus. The best known work of Remigius is, however, usually cited as *Dominus que Pars.* The earliest known edition has for its title: "Dominus que pars. (In presenti libello continentur haec. Primo Remigius seu dominus que pars. Secundo ordo constructibilium. Tercio regimina. Quarto regule congruitatum. Quinto metra constructionum. Sexto comparationes.) Impressus in caesarea civitate Lubicensi. 1489." The *Fundamentum scolarium* of Remigius is merely an enlarged edition of the same work.

[45] *Ioannem:* John Garland, an Englishman. Böcking, following writers who were not acquainted with Garland's poem, *De Triumphis Ecclesiæ*, places him in the XIth Cent., but it is now established that he flourished

Cornutum, Composita verborum, Epistolare magistri Pauli Niavis, et dicunt ita magna mendacia quod ego facio crucem pro me quando audio. Sicut nuper unus dixit, quod est in quadam provincia una aqua, quae habet arenam auream et vocatur Tagus; et ego fistulavi occulte, quia non est possibile.

Ego scio bene quod etiam estis poeta, sed non scio unde habetis illam artem. Ipsi dicunt quod quando vultis, tunc facitis plura metra in una hora; sed credo quod intellectus vester est ita illuminatus per gratiam Spiritussancti desuper quod scitis illa et alia, quia semper fuistis bonus Theologus, et reprehenditis illos gentiles.

Libenter vellem vobis scribere unam novitatem si scirem: sed non audivi aliquid quam quod fratres ac domini de ordine praedicatorum habent hic magnas indulgentias, et absolvunt a pena et a culpa, quando

two hundred years later, and was a teacher of Roger Bacon at Paris. Garland was a voluminous writer of works on grammar, alchemy, mathematics, and music, as well as of poetry. (D. N. B.)

[46] *Cornutum:* one of Garland's works, also known as *Distigium*, or *Scholarium*, consisting of a series of distichs embodying advice to young scholars. In the introduction to the *Cornutus Magistri Joannis de Garlandria* (H. Gran, Hagenau, 1489) we are informed that it is called "Cornutus," because, "just as animals defend themselves with a pair of horns, so does the author express his meaning in couplets." The first four lines of this curious work will give an idea of its strange Graeco-Latin jargon :—

"Caespitat in phaleris hyppus blactaque supinus
Glossa velut themeto labat hemus infatuato.
Qui kalus impraxi simul et est pisticus hemo
Illius oda placet hic recte theologisat."

[46] *Composita Verb.:* this may possibly be the *Libellus de Verborum Compositis* by the same author, or, more probably, the *Composita Verborum* by Joannes Sinthen, a grammarian of Deventer, and teacher of Erasmus. (See ii. 46.) Cf. *Camb. Mod. Hist.*, i. 436.

[46] *Epistolare:* Paulus Niavis—Latinised from Schneevogel. "Qui fuit Magister Lypsensis." (Cf. ii. 31.) Amongst other works attributed to P. N. are *Dialogus Mag. P. N. parvulis scholaribus ad latinum idioma perutilissimus* (Basle, 1489); *Epistolae breves (longiores, mediocres), Mag. P. N.* (1494); and *Latina Ydeomata Mag. P. N.* (1494).

[50] *Tagus:* a classical commonplace. Cf. "Quodque suo Tagus amne vehit, fluit ignibus, aurum," Ov., *Met.*, ii. 251. "Cedat et auriferi ripa beata Tagi," Ov., *Am.*, I. xv. 34.

[53] With regard to Ortwin as a versifier, cf. :—

"te uno carmine vincat
Buschius, aut aliquis Musarum mactus alumnus.
Isque tuis similes, si quid certaveris, uno
Mille die versus faciet."
—*Triumphus Capnionis.*

[61] *a pena et a culpa: culpa*, the guilt; *poena*, the penalty still to be undergone when the guilt had been pardoned. The strictly orthodox view always had been that the guilt is pardoned by the Sacrament, while the indulgence remits only the temporal penalty. But for ages the popular belief was that plenary indulgences absolved *a culpa et poena.*

aliquis est confessus et contritus, et habent super hoc litteras papales. Etiam scribite mihi aliquid, quia ego sum vester tanquam famulus.

Valete ex NURENBERGA.

VIII

¶ *FRANCISCUS GENSELINUS*
M. Ortvino Gratio

SALUTEM quam mille talenta non possunt aequivalere in sua gravitate. Venerabilis domine magister, scitote quod hic est magnus sermo de vobis, et theologi valde laudant vos quod non respexistis aliquem, et scripsistis pro defensione fidei contra doctorem Reuchlin. Sed aliqui socii qui non habent intelligentiam, et etiam juristae qui non sunt illuminati in fide christiana, spernunt vos, et loquuntur multa contra vos, sed non possunt praevalere, quia facultas theologica tenet vobiscum. Et nuper quando venerunt huc isti libri, qui vocantur acta Parrhisiensium, tunc fere omnes magistri emerunt et gavisi sunt maxime: ego protunc etiam emi, et misi ad Heidelbergam ut ibi viderent. Et credo quod ubi viderunt, tunc paenituit Heidelbergenses quod non etiam concluserunt cum alma universitate Coloniensi contra doctorem Reuchlin. Et

[62] *conf. et contr.* In Tetzel's instructions to his subordinates the necessity of "confession and repentance" is alluded to, but the infallible efficacy of the indulgence is asserted absolutely. (See ii. 43 for a keen controversy between Frater Jacobus and Doctor Reyss on this subject.)

[63] *lit. papal.* The papal Letters were personal indulgences granted to individuals. They "became recognised articles of traffic by the Curia, with a fixed tariff of fees." H. C. Lea, *Hist. of Auric. Conf. and Indulgences*, iii. 191 (1896).

[1] Thomas Murner had been by an opponent nicknamed "den Gänsprediger"; the epistle, however, is not in keeping with what we know of Murner. (See ii. 3, *n.*)

[7] *scrip.* In 1514 had been published *Praenotamenta Ortwini Gratii liberalium disciplinarum professoris citra omnem malevolentiam cunctis Christifidelibus dedicata* — directed against Reuchlin's *Augenspiegel.*

[9] *jurist.* The University of Freiburg (in Breisgau), founded in 1455, had become famous for its school of jurisprudence under the influence of the celebrated Jurist, Ulrich Zasius. See ii. 9.

[13] *Acta Parrh.* The "Acta Doctorum Parrhisiensium de sacratissima facultate theologica . . . contra Speculum Oculare Joannis Reuchlin Phorcensis . . ." was printed by Quentell at Cologne, and published in 1514.

propterea audio quod universitas Coloniensis fecit unum statutum quod nunquam in aeternum volunt promovere unum qui complevit pro gradu baccalaureatus vel magisterii in Heidelberga: et est bene factum, quia sic debent discere quid est universitas Coloniensis, et alia vice debent tenere cum ea. Ego vellem quod sic facerent aliis, sed credo quod aliae universitates non sciverunt. Et igitur parcitis eis propter ignorantiam. Etiam quidam socius dedit mihi pulchra carmina quae debetis intimasse in universitate Coloniensi, quae ostendi Magistris, et Magistris nostris, et fuerunt multum commendata. Et misi illa ad multas civitates pro vestra gloria, quia faveo vobis. Et sunt ista, ut sciatis quid puto:—

Qui vult legere haereticas pravitates
Et cum hoc discere bonas latinitates,
Ille debet emere Parrhisiensium acta
Et scripta de Parrhisia nuper facta,
Quomodo Reuchlin in fide erravit,
Sicut magister noster Tungarus doctrinaliter probavit.
Illa vult magister Ortvinus legere
Gratis, in hac alma universitate,
Et cum hoc textum ubique glosare
Necnon quaedam notabilia in margine notare,
Et vult arguere pro et contra,
Sicut fecerunt Theologi in Parrhisia,
Quando speculum oculare examinaverunt
Et Reuchlin magistraliter damnaverunt,
Ut sciunt fratres Carmelitae
Et alii qui vocantur Iacobitae.

Ego miror quomodo potestis ita speculari talia: vos estis valde artificialis in compositionibus vestris, et habetis magnam dulcedinem, ita quod semper ego rideo prae laetitia, quando lego aliquid quod vos composuistis, et opto semper quod velitis diu vivere quod

19 *audio*, &c. This gossip of the worthy Genselinus must not be regarded as founded on fact.

38 *Tungarus*. Arnold von Tongern's attack upon Reuchlin (briefly cited as the "Articuli"), with introductory elegiacs by Ortwin Gratius, had been published in 1512.

39 *leg. grat.:* to deliver public lectures upon.

47 *Carmelitae:* the existing mendicant Order of Carmelites was founded in 1209. Theodoric of Gouda (see i. 1) was a member.

48 *Iacobitae:* not, of course, the Jacobites of the Eastern Church. Cf. "Nam totum collegium tota cohors profugorum Hennigno favet et Jacobitas detestatur"; *i.e.* "Anhänger des Dechanten von S. Severi Jacob Doliator in Erfurt." Krause, *Die Briefwechsel des Mut. Ruf.*, 1885, p. 339.

laus vestra crescat sicut fecit usque huc, quia vestra scripta sunt valde utilia. Deus vos conservet et vivificet vos, et non tradat vos in manus inimicorum vestrorum. Et sicut dicit Psalmista: "Tribuat vobis dominus secundum cor vestrum, et omne consilium vestrum confirmet." Et vos etiam scribatis mihi de factis vestris, quia libenter audio, et video quid facitis seu agitis: et sic Valete.

Ex Friburga.

IX

¶ *M. CONRADUS DE ZUICCAVIA*
S. D. M. Ortvino Gra.

QUIA legitur Eccēs. XI. "Laetare juvenis in adolescentia tua." Quapropter ego nunc sum laetae mentis, et debetis scire quod bene succedit mihi in amore, et habeo multum supponere. Quia dicit Ezechiel: "Nunc fornicabitur in fornicatione sua." Et quare non deberem aliquando purgare renes? tamen non sum angelus, sed homo, et omnis homo errat. Vos etiam aliquando supponitis, quamvis estis Theologus, quia non potestis semper solus dormire, secundum illud Ecclesiastae IIII.: "Si dormierint duo simul, fovebuntur mutuo: unus autem quomodo calefiet?" Quando scribitis mihi quid facit vestra amasia? Nuper dixit mihi unus quod quando ipse fuit Coloniae, tunc fuistis in rixa cum ipsa et percussistis eam, quia fortassis non fecit secundum opinionem vestram. Et ego miror quare potestis ita pulchram mulierem percutere: ego flerem si viderem: potius debetis dicere quod non faciat amplius, tunc ipsa emendaret se, et de nocte esset vobis amicabilior. Tamen quando legistis nobis Ovidium, dixistis nobis quod nullo modo debemus percutere

55 *Deus*, &c.: Psalm xli. 2.

57 *Psal.*: xx. 4.

1 *Zuiccavia:* Zwickau, a city of Saxony, about 80 miles SW. of Dresden. In 1520 Thomas Münzer was appointed pastor there, and put himself at the head of a band of frenzied fanatics known as the prophets of Zwickau. Hence originated the worst follies and abominations of Anabaptism, culminating in the establishment of the New Zion at Münster, and the ruthless suppression of the mania by armed force in 1535.

7 *Ezech.*: Ezek. xxiii. 43.

12 *Eccles.*: Eccl. iv. 11.

mulieres, et allegastis ad hoc etiam sacram scripturam. Ego sum contentus quod amica mea est hilaris et non irascitur mecum; quando venio ad eam, tunc etiam facio talia, et sumus in laetitia, et bibimus cerevisiam et vinum, quia vinum laetificat cor hominis, sed tristitia exsiccat ossa. Aliquando sum iratus super eam, tunc dat mihi osculum, et fit pax, et postea dicit: "domine magister, estote laetae mentis."

Nuper volui ire ad eam, tunc vidi exire quendam iuvenem mercatorem qui habuit apertas caligas, et sudavit in fronte, et credidissem quod supposuisset eam, et fui quodammodo iratus; sed ipsa iuravit quod non tetigisset eam ille mercator, sed voluisset ei vendere linteum ad faciendas camisias; tunc ego dixi "est bonum, sed quando etiam datis mihi unam camisiam?" Tunc rogavit me quod deberem ei concedere duos florenos quod posset solvere illum linum, tunc etiam vellet mihi dare unam camisiam. Et protunc non habui pecuniam, sed petii unum socium qui concessit mihi et dedi ei. Ego laudo quod aliquis semper est laetus. Et medici dicunt etiam quod sanum est quando aliquis est laetus. Quidam magister noster hic semper irascitur et nunquam est laetus, et propter semper est infirmus. Ipse semper reprehendit me et dicit, quod non debeo amare mulieres, quia sunt diaboli, et perdificant homines, et sunt immundae, et nulla mulier est pura; et quando aliquis est cum muliere, tunc est sicut cum diabolo, quia permittunt nulli requiem. Tunc ego dixi "parcatis mihi, domine magister noster, vestra mater etiam fuit mulier," et abivi.

Ipse etiam nuper praedicavit, quod sacerdotes nullo modo deberent habere concubinas secum, et dixit quod episcopi peccant mortaliter quando accipiunt decimam

[55] *dec. lactis:* vulg. *Milchzehnt.* Under the name of *cullagium* there is abundant evidence to show that throughout the Middle Ages a tax was exacted from priests in return for permission to keep what was euphemistically termed a *focaria,* or fireside companion. Unavailing protests against this practice were made from time to time. In the Vth Article of the Synod of Lillebonne, 1080, it is decreed that "Propter eorum feminas nulla pecuniae emendatio exigatur." Gerard Groot, taking for his text Is. lii. 11, preached a notable sermon *De focariis* (Aurora, Dresden, 1859, v. 42).

In a complaint laid before the Pope by the Imperial Diet at Nuremberg in 1522, it is stated that "In many parts of the country the Bishops and their emissaries not only condone the concubinage of priests, provided the tax demanded is paid, but they com-

lactis et permittunt ancillas esse cum presbyteris, quia deberent eas totaliter expellere. Sed sit a vel b, nos debemus esse aliquando laeti, et etiam possumus dormire cum mulieribus, quando nemo videt: postea tamen facimus confessionem: et deus est misericors, et debemus sperare veniam.

Ego mitto vobis hic quaedam scripta pro defensione Alexandri Galli grammatici antiqui et sufficientis, quamvis poetae moderni volunt eum reprehendere; sed non sciunt quid loquuntur, quia Alexander est optimus, ut olim dixistis mihi quando stetimus Daventriae. Quidam magister hic dedit mihi, sed nescio ubi accepit. Ego vellem quod faceretis imprimere, tunc maxime faceretis iratos illos poetas, quia ille auctor realiter vexat eos; sed est ita poetaliter compositum quod ego non intelligo, quia ille qui composuit est etiam bonus poeta; sed cum hoc est Theologus, et non tenet cum saecularibus poetis sicut est doctor Reuchlin, Buschius et alii. Statim

pel those priests who live continently to pay the same tax, declaring that the Bishop must have his money, and that when the fine was paid they could please themselves whether they lived a life of celibacy or not." Goldast, *Gravamina Ord. Imp. Cap.* lxx. (i. 464). Cf. also Bp. Creighton, *Hist. of the Papacy,* v. 20.

[73] *Buschius:* Hermannus Buschius —Hermann von dem Bussche—(1468–1534) was born at Sassenberg in Westphalia, and is described in the Register of Cologne Univ. as "equestris ordinis." As a boy, he was a pupil of Hegius at Deventer, where he was a fellow-student of Ortwin Gratius. In 1486 B. proceeded to Italy, where he remained for five years, and enjoyed the friendship of the eminent scholar and antiquary, Pomponius Laetus. In some verses inscribed to the younger Filippo Beroaldo, he says:—

"Olim Romanas juvenis digressus ad arces
Perdomiti clarum quae caput orbis erant.
Pomponi Laeti primum ceu fonte perenni
Plurima de sacro sedulus ore bibi.
Post lustrum patriae capior revocantis amore
Et propriam Latia vertor ab urbe domum."

In the Register of Wittenberg Univ. for 1502 Buschius is first entitled "Pasiphilus"—*quasi* πᾶσι φίλος—a name ever after associated with him. The young scholar soon became known as one of the most ardent champions of the New Learning. Attacking with the utmost vivacity the errors and futilities of the scholastic text-books, ever at loggerheads with the defenders of medievalism, Buschius flitted restlessly from city to city throughout Germany and the Netherlands. He did not, however, at first throw in his lot with the Reuchlinists, and wrote an *Elogium* for von Tongern's "Articuli." But in 1514 Mutianus writes gleefully, "Buschius has sung his palinode!" and henceforward the latter is to be found in the foremost ranks of Reuchlin's defenders. In Oct. 1514 he writes to Reuchlin:—

"O! si videres nunc ora et vultus Theologistarum; talis est furientis invidiae species, talis est insaniae delirantis viva effigies. Inflatis buccis

quando fuit mihi data illa materia, tunc dixi, quod vellem vobis mittere quod legeretis. Si habetis aliquid novum, tunc etiam mittatis mihi. Valete in charitate non ficta.

Ex Liptzick.

X

ℭ *IOANNES ARNOLDI S. D. P. M. Ortvino Gratio*

QUONIAM quoniamquidem igitur vos concupiscitis semper habere unam novitatem, secundum quod dicit Aristoteles: "Omnes homines natura scire desiderant." Quare igitur ego Ioannes Arnoldi vester discipulus, et humilis subditus mitto dominationi seu honorabilitati vestrae hic unum libellum quem composuit quidam ribaldus et scandalizavit dominum Ioannem Pfefferkorn in Colonia, virum proculdubio integerrimum, et ego fui valde iratus, sed non potui prohibere, quod non imprimeret, quia iste socius habet

contrahunt supercilia, caperant frontem, lumina tragica quadam torvitate horrificant, pallent, rubent, stupent, gemunt, stridentque dentibus." *Epp. Clar. Virorum*, iii. 4.

In 1516 Buschius paid a visit to England, and gained the friendship of Bp. Fisher and Sir Thomas More, while to Dean Colet, then engaged in establishing St. Paul's School, he seems to have rendered aid as one of its first lecturers. In 1526 B., after further wanderings, settled down at Marburg, and there, at the age of nearly three-score, took to himself a wife, Adelheida by name, and begat a son, Hieronymus. But he was not destined to end his life in domestic peace. In the autumn of 1533 the weary scholar journeyed to Münster and attended a disputation against the rising madness of Anabaptism. There the rapier of the brilliant controversialist found itself for the first time pitted against—not the rusty armour of scholasticism — but the bludgeons of a blind fanaticism. The contest was unequal— and Buschius, exhausted by the brutal strife, died at Dülmen in the spring of 1534.

J. Niesert, *Historisch-geographische-statistich-literarisches Jahrbuch für Westfalen und den Niederrhein*, ii. 304–323, enumerates forty works written, edited, or commented on by Buschius. Among these are many poems and epigrams, commentaries on Cicero, Silius Italicus, Martial, Claudian, Petronius, Juvenal, Plautus — the *Vallum Humanitatis*, an *Ars Memorativa*, *Spicilegium Philosophorum*, and the *Oestrum*. The best account of his life is given in *De Hermanni Buschii vita et scriptis commentatio historica*, H. J. Liessem, Bonnae, 1866.

[1] *Arnoldi.* The personal allusion, if any, is unknown. This Ep., though undated, is by implication to be regarded as written at Mainz. Arnoldi is also the writer of ii. 36, in which his style exhibits a marvellous preciosity, acquired by a short residence in Rome.

[5] *Arist.:* Metaph. "Πάντες ἄνθρωποι τοῦ εἰδέναι ὀρέγονται φύσει."

[8] *libellum:* one of Ulrich von Hutten's works, but it is not clear which is intended. Böcking suggests the "Exclamatio in Pepericornum."

[10] *virum*, &c.: Ortwin's own words with reference to Pfefferkorn.

hic multos fautores, etiam nobiles, et vadunt armati sicut bufones, cum longis gladiis in plateis. Sed tamen ego dixi quod non est rectum, quia debetis notare quod iste poetae saeculares adhuc facient multas guerras, cum suis metris, si magistri nostri non habebunt advertentiam, et non citabunt eos per magistrum nostrum Iacobum de Hochstraten ad curiam romanam. Et ego timeo quod erit unum magnum disturbium in fide catholica.

Rogo igitur vos quod velitis componere unum librum contra istum scandalizatorem, et realiter vexare eum. Tunc postea non erit ita audax quod velit stimulare magistros nostros, quia ipse est simplex socius, et neque est promotus neque qualificatus in jure vel in artibus, quamvis stetit in Bononia, ubi etiam sunt multi poetae saeculares, non zelosi et in fide illuminati.

Ipse nuper sedit in mensa et dixit quod magistri nostri in Colonia et Parrhisia faciunt iniuriam doctori Reuchlin, et ego tenui ei oppositum: tunc vexavit me multis malis verbis et scandalosis, quod fui ita iratus quod surrexi de mensa, et protestavi coram omnes de iniuriis, et non potui comedere unam buccellam.

Vos debetis mihi dare consilium in supradicta causa, quia etiam pro parte estis jurista.

Ego compilavi aliqua metra quae mitto vobis hic. *Choriambicum, Hexametrum, Sapphicum, Iambicum, Asclepiadicum, Endecasyllabum, Elegiacum, Dicolon, Distrophum.*

Qui est bonus catholicus, debet sentire cum Parrhisiensibus,
Quia illud gymnasium, est mater omnium universitatum.
Deinde Colonia sancta, quae est in fide Christiana tanta,
Quod nullus debet contradicere, vel merito penam luere,
Sicut Reuchlin doctor, qui est speculi ocularis auctor,
Quem magister noster Tungarus, probavit quod est haereticus,
Necnon magister de Alta platea, qui fecit comburere eius dictamina.

---

13 *hic: i.e.* at Mainz. The University was founded in 1477. Little is recorded of its early history. See Rashdall, *Univ. of Eur.*, ii. 272.

16 *iste. Sic*, in A, B, C.

20 *disturbium:* the only instance.

27 *Bononia:* Bologna. Cf. ii. 59, "Ulrichum Huttenum qui studet Bononiae."

42 *gymnasium:* here simply "University." This is the only occurrence of the word in the E. O. V.

42 *mater:* in the next Ep., with more modesty, "soror."

47 *de Alt. plat.: i.e.* van Hoogstraten. Reuchlin's *Augenspiegel* was publicly burnt by H. and the Theologians at Cologne, on Feb. 10, 1514, as "offensive, and dangerous to religion."

Si haberem unum argumentum, ego vellem componere unum librum contra istum trufatorem, et probare quod de facto est excommunicatus. Non habeo plus tempus ad scribendum, quia oportet me ire ad lectionem, quia unus magister legit replicationes super veterem artem valde subtiliter compositas, et ego audio eas pro completione. Valete super omnes socios et amicos meos qui sunt hic et ubique, et in omnibus locis et honestis.

XI

¶ *CORNELIUS FENESTRIFICIS S. D. P. M. Ortvino Gratio*

SALUTES tot quot habet caelum stellas et mare arenas. Venerande domine magister, ego habeo hic multas rixas et guerras a malis viris qui praesumunt esse docti, et tamen non didicerunt logicam, quae est scientia scientiarum. Ego legi nuper unam missam ad praedicatores de Spiritusancto quod deus velit mihi dare suam gratiam, et bonam memoriam in syllogismis ad disputandum cum illis qui sciunt tantum latinisare, et dictamina componere. Etiam composui unam collectam in illa missa pro magistro nostro Iacobo de Hochstrat, et magistro nostro Arnoldo de Tungaris, summo regente in bursa Laurentii, quod possunt in disputatione Theologica ad metam redargutionis ducere quendam doctorem in jure qui vocatur Ioannes Reuchlin, etiam est poeta saecularis et praesumptuosus, et tenet oppositum contra quattuor universitates, pro Iudaeis, et facit propositiones scandalosas et offensivas piarum aurium, ut probavit Ioannes Pfeffer-

52 *replicationes:* lectures in which the subjects dealt with were elucidated by copious arguments *pro et contra.* Cf.—

"My will is this, for plat conclusioun,
Withouten eny repplicacioun."
—Chaucer, *Knight's Tale*, 988.

53 *pro comp.:* in order to attend the prescribed number of lectures.

1 *Corn. Fenest.* Allusion unknown.

4 *hic:* at Mainz, as it appears.

6 *scientia scient.:* also "Ars artium"; see J. S. Mill, *Logic* (Introd.).

13 *Arnoldo.* See i. 1, *n.*

14 *bursa Laur.:* S. Lawrence hostel, in the Schmerstrasse, Cologne.

18 *quattuor:* viz. Louvain, Erfurt, Mainz, and Cologne.

korn, et magister noster Tungarus; sed non est fundatus in Theologia speculativa, nec qualificatus in Aristotele, aut Petro Hispano. Ideo magistri nostri in Parrhisia damnaverunt eum ad ignem vel reclamationem.

Ego vidi litteram et sigillum domini Decani sacrosanctae facultatis Theologicae Parrhisiensis. Unus magistrorum nostrorum valde profundus in sacra Theologia, et illuminatus in fide, qui est membrum quattuor universitatum, et qui habet plus quam centum scribentes super libros sententiarum, in quibus se fundat, dixit manifeste quod praedictus doctor Ioannes Reuchlin non potest evadere. Et quod etiam Papa non audet dare sententiam contra talem solennissimam universitatem, quia ipse non est Theologus, et beatum Thomam contra gentiles non intelligit, quamvis dicunt quod est doctus videlicet in poesi. Ostendit mihi magister noster qui est plebanus ad sanctum Martinum epistolam, in qua illa universitas sororij suae universitati Coloniensi valde amicabiliter promittit auxilium suum realiter cum effectu. Et tamen isti latinisatores praesumunt tenere oppositum.

Ego sedi nuper Maguntiae in corona hospicio, ubi tribulaverunt me valde indiscrete duo trufatores, et vocaverunt magistros nostros in Parrhisia et Colonia fantasticos et stultos. Et dixerunt quod ipsorum libri

[23] *Petr. Hisp.:* Petrus Hispanus, of Lisbon, a Dominican. With the title of John XXI. he occupied the Papal throne for the last seven months of his life (1276–7). Among his works are reckoned "Summulae logicae," "Parva logicalia," and "Thesaurus pauperum." See i. 17, *n.*

[31] *Libr. Sent.* See i. 5, *n.*

[35] *non est Theol.* "Leo X.," says Fra Paolo, "displayed a singular proficiency in polite literature. . . . He would, indeed, have been a perfect pontiff, if to these accomplishments he had united some knowledge in matters of religion, and a greater inclination to piety." Erasmus, it is true, lauds Leo's attention to theology, amongst his other studies. But Erasmus was not free from obligations to the pontiff. See T. Roscoe, *The Life of Leo X.*, chap. xxiv.

[36] *contra gent.* The *Summa Contra Gentiles* is divided into four books. "Its principal practical aim, at the time it was written, was the enlightenment of the Moors, the Saracens, and the Jews of Spain; and also to bring into prominence those arguments from reason for the establishment of Christianity which were beginning to be undermined by the rationalistic spirit of the age." *The Life and Labours of Saint Thomas of Aquin*, by Archbishop Vaughan, London, 1875, p. 473.

[38] *plebanus:* parish priest: "Sacerdos qui plebi praeest," Du Cange; *plebes*, meaning "parish." Probably the Bartholomew (Zehender) of ii. 55.

[38] *S. Martinum:* the cathedral at Mainz.

[41] *trufatores.* See i. 5, *n.*

super sententias essent fantasiae; similiter processus, copulata, reparationes omnium bursarum dixerunt quod essent vanitates. Tunc fui ita iratus quod non scivi respondere. Cum hoc etiam vexaverunt me, quod feci passagium ad Treverim ad videndum tunicam domini, quia dixerunt quod fortassis non esset tunica domini. Et probaverunt sic per Cornutum syllogismum: "Quicquid est laceratum, non debet ostendi pro tunica domini: sed illa est talis: ergo etc."

Tunc ego concessi maiorem, sed negavi minorem. Tunc probaverunt sic: "Beatus Hieronymus dicit: 'Vetusto oriens collisus errore tunicam domini inconsutilem desuper contextam per totum minutatim discerpsit per frusta.'" Et ego respondi, quod sanctus Hieronymus non est de stilo evangelii, nec immodicite ex apostolis; et sic surrexi de mensa et reliqui illos trufatores.

[47] *processus:* methodological treatises compiled for the use of students at the various hostels, according to the views they severally affected.

[48] *copulata:* compilations from the writings of various authors upon a single subject. Novices, who had to study these, were hence called "copulatistae." See ii. 35.

[48] *reparationes:* the same as "Summae." Panzer, i. p. 308 (228).

[51] *Treverim.* The venerable relic known as the Holy Coat of Treves is preserved in the Cathedral. According to tradition it was deposited there by St. Helena (claimed by the Germans as a native of a village—Euren—near Treves), about A.D. 327. Trithemius, writing in 1512 (the date of the first recorded "exposition" of the relic), states that he had heard as a boy that the coat was deposited for safety under the High Altar by Pope John in 1196. But the relic has had many wanderings. In 1640 it was removed for safety to Cologne, in 1667 to Ehrenbreitstein, and in 1759 back to Treves. We next hear of it successively at Ehrenbreitstein once more, Wurzburg, Bamberg, and Augsburg. In 1810, however, it was restored to Treves by Napoleon's orders. It was exhibited in 1844, and again in 1891, on which last occasion nearly 2,000,000 pilgrims availed themselves of the opportunity of seeing it.

[53] *Corn. syll.:* a cornute, or ceratine, argument is a dilemma. The classical instance is that quoted in Diogenes Laertius, vii. 187: "What you have not cast away, you have; you have not cast your horns—therefore you have horns."

[57] *Hieron.:* St. Jerome's metaphor, humorously treated as literal by the "duo trufatores," is to be found in the *Epp. ad Damasum*, xv.: "Quoniam vetusto Oriens inter se populorum furore collisus, indiscissam domini tunicam, et desuper textam, minutatim per frusta discerpit."

[58] *inconsutilem.* This adjective is never used except in this connection. Trithemius relates that within the chest containing the relic was found the inscription: "Haec est inconsutilis sacra Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi (tunica)." And in the Breviary of Treves there is a hymn beginning:—

"O vestis inconsutilis,
Pro dulci nato Virginis—"

See *A Pilgrimage to the Holy Coat of Treves*, by R. F. Clarke, S.J., London, 1892.

Vos debetis scire quod tam irreverentialiter loquuntur de magistris nostris, et doctoribus illuminatis in fide, quod certe de facto possunt esse excommunicati a papa Si scirent curtisani, ipsi citarent eos ad curiam romanam, et impetrarent eorum beneficia, vel saltem tribularent eos cum expensis. Quis unquam audivit, quod simplices socii, in nulla facultate promoti vel qualificati, deberent vexare tam eximios viros, in omni profecto scibili profundissimos, ut sunt magistri nostri? Sed ipsi superbiunt propter sua metra. Ego etiam scio facere metra et dictamina, quia legi etiam novum latinum idioma magistri Laurentii Corvini, et grammaticam Brassicani, et Valerium Maximum, et alios poetas.

Et compilavi nuper in via eundo unum dictamen metricum contra istos hoc modo:—

Sunt Maguntiae in publica Corona,
In qua nuper dormivi in propria persona,
Duo indiscreti bufones
In magistros irreverentiales nebulones,
Qui audent reprehendere magistros in Theologia,
Quamvis ipsi non sunt promoti in Philosophia;
Nec sciunt in scholis formaliter disputare,
Et ex una conclusione multa corollaria formare;
Ut docet fundamentaliter doctor subtilis:
Qui contemnit eum est multum vilis:

---

[75] *Corvini:* Laurentius Corvinus, 1465–1527, born at Neumarkt (Silesia), and hence styled *Novoforensis*. His "De Latino Ydiomate," to judge by the numerous editions, was very popular as an elementary text-book. This little book contains dialogues between various interlocutors—Cirillus, Pamphilus, &c. A brief extract will give an idea of the value of the work for the student who would fain make "metra et dictamina":—

Cir. "Quo properas, Pamphile?"
Pam. "Ad forum pergam."
Cir. "Quid in foro acturus es?"
Pam. "Socer meus hesterno vesperi duos mihi dono dedit obulos. Unum pro pane albo; alterum pro butyro ut darem. . . ."
Cir. "Vacuus mihi venter vehementer crepitat. Uno non ero contentus pane."

[76] *Brassic.:* Joannes Brassicanus, the Latinised form of Johann Kohlburger, of Canstadt. (Not to be confounded with his more eminent son, Joannes Alexander.) His *Institutiones Grammaticae* was pub. at Strasburg in 1508, and often reprinted. He lectured on grammar and philosophy at Tübingen, and died *c.* 1520. Among some verses introductory to the "Gram. Instit." (ed. 1512) this couplet occurs:—

IN OSORES.

"Brassica si quibus ingrata est, Nasturcia rodant,
Et grati his sunto Carduus atque filix."

[76] *Val. Max.* The "Factorumque Dictorumque Memorabilium Libri IX." of Valerius Maximus—a series of miscellaneous historical anecdotes—seems to have been very popular in the German universities. Editions were very numerous.

[76] *poetas:* here, "Classics."

[87] *doct. subt.:* Duns Scotus.

Ut concludunt quotlibeta doctoris irrefragabilis,
Qui est in scientiis non expugnabilis:
Et non sciunt quid est doctor Seraphicus,
Sine quo nullus fit bonus phisicus:
Et qui veraciter scribit, doctor sanctus,
In Aristotele et Porphyrio tantus,
Quod solus recte exponit quinque universalia,
Quae dicuntur etiam quinque praedicabilia:
O quam breve continuat libros praedicamentales
Et summat Aristotelis sententias morales.
Quae omnia non intelligunt poetae:
Ideo loquuntur ita indiscrete,
Ut isti duo praesumptuosi trufatores,
Qui vocant magistros nostros osores;
Sed magister noster de Hochstrat debet eos citare,
Tunc non amplius audebunt illuminatos vexare.

Valete et salutate mihi cum magna reverentia dominos meos magistrum nostrum Arnoldum de Tungaris, et magistrum nostrum Remigium, et magistrum Valentinum de Geltersshheim, et dominum Iacobum de Ganda ordinis praedicatorum poetam subtilissimum, et alios.

[89] *doct. irrefrag.:* Alexander of Hales, a native of Gloucestershire, who became Professor of Philosophy and Theology in Paris, ultimately joining the Franciscan Order. He died A.D. 1245. His chief work is the "Summa Universa Theologiae." He was an uncompromising supporter of Papal supremacy, and consistently intolerant of all heretics.

[91] *doct. Seraph.:* Giovanni di Fidenza, better known as St. Bonaventura—the glory of the Franciscan Order, whose general he became in 1256. The fervid writings of St. Bonaventura are mainly concerned with mystical theology, appealing not at all to the "Bonus phisicus."

[93] *doct. sanct.:* Thomas Aquinas.

[94] *Porph.:* Porphyry, originally Malchus, was one of the most eminent of the neo-Platonists. He was the pupil of Longinus and Plotinus, and teacher of Iamblichus. His chief work, now lost, was directed against Christianity, but among the schoolmen his fame rested chiefly on his *Isagoge.*

[97] *continuat:* "makes a running commentary on." The "Continuum" of Thomas Aquinas was, however, on the Gospels.

[98] *summat:* "epitomises." Aquinas wrote a commentary on Aristotle's "Ethics."

[99] *poetae:* here, "humanists."

[102] *osores.* See note, l. 74, *supra.*

[108] *Val. de Gelt.* See i. 7, *n.*

[109] *Ganda:* *i.e.* Gouda. Jacobus Gaudensis, a Dominican, was a man of sound learning, mentioned eulogistically on one occasion by Ulrich von Hutten (*Querelar.*, ii. 10, 181–4). Among his writings are: *Erarium Aureum, Stichologia Gaudensis,* and *Correctorium Bibliae.*

XII

ℭ *M. HILTBRANDUS MAMMACEUS S. D. M. Ortvino*

AMICISSIME domine Ortvine, non possum iam scribere eleganter epistolam secundum praecepta quae scribuntur in modo epistolandi, quia hoc tempus non permittit, sed oportet breviter et statim manifestare paucis verbis quid est, quia habeo expedire casum unum vobiscum, qui est mirabilis, et est talis res. Vos debetis intelligere quod hic est terribilis fama, et omnes dicunt quod in curia romana causa magistrorum nostrorum male stat, quia dicunt quod Papa vult autentizare sententiam quae ante annum lata est in Spira pro doctore Reuchlin. Quando audivi tunc ita timui quod non potui aliquod verbum dicere, et fui sicut mutus, et per duas noctes non dormivi. Quia amici Reuchlin gaudent et vadunt ubique seminantes istam famam: et ego non crederem nisi vidissem unam litteram unius magistri nostri de ordine praedicatorum, in qua scripsit cum magna tristitia illam novitatem. Et cum hoc scripsit quod Papa permisit quod Speculum oculare debet in curia romana imprimi, et mercatores debent vendere, et omnis homo debet legere. Et magister noster Hochstratus voluit exire curiam romanam et voluit iurare paupertatem, tunc iudices non voluerunt eum dimittere. Sed dixerunt quod debet expectare finem, et quod non potest iurare paupertatem, quia intravit Urbem Romam cum tribus equis, et in curia romana

[5] *in modo epist.:* one of the Formularies, or "scientific" treatises on the art of composing formal letters—a most elaborate process. The parts of a letter were five: (1) Salutatio, (2) exordium, (3) narratio, (4) petitio, (5) conclusio. See Palacky, *Ueber Formelbücher*, in *Abhdll. d. Böhm. Ges. der Wissensch.*, v. 2, 5; and Rockinger, *Ueber Briefsteller und Formelbücher . . . des Mittelalters.*, 1861.

[12] *sententiam: i.e.* the decision of the Bp. of Spires, March 29, 1514, that the *Augenspiegel* was not heretical, and that Hoogstraten should pay the costs of the appeal. Cf. i. 18.

[23] *exire*, &c. Hutten writes to Gerbellius from Bologna, July 31, 1516, "Be of good cheer concerning Reuchlin; his deliverance is at hand; Hoogstraten, drained of all the funds with which he had hoped to win the day, has achieved nothing—and, hungry wolf that he is—is on the point of slinking off in dejection and poverty." *Hutt. Opp.* (ed. Böcking), i. 106.

habuit commensales, et exposuit magnas pecunias, et propinavit Cardinalibus, et Episcopis, et auditoribus consistorii multa munera, et propterea non debet iurare paupertatem. O sancta Maria, quid volumus nunc facere, si Theologia ita spernitur, quod unus iurista debet praevalere omnes Theologos? Ego credo quod Papa non est bonus christianus, qui si esset bonus christianus, tunc esset impossibile quod non teneret cum Theologis. Sed etiam si Papa dat sententiam contra Theologos, tunc videtur mihi quod debet fieri appellatio ad concilium, quia concilium est supra Papam, et in concilio Theologi habent praevalentiam super alias facultates: tunc spero quod dominus dabit benignitatem et respiciet famulos suos Theologos, et non p̄mittit quod inimicus noster supergaudeat nos, et dabit nobis gratiam spiritussancti quod possumus superare fallimoniam istorum haereticorum. Quidam iurista nuper dixit hic quod est fatatum, quod ordo praedicatorum debet perire, et quod ex illo ordine debent venire maxima scandala in fidem Christi, sicut non audita sunt prius: et dixit ubi legit illam prophetiam. Sed absit quod hoc sit verum. Quia ille ordo est utilis, et si ille ordo non esset, tunc nescio quomodo staret theologia, quia semper praedicatores sunt profundiores in theologia, quam minores vel Augustinenses, et tenent viam doctoris sancti, qui tamen nunquam erravit. Et etiam ipsi habuerunt multos sanctos in suo ordine, et sunt audaces in disputatione contra haereticos. Ego miror quare magister noster Iacobus de Hochstraten non potest iurare paupertatem; tamen est de ordine mendicantium qui manifeste sunt pauperes. Si non timerem excommunicationem, ego vellem dicere quod papa erraret ibi. Et non credo quod hoc est verum, quod ipse exposuit sic pecunias, et dedit propinas, quia

[38] *supra.* "Scarce a Council ever met which did not leave the Pope weaker than it found him." *Julius Exclusus,* Paris, 1513. Cf. C. Beard, *Hibbert Lectures,* 1883, p. 12.

[43] *gratiam,* &c.: Acts x. 45.

[43] *fallimoniam.* Not elsewhere found.

[52] *minores: i.e.* the Franciscans, who as Scotists were opposed to the Dominicans, who were Thomists.

[52] *August.* Several religious orders were at different times called Augustinians. The Order here intended is that of the Austin Friars (Begging Hermits, or Hermits of St. Augustine), one of the four Mendicant Orders established under a definite Rule in the XIIIth Cent.

est vir valde zelosus; et credo quod isti iuristae et alii fingunt talia, et doctor Reuchlin scit ipsis ita blandiri, quia etiam audivi quod multae civitates, et multi principes, ac domini scripserunt pro eo. Et est ratio, quia non sunt in theologia instructi, et non intelligunt factum: alias permitterent istum haereticum habere diabolum, quia est contra fidem, etiam si totus mundus diceret contrarium. Vos debetis ista statim manifestare magistris nostris in Colonia, quod sciunt capere consilium. Et scribatis mihi quid volunt facere. Et valete in Christo.

Datum in TUBINGA.

XIII

¶ *M. CONRADUS DE ZUICCAVIA*
S. D. M. Ortvino

SICUT scripsistis mihi quod non amplius curatis illas levitates, et non amplius vultis amare mulieres, vel supponere, nisi in mense semel, aut bis, ego miror quod talia scribitis. Tamen ego scio contrarium. Est hic unus socius qui nuper venit ex Colonia, et bene est vobis notus, et fuit etiam semper ibi vobiscum. Ipse dicit quod supponitis uxorem Ioannis Pfefferkorn: et dixit mihi veraciter, et iuravit, et ego credo etiam. Quia vos estis valde amicabilis, et etiam scitis dare bona verba. Et cum hoc scitis perfecte artem amandi ex Ovidio. Etiam dixit mihi quidam mercator, quod dicunt Coloniae quod magister noster Arnoldus de Tungaris etiam supponit eam; sed hoc non verum, quia ego scio veraciter quod ipse adhuc est virgo, et

[64] *audivi quod*, &c. Reuchlin himself, in a letter to Leo X., June 13, 1515, mentions among his active supporters the Emperor Maximilian, the Bishops of Strasburg and Constance, the Elector Frederick of Saxony, Ulrich, Duke of Wurtemburg (Master of the Teutonic Order), fifteen mitred abbots (*infulam gestantes*), and fifty-three burgs (*civitates*) in Swabia.

[13] *Ovidio.* In i. 9 Conrad also twits Ortwin with being an authority on Ovid.

[16] *virgo.* In some verses appended to the "Lamentationes Obscurorum Virorum" Joannes Murmellius (1479–1517) says of Arnold von Tongern:—

"Externas cujus longe pervenit in urbes
Nomen, et insignis fama pudiciciae."

Murmellius had been a pupil of A. von T., and in his "Scoparius," written shortly before his death, he

quod nunquam tetigit unam mulierem. Sed etiam si fecisset, vel faceret sicut non credo, tamen non esset propterea ita malus, quia humanum est errare. Vos multum scribitis mihi de isto peccato, quod non est maius peccatum in mundo, et allegatis multas scripturas. Ego scio bene quod non est bonum: sed tamen etiam in sacra scriptura reperitur, quod aliqui sic peccaverunt, et tamen fuerunt salvati. Sicut Samson qui dormivit cum una meretrice, et tamen postea spiritus domini irruit in eum. Et possum contra vos arguere sic: "Quisquis non est malevolus, recipit spiritumsanctum: sed Samson non est malevolus: ergo recipit spiritumsanctum." Maiorem probo, quia scriptum est: "In malevolam animam non introibit spiritus sapientiae;" sed spiritussanctus est spiritus sapientiae; ergo. Minor patet, quia si illud peccatum fornicationis esset ita malum, tunc spiritus domini non irruisset in Samson, sicut patet in libro Iudicum. Etiam legitur de Salomone, quod habuit trecentas reginas, et concubinarum non fuit numerus; et ipse fuit maximus fornicator usque ad mortem suam: et tamen doctores communiter concludunt quod est salvatus. Quid nunc videtur vobis? Ego non sum fortior quam Samson, et non sum sapientior Salomone, et ergo oportet aliquando habere unam laetitiam. Quia, ut dicunt medici, hoc valet contra melancoliam. Ah quid dicitis de istis seriosis patribus? tamen dicit Ecclesiastes: "Et deprehendi nihil esse melius quam laetari hominem in opere suo."

Quapropter ego dico cum Salomone ad amicam meam: "Vulnerasti cor meum, soror mea, sponsa mea; vulnerasti cor meum in uno oculorum tuorum, et in uno crine colli tui. Quam pulchrae sunt mammae

says: "Let us shun, as though they were a pestilence, those execrable and barbarous 'Epistolae' anathematised by the sovereign Pontiff." D. Reichling, *De Joan. Murm. Vit. et Script.*, Monast., 1870.

24 *Samson:* Judges xvi.

29 *scriptum est:* Wisdom i. 4.

34 *Salomone.* Conrad underestimates the extent of the monarch's harem. See 1 Kings xi. 3. Cf. "Yet Sampson was so tempted; and he had an excellent strength: yet was Solomon so seduced; and he had a very good wit." *Love's Labour's Lost*, i. 2.

39 *fortior*, &c. A similar remark is attributed to Aeneas Sylvius; viz. "nec sanctior sum David rege, nec Salomone sapientior."

43 *Eccles.:* iii. 12, 22.

46 *Salomone:* Cantic. iv. 9, 10.

tuae, soror mea, sponsa mea. Pulchriora sunt ubera tua vino," et cetera. Per deum, valde iucundum est amare mulieres, secundum illud carmen Samuelis poetae :—

> Disce, bone clerice, virgines amare,
> Quia sciunt dulcia oscula praestare,
> Iuventutem floridam tuam conservare.

"Quia amor est charitas, et deus est charitas, ergo amor non mala res :" solvatis mihi illud argumentum. Etiam dicit Salomon : "Si dederit homo omnem substantiam domus suae pro dilectione, quasi nihil despiciet eam." Sed permittamus ista, et veniamus ad alia. Rogastis me quod deberem vobis nova significare : ergo sciatis quod iam in carnisprivio fuit hic magna laetitia. Et fuit hastiludium, et princeps met equitavit in foro, et habuit pulchrum equum, et pulchrum andallum desuper, in quo fuit picta una mulier cum magno ornatu, et iuxta ipsam sedit quidam iuvenis in crispis crinibus, qui organizavit ei secundam psalmistam : "Iuvenes et virgines, senes cum iunioribus laudent nomen domini." Et quando princeps venit in civitatem, tunc universitas intronisavit eum cum magna processione, et cives braxaverunt multam cerevisiam, et popinauerūt dulcia cibaria, et bene dapiverunt principem et omnes curiales. Et postea chorizaverunt, et ego steti in uno conspicello quod potui videre. Non scio plura, quam quod opto vobis omnia bona : et Valete in nomine domini.

Ex Liptzick.

52 *Samuelis.* These verses are to be found in the *De Fide Concubinarum* of Paulus Olearius, with the addition of a fourth, viz.—

> "Pulchram et amabilem prolem procreare."

"Samuel the Poet" appears to be identical with Samuel de Monte Rutilo (*i.e.* of Lichtenberg, in Franconia), thus referred to by Bebelius: "Vagatur etiam hincinde per Germaniam quidam Samuel ineptiarum plenus multos barbarismos seminans, nihil docens, praeter incultos rhythmos (quos dicimus) facere, et reliquas Latinae linguae calamitates, a quibus precor caveas, tanquam ab aspidum venenis." There is a copy in the Brit. Mus. of "*Monte Rutilo, Samuel de*, Sinonoma partium indeclinabilium. (? 1490)."

59 *Salomon :* Cantic. viii. 7.

63 *jam :* apparently in 1515.

65 *andallum :* for *antellum*, housing of a horse. "Est antella quod est in pectore quadrupedantis." Ebr. Beth., *Graecis.*, c. 10.

68 *organizavit :* "Organo cantare, orgelen :" *ibid.*

72 *braxaverunt :* "*Braxator*, ein byer bruwer ; *Braxium*, wurrz, new byer." *Gemma Gemmarum*, Argent., 1505.

73 *dapiverunt.* Not elsewhere found.

XIV

ℭ *M. IOANNES KRABACIUS*
S. D. M. Ortvino Gratio

EXCELLENS vir, secundum quod fui ante duos annos vobiscum in Colonia, et vos dixistis mihi quod semper deberem vobis scribere ubicunque essem, sic iam notifico vobis quod audivi de morte unius excellentissimi Theologi, qui vocatur magister noster Heckman de Franconia, qui fuit unus principalis vir, et tempore meo fuit ibi rector, et fuit profundus argumentator in via Scoti, et fuit inimicus omnium poetarum saecularium, et fuit vir zelosus et libenter celebravit missas; et quando tenuit rectoratum Viennae, tunc servavit supposita in magno rigore, et fuit laudabilis. Semel venit unus socius ex Moravia, quando ego fui Viennae, qui debet esse poeta et scripsit etiam metra, et voluit legere artem metrificandi, et non fuit intitulatus. Tunc ipse magister noster Heckman prohibuit ei, et ipse fuit ita praetensus quod non voluit curare mandatum eius; tunc rector prohibuit suppositis quod non deberent visitare eius lectionem; tunc ille ribaldus accessit rectorem et dixit ei multa superba dicta, et tibisavit eum: tunc ipse misit pro famulis civitatis et

[7] *Heckman:* Johann Heckmann was Rector of the Univ. of Vienna in 1507, 1510, and 1515. He is mentioned in ii. 9 as having saved "Philip Schlauraff" from incarceration.

[9] *ibi:* at Vienna—as appears from the context.

[10] *Scoti.* A theologian told Erasmus that "nine years of study would not enable me to understand the preface of Scotus to Peter Lombard." *Comm. on Timothy*, i. 6.

[13] *supposita:* almost equivalent to "undergraduates," those under authority, scholars. In i. 44, "suppositi."

[14] *socius: i.e.* Ulrich von Hutten. In the summer of 1511 Hutten, in a state of destitution, journeyed by way of Bohemia and Moravia to Vienna. That city already held many supporters of the New Learning. Vadianus (Joachim von Watt), Peter Eberbach of Erfurt, and others lived there in a *contubernium*, or community (usually of poor scholars), and hospitably received the wanderer. The account given by Krabacius is probably founded on fact; be this as it may, Hutten suddenly vanished from Vienna in the autumn of 1511.

[16] *intitulatus:* enrolled as a member of the University, matriculated.

[22] *tibisavit:* Ger. *duzen*, Fr. *tutoyer*, "to thee and thou." Cf. "If thou thou'st him some thrice, it shall not be amiss." *Twelfth Night*, iii. 2.

voluit eum incarcerare quia fuit magnum scandalum quod simplex socius deberet tibisare unum rectorem universitatis qui est magister noster; et cum hoc ego audio quod ille socius neque est baccalaurius neque magister, nec est aliquo modo qualificatus seu graduatus, et incessit sicut bellator, vel qui vult ambulare ad bellum, et habuit pileum et longum cultrum in latere. Sed per deum ipse fuisset incarceratus si non habuisset notos in civitate. Ego doleo maxime si est verum quod ille vir est defunctus, quia fecit mihi multa bona quando fui Viennae; et propterea feci ei epitaphium tale:—

Qui iacet in tumulis, fuit inimicus poetis,
Et voluit eos expellere, quando voluerunt hic practicare,
Sicut nuper unus socius, qui non fuit intitulatus,
Veniens ex Moravia, et docens facere metra:
Quem voluit incarcerare, propter suum tibisare:
Sed quia nunc est mortuus, in Vienna sepultus,
Dicatis bis vel ter, pro eo Pater noster.

Fuit hic nuncius qui portavit nova quae sunt mala si sunt vera, quod causa vestra non bene stat in curia romana; sed ego non credo, quia isti nuncii dicunt etiam multa mendacia. Poetae bene murmurant hic contra vos, et dicunt quod volunt defendere doctorem Reuchlin cum suis carminibus; sed quia vos etiam estis poeta quando vultis, credo quod bene manebitis prae ipsis. Tamen debetis mihi scribere quomodo stat negocium. Si tunc possum adiuvare vos, tunc habebitis me fidelem socium et adiutorem.

Valete ex NURENBERGA.

[26] *baccalaurius.* The Humanists disdained academical degrees because they despised the Universities that granted them. Johann Lindholz, Dean of the Faculty of Philosophy at Frankfort-on-Oder, declared that he conferred the degree of Bachelor on Hutten: this the latter denied. See Strauss, *Life of U. von H., trans. by Sturge*, p. 28.

[31] *notos: i.e.* Vadianus, Abhauser, and others of the Contubernium.

[32] *ille vir: i.e.* Heckmann.

[34] *Qui,* &c. The style of this epitaph seems imitated from that in *De Generibus Ebriosorum* (ed. 1643, p. 428), beginning: "Hic jacet ille, qui fuit unus inter mille," and ending: "Dicentes humiliter tria lignea Pater noster."

[35] *practicare:* to lecture upon.

[47] *manebitis prae:* Ger. *bestehen vor*, to excel, or overcome.

XV

ℭ *GUILHELMUS SCHERSCLEIFFERIUS* *S. D. M. Ortvino*

VALDE miror, venerabilis vir, quare mihi non scribitis, et tamen scribitis aliis qui non scribunt vobis ita saepe sicut ego scribo vobis. Si estis inimicus meus quod non vultis mihi amplius scribere, tunc scribatis mihi tamen quare non vultis mihi amplius scribere, ut sciam quare mihi non scribitis, cum ego semper scribo vobis, sicut etiam nunc scribo vobis, quamvis scio quod non eritis mihi rescribere. Verumtamen oro vos praecordialiter quod velitis mihi tamen scribere, et quando semel scripsistis mihi, tunc ego volo vobis decies scribere, quia libenter scribo amicis meis, et volo me exercitare in scribendo, ita quod possum eleganter dictamina et epistolas scribere. Ego non possum cogitare quid est in causa quod non scribitis mihi. Et conquestus sum nuper quando hic fuerunt aliqui Colonienses, et interrogavi: "Quid facit tamen magister Ortvinus, quod non scribit mihi? Ipse non scripsit mihi in duobus annis; dicatis tamen ei quod scribat mihi, quia libentius vellem suas litteras legere, quam mel comedere; et ipse fuit olim amicus principalis." Et interrogavi etiam quomodo transit vobis in illa lite cum doctore Reuchlin. Tunc dixerunt quod ille iurista scit vos circumducere cum sua arte. Tunc optavi quod dominus deus velit dare vobis suam gratiam quod eritis victor. Si vultis mihi scribere, tunc etiam debetis mihi de illo scribere, quia vellem libenter scire. Isti Iuristae vadunt hic et dicunt: "Doctor Reuchlin habet bonum negocium, et Theologi in Colonia fecerunt ei iniuriam." Et per deum ego timeo quod ecclesia potest in scandalum venire, si ille liber Speculum oculare non comburitur, quia habet multas propositiones irreverentiales, et contra fidem catholicam. Et si non cogitur ille iurista ad revocationem, tunc alii etiam tentabunt sic scribere in Theologia, quamvis non

10 *eritis . . . rescribere.* This mode of forming a future tense may be paralleled by "ero invenire," ii. 70, and "erit acquirere," ii. 67.

sciunt, et neque studuerunt in via Thomae, neque in via Alberti neque Scoti; et etiam non sunt illuminati in fide per gratiam spiritussancti. Quia unusquisque debet manere in facultate sua, et non debet mittere falcem in messem alterius. Quia sutor est sutor et sartor est sartor, et faber est faber. Et non staret bene si unus sartor vellet facere calceos vel stamulta. Vos debetis audacter defendere vos et sacram Theologiam, et etiam ego orabo deum pro vobis, quod velit vobis tribuere gratiam suam, et illuminare vestrum intellectum, sicut fecit antiquis patribus, ne diabolus praevaleat cum suis servitoribus contra iustitiam. Sed scribitis mihi tamen propter deum quomodo statis: vos facitis mihi magnam angustiam et non indigetis. Sed pro nunc commendo vos domino deo. Valete in Christo.

Datum Franckfurdiae.

XVI

ℭ *MATTHAEUS MELLILAMBIUS* *S. D. M. Ortvino Gra.*

QUONIAMQUIDEM semper fui amicus vestrae dominationis et procuravi vestrum bonum: ergo etiam nunc volo vos in vestris adversitatibus cavisare, et volo in vestra fortuna esse laetus, et in infortunio tristis: quia vos estis amicus meus, et cum amicis debemus esse laeti quando laetantur, et contristari quando tristantur, ut scribit Tullius, quamvis est gentilis et poeta. Igitur manifesto vobis quod hic habetis unum inimicum valde malitiosum, qui dicit multa vituperia contra dominationem vestram; et praesupponit multa extollens se in superbia sua, et dicit coram omnibus quod estis spurius, et mater vestra est meretrix, et pater vester presbyter.

36 *in via Thomae*, &c. The school of the Albertists (followers of Albertus Magnus) was an offshoot of the Thomists, from whose doctrines their own differed but little. The Albertists and Thomists were in theology identified with the Dominicans, and the Scotists with the Franciscans. See ii. 45.

39 *non debet*, &c. It is noteworthy that this proverb, of uncertain origin, occurs in a letter of Crotus Rubianus, dated Jan. 26, 1514 (? 1515).

1 *Mellilambius:* "licker of honey"; perhaps "Bear," but the allusion is obscure.

9 *Tullius:* rather, Rom. xii. 15.

Tunc ego steti pro vobis, et dixi: "domine baccalaurie, vel qualiter estis qualificatus, vos estis adhuc juvenis et non deberetis vituperare magistros. Quia, ut scriptum habetur in evangelio: 'Non est discipulus super magistrum.' Sȝ vos estis adhuc discipulus, et dominus Ortvinus est magister octo vel decem annorum; et ergo non estis sufficiens ad vituperandum unum magistrum vel virum in tali dignitate constitutum; alias etiam invenietis aliquem qui vituperabit vos, etiam si essetis adhuc ita superbus. Vos debetis habere verecundiam, et non facere talia." Tunc ipse dixit: "Ego loquor veritatem, et scio probare dicta mea et non volo vos respicere, quia Ortvinus est spurius, et quidam lansmannus suus dixit mihi pro vero, quia novit ejus parentes, et etiam ego volo scribere hoc doctori Reuchlin, quia adhuc non scit. Sed quare velletis me vituperare? Vos nihil scitis de me." Tunc ego dixi: "Ecce, domini socii, iste praetendit se esse sanctum, quia dicit quod non potest vituperari et quod nihil mali fecit, sicut ille pharisaeus qui dixit quod ieiunaret bis in sabbato." Tunc ipse fuit iratus et dixit: "Ego non dico quod non peccavi, quia hoc esset contra psalmistam qui dicit 'Omnis homo mendax,' et exponit glosa 'id est peccator.' Sed dixi quod non debetis seu potestis me vituperare quantum ad generationem de patre et matre. Sed Ortvinus est spurius et non est legitimus: ergo est vituperabilis, et ego volo eum vituperare in aeternum." Tunc ego dixi: "non faciatis, quia dominus Ortvinus est excellens vir et potest se defendere." Ipse vero dixit adhuc plura scandala de matre vestra, quod sacerdotes et monachi et equestres et rustici in campo et in stabulo, et alibi supposuerunt eam. Et ego habui ita magnam verecundiam quod non creditis. Sed non possum vos defendere, quia non vidi patrem vestrum et matrem: quamvis credo firmiter quod sunt honesti et probi. Sed scribatis mihi quomodo est: tunc ego volo seminare vestram laudem hic. Etiam dixi sibi: "vos non debetis talia dicere, quia ponamus casum quod magister Ortvinus sit spurius, tamen fortassis est legitimatus; et si legitimatus, tunc non est amplius spurius,

[19] *Sȝ:* A and B, "sed" C. [27] *lansmannus.* See i. 1, *n.*
[34] *pharisaeus:* Luke xviii. 12.

quia summus pontifex habet potestatem ligandi et solvendi, et potest unum spurium facere legitimum, et econtra. Sed ego volo probare ex evangelio, quod estis dignus vituperari. Quia scriptum est: 'qua mensura mensuraveritis, eadem mensurabitur et vobis.' Sed vos mensuratis mensura vituperationis: ergo etiam sic debet mensurari vobis. Etiam probo per aliud: quia dicitur a domino nostro Iesu Christo: 'Nolite iudicare ne iudicemini:' sed vos iudicatis alios et vituperatis eos: ergo etiam debetis iudicari et vituperari." Tunc ipse dixit quod mea argumenta sunt frascariae et non habent effectum. Et fuit ita contumax quod dixit, Etiam si papa fecisset unum filium extra matrimonium, et postea legitimaret eum, quod tamen coram deo non esset legitimus, sed ipse vellet eum tenere pro spurio. Ego credo quod diabolus est in istis ribaldis quod ita vituperant vos. Quapropter scribatis mihi quod possum vestrum honorem defendere: quia esset scandalum quod doctor Reuchlin sciret de vobis quod essetis spurius. Sed dato quod sitis, tamen ille non potest sufficienter probare, et si videtur vobis bonum, tunc volumus citare ipsum ad curiam romanam, et cogere quod debet facere revocationem, sicut sciunt iuristae concludere; et possumus eum facere irregularem, et per procuratorem possumus tribulare eum, et accipere eius beneficia si incurrerit irregularitatem, quia habet unum canonicatum hic Maguntiae, et unam parrochiam alibi. Et non habeatis mihi pro malo quod scribam quid audivi, quia puto optime. Et valete in domino deo qui custodiat omnes vias vestras.

Datum Maguntiae.

[56] *legitimum: e.g.* in 1513 Giulio de' Medici was declared legitimate by Leo X. in order that he might be created Cardinal. See Roscoe, *Life of Leo X.*, chap. x.

[58] *scriptum est:* Matt. vii. 2; Mark iv. 24; but in the Vulg. "in qua mensura mensi fueritis remetietur vobis."

[62] *Nolite,* &c. Matt. vii. 1; Luke vi. 37; Vulg., "nolite judicare, ut non judicemini (et non judicabimini)."

[65] *frascariae:* It. *frasca,* pl. *frasche;* in pl., nonsense, trifles; *frascheria,* wanton trick, jest (Baretti).

[78] *irregularem:* "irregularitas" was a technical term for a canonical impediment hindering a person from taking orders. Cf. Du Cange, s.v.

XVII

ℭ *M. IOANNES HIPP*
S. D. M. Ortvino Gratio

"LAETAMINI in domino et exultate iusti, et gloriamini omnes recti corde," Psalm. xxxi. Sed ne habeatis molestiam dicentes: "quid putat iste cum sua allegatione?" debetis legere unam novitatem cum laetitia, quia hilarabit vestram dominationem mirabiliter; et volo scribere cum brevibus verbis. Fuit hic unus poeta qui vocatur Ioannes Aesticampianus, et ipse fuit satis praetensus, et parvipendit saepe magistros artium, et annihilavit eos in sua lectione, et dixit quod non sunt sufficientes, et quod unus poeta valet decem magistros, et quod poetae in processione deberent praecedere magistros et licentiatos. Et ipse legit Plinium, et alios

[1] This undated Epistle is to be regarded as sent from Leipsic. *Hipp:* Ger. *Hippe,* "sickle" or "bill." Böcking suggests that the writer is intended for Joannes Hoppe, Professor at Rostock. "Rev. pater Joannes Hoppe, theologie magister, heretice pravitatis inquisitor, ordinis predicatorii vicarius, leget et elucidabit diebus festis hora prima secundam secunde beati Thomae Aquinatis, summis festis dumtaxat exceptis." Otto Krabbe, *Die Universität Rostock im fünfzehnten und sechzehnten Jahrhundert,* 1854, p. 321.

[4] *Psalm:* Ps. xxxii. 2.

[9] *Aesticampianus:* Joannes Rhagius Aesticampianus (1460–1520), the Latinised name of Johann Rack, of Sommerfeld. Visiting Italy in his youth, he entered the ranks of the Humanists, and on recrossing the Alps he proceeded to Paris. He is next heard of successively at Freiburg-im-Breisgau, Cologne, Cracow, and Frankfort-on-the-Oder—where he reckoned Ulrich von Hutten among his pupils. For three years, 1507–10, he lectured publicly at Leipsic on Pliny, Plautus, and other classical authors. The barbarians of Leipsic, however—as Fabricius puts it—could not brook the Humanities, and Rhagius was driven out, not without a parting bolt in the shape of a fiery oration: "You have overthrown Aesticampianus," he cried, "after assailing him with every kind of weapon. What Humanists will visit you in the future? Not one, by Hercules, not one! You will live out your sordid lives, uncivilised and contemned—*damnati omnes immoriemini!*"

After teaching the Classics for three years at Freiburg (see ii. 9), A. was attracted to Wittenberg by the offer of a handsome stipend from Frederick, Duke of Saxony, and there resided until his death.

"Virum doctrina et moribus insignem," wrote H. Cornelius Agrippa of A. in 1533, and Luther addresses him as "virorum eruditissime et integerrime." Among A.'s literary labours are an edition of the *Pinax* of Cebes, a *Modus epistolandi,* Epigrams, and prefaces to, or commentaries on, sundry works of Pliny, Plautus, and Cicero (see J. A. Fabricius, *Bibl. Lat. Med. et Inf. Æt.,* vi. 198).

poetas, et dixit quod magistri artium non sunt magistri in septem artibus liberalibus, sed potius in septem peccatis mortalibus, et non habent bonum fundamentum, quia non didicerunt poetriam, sed tantum sciunt Petrum Hispanum, et parva loicalia; et habuit multos auditores et domicellos. Et dixit, quod nihil est cum Schotistis et Thomistis, et emisit blasphemias contra doctorem sanctum. Tunc magistri expectaverunt suum tempus ut vindicarent se cum adiutorio dei. Et deus voluit quod ipse semel fecit unam orationem, et scandalizavit magistros, doctores, et licentiatos, et baccalaurios, et laudavit suam facultatem, et vituperavit sacram Theologiam. Et fuit magna verecundia inter dominos

[16] *septem artibus.* "The Seven Liberal Arts" consisted of the *Trivium*, viz. Grammar, Rhetoric, and Dialectic, and the *Quadrivium*, viz. Music, Arithmetic, Geometry, and Astronomy. "Grammar" included what we should term classical studies, and "Rhetoric" included poetry. During the Dark Ages the *Quadrivium* was almost lost sight of. See H. Parker, *Eng. Hist. Review*, 1890, pp. 417, and Rashdall, *Univ. of Eur. in the Mid. Ages*, i. 34.

[16] *septem peccatis:*

"Sunt tumor, accidia, gula, luxuria, simul ira,
Livor, avaricia, septem mortalia dira."—*Floretus.*

i.e. Pride, Sloth, Gluttony, Lust, Anger, Envy, and Avarice. See Spenser, *The Faerie Queene*, Bk. I. canto iv.

[18] *poetriam:* here, "the humanities."

[19] *Petr. Hisp.* See i. 11, *n.*, and ii. 46 *n.*

[19] *parva loi.* There were several medieval treatises known by this name. One due to Marsilius of Inghen, founder of the University of Heidelberg, was in use at Leipsic. Parts of the *Summulae* of Petrus Hispanus were, however, also known by this title, witness: "Copulata omnium tractatuum parvorum logicalium Petri hyspani tribus adjectis modernorum tractatibus in suis commentariis textui pulcherrime annotatis. In argumentis et replicis denuo diligentissime correcta juxta inviolatum processum magistrorum Colonie bursam Montis regentium, ac invictissimam doctrinam sancti Thomae uberrime propugnantium" (H. Quentell, Cologne, 1496). The nature of the work is illustrated by the introduction: "It may be asked how many of the tractates of Peter of Spain on Parva logicalia have been handed down to us. The answer is that they are eight (*sic*) in number—those namely, "Suppositionum," "Relativorum," "Ampliationum," "Restrictionum," "Distributionum," "Exponibilium," and "Syncathegorematum"; the authenticity of the penultimate tractate is, however, denied by many. There are, moreover, three other tractates besides those just enumerated, viz. "Obligatoriorum," "Insolubilium," and "Consequentiarum," of which the first two are rather curious than necessary; and the last contains errors which have crept in out of "the moderns." But it is to be observed that in the University of Cologne it hath been formally decreed by the Faculty of Arts that only six tractates are to be read. . . . "Therefore, when candidates for a degree in the Faculty of Arts in the aforesaid University present themselves in the Red Chamber (*in rubea camera*) let them be careful, when asked the number of the tractates, to reply 'there are six.'" It is explained that the "Parva Logicalia" are so called because "parva in quantitate, sed magna in virtute."

de facultate. Et collegerunt magistri et doctores concilium et dixerunt: "Quid facimus? quia hic homo multa mira facit: si dimittimus eum sic, omnes credent quod est doctior nobis. Ne forte veniant moderni et dicant quod sunt de meliori via quam antiqui, et vilificabitur nostra universitas, et fiet in scandalum." Et dixit magister Andreas Delitzsch, qui est etiam alias bonus poeta, quod videtur sibi, quod Aesticampianus est in universitate tanquam quinta rota in curru, quia impedit alias facultates, quod supposita non possunt bene in eis qualificari. Et alii magistri iuraverunt quod est ita. Et summa summarum ipsi concluserunt quod vellent relegare vel excludere istum poetam, etiam si deberent in perpetuum habere inimicitiam. Et citaverunt eum ad rectorem et monuerunt eum in valvis ecclesiae; et ipse comparuit et habuit unum iuristam secum, et praetendit se defendere, et habuit etiam alios socios qui steterunt cum eo. Et magistri dixerunt quod deberent abire, quia alias essent periuri, quia starent contra universitatem. Et magistri fuerunt fortes in bello, et permanserunt constantes, et iuraverunt quod vellent nemini parcere propter iustitiam, et aliqui iuristae et curiales rogaverunt pro eo. Et domini magistri dixerunt quod non est possibile, quia habent statuta, et secundum statuta debet relegari. Et quod est mirabile, etiam princeps petivit pro eo, et nihil iuvit, quia dixerunt ad ducem quod oportet servare statuta universitatis. Quia statuta in universitate sunt sicut ligatura in libro. Quia si ligatura non esset, tunc folia caderent hincinde. Et si statuta non essent, tunc non esset ordo in universitate, et supposita starent in discordia, et fieret confusum chaos: ergo deberet procurare bonum universitatis, sicut fecisset pater suus. Tunc princeps permisit sibi persuadere, et dixit quod non potest facere contra universitatem. Et quod expedit plus quod unus relegatur quam

[34] *Delitzsch.* See i. 1, *n.*

[39] *summa summarum.* Cf. Plautus, *Truc.* I. i. 4:—

"Quam penes amantûm summa summarum redit."

[48] *bello.* Cf. Hebr. xi. 34.

[53] *princeps: i.e.* George, Duke of Saxony. Erasmus, writing to the Duke in 1520, assures him that under his auspices and through his munificence, the university has risen to the highest rank, and has become a home "politioris literaturae." *Epp. Erasmi, ed. Peter Vander Aa,* 1706 (Ep. 517).

[55] *ligatura:* "the binding."

[60] *pater: i.e.* Duke Albrecht; *ob.* 1500.

quod tota universitas patitur scandalum. Et domini magistri fuerunt optime contenti, et dixerunt: "Domine princeps, deo gratias de bona iustitia."

Et rector affixit unum mandatum in valvis ecclesiae, quod Aesticampianus est relegatus ad decem annos. Et auditores sui fecerunt multa verba, et dixerunt quod domini de consilio fecerunt iniuriam Aesticampiano. Sed ipsi domini dixerunt quod non vellent dare unum obulum pro eo. Et aliqui domicelli dixerunt quod Aesticampianus vellet istam iniuriam vindicare, et vellet citare universitatem ad Curiam Romanam. Tunc magistri riserunt et dixerunt: "Ha quid vellet facere iste ribaldus?"

Et debetis scire quod nunc est magna concordia in universitate. Et magister Delitsch legit in arte humanitatis. Et similiter magister Rothburgensis, qui composuit unum librum bene in triplo ita magnum sicut est Virgilius in omnibus suis operibus. Et posuit multa bona in illo libro, etiam pro defensione sanctae matris ecclesiae, et de laudibus sanctorum. Et commendavit nostram universitatem principaliter, et sacram theologiam, et facultatem artistarum, et reprehendit illos poetas saeculares et gentiles.

Et domini magistri dicunt quod sua metra sunt ita bona sicut metra Virgilii, et non habent aliqua vitia, quia ipse perfecte scit artem metrificandi, et ante .XX. annos fuit bonus metrista. Quapropter domini de consilio permiserunt, quod ipse debet librum publice legere pro Terentio, quia est magis necessarius quam Terentius. Et habet bonam christianitatem in se, et non tractat de meretricibus et bufonibus, sicut Terentius. Vos debetis haec nova manifestare in vestra universitate; tunc fortassis etiam fiet sic Buschio, sicut factum est Aesticampiano. Quando mittitis mihi vestrum librum contra Reuchlin? Vos dicitis multa et nihil est. Et

[71] *obulum:* "ein heller," *Gemma Gemmarum;* half a farthing.

[78] *Rothburgensis:* Joannes Matthias Tyberinus (Tuberinus Erythropolitanus); *i.e.* Johann Matthias of Rothenburg on the Tauber, the author of *Mathias de Caelitibus et sacris historiis, in Musas novem digesta,* &c., Lips., 1514. Panzer, vii. 183.

[90] *consilio:* for *concilio.*

[95] *Buschio:* as, indeed, was the case. "Herm. Buschium diu ac multum vexatum ejecistis," exclaimed Aesticampianus in his speech already referred to.

[96] *librum:* *i.e.* Ortwin's *Praenotamenta,* published early in 1514.

scripsistis mihi quod vultis mihi veraciter mittere, et non facitis. Deus parcat vobis, quod non diligitis me, sicut et ego diligo vos, quia estis mihi sicut cor meum. Sed adhuc mittatis mihi, quia desiderio desideravi hoc pascha manducare vobiscum, id est istum librum legere. Et scribite mihi novitates. Et semel componite unum dictamen, vel aliqua metra de me si sum dignus. Et valete in Christo domino deo nostro, per omnia saecula saeculorum Amen.

XVIII

ℭ *M. PETRUS NEGELINUS*
S. D. M. Ortvino Gr.

QUAMVIS valde timeo esse ita audax, quod debeo vobis ostendere unum dictamen a me compositum, quia vos estis valde artificialis in compositione metrorum et dictaminorum; sed ego sum sicut pusillus, et sicut dicit Hieremias: "A, a, a, domine, nescio loqui, quia puer ego sum." Namque ego nondum habeo bonum fundamentum, et non sum perfecte instructus in arte poetria et Rhetorica. Attamen quia dixistis olim, quod deberem vobis componere omni modo unum carmen et mittere ad vos, tunc velletis mihi illud emendare, et ostendere ubi sunt vitia. Tūc ego cogitavi nuper: "Ecce iste est praeceptor tuus, et bene putat tecum, et tu deberes ei obedire. Ipse etiam potest te promovere in his, et in omnibus. Et tu poteris crescere in doctum virum, si vult dominus deus, et potest tibi bene succedere in tuis negociis. Quia legitur in .I. libro Regum: 'Plus valet obedientia quam victima.'" Quapropter mitto vobis hic unum poema per me compilatum in laudem sancti Petri, et unus componista qui est bonus

[101] *desiderio:* Luke xxii. 15.

[1] *Negel.:* the name of "Mag. Negelin" occurs in ii. 58, but he is there of Leipsic. The allusion is unknown.

[6] *dictam.:* an intentional blunder for "dictaminum."

[7] *Hierem.:* Jer. i. 6; Reuchlin's *Vocabularius Breviloquus* begins with this quotation.

[10] *poetria:* an adj. coined by N.; *poetrius,—a,—um.*

[18] *Regum:* 1 Sam. xv. 22. Samuel's rebuke to Saul.

[21] *Componista.* Not elsewhere found. An instance of "componist" in the sense of composer (1609) is cited in the N. E. D.

musicus in cantu chorali et figurali, composuit mihi quattuor voces super illud. Et ego feci magnam diligentiam quod potui ita rigmizare, sicut est rigmizatum; quia illa carmina sonant melius, sicut partes Alexandri sunt compilatae. Sed nescio an habent vitia. Vos debetis illa scandere secundum artem metrificandi, et emendare.

Carmen novum magistri Petri Negelini in laudem sancti Petri incipit.

Sancte Petre domine   nobis miserere,
Quia tibi dominus   dedit cum istis clavibus
Potestatem maximam,   necnon specialem gratiam
Super omnes sanctos: quia tu es privilegiatus,
Quod solvis est solutum,   in terris et per caelum,
Et quicquid hic ligaveris,   ligatum est in caelis.
Ergo te oramus,   necnon devote supplicamus,
Ut ores pro nostris peccatis,   propter honorem universitatis.

Ipsi dicunt quod doctor Reuchlin, qui hebraice vocatur Ioannes Capnion, acquisivit unam sententiam pro se in Spira, sed magistri nostri de ordine praedicatorum dicunt, quod non nocet, quia ille episcopus non habet intelligentiam in sacra theologia. Et magister noster Hochstratus est in Curia Romana, et est bene visus apud dominum apostolicum. Et etiam habet sufficientiam in pecuniis et in aliis. Ego vellem dare quattuor grossos quod scirem veritatem: vos debetis mihi scribere. Sancte deus, quid est quod non mittitis mihi semel unam litteram? Tamen ego habeo libenter quando scribitis mihi. Valete, et dignemini mihi salutare magistrum nostrum Valentinum de Geltersheym, et magistrum nostrum Arnoldum de Tungaris in bursa Laurentii, et magistrum nostrum Remigium, et dominum Rutgerum, in bursa montis licentiatum, et prope diem magistrum nostrandum, necnon dominum Ioannem Pfefferkorn virum zelosum, et alios qui sunt bene quali-

24 *rigmizare.* Not elsewhere found.

25 *Alex.* His *Doctrinale* was in four parts and "rigmizatum" as well.

37 *Hebr.* In allusion both to Reuchlin's Hebrew studies, and the writer's ignorance of Greek.

38 *sentent.* See i. 12, *n.*

40 *Episc.* George, Count Palatine of the Rhine, was appointed bishop at the age of 28, in June 1513. F. X. Remling, *Urkundenbuch zur Geschichte der Bischöfe zu Speyer*, Mainz, 1853, ii. 477.

42 *Hochstr.* Hoogstraten immediately proceeded to Rome to plead his cause in person.

49 *Val.* See i. 7, *n.*

50 *Arnold.* See i. 1, *n.*

51 *Remigium.* See i. 5, *n.*

52 *Rutgerum.* Perhaps Rotger Sicamber (Sycamber).

ficati in theologia, et in artibus. Et valete in nomine domini.

Datum in TREVIRIS.

XIX

ℭ *STEPHANUS CALVASTRIUS Baccalaurius M. Ortvino Gr.*

SALUTEM cum humilitate erga vestram majoritatem. Venerabilis domine magister: venit huc unus socius qui portavit certa carmina, et dixit quod vos composuistis illa, et intimastis in Colonia: tunc unus poeta hic qui habet magnam laudem, sed non est bene christianus, vidit illa et dixit quod non sunt bona, et quod habent multa vitia: et ego dixi: "si magister Ortvinus composuit, tunc non habent vitia, hoc est certum": et volui impignorare tunicam meam, quod si illa metra haberent vitia, tunc vos non composuessetis: sed si vos composuessetis, tunc non haberent vitia: et mitto vobis ista carmina quod videatis an vos finxistis illa, et scribatis mihi. Et est illud carmen scriptum in morte magistri nostri Sotphi in bursa Kneck, qui olim composuit glosam notabilem, et nunc prohdolor est mortuus. Requiescat in pace. Et est sic initiatum:

Hic obiit unum solennissimum suppositum,
Per spiritumsanctum universitati natum,
Quod rexit in bursa Kneck,
Do macht er die copulat võ stuck zu stuck.

---

[1] This Ep. was reprinted in the second ed. of the Second Series of the E. O. V. (1517), with two slight alterations, mentioned below.

[3] *major.:* here quaintly used as a title of honour; technically, in the Canon Law, "majoritas" refers to the rank of a superior relatively to that of an inferior cleric.

[5] *certa:* for "quaedam": precisely equivalent to the English use of "certain" to qualify that which is known, but need not be further particularised.

[7] *poeta:* probably Buschius himself—to whom Böcking attributes this Ep.

[16] *Sotphi.* See i. 3, *n.* The *Epiodium* really written by Ortwin in memory of Gerhard von Zutphen appears in the *Lamentationes Obscurorum Virorum*, published in 1518. The author complains that his elegy, "in epistolis Obscurorum Reuchlinistarum nequiter est immutatum." The succeeding verses, however, cannot be termed a parody of Ortwin's.

[22] *rexit:* "was Regent of."

[23] *copulat.* See i. 11, *n.*

[23] *von stuck zu stuck:* in the Second Series this becomes "von kot zu dreck"—"mud for mire"—to substitute one worthless thing for another.

O si potuisset diutius vivere
Et plus in glosa notabili scribere:
Tunc adiuvasset hanc universitatem
Et docuisset scholares bonam latinitatem:
Sed nunc postquam decessit
Et Alexandrum nondum satis expressit,
Universitas luget suum membrum
Tanquam unam lucernam vel candelabrum,
Quod longe lateque luxit
Per doctrinam quae ab eo fluxit:
Nemo tam bene scripsit constructiones
Et confundebat poetas illos bufones,
Qui non recte discunt grammaticam,
Per logicam scientiarum scientiam;
Et in fide non sunt illuminati,
Ideo a sancta ecclesia alienati;
Et si non volunt recte opinari,
Tunc debent per Hochstratum concremari,
Qui Ioannem Reuchlin iam citavit
Et in iudicio mirabiliter tractavit.
Sed tu audi, deus omnipotens,
Quod ego oro supplex ac flens:
Da mortuo membro favorem sempiternam
Et mitte poetas ad infernum.

Mihi videtur quod est optimum carmen, sed non scio quomodo debeo scandere, quia est mirabile genus, et ego tantum scio scandere hexametra. Non debetis pati quod aliquis reprehendit vestra carmina: et igitur scribatis mihi: tunc ego volo vos defendere usque ad duellum. Et valete ex Monasterio in Westphalia.

XX

ℭ *IOANNES LUCIBULARIUS*
M. Ortvino Gra.

SALUTES quas nemo potest numerare. Venerabilis domine magister: secundum quod promisistis mihi prius, quod velletis mihi esse adjutorium quandocunque haberem necessitatem, et velletis me promovere

25 *plus:* the *Glosa Notabilis* dealt with only two out of the four parts of the *Doctrinale.*

47 In the Second Series the Ep. ends thus:—

"Et mittite poetas ad infernum.
Et valete ex monasterio in westphalia."

The words "mihi . . . duellum" being omitted.

1 *Lucib.:* the allusion is unknown.

prae omnibus aliis. Et dixistis quod audacter deberem vos invocare, tunc velletis mihi suppetiare sicut fratri, et non velletis me derelinquere in angustiis meis: sic nunc rogo vos pro amore dei, quia est valde necesse, quod velletis mihi subvenire, quia potestis bene. Rector hic licentiavit unum collaboratorem, et vult habere unum alium: quapropter velitis pro me scribere litteras promotoriales quod velit seu dignetur me acceptare. Quia iam non habeo amplius de pecunia, quia exposui omnia, et etiam emi libros et calceos. Vos bene novistis me quod sum sufficiens de gratia dei. Quia quando vos fuistis Daventriae, tunc ego fui secundarius; et postea in Colonia steti per annum, ita quod complevi pro gradu baccalauriatus; et fuissem etiam promotus circa festum Michaelis, si habuissem pecuniam. Etiam scio scholaribus resumere Exercitium puerorum, vel Opus minus secundae partis; et scio artem scandendi ut vos docuistis me, et Petrum Hispanum in omnibus tractatibus, et Parvulum philosophiae naturalis. Etiam

8 *suppetiare:* for "suppetiari."

12 *licent.:* "dismissed"; this meaning is not wholly foreign to the English "licence" (v.). "Licence from thee that needlesse suspition." Southwell, *M. Magd. Funeral Leaves*, p. 188 (1594). (N. E. D.)

12 *collaboratorem:* an assistant to the regular tutors.

15 *de:* of frequent use in the E. O. V. for the genitive case.

15 *exposui:* "have spent"; probably intended as a blunder for "expendi"; "exponere" occurs, however, in the sense of "throw overboard" in the *Digest* (*Marc.* 39, 4, 16, § 8).

18 *secundarius:* Classical, but not elsewhere used in the E. O. V.; here "in the second class" as a student.

19 *complevi:* fulfilled all the necessary conditions preliminary to taking his degree—(except payment of fees).

22 *Exercitium.* The *Exercitium Puerorum* was a very popular text-book compiled by an unknown hand. An example is:—

"Exercitium Puerorum Grammaticale in dietas distributum. Nuper per diligentem in multis castigationem de novo recognitum. Non sine plusculorum quae pueris profore visa sunt: additione necessaria.

"Impressus Maguntiae per Johannen Schoffer Anno incarnationis Quingentesimo sexto. Idibus Aprilis tertio." (Without pagination. Sig. A–Z.)

After the colophon, "Informatio pulchra ac fide digna de Rosario gloriose virginis Marie." (A woodcut on the last page.)

23 *opus minus: i.e.* the "opus minus primae et secundae partis" of Alexander Grammaticus.

24 *Petr. Hisp.* See i. 11, *n.*

25 *Parvulum:* only once mentioned in the E. O. V.

"Parvulus Philosophie naturalis cum utilissimo commentario ad studiosorum profectum per magistrum Gregorium Bretykoph de Konitz recollecto. Insigne Jacob Thauneri (1511). Fol." Panzer, *Ann. Typ.*, vii. 173.

The date suggested is, however, erroneous. The Brit. Mus. copy has for colophon, on the first unnumbered leaf: "Finitum est hoc opusculum in famigera Liptzensi academia Impressum per providum virum Iacobum Thanner concivem Anno a nativitate domini nostri salvatoris Millesimo-

sum cantor et scio Musicam choralem et figuralem, et cum hoc habeo vocem bassam, et possum cantare unam notam infra gammaut. Sed non scribo vobis talia iactanter, et ideo parcatis mihi, et sic commendo vos omnipotenti deo. Valete.

Ex Suollis

XXI

¶ *M. CONRADUS DE ZUICCAVIA S. D. M. Ortvino Gra.*

SICUT enimvero scripsistis mihi nuper de vestra amasia quomodo amatis eam intime, et etiam ipsa amat vos, et mittit vobis serta, et faciletas, et zonas, et talia, et non accipit pecuniam a vobis sicut meretrices. Et quando vir eius est extra domum, tunc acceditis eam, et ipsa bene est contenta; et nuper dixistis mihi quod pro una vice ter supposuistis eam, et semel stando retro ianuam in introitu, postquam cantastis: "Attolite portas principes vestras." Et postea vir eius venit, et vos fugistis posterius per hortum. Sic etiam nunc volo vobis scribere quomodo succedit mihi cum mea amasia. Ipsa est valde excellens mulier, et est dives, et venit mirabiliter quod ego acquisivi notitiam cum ea, quia quidam domicellus qui fuit notus pontifici, promovit me. Et ego statim incepi eam valde amare, ita quod non scivi aliquid facere in die, et de nocte non potui dormire. Sed quando dormivi, tunc clamavi in lecto: "Dorothea, Dorothea, Dorothea," ita quod socii qui

quingentesimo duodecimo penultima die mensis Januarii, 1512."

The title is thus explained:—

"Ut crescunt parvis sublimia robora plantis,
Magnae sic artis estis origo liber
Que dat Aristoteles prelongo codice doctus:
Hec dabit exiguus sub brevitate tibi,
Quid doceat queres? Naturas en tibi rerum
Obtrusas monstrat: disce: peritus eris."

[26] *Choral. et figural.* Du Cange interprets *choralis* as "ad chorum pertinens"; "figuralis" is not given.

The plain-song, *cantus choralis*, sprang from the earlier Gregorian. A prick-song was a discant or division. Figuration is the embellishment of a simple theme. See H. Riemann, *Hist. of Music*, London (s.a.).

[11] *Attol.:* Psal. xxiv. 7, 9.

[16] *pontif.:* "pontifex, *ein byschoff oder ein burgermeister*," *Gemma Gemmarum.*

[20] *Dorothea:* see the *Acta Sanctorum*, Feb. 6.

stant in bursa audiverunt; et surrexerunt et dixerunt mihi: "Domine magister, quid vultis quod sic clamatis? Si vultis confessionem facere, tunc volumus afferre sacerdotem;" quia putaverunt quod essem in articulo mortis, et invocarem sanctam Dorotheam cum aliis sanctis. Et ego erubescui valde. Sed quando veni ad illam amasiam, tunc semper fui ita perterritus, quod non potui eam aspicere, et fui rubicundus: tunc ipsa dixit: "Ah domine Magister, quare estis ita verecundus?" Et saepe interrogavit me rationem. Et ego dixi quod non audeo dicere: sed ipsa voluit scire, et non voluit me dimittere, nisi vellem dicere ei; et dixit quod non vellet irasci super me, etiam si dicerem unam magnam nequitiam. Tunc semel fui audax, et revelavi ei secreta mea. Quia vos dixistis mihi olim, quando legistis Ovidium de arte amandi, quod amatores debent esse valde audaces sicut bellatores, alias nihil est cum ipsis. Et dixi ei: "Domina mea reverenda, parcatis mihi propter deum, et propter honorem omnem vestrum, ego amo vos, et elegi vos prae filiis hominum, quia vos estis pulchra inter mulieres, et macula non est in vobis. Quia vos estis speciosissima sicut est una in toto mundo." Tunc ipsa risit et dixit: "Per deum, vos scitis amicaliter loqui, si ego vellem credere." Et postea saepe veni in domum eius et bibi cum ea. Et quando fuit in ecclesia, tunc steti ita quod potui aspicere eam; et ipsa etiam aspexit me quasi vellet me transvidere. Et nuper rogavi eam valde quod vellet me habere commendatum: tunc dixit quod non amarem eam. Et ego iuravi quod amarem eam sicut propriam matrem, et vellem omnia facere ad servitium eius, etiam si solveret mihi vitam. Tunc respondit illa pulchra amasia mea: "Ego bene volo videre an est ita," et fecit unam crucem ad domum suam cum creta, et dixit: "Si amatis me, tunc semper de sero quando est tenebrosum, debetis osculare illam crucem propter me." Et ego feci taliter per multos dies. Tunc semel venit unus, et permerdavit mihi crucem, et ego osculando maculavi os, et dentes, et nasum. Et fui valde iratus super eam. Sed ipsa iuravit ad sancta sanctorum quod

21 *stant:* "reside," common in E. O. V.
42 *vos estis:* Cantic. iv. 7.

non fecisset; et ego credo, quia per deum alias est honesta. Et imaginavi mihi unum socium, qui debet fecisse. Et si possum perscrutare, dico vobis quod debet habere retributionem suam. Sed iam habet amicabiliores gestus erga me quam antea. Et spero quod supponam eam. Dudum aliquis dixit ei, quod sum poeta, et ipsa dixit: "Ego audivi quod estis bonus poeta: ergo debetis mihi semel scribere unum carmen:" et ego feci illud, et cantavi de sero in platea quod ipsa audivit; et postea exposui ei teutonice; et est hoc:

O alma Venus, amoris inventrix et dominatrix,
Quare tuus filius est inimicus meus?
O pulchra Dorothea, quam ego elegi amicam,
Fac mihi etiam sic qualiter ego tibi:
Pulchrior es tu inter omnes huius urbis puellas,
Et splendes sicut stella, et rides sicut rosa.

Ipsa dixit quod vult per suam vitam servare illud propter me. Vos debetis mihi dare consilium quomodo debeo me regere, et quomodo debeo facere quod amat me. Et parcatis mihi quod fui ita grossus scribendo ad dominationem vestram. Quia est consuetudo mea quod sum socialis cum amicis meis. Vale in nomine benedicti.

Ex Lyptzick.

XXII

ℭ *GERHARDUS SCHIRRUGLIUS*
M. Ortvino Gratio

Salutem dicit variam per domini nostri gloriam,
Qui resurrexit a mortuis, et nunc sedet in caelis.

HONORANDE vir, notifico vobis quod non sum libenter hic, et paenitet me quod non mansi Coloniae apud vos, ubi potui melius proficere. Et vos potuissetis me facere bonum loicum, et etiam pro parte poetam. Et in Colonia sunt homines devoti, et libenter visitant ecclesias, et in dominica vadunt ad sermonem. Et non est tanta superbia sicut hic.

[1] *Schirr.* Allusion unknown.
[8] *loicum:* for *logicum;* not unusual in the XVth Cent.

Supposita non faciunt reverentiam magistris. Et magistri non habent advertentiam ad supposita, et mittunt eos ire quomodo volunt; et non portant caputia. Et quando sunt in zechis ad vinum, tunc iurant per deum, et blasphemant et faciunt multa scandala. Sicut nuper unus dixit quod non credit, quod tunica domini in Treveris esset tunica domini, sed una antiqua et pediculosa vestis: et non credit etiam quod crinis beatae virginis est adhuc in mundo. Et unus alter dixit, quod possibile est, quod tres reges in Colonia sunt tres rustici ex Vestphalia. Et q' gladius et clipeus sancti Michaelis non sunt ad sanctum Michaelem. Etiam dixit quod vellet merdare super indulgentias fratrum praedicatorum, quia ipsi essent bufones, et deciperent mulieres et rusticos. Tunc ego dixi: "Ad ignem, ad ignem cum isto haeretico:" et ipse derisit me. Ego vero dixi: "tu ribalde, tu deberes talia dicere, quod magister noster Hochstratus in Colonia audiret, qui est inquisitor haereticae pravitatis." Tunc dixit: "Hochstratus est una execrabilis et maledicta bestia;" et maledixit ei et dixit: "Ioannes Reuchlin est probus vir, et theologi sunt diaboli, et iniuste iudicaverunt quando combusserunt suum librum qui vocatur Speculum oculare." Tunc ego respondi: "Noli dicere hoc, quia scriptum habetur in Ecclesiastico capite VIII.: 'Non iudices contra iudicem, quia secundum quod iustum est iudicat.' Tu vides, quod universitas Parrhisiensis, ubi sunt theologi profundissimi et zelosi, et qui non possunt errare, etiam iudicaverunt ita sicut Colonienses; quare ergo vis esse contra totam ecclesiam?" Tunc ipse dixit quod Parrhisienses essent iniquissimi iudices, et quod acceperunt pecuniam a fratribus de ordine praedicatorum, quam portavit ipsis (ut ille nequam mentitur) zelosus vir et theologus scientificissimus, dominus Theodericus de Ganda, legatus universitatis Coloniensis. Et adhuc dixit quod ista non est

[18] *tunicam.* See i. 11, *n.*

[20] *crinis:* a not uncommon relic. A large quantity brought from Jerusalem was deposited at Oviedo and Astorga; also at the Abbey of Corbie. For an instance at Cologne, see Erhardus Winheim, *Sacrarium Agrippinae,* Cologne, 1607, p. 179.

[21] *reges:* the Magi—Kaspar, Melchior, and Balthasar. For a good description of the famous shrine, see F. Bock, *Der Kunst- und Reliquienschatz des Kölner Doms,* Cologne, 1870.

ecclesia dei, sed est illa de qua dicit p̃s: "Odivi ecclesiam malignantium, et cum impiis non sedebo." Et culpavit magistros nostros in Parrhisia in omnibus actibus suis. Et dixit quod universitas Parrhiensis esset mater omnis stultitiae, quae haberet ibi originem, et venisset in Alemaniam et Italiam; et quod illa schola seminasset undique superstitionem et vanitatem. Et frequenter omnes qui student in Parrhisia, habent mala capita, et sunt quasi fatui. Et dixit quod Thalmut non est ab ecclesia damnatus. Tunc sedit ibi magister noster Petrus Meyer plebanus in Franckfurdia, et dixit: "Ibi ego volo ostendere quod iste socius non est bonus christianus, et non sentit recte cum ecclesia. Sancta Maria, vos socii vultis multum loqui de theologia, et non scitis. Quia etiam Reuchlin ignorat, ubi scriptum est quod Thalmut est prohibitus." Tunc ille socius quaesivit: "Ubi et scriptum?" Et dixit magister noster Petrus quod legitur in Fortalitio fidei. Respondit ille trufator, quod Fortalitium fidei est merdosus liber, et non valet: et quod nemo allegat istum librum nisi stultus et fatuus. Et ego fui perterritus, quia valde iratus fuit magister noster Petrus, ita quod tremuerunt ei manus: et ego timui quod noceret ei, et dixi ei: "Domine eximie, estote patiens, quia qui patiens est, multa gubernatur sapientia. Proverbiorum XIII. Permittatis istum, quod peribit sicut pulvis a facie venti. Ipse dicit multa, et tamen nihil scit. Et sicut scribitur in Ecclesiastico: 'Stultus verba multiplicat,' ita ipse etiam facit." Tunc ipse prochdolor incepit multa dicere de ordine praedicatorum, quomodo isti probi fratres fecerunt unam nequitiam in Berna; quod ego non credo

[56] *Thalmut.* The Univ. of Mainz and Cologne had pronounced, in 1510, the opinion that the Talmud should be destroyed. See H. Graetz, *Hist. of the Jews*, 1892, iv. 475.

[65] *Fortal.:* the *Fortalicium contra Fidei Christianae hostes*, by Alphonsus a Spina, Bp. of Orense. The third of its five books is "De bello Judaeorum." First published not later than 1472, by J. Mentelin, Strasburg. See Copinger, *Suppl. to Hain*, 872.

[73] *xiii.:* Prov. xiv. 29.

[75] *Eccl.: Eccles.* x. 14.

[79] *Berna.* For a good account of this extraordinary case, see E. Belfort Bax, *German Society at the close of the Middle Ages*, 1894 (App.). See also "The Tragical History of Jetzer: or, a Faithful Narrative of the Feigned Visions, Counterfeit Revelations, and False Miracles of the Dominican Fathers of the Convent of Berne . . . to Propagate their Superstitions. For which Horrid Impieties, the

per vitam meam; et quomodo fuerunt combusti, et quod ipsi semel imposuerunt venenum in sacramento eucharistiae, et sic interfecerunt unum imperatorem. Et dixit quod oportet istum ordinem delere; alias fient multa scandala in fide, quia omnis malitia est in illo ordine; et alia multa dixit. Ergo debetis aperte scire quod vellem libenter redire ad Coloniam, quia quid debeo facere cum talibus maledictis hominibus? Veniat mors super illos, et descendant ad infernum viventes, ut inquit Psalmista, quia sunt filii diaboli. Si videtur vobis, tunc prius volo accipere gradum: si non, tunc volo abire statim. Ergo debetis mihi cito scribere mentem vestram; secundum illam volo me regere; et cum hoc commendo vos domino deo. Valete.

Ex Moguntia.

XXIII

¶ *IOANNES VICKELPHIUS humilis sacrae Theologiae professor S. D. M. Ortvino Gratio poetae et Theologo, etc.*

QUONIAMQUIDEM olim fuistis discipulus meus in Daventria, et ego amavi pro tunc vos ante omnes scholares, quia habuistis bonum ingenium et fuistis valde disciplinatus iuvenis, quapropter nunc etiam volo vobis dare consilium ubicunque possum. Sed vos debetis etiam bono animo accipere, quia deus est scrutator cordium et scit quod ego loquor vobis ex dilectione, et pro salute animae vestrae. Fuerunt hic

Prior, Sub-Prior, Lecturer, and Receiver of the said Convent were Burnt at a Stake . . . 1509. Collected from the Records of the said City by the care of Sir William Waller, Knight. Translated from his French Copy by an impartial Pen . . . London, MDCLXXIX."

[81] *Venenum:* referring to the alleged poisoning of the Emp. Henry VII. in 1313. A long list of authorities is given by J. F. Meyer, *De Hostiis et Calice Venenatis*, Gryphiswald, 1703. C. Pezel, *Casaubonus Redivivus*, Marpurg, 1616, quotes the saying, "Calix vitae, calix mortis." For a curious Latin poem, "De Imp. Heinrici VII. obitu: quem F. Paulinus, ordinis Praedicatorum, instinctu Florentinorum, in Eucharistia intoxicavit, Rhythmi in vetustissimo libro reperti," see Marg. Freher, *Germanicarum Rerum Scriptores*, Frankfort, 1600 (tom. i., App.).

[89] *Psal.:* lv. 15 (A.V.).

[1] *Vickelphius: Angl.* "John Jaseyblock."

aliqui Colonienses qui dixerunt quod habetis Coloniae unam mulierem quae est saepe apud vos, et vos apud ipsam, et dicunt veraciter quod habetis actum cum ipsa. Et ego dolui valde cum magno terrore quando audivi, quia est magnum scandalum, si verum est, quia estis graduatus, et pro tempore ascendetis etiam ad altiora, scilicet ad gradus in sacra Theologia: et quando talia audiuntur de vobis, tunc dant malum exemplum iunioribus, qui peiorantur exinde. Vos tamen bene legistis in Ecclesiastico: "Propter speciem mulieris multi perierunt, et ex hac concupiscentia quasi ignis ardescit." Et in Ecclesiaste: "Averte faciam tuam a muliere compta, et ne circumspicias speciem alienam." Et ibidem: "Virginem ne conspicias, ne forte scandalizeris in decore illius." Vos scitis etiam quod maximum peccatum est fornicatio. Sed cum hoc audio quod illa mulier est legitima et habet virum. Propter deum dimittatis eam, et respiciatis famam vestram. Est scandalum quod homines debent dicere quod Theologus est adulter. Quia alias habetis satis bonam famam, et omnes dicunt quod estis bene qualificatus, sicut etiam ego scio. Vos deberetis quotidie semel habere unam devotam recordationem passionis dominicae, quia illud est magnum remedium contra tentationes diaboli, et stimulum carnis, et petere in orationibus vestris, quod dominus velit vos custodire a malis cogitationibus. Ego credo quod talia legistis in poetis saecularibus, et peioratis vos inde. Et ergo vellem quod dimitteretis illos poetas, quia scitis quod sanctus Hieronymus fuit percussus ab angelo, quia legit in libro poetarum. Et Daventriae saepe dixi etiam vobis quod non deberetis fieri poeta vel iurista, quia isti sunt male affectionati in fide, et habent quasi omnes malam dis-

[21] *Ecclus.:* ix. 9.

[23] *ardescit: exardescit* in Vulg.

[23] *Eccles.:* really Ecclus. ix. 8.

[25] *Ibid.:* Ecclus. ix. 5.

[41] *Hieron.* "My soul was caught up from me, and carried before the Tribunal of the Supreme Judge. . . . They asked me who I was, and I answered, 'A Christian.' 'Thou liest,' said the Judge, 'thou art a Ciceronian and not a Christian, for where thy treasure is there will thy heart be also.'" He then seemed, in his dream, to be chastised, and awoke with bruises. A. Largent, *Saint Jerome,* 1900, p. 22. See also Migne, *Patrol.,* vol. xxii. (*Vit. St. Hier.*, cap. ix.).

[44] *affectionati.* Not found elsewhere.

[44] *disposit.* Not elsewhere found in the sense of "mood."

positionem in moribus. Et de illis loquitur Psalmista: "Odisti omnes observantes vanitatem supervacue."

Etiam de alio volo scribere vobis. Ipsi dicunt quod vos scripsistis contra Ioannem Reuchlin causa fidei; et est bonum, quia vultis lucrari super talentum vestrum quod tradidit vobis deus. Sed dicitur hic quod Ioannes Pfefferkorn, quem etiam defenditis vos, est malus nequam, et non est factus christianus amore fidei, sed propterea quod Iudaei voluerunt eum suspendere propter suas nequitias, quia dicunt quod est fur et proditor, et sic fuit baptizatus; et omnes dicunt quod occulte est malus christianus, et non manebit in fide. Ergo debetis videre quid facitis. Iam combusserunt in Hallis unum baptizatum Iudaeum qui etiam vocatur Ioannes Pfefferkorn, et fecit multa mala. Ego timeo quod ille faciet semel talia, tunc vos male staretis. Sed nihilominus debetis defendere Theologiam.

Et accipite in bonam partem quod fraterne consului vobis: et Valete in bona prosperitate.

Datum Madepurck.

XXIV

PAULUS DAUBENGIGELIUS
S. D. P. M. Ortvino Gratio

ECCE si ego sum mendax sicut nuper dixistis, quod promitterem vobis semper quod vellem vobis scribere et tamen non scriberem vobis. Iam volo probare quod teneo vobis fidem, quia vir maturus et rectus nihil debet promittere quod non vult servare. Et esset magna inconstantia de me si non servarem vobis promissa, et essem fallax. Vos debetis similiter scribere mihi; tunc saepe volumus ad invicem mittere seu dirigere epistolas. Et iam debetis scire quod doctor Reuchlin permisit imprimere unum librum qui

51 *Pfefferkorn.* Roasted before a slow fire at Halle in 1514. He had confessed, among other crimes, to having poisoned thirteen sick folk in the guise of a physician, kidnapped a child for sacrificial purposes, and committed blasphemy and sacrilege. Otherwise known as "Pfaff Rapp."

1 *Daubengigelius:* "Deaf and dumb noodle."

intitulatus est "Defensio": in quo scandalizat valde dedecorose, et vocat vos asinum. Et verecundatus sum valde legere illum librum, quamvis non legi eum per totum, quia proieci ante parietem quando vidi quod est ita malignosus contra Theologos et Artistas. Vos potestis eum legere si vultis, quia mitto hic eum vobis. Mihi videtur quod autor ille cum suo libro debet comburi, quia est maxime scandalosum quod aliquis debet talem librum compilare. Nuper fui Equiritia et volui emere equum, in quo volo equitare ad Viennam; tunc vidi illum librum venalem. Et cogitavi mecum quod necesse est quod vos videbitis illum, ut possitis ei respondere ad suam perversitatem; quia si possem facere vobis maiora servitia, non vellem tardari, quia habetis me humilem servitorem et fautorem vestrum.

Sciatis quod adhuc habeo malos oculos; sed venit huc quidam Alchimista qui dicit quod scit medicare oculis, etiamsi homo esset totaliter caecus in illa infirmitate. Et alias habet bonam experientiam, quia ambulavit per Italiam et Franciam, et multas provincias. Et sicut scitis, omnis Alchimista est medicus aut saponista; quamvis iam est depauperatus aliquantulum. Vos quaesivistis etiam quomodo succedit mihi alias. Gratior vobis quod quaeritis ita. Sed debetis scire quod adhuc bene sto de gratia dei. Et in ista

[13] *Defensio:* the full title being, *Defensio Joannis Reuchlin Phorcensis LL. Doctoris contra Calumniatores suos Colonienses.* (*Tubingae, apud Thomam Anshelmum Badensem,* Anno MDXIII.). See Introd.

[14] *dedec.* Reuchlin, in this work, gave the reins to his vituperative powers, Ortwin being thus introduced: "Consideranda non minus jam venit semipagani conditio, cui nomen Ortwinus, nomen barbarum, quod ipsum hominem barbarum esse designat, si nomina sint consona rebus. . . . Quid igitur tuba canat iste bonarum artium perversor, dicere volui professor Ortwinus Coloniensis versifex, metrifex, immo fex omnis sceleris et perfidiae." *Defensio;* H. von der Hardt, *Hist. Lit. Reformationis,* Pt. II. p. 71.

[14] *voc. vos. asin.:* not in so many words, but in accusing Ortwin of heresy (for having, in his verses, termed the Virgin "alma parens Jovis"), Reuchlin goes on: "Si forte dicere velles quoniam Juppiter dicatur quasi 'juvans pater,' quod de deo possit intelligi, at etiam de asino intelligitur, quem fortasse pro deo adoras versifex—immo versutifex." *Defensio,* ibid. p. 73.

[17] *Malignosus.* Not found elsewhere. But *Malignus* was used, like *Malus,* to denote the Evil One. Cf. Du Cange, s.v.

[21] *equiritia:* here, apparently, "Horse-market." Du Cange explains *equaritia* as "equorum grex."

[34] *Saponista.* Not previously found. A seller of salves and unguents. For *Sapo,* in the sense of a pomade, cf. Pliny, *N.H.,* xxviii. 12, 51. Quoted as a proverb by H. C. Agrippa, *De Inc. et Van. Sci.,* c. xc.

vindemia detorculavi multum vinum, et in frumentis habeo bonū sufficientiam.

Sed de novitatibus scitote, quod serenissimus dominus imperator mittit magnum populum in Lombardiam contra Venetianos, et vult eos corrigere pro superbia sua. Ego vidi bene duo milia cum sex baniris, et habuerunt pro dimidio cuspides, et pro dimidio pixides seu bombardas, et fuerunt satis terribiles, et habuerunt scissas caligas. Et fecerunt multa damna rusticis et villanis. Et homines dixerunt quod vellent quod omnes interficerentur. Sed ego opto quod redibunt cum sanitate.

Mittatis mihi cum isto nuncio formalitates et distinctiones Scoti quas composuit Brulifer. Et etiam Clipeum Thomistarum in littera Aldi, si potestis reperire.

[38] *detorc.* Not found elsewhere; for *torculari*, "pressed."

[40] *Dom. Imp.: i.e.* Maximilian, who was preparing an expedition against the Venetians.

[44] *baniris.* Not found elsewhere; probably for *bannis*, "standards."

[44] *cuspides:* spears. "In his (Maximilian's) early Burgundian wars, he began the reorganisation of the German foot-soldier, which soon made the German Landsknecht a terror to all Europe. . . . For their equipment he discarded the useless and cumbersome shield, and gave them as their chief weapon an ashen lance some eighteen feet long, though a certain proportion were armed with halberds, and others with firearms that were portable and efficient, at least as compared with earlier weapons of the same sort." T. F. Tout, *Camb. Mod. Hist.*, i. 325.

[45] *pixides:* "culverins" in the sense of hand-guns — the original meaning of the English word, afterwards applied to cannon. Cf. "Hi praeter suorum caedem duas etiam pyxides, quas colubrinas vocant, perdiderant." Bilibaldus Pirckheimerus, *Lib. II. de Bello Helvetico.*

[45] *bombardas:* here probably equivalent to *portativas*, or "arquebuses." The word had many meanings. See Du Cange.

[46] *scis. calig.:* probably "slashed shoes." For the arms and dress of the Landsknechte, see *The Triumphs of Maximilian*, Holbein Society, Plate 104 (119). The *Gemma Gemmarum*, however, interprets *caliga* as "hose," and this may be its meaning here.

[51] *Brulifer:* Stephanus Brulefer (the name is spelt in several ways), born at St. Malo, in Brittany, in the middle of the XVth Cent. He entered the Franciscan Order, became a pupil of Gulielmus Vorilongus, and obtained the Doctorate of the University of Paris. He was a "Scotist," and taught his master's scholastic theology at Mayence and Metz. "Clar. An. 1480. Ob. in conventu Bernonis provinciae Britanniae, post annum, ut videtur, 1500." H. Wharton, App. to G. Cave's *Scrip. Eccles. Historia Literaria*, Oxon., 1743, p. 137. The work alluded to is, doubtless, "Doctissimi sacre theologie doctoris Stephani Brulefer formalitatum Textus." "Les formalités sont les divers notions, les divers points de vue que l'esprit peut distinguer dans les choses." P. Nova, *Dict. de Terminologie Scolastique*, 1885, p. 138.

[52] *Clipeum Thom.* The work referred to is supposed to be "Clypeus contra jacula adversus sacram ac immaculatam Virginis Mariae conceptionem volitantia per modum trium sermonum, cum quadam

Etiam vellem libenter videre modum metrificandi quem vos composuistis. Et emite mihi Boecium in omnibus suis operibus, et praecipue de disciplina scholarium, et de consolatione philosophica cum commento Doctoris sancti. Et cum hoc Valete et habeatis me commendatum.

Ex Augusta.

XXV

ℭ *M. PHILIPPUS SCULPTORIS S. D. M. Ortvino Gratio*

SICUT scripsi vobis saepe, ego habeo molestiam quod ista ribaldria, scilicet facultas poetarum, fit communis et augetur per omnes provincias et regiones. Tempore meo fuit tantum unus poeta qui vocatus fuit Samuel. Et nunc solum in ista civitate sunt bene viginti, et vexant nos omnes qui tenemus cum antiquis. Ego nuper realiter expedivi unum qui dixit quod scholaris non significat personam q̇ vadit ad scholas discendi causa, et dixi: "asine, vis tu corrigere doctorem sanctum qui ponit istam dictionem?" Postea scripsit ipse unam invectivam ad me, et posuit multa opprobriosa dicta, et dixit quod non sum grammaticus bonus, quia non recte exposui ista vocabula quando practicavi in prima parte Alexandri, et in libro de Modis significandi. Et volo vobis

quaestione theologica ac disputatione juridica in scholis juristarum almae universitatis Lipsiensis facta sub anno D. I. 1489." See Quétif and Echard, *Scriptores ordinis praedicatorum*, Paris, 1719, vol. i. p. 884.

52 *in littera Aldi.* Not necessarily printed by Ald. Manutius, but in the style of type introduced by him in 1501.

54 *mod. metr.* It does not appear that O. ever published such a work; but the Obscure Men are never tired of girding at his poetic ambitions.

56 *de discip. schol.* The treatise *De Disciplina Scholarium*, though frequently printed with the *De Consolatione Philosophiae*, was not the work of Boethius, but was probably written by Thomas Cantimpratensis, author of a work entitled *Bonum universale de proprietatibus apum.*

The book Ortwin is asked for is some edition of *Boetius de consolatione philosophie necnon de disciplina scholarium cum commento Sancti Thome.*

60 *Augusta:* for Augusta Tubinga, *i.e.* Tübingen, where the *Defensio* was first published.

7 *Samuel.* See i. 13, *n.*

12 *Doct. Sanct.:* Aquinas.

17 *De mod. sign.:* otherwise *Grammatica Speculativa,* by Duns Scotus; "the first attempt to treat grammar in a wide and philosophic spirit." See D. N. B.

scribere formaliter illos terminos, quod debetis videre quod recte exposui, secundum omnes vocabularios, et ad hoc possum allegare autenticos autores, etiam in Theologia. Et primo dixi: "Seria aliquando significat ollam, et tunc dicitur a Syria, quia in tali provincia primo facta est; etiam potest dici a seriis, quia est utilis et necessaria; vel a serie, id est ordine fit. Item Patritii dicuntur patres senatorum. Item currus dicitur a currendo, quia per eum currunt interiora ad extra. Item ius, iuris, significat iustitiam; sed ius, iutis, significat prodium; unde versus:

Ius, iutis, mando; ius, iuris, in agmine pando.

Item Lucar significat pecuniam quae colligitur ex luco vel ex sylva. Item mantellus significat pallium, et inde venit diminutivum manticulus. Mechanicus, id est adulterinus, hinc dicuntur artes mechanicae, id est adulterinae, respectu liberalium, quae sunt verae artes. Item mensorium est quicquid ad mensam pertinet. Item Polyhistor dicitur qui scit multas historias; inde venit Polyhistoria, id est pluralitas historiarum. Polysenus dicitur qui habet plures sensus." Ista et similia dicit non esse vera, et scandalizavit me coram scholaribus meis. Tunc [ego] dixi quod sufficit ad aeternam salutem, quod aliquis est simplex grammaticus et saltem scit exprimere mentis conceptum. Tunc respondit, quod neque sum simplex neque duplex grammaticus, et nihil scio. Tunc fui laetatus, quia iam volo citare eum ad privilegia universitatis Viennensis, ubi debet respondere mihi, quia ibi sum promotus de gratia dei in magistrum; et si fui sufficiens toti universitati, etiam volo sufficiens esse uni poetae, quia universitas est plus quam poeta. Et credatis mihi, ego non vellem

19 *omn. vocab.* All the ensuing etymologies, except that of "currus," are to be found in the *Catholicon*. (See i. 1, *n.*)

26 *Int. ad ext.:* the point of this is obscure.

35 *mensorium:* "Meose, mensoriu, quod est in mensa," Wright, *Vocab.*, i. 26, 61.

36 *Polyhistor.* Caius Julius Solinus compiled, chiefly from Pliny's *Nat. Hist.*, a work entitled *Collectanea rerum memorabilium* in the third Cent. A.D., first printed *c.* 1473. See "The excellent and pleasant work of Julius Solinus, *Polyhistor*. Contayning the noble actions of humaine creatures, the secrets and providence of nature, the description of countries. . . . Translated out of Latin into English by Arthur Golding, Gent. London, 1587." Cornelius Alexander (Suet., *De Ill. Gramm.*, 20) and C. J. Hyginus (Euseb., *Chron. II. Olymp.*, 193), were also dubbed Polyhistor.

istam iniuriam dare pro viginti florenis. Dicitur hic quod omnes poetae volunt stare cum doctore Reuchlin contra Theologos, et quod unus iam composuit unum librum qui vocatur Triumphus Capnionis, et continet multa scandala etiam de vobis. Utinam omnes poetae essent ibi ubi piper crescit, quod dimitterent nos in pace, quia timendum est quod Facultas artistica peribit propter illos poetas; quia ipsi dicunt, quod artistae seducunt iuvenes, et accipiunt ab eis pecuniam et faciunt eos baccalaureos et magistros, etiam si nihil sciunt. Et iam fecerunt quod scholares non amplius volunt promoveri in artibus, sed omnes volunt esse poetae. Ego habeo unum amicum qui est bonus iuvenis, et habet optimum ingenium, et parentes sui miserunt eum ad Ingelstad, et ego dedi ei litteras promotoriales ad quendam magistrum qui bene est qualificatus in artibus, et nunc tendit procedere ad gradum doctoratus in Theologia: tunc iste iuvenis recessit ab illo magistro et venit ad Philomusum poetam, et audit lectiones eius. Et si misereor illius iuvenis, secundum quod scriptum est Proverbiorum XIX.: "Faeneratur domino qui miseratur pauperis"; quia si mansit usque ad hoc tempus apud illum magistrum, tunc iam esset baccalaurius. Sed sic nihil est, etiam si studet decem annos in poetria. Ego scio quod etiam habetis multas vexas ab istis poetis saecularibus. Quamvis enim vos estis etiam poeta, tamen non estis talis poeta. Sed vos tenetis cum ecclesia, et cum hoc estis bene fundatus in Theologia. Et quando compilatis carmina, tunc non sunt de vanitatibus, sed de laudibus sanctorum. Libentissime vellem scire quomodo staret negocium illū cum doctore Reuchlin. Si possum in hoc utilis esse vobis, tunc significate mihi et simul scribatis mihi omnia. Et Valete.

53 *Triumphus:* von Hutten's *Tri. Capn.* was not actually published until 1517, under the pseudonym of "Eleutherius Byzenus"; but a copy had apparently been shown to Erasmus as early as 1514. Whether this is identical with another *Triumphus,* by "Accius Neobius," ascribed by Mutian to Buschius, is uncertain.

55 *piper:* "wo der Pfeffer wächst," is still a German equivalent of "Jericho." In the *Vocab. Breviloquus,* s.v., we learn that "piper" is derived from "pyr," fire; and that the pepper-tree, which grows on the slopes of Caucasus, is guarded by serpents that have to be driven away by fire ere the fruit can be gathered.

68 *Philomusus: i.e.* Jacobus Locher, the translator into Latin (1497) of Sebastian Brant's *Narrenschiff,* and successor to Conrad Celtis in his professorial chair at Ingolstadt.

70 *Prov.:* xix. 17.

XXVI

☙ *ANTONIUS RUBENSTADIUS*
M. Ortvino Gratio

SALUTEM ex cordiali affectu amicabiliter optat. Venerabilis domine magister, sciatis quod pronunc non habeo tempus ad scribendum de aliis rebus non valde necessariis, sed tantum respondeatis mihi ad unam quaestionem quam sic propono: Utrum doctor in iure teneatur facere reverentiam magistro nostro qui non incedit in habitu. Est autem habitus magistrorum nostrorum, sicut scitis, caputium magnum cum liripipio. Est hic unus doctor qui est promotus in utroque iure et habet inimicitiam cum magistro nostro Petro Meier plebano. Et nuper obviavit sibi in platea, quando magister noster Petrus non ivit in habitu, tunc ille iurista non fecit ei reverentiam. Et postea fuit dictum quod non bene fecisset, quia etiam si esset inimicus eius, tamen deberet ei facere reverentiam, propter honorem sacrae Theologiae. Quia deberet esse inimicus personae et non scientiae. Quia magistri sunt in loco apostolorum. De quibus scriptum est: "Quam speciosi pedes evangelizantium bona, praedicantium pacem." Quapropter si speciosi sunt pedes eorum, quanto magis capita et manus debent esse speciosa. Et videtur quod omnis homo, etiam principes debent honorem et reverentiam facere Theologis et magistris nostris. Tunc ille iurista respondit, et praecise in contrarium allegavit suas leges et multas scripturas, quia scriptum est: "Qualem te invenio, talem te iudico." Sed nemo tenetur facere ei reverentiam qui non incedit qualiter debet, etiam si esset princeps. Et quando presbyter reperitur in aliquo indecenti opere et non est vestitus sicut sacerdos esse debet, sed habitu saeculari, tunc iudex saecularis potest eum habere et tractare pro homine saeculari, et afficere

13 *Meier.* See i. 5, *n.* 20 *scriptum:* Rom. x. 15.
28 *Qualem:* Ezek. xviii. 30.

eum pena corporali, non obstantibus privilegiis clericorum. Sic dixit ille iurista; sed vos debetis mihi significare mentem vestram, et si non scitis per vosmetipsum, tunc habetis consulere iuristas, et Theologos in universitate Coloniensi, quod sciam veritatem: quia deus est veritas, et qui amat veritatem, amat etiam deum. Similiter debetis notificare mihi quomodo procedit in vestra lite contra doctorem Reuchlin. Ego audio quod ipse est depauperatus, propter magnas expensas, et valde laetor. Quia spero quod Theologi erunt victores et vos etiam. Valete in nomine domini.

Datum FRANCKFORDIAE.

XXVII

¶ *IOANNES STABLERIUS MILTENPURGENSIS S. D. M. Ortvino Gratio*

SICUT semper cupivistis a me habere novitates, iam est tempus quod debeo et possum vobis nova scribere, quamvis doleo, quia non sunt bona. Sciatis quod fratres de ordine praedicatorum habuerunt hic indulgentias quas impetraverunt in curia romana magnis expensis, et colligerunt etiam satis magnam pecuniam. Tunc de nocte venit quidam fur in ecclesiam et accepit plus quam trecentos florenos, et furatus est eos. Et isti fratres viri zelosi et in fide christiana valde bene affectionati tristes fuerunt, et conqueruntur de illo fure. Sed cives miserunt undique et non possunt reperire eum, quia aufugit, et habet secum pecuniam. Et est magna nequitia, quod hoc debet fieri in indulgentiis papalibus, et in loco sacro: ipse est excommunicatus, sit ubi sit. Homines qui sunt absoluti et dederunt

35 *priv. cler.:* "Qui in habitu et tonsura et ceteris ut laici conversantur deprehensi in maleficiis se pro clericis non defendunt." *Decretal. Greg. IX.*, Lib. V. tit. xxxiii. c. 27.

43 *depauperatus.* R., in a letter to Mutianus (Aug. 22, 1513), laments his half-filled purse; and in 1519, writing to Pirckheimer, he says, "Sword and pestilence I have escaped; would that I could flee famine as well!"

46 *Franck.: i.e.* Frankfort-on-Main.

1 *Miltenpurgensis:* Miltenberg. A small town situated on the Main; the ancient *Schloss* of the Electors of Mainz is still one of its prominent features.

6 *praedic.* Apparently not to be taken in the usual sense of "Dominicans," since the monastery at Miltenberg was of Franciscans.

pecuniam suam ad illam cistam, nunc putant quod non sunt absoluti: sed nihil est: ipsi sunt ita bene absoluti ut sic fratres praedicatores haberent adhuc pecuniam suam. Etiam sciatis quod isti qui sunt ex parte Doctoris Reuchlin, vadunt hic et faciunt multos rumores, quia dicunt quod fratres praedicatores propterea impetrant illas indulgentias in curia romana, quod cum illa pecunia volunt vexare ipsum doctorem et tribulare eum in causa fidei. Et quod homines non debent eis dare aliquid, in quocunque statu fuerint, sive alto sive basso, sive ecclesiastico sive mundano. Nuper fui Moguntiae in actu illo quem celebraverunt magistri nostri contra Reuchlin: tunc est ibi quidam praedicator in summo qui est magister noster promotus in Heydelberga et vocatur Bartholomaeus Zehender, latine Decimarius: ille publicavit in ambone quod homines deberent convenire ad sequentem diem et videre quomodo Speculum oculare combureretur: quia ipse putabat quod non esset possibile, quod doc. Reuchlin posset invenire unam fallaciam quod illud non fieret: tunc unus socius qui est ibi, et dicunt quod est poeta, circumivit et seminavit pessimos sermones contra praedictum magistrum nostrum, et quando obviavit ei, tunc aspexit eum cum aspectu draconico et venenoso. Et dicit publice: "Iste praedicator non

18 *cistam.* Frequently used of the strong-box into which the proceeds of the sale of indulgences were dropped:—

"So wie das Geld im Kasten klingt,
Die Seele in den Himmel springt."

29 *in actu illo:* Oct. 13, 1513; for a vivid description, by R. himself, of this fiasco experienced by his opponents at Mainz (Oct. 13, 1513), see Introd.

31 *summo: i.e.* the Cathedral Church of St. Martin at Mainz.

32 *Zehender:*

"Sta nunc Decimator in illa
Sublimis cathedra, diris clamoribus aureis
Nunc rudis infesta populi, atque in simplici turba
De Capnione refer, vigila, cruciare, diurnis
Arde suppliciis, nocturnum abrumpe soporem
Ilia duc, tacitos gemitu testare dolores
Palle hac invidia, et quoniam clamare vetaris,
(Quae fuit una tui livoris, et una nocendi
Insita vis animo) lento consumere tabo
Ad Capniona nihil clamor tuus, et tua praeceps
Pertinet illa nihil, et nihil hujus
Palloris rabies."

Triumph. Capnionis.

33 *Ambone:* a raised reading-desk, or pulpit, from which the epistle and gospel were read and sermons preached. There were often a pair of ambos just within the choir.

38 *socius:* not Hutten — who did not return from Italy until the following year.

est dignus quod debet sedere in mensa ubi sedent probi viri, quia possum probare quod est nequam et pultronus, quia in ambone in ecclesia vestra coram omni populo mentitus est contra famam unius excellentis viri, et dixit illa quae non sunt facta." Et praetenditur dici: "ex invidia tribulant istum bonum doctorem"; et appellavit eum bestiam et canem; et dixit quod nullus pharisaeus unquam fuisset ita nequitiosus et invidus. Et venit talis sermo ad praedictum magistrum, et ipse excusavit se sufficienter, ut mihi videtur, quia dixit quod quamvis non combustus est ille liber, tamen fortassis comburetur in posterum. Et allegavit scripturam sacram in multis passibus, quod non est mendacium quando aliquis dicit aliquid pro fide catholica. Et dixit quod balini et officiales Episcopi Moguntinensis impediverunt illū factum contra omnem aequitatem. Sed homines deberent videre quid post hac contingeret. Quia ipse vellet propheta quod ille liber combureretur, etiam si imperator et rex Franciae, et omnes principes et duces starent pro doctore Reuchlin. Talia volui vobis significare, ut essetis cavisatus. Et rogo vos quod velitis esse diligens in negociis vestris, ne incurratis scandalum. Et sic valete.

Datum in MILTENPERGK.

XXVIII

ℭ *FRATER CONRADUS DOLLENKOPFFIUS M. Ortvino Gratio*

SALUTEM et devotionem humillimam cum orationibus quottidianis apud dominum nostrum Iesum christum. Venerabilis vir, non habeatis molestiam, quod

[44] *pultronus:* (cf. ii. ix. and ii. 26) a dastard. "A poltroon is a bolster-man, a lie-a-bed." Skeat, *Concise Etym. Dict.*, 1890, p. 361.

[47] *praetenditur dici:* thus, in all edd. Böcking suggests "praetenditur dixisse," or "praetendit vel dixit." (The O.V. do not usually make blunders that are incomprehensible.)

[49] *eum: i.e.* Decimarius.

[50] *pharisaeus:* "a heretic"; since "Pharisee" means "one separated," the application is obvious, as Reuchlin pointed out in his *Vocabularius Breviloquus*, s.v., "Phariseus . . . i. divisus et dicitur a phares, quod est divisio. Et hinc quidam haeretici dicti sunt pharisei."

[57] *balini:* "balivi" in the ed. of 1643; "batini" in [B]. See Du Cange, s.v. *Bajulus.*

[60] *combur.:* the book was, in fact, burnt at Cologne on Feb. 10, 1514.

[1] *Dollenkopffius:* "Dunderhead."

scribo vobis de negociis meis, cum vos bene habetis majora pro agendo. Sed dixistis mihi olim quod deberem vobis semper scribere quomodo studerem et non deberem cessare in studendo, sed deberem procedere, quia haberem bonum ingenium, et possum cum adiutorio dei bene proficere, si met vellem.

Ergo debetis scire quod ego pro nunc contuli me ad studium Heydelbergense et studeo in Theologia; sed cum hoc audio quotidie unam lectionem in poetria, in qua incepi proficere notabiliter de gratia dei; et iam scio mentetenus omnes fabulas Ovidii in metamorphoseos, et scio eas exponere quadrupliciter, scilicet naturaliter, litteraliter, historialiter, et spiritualiter; quod non sciunt isti poetae seculares.

Et nuper interrogavi unum ex illis: "unde dicitur Mavors"? Tunc dixit mihi unam sententiam quae non fuit vera; sed etiam correxi eum, et dixi, quod Mavors dicitur quasi mares vorans; et ipse fuit confusus.

Tunc dixi[t]: "quid significatur per novem Musas allegorice"? Tunc etiam ignoravit et ego dixi quod .IX. Musae significant .VII. choros Angelorum.

Tertio dixi: "unde dicitur Mercurius"? Sed quando non scivit, tunc dixi ei quod Mercurius dicitur quasi mercatorum curius, quia est deus mercatorum, et habet curam pro eis. Ita videtis quod iste poetae nunc student tantum in sua arte litteraliter, et non intelligunt allegorias et expositiones spirituales, quia sunt homines carnales: et ut scribit Apostolus .I. ad Corinthios II.: "Animalis homo non percipit ea quae sunt spiritus dei."

[13] *studium:* "University." The word *studium*, rather than *Universitas*, was used to denote a University in the sense of a locality: *Studium Generale* meaning a place where students from all parts were received. But by the XVth Cent., *Universitas* gradually became a mere synonym for *Studium Generale*. See a full discussion in Rashdall, *Univ. of Eur. in the Middle Ages*, i. 7–19.

[17] *quadr.* See l. 50, below.

[19] *Poet. sec.:* The Humanists, who were not concerned to interpret the Latin poets "in a four-fold manner."

[22] *Mavors:* this etymology is given by "Thomas Wallensis" (see below).

[26] *Septem choros.* This, however, is Dollenkopf's own blunder, for "Thomas Wallensis" (see below) interprets the nine Muses as "the nine orders of Angels" (*Met. Ov. Moral.*, Paris, 1509; fol. vii). We are reminded of the scholar, who, being asked, "What are the twelve Signs of the Zodiac?" replied, "They are seven in number, and are called East, West, North and South."

[29] *Merc.* Another etymology to be found in "Tho. Wall."

[34] *Anim.*, &c. In the *Vulg.* "Animalis autem," &c.

Sed possetis dicere; "unde habetis istam subtilitatem"? Respondeo quod nuper acquisivi unum librum, quem scripsit quidam Magister noster Anglicus de ordine nostro, et habet nomen Thomas de Walleys et compositus est ille liber super librum Metamorphoseos Ovidii, exponens omnes fabulas allegorice et spiritualiter. Et est ita profundus in Theologia quod non creditis.

Certissimum est quod spiritussanctus infudit huic viro talem doctrinam. Quia scribit ibi concordantias inter sacram scripturam, et fabulas poetales. Sicut potestis notare ex istis quae iam ponam. De Phitone serpente quem interfecit Apollo, scribit Psalmista: "Draco iste quem formasti ad illudendum ei." Et iterum; "Super aspidem et basiliscum ambulabis."

De Saturno qui supponitur homo senex, et pater

[37] *de ord. nost.: i.e.* a Dominican.

[38] *Thomas de Walleis:* the book here referred to is: *Metamorphosis Ovidiana moraliter a Magistro Thoma Walleys Anglico de professione Predicatorum sub sanctissimo patre Dominico explanata.* The first edition of this was printed in 1509, and with the text of Ovid, at Lyons, in 1510.

Thomas de Walleis, or Wallensis (*i.e.* "the Welshman"), has been confused with Thomas Jorz, or Joyce ("Thomas the Englishman"), John Wallensis, and sundry other real and imaginary personages. Cf. D. N. B., Arts. "Wallensis" and "Jorz."

[38] *Comp. est.* It has been shown, however, by J. B. Hauréau (*Académie des Inscriptions et Belles Letters*, tom. xxx. pp. 45-55, 1883), that Thomas Wallensis had nothing to do with the work printed under his name. M. Hauréau confidently traces the work to Petrus Bercherius (or Bercharius), *i.e.* Pierre Bersuire (Bercheur, or Berchoire), a Franciscan monk, who afterwards, like Rabelais, became a Benedictine.

Pierre Bersuire, *ob.* 1362, was born near the village of Bressuire (anciently Bersuire). He compiled an elaborate Biblical Encyclopaedia, and translated Livy.

[46] *de Phitone:* Ovid, *Metamorphoses*, i. 438–444.

[47] *Psal.:* ciii. 26. "Thomas Wallensis" does not quote this verse.

[49] *Super aspidem*, &c.: Psal. xc. 13.

[50] *de Saturno.* The "four-fold" mode of interpreting the Metamorphoses, adopted by "Thom. Wall.," may be illustrated under this head:—

(*Literaliter*): "Saturn is said to devour his own sons, because a person born under the 'constellation' of Saturn rarely lives."

(*Naturaliter*): "Saturn devours his own sons, because he signifies Time, and whatsoever is born of Time is by Time wasted and consumed."

(*Historialiter*): "Saturn was King of Crete, of whom his brother Titan predicted that one of his sons would drive him from the throne. Whereupon he determined to devour his sons and avert the evil fate." He swallowed Juno, Neptune, and Pluto; but Jupiter, his son by Cybele, drove him from his kingdom.

(*Allegorice*): "An avaricious man, armed with rapine as with a scythe, devours his children, in the sense that by his extortions he impoverishes them and consumes their substance." Then follows the quotation from Ez. v. 10, given in the text. *Met. Ov. Moral. Exp.*, Paris, 1509, fol. ii.

deorum comedens filios suos, scribitur ab Ezechiele: "Comedent patres filios in medio tui."

Diana significat beatissimam virginem Mariam, ambulans cum multis virginibus hincinde. Et ergo de ea scribitur in ps̃: "Adducentur virgines post eam." Et alibi: "Trahe me post te; curremus in odore ungentorum tuorum."

Item de Iove quando defloravit Callistonem virginem, et reversus est ad coelum scribitur, Mat. xii.: "Revertar ad domum meam, unde exivi."

Item de Aglauro pedissequa, quam Mercurius vertit in lapidem; illa lapidificatio tangitur Iob. xlii.: "Cor eius indurabitur ut lapis."

Item quomodo Iuppiter supposuit Europam virginem, etiam habetur in sacra scriptura, quod ego ignoravi prius, quia sic dixit ad eam: "Audi, filia, et vide, et inclina aurem tuam, quia concupivit rex speciem tuam." Item Cadmus quaerens sororem suam, gerit personam Christi, qui quaerit suam sororem, id est animam humanam; et aedificat civitatem, id est ecclesiam.

De Actaeone vero qui vidit Dianam nudam, prophetizavit Ezechiel cap. XVI. dicens: "Eras nuda et confusione plena, et transivi per te et vidi te."

Et non est frustra a poetis scriptum quod Bacchus est bis genitus, quia per hoc significatur Christus qui etiam est bis genitus, uno modo ante saecula, et alia vice humaniter et carnaliter.

Et Semele quae nutrit Bacchum, significat beatam virginem, cui dicitur Exodi ii.: "Accipe puerum istum et nutri mihi, et ego dabo tibi mercedem tuam."

53 *Diana:* "Ecce, suo comitata choro Dictynna per altum Maenalon ingrediens." Ovid, *Met.*, ii. 441.

55 *Psal. xliv.* 14: *Vulg.* "Adducentur regi virgines post eam."

56 *Alibi.:* Cant. i. 3. "Trahe me: post te," &c. in *Vulg.*

58 *De Jove:* Ovid, *Met.*, ii. 347. The ridiculous allegorical interpretation is quoted almost verbatim from "Thomas Wallensis."

61 *Aglauro:* Ovid, *Met.*, ii. 830:—

> "Saxum jam colla tenebat;
> Oraque duruerant, signumque exsangue sedebat."

62 *Job xlii.* Really chap. xli. 15. "Cor ejus indurabitur tanquam lapis" (*Vulg.*).

64 *Europam:* Ovid, *Met.*, ii. 847 *sqq.*

66 *Audi, filia,* &c.: Psal. xlv. 10, 11. "Audi filia, et vide, et inclina aurem tuam, et obliviscere populum tuum, et domum patris tui. Et concupiscet rex decorem tuum" (*Vulg.*).

68 *Cadmus:* Ovid, *Met.*, iii. 1 *sqq.*

71 *Actaeone:* Ovid, *Met.*, iii. 177 *sqq.* But the correct reading is ". . . plena. Et . . ." (*Vulg.*). Quoted from Th. de W.

72 *Ezech:* chap. xvi. 7-8.

74 *Bacchus:* Ovid, *Met.*, iii. 317.

78 *Semele.* But Semele did not nurse Bacchus. When she had

Item fabula de Piramo et Thisbe sic exponitur allegorice et spiritualiter: Piramus significat filium dei, et Thisbe significat animam humanam quam amat Christus, et de qua scribitur in evangelio: "Tuam ipsius animam pertransibit gladius"; Lucae .ii. Sic Thisbe interfecit se gladio amasii sui.

Item de Vulcano qui eiicitur de coelo, et efficitur claudus, scribitur in ps̃. "Expulsi sunt nec potuerunt stare."

Haec et talia multa didici ex illo libro. Vos videretis mirabilia si essetis mecum. Et ista est via qua debemus studere in poetria.

Sed parcatis mihi quod praetendo quasi docere vestram dominationem, quia vos scitis melius quam ego, sed feci in bona opinione.

Ego disposui hic, aliquis in Tubinga debet me certificare quicquid agit doctor Reuchlin, ita quod possim vos cavisare. Sed iam nihil scio, alias vellem nobis notificare.

Sed iam valete in charitate non ficta.

Datum Heidelbergae.

XXIX

ℭ *M. TILMANNUS LUMPLIN S. D. M. Ortvino G.*

"STULTISSIMUS sum virorum, et sapientia non est mecum; non didici sapientiam, et non novi scientiam sanctorum." Proverbiorum XXX. Ergo non debetis me spernere quod praetendo vobis dare

perished, and her child was "reborn" from the thigh of Zeus:—

"Nysa's Nymphs received
The charge, and in their distant caverns hid,
And with due nurture reared the growing God."
—Ovid, *Met.*, Bk. III. 313.

"Thomas Wallensis" relates that he was "in antris earum reconditus et nutritus."

[81] *Piramo:*

"Dixit; et aptato pectus mucrone sub imum
Incubuit ferro, quod adhuc a caede tepebat." —Ovid, *Met.*, iv. 162.

[85] *Lucae:* chap. ii. v. 35 (*Vulg.*).

[87] *Vulcano.* The myth of Vulcan is not mentioned in the *Metamorphoses*, but Th. de W. enlarges on it.

[88] *Expulsi*, &c.: Psal. xxxvi. 12.

[90] *et talia multa.* Only the first four books of *Ovid Moralised* are here quoted. These four are, however, nearly equal in bulk to the remaining eleven.

[96] *aliquis:* a preceding "quod" is required.

[96] *Tubinga:* not far from Stuttgart, where R. was then living.

[1] *Lumplin:* perhaps from Ger. *Lump*, a ragamuffin.

consilium in factis vestris, quia facio talia bono animo. Et volo cavisare vos secundum quod ego intelligo, et modicum volo corrigere vos, quia vexatio dat intellectum. Et scriptum est in Ecclesiastico cap. XIII.: "Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea." Sic etiam fit vobis, quia vultis habere quod sum amicus vester: propterea oportet etiam pro bono accipere vexationes a me. Ego percepi seu intellexi quod vos tacetis in causa Ioannis Reuchlin, et non respondetis ei contra suas scandalizationes. Et iratus sum valde, quia amo vos, et scriptum est: "Quem diligo, corrigo." Nam quare incepistis ei respondere, si non vultis continuare? An non estis sufficiens? Vos estis per deum et praesertim in facultate theologica estis ei melior: et ergo debetis ei respondere, et defendere famam vestram, et praedicare fidem christianam, contra quam scribit ille haereticus.

Et non debetis aliquem respicere, quia dicit Salomon in Ecclesiastici XIII.: "Noli esse humilis in sapientia, ne humiliatus in stultitiam seducaris." Neque debetis timere potentiam iuristarum, quod faciant vobis periculum corporis, quia debetis talia pati pro fide et veritate. Unde Christus dicit in evangelio Mat. XVI.: "Qui voluerit animam suam salvam facere, perdet eum." Et si timetis quod non potestis eum vincere, tunc non creditis evangelio, quia ista est causa fidei. Et scriptum est in evangelio, quod nihil est impossibile homini qui credit: quia ponitur Mat. XVIII [XVII]: "Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic 'transi hinc,' et transibit, et nihil erit impossibile vobis." Sed non est possibile quod doctor Reuchlin potest verum scribere, quia non habet fidem integre, quia defendit Iudaeos qui sunt hostes fidei; et est contra opiniones doctorum; et cum hoc est peccator, sicut scribit magister Ioannes Pfefferkorn in suo libro qui dicitur Sturmglock. Sed peccatores non debent aliquid habere agere in scriptura sacra, quia scribitur Psalmo XLIX.: "Peccatori autem dixit deus: 'Quare tu enarras iustitias meas, et assumis testamentum

9 *Vexat.:* Is. xxviii. 19.

25 *Ecclus.:* xiii.; a part of v. 8; wanting in the Greek and the A.V.

41 *mag.:* ironical; P. was ignorant of Latin, and not a graduate. The *Sturmglock*, a violent attack on R., ostensibly by P., appeared towards the end of 1514.

meum per os tuum?'" Quapropter ergo hortor vos, et rogo pectoraliter quatenus velitis audacter defendere vos, quod homines possent laudabiliter dicere de vobis quod defendistis ecclesiam et famam vestram. Nec debetis respicere aliquem, etiam si papa vellet prohibere, quia ecclesia est super papam. Et debetis me habere excusatum quod moneo vos, quia vos amo, et tu scis domine quia amo te. Valete in fortitudine corporis et anī.

XXX

¶ *Profundissimo necnon illuminatissimo magistro Ortvino Gratio theologo, poetae, et oratori in Colonia, domino ac praeceptori suo observandissimo IOANNES SCHNARHOLTZIUS mox licentiandus salutes exuberantissimas dicit, cum sui humilima commendatione ad mandata*

CORDIALISSIME necnon profundissime Magister Ortvine: ego Ioannes Schnarholtzius, mox licentiandus in theologia in alma universitate Tubingensi, vellem libenter loqui cum vestra dignitate; sed timeo quod est irreverentialitas, quia vos estis ita doctus, et tam magnae reputationis in Colonia, quod nullus debet ad vestram dignitatem accedere, qui prius non bene praevidit se, quia scriptum est: "Amice, quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem?" Sed vos estis humilis, et scitis vos humiliare, secundum quod dicit scriptura: "Qui se humiliat exaltabitur, et qui se exaltat humiliabitur." Ideo volo deponere pudorem, et cum dominatione vestra audacter loqui, sed tamen cum qua decet reverentia. Ego audivi nuper praedicare hic a quodam magistro de Parrhisia in magna audientia in festo ascensionis domini, qui praemisit tale thema: "Ascendit deus cum iubilatione," et fecit unum bonum sermonem, quem omnes laudaverunt

50 *papa:* Maximilian had written to Leo X. (Oct. 23, 1514) asking him to silence the hostile theologians. Maius, *Vit. Reuch.*, p. 462.

51 *eccles.* Cf. i. 12.

4 *Schnarholtzius:* perh. "creaking wood"; the allusion is obscure.

14 *scriptum est:* Matt. xxii. 12.

17 *scriptura:* Matt. xxiii. 12; Luke xiv. 11.

23 *ascendit:* Psal. xlvii. 5.

audientes, et fleverunt, meliorantes se ex illa praedicatione. Ipse in secunda parte suae collationis indixit duas conclusiones valde magistrales et subtiles. Prima fuit quando dominus ascendit in altum cum elevatis manibus. Tunc apostoli et beata virgo steterunt et clamaverunt cum tanta iubilatione usque ad raucitatem, ut impleretur prophetia quae dicit: "Clamaverunt et raucae factae sunt voces eorum." Et probavit quod iste clamor fuit laetitialis, et necessarius in fide catholica, teste domino dicente in evangelio: "Amen, amen, dico vobis, si isti tacebunt, lapides clamabunt." Ipsi clamaverunt omnes charitative cum magno zelo. Praecipue tamen beatus Petrus qui habebat unam tubalem vocem, ut testatur David: "Iste pauper clamavit." Ipsa beata virgo non clamavit, sed deum laudavit in corde suo, quia novit bene quod ista omnia deberent fieri, sicut ei praedixit angelus. Et quando apostoli ita unanimiter cum iubilatione et devotione clamaverunt, venit unus angelus de caelo, et dixit eis: "Viri Galilaei, quid hic statis et clamatis, et aspicitis in caelum? Hic Iesus qui assumptus est in caelum, sic veniet quemadmodum vidistis eum." Et hoc factum est, ut impleretur scriptura quae dicit: "Clamaverunt isti, et dominus exaudivit eos." Secunda conclusio extitit magistralior, et talis in sui forma: Filius hominis voluit habere suam passionem, sepulturam, resurrectionem in Hierusalem, quae est in centro terrae, quod omnes regiones scirent de eius resurrectione, et quod nullus gentilis posset se excusare cum sua haeresi et dicere: "Ego nescivi quod dominus resurrexit a mortuis:" Qm̃ ergo quod est in medio, omnes videre possunt qui sunt circa medium, et quod nullus incredulus haberet unum parvum refugium excusationis, in illo loco ubi dominus

26 *collat.* See i. 4, *n.*

32 *clamav.:* adapted from Psal. lxix. 3.

33 *laetit.* Not found elsewhere.

35 *evang.:* Luke xix. 40.

39 *David:* Psal. xxxiv. 6.

44 *viri Gal.:* adapted from Acts i. 11.

48 *script.:* Psal. xxxiv. 17.

52 *centro.* Cf. Ezek. v. 5, and Psal. lxxiv. 12. Jerusalem is thus shown in most medieval maps. "Sunt etiam et Theologi qui . . . Hierosolymam medium terrae esse volunt, quia scriptum sit per Prophetam 'Deus operatus est salutem in medio terrae.'" Corn. Agrip., *De Vanit. Scient.*, cap. 27.

58 *in illo loco:* for *ille locus.* "In the vale of Josephat, his doom he will do." *Lamentacio Animarum* (E. E. T. S., ed. Furnivall, 1878, p. 73).

ascendit, est in centro et in medio terrae, ac ibi pendet una campana quam omnis mundus audit, et quando ipsa pulsat, tunc dat horribilem sonum de extremo iudicio, et de ascensione domini. Et qñ pulsat, etiam surdi audiunt. Deduxitque multa corollaria ex illa conclusione, quam didicit in Parrhisia. Sed quando cessavit praedicare,.tunc quidam magister de Erphordia voluit eum reprehendere, sed stetit cum confusione. Vos debetis mihi ostendere libros ubi ista materia habetur, et volo emere. Datum ex Basilea apud Beatum Rhenanum, qui est vester amicus.

XXXI

¶ *Bartholomaeo Colpio baccalaurio theologiae formato ordinis Carmelitarum WILLIBRORDUS NICETI ordinis Wilhelmitarum cursor in theologia autoritate reverendissimi generalis in ordine sese commendat cum salute*

Quot in mari sunt guttae, et quot in Colonia sancta beguttae,
Quot pilos habent asinorum cutes, tot et plures tibi mitto salutes.

VENERABILIS domine Carmelita Colpe, ego scio quod estis de optimo ordine, et habetis multas indulgentias a sede apostolica, et quod nullus ordo

[69] *Beat. Rhen.:* Bild von Rheinau (Elsass) (1485–1547), "than whom I have no more faithful friend," wrote Erasmus. Studied at Paris under George Hieronymus Spartanus, and then, after visiting Strasburg, attached himself to the famous printing-office of Johann Froben at Basle (see ii. 9, *n.*). He edited Tertullian, Tacitus, Livy, Pliny, and Velleius Paterculus. His epitaph at Schlettstadt commemorates his "innocentia, humanitas, frugalitas, pudicitia," as well as his learning. His library still exists at Schlettstadt. A. Horawitz, *Des Beatus Rhenanus Thätigkeit*, Vienna, 1873; *Die Bibliothek und Corresp. des B. R.*, Vienna, 1874; Horawitz u. Hartfelder, *B. R. Briefwechsel*, Leipsic, 1886.

[1] One of the six Epp. not addressed to O. G.

[1] *formato.* See i. 1, *n.*

[2] *Carmel.:* a monastic order founded in the middle of the XIIth Cent., but regularised in 1209. Driven from Mt. Carmel, they went to Cyprus, and thence spread to Western Europe. (Changed to a Mendicant Order in 1247.) See Helyot, *Hist. des Ord. Relig.*, 1860.

[3] *Wilhelm.* The Order of the Gulielmites was founded by St. William of Maleval, *ob.* 1156; otherwise termed "Hermits of St. Wilhelm"; they passed under Benedictine Rule. Bolland, *Acta Sanctorum*, Feb. 10.

[3] *Cursor:* a Bachelor who had to give courses of lectures on selected books of the Bible. Rashdall, i. 465.

[6] *beguttae:* Beguines, a semi-

vestro ordini potest praevalere, quia potestis varios casus absolvere in confessione, quando videlicet confitentes sunt contriti et compuncti, et volunt communicare. Ideo volo a dominatione vestra interrogare unam quaestionem theologicalem, quam vos bene potestis determinare, quia estis unus bonus artista, et scitis bene praedicare, et habetis unum bonum zelum, et estis conscientiosus; et cum hoc audio, quod habetis unam magnam liberariam in vestro conventu, in qua sunt multi libri in sacra scriptura, in philosophia, etiā logica, etiā Petro Hispano. Nec non quidam processus magistralis de Colonia de bursa Laurentii, ubi regit actu magister noster Thungarus, vir valde zelosus ac profundus in Theologia speculativa, et illuminatus in fide catholica. Quamvis quidam doctor in iure vult eum vexare; sed non est formalis in disputando, nec qualificatus in libris sententiarum; ideo non curant eum magistri nostri. Nec non p̃cipue audio, quod in praedicta liberaria, ubi cursores in Theologia habent suum studitorium, est ligatus in ferrea catena unus liber valde notabilis, qui dicitur Combibilationes, qui etiam continet autoritates in Theologia, et prima principia sacrae scripturae, quem vobis legavit unus magister noster de Parrhisia in mortis articulo, quando fecit confessionem et revelavit quaedam secreta in Bonaventura, et mandavit quod nemo deberet in eo legere qui non esset de vestro ordine, et in hoc papa dedit quasdam indulgentias et carenas; apud quem librum iacet Henricus de Hassia et Verneus, et omnes alii doctores super libris senten-

monastic sisterhood, formed in the XIIth Cent. in the Netherlands. Bound by no vows, they devoted themselves to works of charity, and were at times persecuted as pietists by the Mendicant Orders. The Béguinage of St. Eliz. at Ghent is still famous. See Mosheim, *De Beghardis et Beguinabus*, Leipsic, 1790.

[21] *Hisp.* See i. 11, *n.*

[21] *processus.* See i. 11, *n.*

[30] *studit.* Not elsewhere found.

[31] *Combib.* An imaginary book; perhaps a comic perversion of "Comestor." With this may be compared *Tarraballationes doctorum Coloniensium adversus Reuchlin*, in the mythical library of St. Victor. Rabelais, *Pantagruel*, ii. 7.

[38] *carenas:* a fast of forty days; hence a remission from such. "It may be your Quadragenes are not Carenes." Jeremy Taylor, quoted in N. E. D., s.v. "carene." Cf. "Dix huit quarantaines des pechés oubliés." Rabelais, *Pantagruel*, iv. 50.

[38] *Hassia:* Henricus de Hassia, *ob.* 1397. Author of *Secreta Sacerdotum*, and the *Speculum anime.* See O. Hartwig, *Henricus de Langenstein dictus de Hassia*, Marburg, 1859.

[39] *Verneus.* Unknown. Böcking suggests "Harveus." Harveius is called a pillar of the church in the *Conciliabulum Theologistarum* (1643, p. 375).

tiarum, in quibus omnibus vos estis fundatus, et scitis defendere omnem viam in disputando antiquorum, modernorum, Scotistarum, Albertistarum, et etiam illorum qui sunt de secta de bursa Kneck in Colonia, ubi habent proprium processum. Ideo rogo vos cordialiter et charitative quod non velitis gravare in mea petitione, sed mihi dare unum bonum consilium in mea quaestione secundum vestrum posse. Et allegare quid domini doctores determinant disputative et conclusive. Est autem quaestio ista talis in sui forma: "Utrum Lolhardi et Beguttae in Colonia sunt saeculares vel spirituales personae; utrum teneantur facere professionem. Et an possunt accipere mulieres et viros?" Ego diu studui in sacra scriptura, in Discipulo et in Fasciculo temporum, necnon in aliis libris autenticis sacrae scripturae, sed non potui invenire. Sicut etiam quidam sacerdos in Fulda, qui multum studuit in dictis libris, sed non invenit in registro vel in libris; ipse est de genelogia domini pastoris ibidem, qui est poeta, quia scit bene latinisare, dictaminaque componere, quia ego sum plebanus ratione monasterii; et habeo multos communicantes, et etiam tales personas de quibus iam facio quaestionem. Superintendens noster dicit manifeste quod ipse non potest conscientiam suam salvare in descissione talis quaestionis, quamvis habeat disputata multorum doctorum de Parrhisia et Colonia, quia complevit usque ad licentiaturam, et respondit materialiter et formaliter pro completione: si vos non potestis determinare illam materiam, debetis interrogare magistrum Ortvinum: ille docebit nos omnia. Nam vocatur Gratius propter gratiam divinam in se q̃ nihil ignorat. Compilavi unum carmen heroicum de praedicto libro: vos debetis legere et corrigere, et facere unum punctum ubi sum superfluus vel diminutus; et audite quomodo placet magistro Ortvino: ego volo mittere imprimere. Et sic incipit:

---

[50] *Lolhardi.* A semi - monastic society, with charitable aims, that arose in Brabant early in the XIVth Cent.; to be distinguished from the English "Lollards."

[53] *Discip.* See ii. 48, *n.*

[54] *Fascic.: Fasc. temp. omnes antiquorum cronicas complectens.* (By W. Rolewinckius, a Carthusian monk.) A French ed. appeared in 1495.

[56] *Fulda:* in Hesse-Nassau. Famous for its Benedictine Abbey. For the association of Crotus with this, see Introd.

Nemo debet esse tam stultus
Et in tanta praesumptuositate sepultus,
Quod velit fieri illuminatus in sacra scriptura
Et formaliter deducere corollaria ex Bonaventura,
Qui non didicit mentetenus combibilationes,
Quas magistri nostri resumunt per omnes regiones,
Praesertim in Parrhisia quae est mater omnium universitatum,
Et in Colonia, ubi nuper magistraliter est probatum
Per magistros nostros in theologicali disputatione,
In qua determinaverunt omnia seraphica probatione,
Quod multo melius est scire istas combibilationes
Quae plurima tractant per irrefragabiles rationes,
Quam mentetenus scire Hieronymum et Augustinum,
Qui tantum sciunt scribere bonum latinum :
Quia combibilationes sunt optima materia,
Ceu disputant magistri nostri per omnia monasteria :
Ipsae concludunt per conclusiones magistrales,
Qui sunt in divinis ipsi termini essentiales ;
Et tractant etiam prima principia theologicalia
Et alia multa quae sunt valde magistralia.

XXXII

¶ *M. Ortvino Gratio viro inenarrabilium doctrinarum Magister GINGOLFUS LIGNIPERCUSSORIS mille millium salutes dicit in charitate non ficta*

GLORISSISSIME magister, ego amo vos pectoraliter ex intimo zelo, quia vos me semper amavistis ex quo fuistis praeceptor meus singularissimus in Daventria ; et quicquid vos stimulat in conscientia vestra, hoc me magis stimulat, et quod me stimulat, scio quod vos etiam stimulat, et vester stimulus semper fuit etiam stimulus meus, et nemo vos unquam stimulavit, qui me non durius stimulavit, atque cor meum totiens patitur stimulos, quotiens aliquis vos stimulat: credatis mihi in bona fide, quando Hermannus Buschius stimulavit vos in suo proemio, amplius me stimulavit quam vos, et cogitavi quomodo possum istum indiscretum rixatorem restimulare, qui etiam tum prae-

15 *proemio.* It is not clear what work of Buschius is referred to ; not the Prooemium of the *Vallum Humanitatis,* which was not written till 1518.

sumptuosae superbiae est quod audet stimulare magistros nostros de Parrhisia et Colonia; et ipse tamen non est promotus, quamvis socii eius dicunt quod ipse est promotus in baccalaurium iuris in Lypsi. Sed ego non credo, quia etiam stimulat magistros in Lypsi, videlicet magnum Canem et minorem Canem, et alios multos, qui eum possunt multo melius stimulare quam ipse illos stimulat: verum ipsi neminem volunt stimulare propter suam moralitatem, et propter doctrinam apostoli dicentis: "Nolite calcitrare contra stimulos." Verumenimvero vos debetis eum restimulare, quia habetis unum bonum ingenium et estis inventivus, et scitis in una hora multa metra facere stimulativa; scitis etiam eum stimulare in omnibus suis factis et dictis. Ego compilavi unum dictamen contra eum, ipsumque magistraliter, poeticeque stimulo; non potest evadere stimulum meum. Si vult restimulare, tunc volo iterum fortius stimulare. Datum raptim ex Argē apud Mathiam Schurerium.

[22] *non credo.* But Gingolf was mistaken; Buschius was admitted LL.B. at Leipsic in 1503. H. I. Liessem, *De H. Busch. vita et scrip.*, 1866, p. 32.

[23] *Canem:* "Magnus Canis" was Magnus Hundt, of Magdeburg (hence Parthenopolitanus) (1449 – 1519), Rector of the Univ. of Leipsic in 1499. Among his works are *Parvulus Antiquorum* (a compendium of Logic), *Expositio Donati secundum viam doctoris sancti,* and a *Parvulus philosophiae naturalis,* or introduction to Aristotle's Physics. "Minor Canis," also a Magnus Hundt of Magdeburg, and probably a son of the preceding. See J. J. Maderus, *Scriptorum Insignium . . . Centuria,* Helmstadt, 1660 [XLVIII].

[27] *apost.:* Acts ix. 5.

[30] *inventivus.* Not met with elsewhere.

[36] *Schur.:* Matthew Schürer, of Schlettstadt, a printer of Strasburg, and a man of letters. He was the author of *Grammatica Nova,* publ. in 1501, and between the years 1506 and 1521 issued many works, including several by Erasmus and Wimpheling.

XXXIII

¶ *MAMMOTRECTUS BUNTEMANTELLUS in septem artibus magister, Magistro Ortvino Gratio philosopho, oratori, poetae, iuristae, theologo, et sic sine statu Salutem dicit cordialissimam*

CONSCIENTIOSISSIME domine magister Ortvine, credatis mihi firmiter quod vos estis cor meum, ex quo audivi multa a dignitate vestra in poesi in Colonia, in qua vos excellitis omnes in illa arte, et estis multo melior poeta quam Buschius vel Caesarius et scitis etiam Plinium legere et grammaticam graecam. Ex illa confidentia volo reverentiae vestrae quaedam manifestare sub fide confessionis. Venerabilis domine magister, ego amo hic unam virginem, filiam campanatoris, Margaretam cum nomine, quae sedet nuper in latere vestro, videlicet quando plebanus noster dominationem vestram invitavit ad convivalitatem et tractavit vos reverentialiter, quando bibimus et fuimus laetae mentis, quando illa etiam propinavit vobis bonos haustus: ego amo eam in tanto amore quod non sum mecum credatis mihi firmiter quod neque comedo neque dormio prae ea. Et homines dicunt ad me: "Domine magister, quare ita pallescatis? amore dei relinquite libros vestros, vos nimium studetis: debetis aliquando solatium quaerere et zechare, vos estis adhuc unus iuvenis vir, bene potestis adhuc proficere ad doctoratum et fieri magister noster; estis etiam

[1] *Mammotrectus.* The compilation known as *Mamotrectus super Bibliam*, attributed to Joannes Marchesinus, was a very popular work in the XVth Cent. The word is very variously spelt, and is found in the form Mammothreptus, which St. Augustine (in Psalm xxx. serm. 2) explains as "a child too long unweaned." Erasmus said that the M. had more faults than a leopard had spots. See S. Berger, *De Glossariis et Compend. Exeget. . . . Med. Ævi.*, Paris, 1879, for a full discussion.

[9] *Buschius.* See i. 9, *n.*

[9] *Caesarius:* Joannes C. (1460–1551), educated under Hegius at Deventer. At Cologne he taught Greek, and, among other works, edited Pliny's Nat. Hist. He was a warm supporter of Reuchlin, and died in great poverty at Cologne. See Bayle, *Hist. and Crit. Dict.* (*Des Maizeaux*), London, 1735, s.v.

[16] *convivalitas.* Not elsewhere found.

[26] *noster.* He was but plain "Magister."

fundamentalis et bonus scholaris et iam quasi valetis unum doctorem": sed ego sum timidus et non possum dicere meam infirmitatem. Ego lego Ovidium de remedio amoris quem Coloniae glosavi a vestra dignitate cum multis notabilibus et moralitatibus in margine: verum non iuvat, quia iste amor quotidie fit maior. Nuper chorisavi cum ea ter in chorea serotinali in domo sculteti, tunc fistulator fistulavit cantilenam de pastore de nova civitate, et statim omnes chorisatores amplexabantur suas virgines sicut mos est. Et ego etiam meam valde amicabiliter compressi ad pectus meum cum suis mamillis. Nec non tetigi fortiter manus eius, tunc ipsa risit et dixit: "in anima mea, domine magister, vos estis delectabilis vir, et habetis molliores manus quam alii, non debetis sacerdos fieri: sed uxorem accipere": et inspexit me delectabiliter, quod ego credo quod me etiam occulte amat: verum oculi eius cor meum sic laeserunt sicut una sagitta pertransisset. Et etiam ivi ad domum cum famulo meo, et posui me ad lectum: tunc mater mea flevit, quia timuit quod haberem pestilentiam, ac cucurrit cum urina mea ad doctorem Brunellum clamans: "Domine doctor, rogo vos propter deum, iuvate filium meum, volo vobis dare ad propinam unam bonam camisiam, quia promisi quod debet sacerdos fieri." Tunc medicus vidit urinam, et dixit: "ille patiens pro parte est cholericus et pro parte flegmaticus, ipse habet timere de magno tumore circa renes propter inflationes ac tormenta ventricalia ex mala digestione, debet sumere medicinam extractivam: est una herba quae videlicet dicitur gyni, nascens in locis humidis, habens gravem odorem, sicut docet Herbarius; illius herbae partes inferiores debetis conterere, et cum suo succo facere unum longum emplastrum, et ei ponere ad totum ventrem suum hora consueta, et debet iacere super ventrem suum bene ad unam horam multum sudando, sic sine dubio cessabunt illa tormenta ventricalia cum

34 *scult.:* praefectus, "Judex oppidi"; Du Cange.

35 *pastore:* the air of an old ballad, "Die Schäfers von Neustadt."

48 *Brunellus.* See Hain (16214–18).

57 *Gyni:* *i.e.* γυνή.

58 *Herb.:* an anonymous work, otherwise *Aggregator practicus de simplicibus*, to be distinguished from *Aggregator de medicinis simplicibus* of Jacobus de Dondis.

suis inflationibus, quia non est alia medicina tam efficax ad istam infirmitatem sicut illa, ut est probatum in multis patientibus: Verū certe bonum est ut ipse prius accipiat unam purgationem de albo graeco cum succo raphani an̄ .ʒ .iij. et bene erit." Tunc mater venit et dedit mihi talem purgationem contra voluntatem meam; et habui in illa nocte quinque sedes magnas atque nihil dormivi, semperque cogitavi quomodo illam in chorea compressi cum suis mamillis ad pectus meum, ac quomodo illa me aspexit. Precor vos propter omnem bonitatem quam in vobis habetis, quod velitis mihi dare unum experimentum de amore ex vestro parvo libro, in quo stat scriptum "probatum est," quem mihi semel ostendistis et dixistis: "Ecce ex illo libro possum facere quod omnis mulier me amat"; et nisi faciatis, domine magister, tunc ego moriar, et mater mea prae dolore etiam morietur.

Ex Heydelbergo.

XXXIV

¶ *MAGISTER ORTVINUS GRATIUS Magistro Mammotrecto profundissimo amico in primo gradu amicitiarum S. D.*

EX quo dicit scriptura: "Amat dominus gradientes simpliciter:" ideo laudo dominationem vestram, subtilissime domine magister, quod scribitis mihi tam simpliciter conceptum mentis vestrae, oratorie tamen, sicut estis bene stilatus in latinisando. Ego volo vobis etiam simpliciter scribere rhetoricaliter, et non poeticaliter. Domine magister amicabilissime, vos manifestatis mihi de amore vestro: ego miror quod non estis prudentior, quam quod vultis amare virgines, dico vobis quod male facitis, et habetis propositum peccaminosum, quod vos posset ducere ad infernum. Ego cogitavi quod estis discretus et non curatis istas levitates, quae semper habent malum exitum. Ast dabo vobis consilium meum

[67] *alb. graec.:* a popular medieval remedy, made of the chalky excreta of hyenas and other carnivora.

[68] *ana:* for ἀνά, in the sense of "so much of each," frequently used in old prescriptions.

quod petitis. Ex quo dicit scriptura: "Qui petit, accipit." Debetis primo relinquere illas vanas cogitationes de vestra Margareta, quas diabolus vobis suggerit, qui est pater omnis peccati, teste Richardo super .IIII. Et quandocunque de ea cogitatis, facite crucem ante vos, nec non orate unum Pater noster cum illo versu in psalterio: "Stet diabolus a dextris eius." Etiam semper comedite sal benedictum in die dominico, et spargite vos cum aqua sancta quod consecravit stationarius sancti Ruperti: et sic potestis effugere illum diabolum qui vobis suggerit illum magnum amorem de vestra Margaretha, quae non est ita pulchra ut putatis: ipsa habet unam verrucam in fronte, ac magna rubeaque crura, grossas nigrasque manus, sibique olet os suum propter malos dentes; nec non etiam habet spissum culum secundum commune proverbium: "Ars Margarethae est mirabile rete." Sed vos estis caecus ex illo diabolico amore quod non videtis eius vitia. Ipsa multum bibit et comedit, ac bis nuper bombisavit quando sedit apud me in mensa, et dixit quod fecit cum scamno. Ego habui in Colonia pulchriorem vestra Margaretha, et tamen dereliqui eam. Postquam accepit virum, saepe vocavit me per unam antiquam vetulam, quando vir eius fuit absens: sed non veni praeter semel: sed tunc fui ebrius. Ego hortor quod bis ieiunatis in sabbato, et postea faciatis vestram confessionem uni magistro nostro ordinis praedicatorum, qui posset vos bene instituere. Et quando fecistis confessionem, tunc debetis orare de sancto Christoforo quod velit vos portare in humeris suis, ne iterum recidivetis ac mergatis vos in mare amplum et spaciosum, in quo sunt reptilia quorum non est numerus, id est peccata infinita, sicut exponit Combibilator; ac postea orate ne cadetis in tentationem.

[20] *Richardo:* R. de Mediavilla; Richard Middleton, an Englishman, *ob.* 1307. He is supposed to have been a teacher of Duns Scotus, on whose tomb in the Church of the Minorites his name is inscribed. He wrote a Commentary on the Sentences of Peter the Lombard. (See D. N. B.)

[23] *Psalt.:* cviii. 6.

[24] *sal bened.* See J. Grimm, *Teutonic Mythol.,* 1883, pp. 1046–9.

[32] *Ars:* "Ars Margarethae (Cortonensis), sanctae est ars in amore lasciviendi, et sanctae Margarethae Antiochenae formositas multum laudatur in Legenda aurea. Sed in hoc proverbio *rs* pronuntiandum est *rsch.*" (Böcking.)

[45] *portare:* referring to the legend of St. Christopher; "Christum ferens."

[48] *Combib.* See i. 31, *n.*

Surgite etiam mane, lavate manus vestras, ornate crines, et nolite esse accidiosus: scriptura enim dicit: "Deus, deus meus, ad te de luce vigilo." Etiam vitate loca secreta: nos scimus quod loca et tempora saepe inducunt homines ad peccandum, et maxime ad luxuriandum. Verum quod vultis a me habere unum experimentum probatum de amore, sciatis quod ego non possum salvare conscientiam meam. Quando glosavi vobis hic Ovidium de arte amandi, dixi vobis quod nemo deberet facere per artem nigromantiam quod mulieres se amant; et quicunque contraiverit, ipse esset excommunicatus de facto, et exquisitores haereticae pravitatis possunt eum citare, atque ad ignem damnare. Ego dixi vobis etiam unum exemplum, quod debetis notare, videlicet hoc: Unus baccalaurius Lypsensis amavit unam virginem Katarinam Pistoris, et iectavit ipsam cum pomo nigromantico, et ipse pomum accepit et posuit ad pectus suum inter mamillas: et statim incepit istum baccalaurium furialiter amare, sic: q̄. quando fuit in ecclesia, semper inspexit istum baccalaurium. Et quando debuit orare "Pater noster qui es in caelis," oravit: "Baccalaurie ubi es?" Etiam in domo quando pater vel mater clamavit sibi, respondit: "Baccalaurie, quid vultis?" Et ipsi non intellexerunt, donec quidam magister noster praetergrediens domum eius salutavit istam virginem dicens: "Domine Catarina, bonum sero: proficiat vobis, vos habetis unum pulchrum crinale." Et respondit illa virgo Catarina: "Deo gratias, bone baccalaurie, vultis mecum bibere de optima cerevisia?" porrigens sibi cantharum. Verum ille magister noster fuit iratus, et accusavit ipsam apud matrem suam sic: "Domina Pistorissa, corrigite filiam vestram: ipsa est valde indiscreta; scandalizavit nostram universitatem: nam vocavit me baccalaurium, et sum magister noster. Amen, amen, dico vobis quod perpetravit peccatum mortale: abstulit mihi honorem meum, et peccatum non dimittitur, nisi ablatum restituatur. Alios magistros nostros nominavit etiam baccalaurios: ego credo quod amat unum baccalaurium; habete advertentiam." Tunc mater eius accepit unum lignum percutiens ipsam

51 *script.:* Psal. lxii. 2. 52 *loc. sec.:* lupanaria.

ad caput et dorsum suum quod perminxit sese, inclusitque ipsam in cubile per dimidium annum, et dedit ei panem et aquam comedere. Interea temporis baccalaurius processit, et celebravit primitias, posteaque rexit unam parrochiam in Saxonia Padorauw. Quod cum ipsa audivit, saltavit ex alta fenestra, et fregit quasi dextrum brachium, et fugit in Saxoniam ad istum baccalaurium, cum quo adhuc est hodierna die, et habet cum eo quatuor pueros. Vos vero bene scitis quod hoc est scandalum in ecclesia. Ergo igitur debetis cavere ab illa arte nigromantica, ex qua veniunt multa mala. Verum potestis bene uti medicina quam vobis dominus doctor Brunellus docuit de gyni: est bona medicina: ergo probavi eam saepe contra tormenta ventricalia. Valete cum matre vestra. Ex Colonia e domo domini Ioannis Pfefferkorn.

XXXV

¶ *LYRA BUNTSCHUCHMACHERIUS ordinis praedicatorum theologus Guillermo Hackineto qui est theologorum theologissimus S. dicit*

VOS scripsistis mihi ex Anglia de Londino unam longam litteram pulchre latinisatam, in qua petivistis quod deberem vobis scribere unam novitatem sive bonam, sive malam, quia estis naturaliter inclinatus ad audiendum nova: sicut faciunt omnes qui sunt de complexione sanguinea, et audiunt libenter cantilenas musicales, ac in mensa sunt laetae mentis. Ego fui valde laetatus, quando accepi vestram litteram, sicut qui in-

93 *cel. prim.:* celebrated mass for the first time.

1 *Bunt.* The *Bundschuh*, or rough shoe of the Swabian peasantry, borne on their banners in the Peasants' War, had been adopted as a device as early as 1493. See *Camb. Mod. Hist.*, ii. 175.

2 *Hackin.:* Guillaume Haquinet Petit, Confessor and Preacher to Francis I., as he had been to Louis XII. An eminent theologian, and "pride of the Dominicans" as Budé calls him, he had earned the wrath of the Reuchlinists, and his consequent inclusion among the Obscure Men, by his adverse influence with Louis. See *Budé to Erasm.*, Paris [1517]. Epp. clxviii.

9 *sang.* The four "complexions," according to Galen, were the melancholic, the phlegmatic, the choleric, and the sanguine.

venit unam preciosam margaritam, et ostendi eam dominis meis Ioanni Grocino et Linacro dicens: "Videte, domini mei, videte, nonne iste magister noster est formalis in latinisando et componendo dictamina, et arte epistolandi?" Et iuraverunt quod non possunt similes epistolas componere in arte latinitatis, quamvis sunt poetae, graeci, et latini. Et extulerunt vos super omnes qui sunt in Anglia, Frantia, Germania, et omni natione quae sub caelo est. Ideo non esset mirum quod vos estis generalis in vestro ordine, et quod rex in Gallia diligit vos: non enim habetis similem in latinisando, disputando, et praedicando; ac scitis regem cum regina optime informare in confessione. Etiam isti duo poetae laudaverunt vos quod habetis artem rhetoricalem: verum fuit ibi unus iuvenis socius, qui intitulavit se Richardum Crocum; ille praesumpsit contra vos, quod non scribatis secundum regulas artis rhetoricalis; verum fuit valde confusus quando debuit probare. Ipse nunc stat in Lypsi et discit logicam Petri Hispani: credo quod postea erit cautior.

Sed accedo ad novitates. Schwitzenses et Lanssk-

[13] *Io. Groc.:* William (not John), Grocyn, *c.* 1446–1519, born at Colerne, Wilts, and educated at Winchester, and New College, Oxford. In 1488 he visited Italy, and studied Greek under Chalcondylas. Returning to Oxford, he was probably the first publicly to lecture upon Greek in that university. Among his pupils were Sir Thomas More and Erasmus. Though a firm upholder of the New Learning, Grocyn never swerved from the strictest religious orthodoxy.

[13] *Linacro:* Thomas Linacre, *c.* 1460–1524, born at Canterbury; Fellow of All-Souls College, Oxford, 1488. Like Grocyn, he visited Italy and studied Greek under Chalcondylas, and moreover counted More and Erasmus among his pupils on his return to England. L. was King's Physician under Henry VII. and Henry VIII., and may be regarded as the founder of the Royal College of Physicians. He took priest's orders about four years before his death.

[23] *Reg. cum regi.* Since Louis XII. died Jan. 1, 1515, and the battle of Marignano, mentioned below, did not take place till Sept. 13 of that year, it is clear that Francis I. and Queen Claude are intended.

[27] *Crocum:* Richard Croke, *c.* 1489–1558; born in London; graduated at Cambridge in 1506. He studied Greek under Grocyn at Oxford, and under Hieronymus Aleander at Paris, and lectured successively at Louvain, Cologne, Leipsic, Dresden, and Cambridge. In 1529 he was sent by Cranmer on a mission to Italy concerning the king's divorce. It is known that he was at Leipsic in 1515. Mutianus writing to Reuchlin, in 1515, remarks that Croke calls himself an Englishman, but that he should have judged him a Greek, such was his graceful fluency in that tongue. Croke was on very friendly terms with Reuchlin: "My Capnion," he calls him in an extant letter.

[32] *Lanssknechti.* The Landsknechte were so called, not from the long lance with which they were armed, but from those German serfs who fought for their lords on foot. See i. 24, *n.*

nechti fecerunt unam magnam guerram inter se, interficientes se ad multa milia: sed timendum quod nullus illorum venit in caelum, quia faciunt propter pecuniam, et unus christianus non debet interficere alium. Sed vos ista non curatis, sunt enim leves personae, et sequuntur rixas ex proposito. Alia novitas est pejor, deus det quod non sit vera. Scribunt de Roma, quod speculum Ioannis Reuchlin est de novo translatus de materna lingua in latinum ex mandato domini papae, et quod plusquam in ducentis locis aliter sonat in latinitate quam transtulerunt magistri nostri et dominus Ioannes Pfefferkorn in Colonia; ac dicunt pro certo quod Romae publice legitur et imprimatur cum Iudaeorum Talmut.

Ex hoc inferunt quod magistri nostri sunt falsarii et infames, quia male transtulerunt; etiam quod sunt asini, non intelligentes latinum, vel teutonicum; ac sicut combusserunt istum librum apud sanctum Andream in Colonia, sic etiam debent comburere sententiam suam, et sentimentum Parisiense, vel ipsi met debent esse haeretici. Ego possem sanguinem flere, adeo doleo: quis vult amplius in theologia studere, et magistris nostris exhibere condebitam reverentiam qui talia audit? Omnes credent quod doctor Reuchlin est profundior quam magistri nostri, quod est impossibile. Cum hoc etiam scribunt quod post tres menses debet venire finalis sententia contra magistros nostros; necnon quod papa mandabit sub pena latissimae censurae, quod fratres ordinis praedicatorum debent propter suam

[33] *guerram:* at Marignano (now Melegnano), near Milan, was fought, on Sept. 13, 1515, the sanguinary battle between the French army of Francis I., aided by German levies, and the Swiss. The struggle was fierce and protracted, and although it ended in the decisive defeat of the Swiss, the losses of the victors were very heavy. General Trivulzio "declared that the eighteen battles he had previously witnessed were but child's play to that of Marignano." Hug and Stead, *Switzerland,* p. 241.

[35] "I often wonder how men, and especially Christian men, can be so mad as to go fighting with one another. . . . Who make up armies? Cut-throats, adulterers, gamblers, ravishers, mercenaries." Erasmus, *Ep.* 144.

[40] *de novo trans.:* Card. Grimani ordered the *Augenspiegel* to be newly translated into Latin, and on comparing the result with the transl. previously submitted by Hoogstraten it was found that the latter was grossly garbled.

[49] *non intell.* Reuchlin had pointed out, two years before, that Hoogstraten was a Netherlander and had but a poor acquaintance with High German. (*Reuch. Act. Judic.*, 1513.)

[50] *Combuss.:* Feb. 10, 1514.

protervitatem portare unum album brillum sive perspicillum in sua nigra cappa in dorso ad perpetuam memoriam et scandalum, quod fecerunt iniuriam speculo oculari domini Ioannis Reuchlin, sicut iam etiam dicuntur pati unum scandalum in celebratione missali propter intoxicationem alicuius imperatoris. Ego non spero quod papa erit tam stultus quod faciet: Si faciet, volumus per universum nostrum ordinem contra ipsum legere istum psalmum: "Deus, laudem." Ceterum patres et magistri nostri nunc cogitant quomodo possunt obviare isto malo. Ipsi volunt a sede apostolica impetrare latissimas indulgentias, et maximam pecuniam colligere in Germania et Gallia, per quam possunt resistere illi fautori Iudaeorum donec moriatur: quia est senex. Et tunc volunt eum omnino damnare. Valete, et date consilium vestrum secundum vestrum posse, et promovete bonum ordinis.

XXXVI

¶ *EITELNARRABIANUS DE PESSENECK ordinis Wilhelmi cursor in Theologia Magistro Ortvino Gratio Salu. dicit numerosissimam*

"A NATURA sumus proclivi ad malum," ut legimus in autenticis. Ideo inter homines audimus semper plura mala quam bona. Ego disputavi nuper in Wormatia cum duobus Iudaeis et probavi quod ipsorum lex per Christum esset cassata, atque quod expectatio ipsorum de Messia esset una mera frasta et phantasia, ac super hoc allegavi dominum Ioannem Pfefferkorn in Colonia. Illi vero riserunt dixeruntque: "Vester Ioannes Pfefferkorn in Colonia est unus pessimus

62 *brillum:* "spectacles." See Du Cange, s.v. *Berillus.*

67 *intoxicationem:* referring to the alleged poisoning of the Emp. Henry VII. in 1313. See i. 22, *n.*

70 *psalmum:* *i.e.* Psal. cix., containing the verse, "Let his days be few; and let another take his office;" or, as quoted in Acts i. 20, "and his bishoprick let another take."

76 *Senex:* Reuchlin was just sixty.

1 This is one of the Epp. which have been attributed to Buschius.

5 *Autent.:* *i.e.* Peter Lombard's "Sentences."

9 *frasta: frasca;* see i. 16, *n.*

trufator: nihil scit in hebraeo: ipse factus est christianus ut suam nequitiam occultaret. Quando fuit adhuc Iudaeus in Moravia, percussit unam mulierem in faciem quod non potuit videre in bancis, ubi mutantur floreni, et accepit plusquam .CC. florenos aufugiens. Et in alio loco propter suum furtum fuit sibi erectum patibulum, sed nescio quomodo fuit liberatus: nos vidimus patibulum, et multi Christiani viderunt, etiam aliqui nobilistae quos possumus vobis nominare: propterea non debetis mihi allegare istum furem." Tunc ego fui iratus et respondi: "Mentimini in collum vestrum, vos pessimi Iudaei: nisi haberetis privilegium, ego vellem vos crinisare, et in stercus proiicere: vos dicitis talia ex odio in dominum Ioannem Pfefferkorn. Ipse est bonus et zelosus Christianus sicut est aliquis in Colonia: ego habeo ex experientia, quia multum confitetur ad praedicatores cum uxore sua; audit libenter missas, et quando sacerdos elevat eucharistiam, tunc aspicit devotarie, et non videt in terram sicut sibi obiiciunt sui invidi, nisi quando expuit; sed hoc facit pro eo, quia est multum flegmaticus, et mane comedit medicinam pectoralem. Putatis quos magistri nostri in Colonia et burgimagistri sunt stulti, qui fecerunt eum hospitalarium maioris hospitalis, necnon mensuratorem salis? quod certe nequaquam fecissent, nisi esset bonus catholicus. Dico vobis quod volo omnia talia sibi nunciare, quod potest defendere honorem suum, et vos realiter vexare scribendo de vestra confessione. Verum dicitis, quod ipse est gratiabilis apud magistros nostros et burgimagistros propter suam formosam uxorem. Hoc non est verum: nam burgimagistri habent met pulchras uxores, et magistri nostri non curant mulieres, et nunquam est auditum quod aliquis magister noster fuisset adulter. Ipsa vero est ita honesta matrona sicut est una in Colonia: vellet libentius unum oculum quam bonam famam perdere. Et ego saepe audivi ab ea,

[13] *nihil scit.* P. always indignantly denied this.

[24] *privil.: Judenschutz*; in the XIIth Cent. the Jews had become "servi camerae," direct servants of the emperor, and as such enjoyed immunity from attacks. H. Graetz, *Hist. of the Jews*, iii. 365 (1892).

[25] *crinisare.* Not elsewhere found, except (sens. obsc.) in i. 41.

[36] *hospital.: Spitalmeister* of the Hospital of St. Revilien in the Stolkgasse, Cologne.

[36] *mens. sal.: Salzmesser.*

quod audivit frequenter a sua matre quod viri praeputiati faciunt feminis maiorem voluptatem, quam non praeputiati: eam ob causam dicit, quando suus maritus moritur, et ipsa alium accipiet, ille debet etiam nullam cutem habere in membro: ergo non est credendum quod amat burgimagistros, quia burgimagistri non fuerunt Iudaei, nec sunt circumcisi sicut dominus Ioannes Pfefferkorn: propterea relinquite ipsum in pace: alias scribet contra vos unum tractatum quem intitulabit 'die sturmglock,' ut fecit contra Reuchlin." Vos debetis istam litteram ostendere domino Ioanni Pfefferkorn, ut se defendat realiter contra tales Iudaeos, et Hermannum Buschium, quoniam ipse est amicus meus singularissimus, et mutuavit mihi .X. florenos quando fui promotus baccalaurius formatus in theologia. Datum ex Verona Agrippina, ubi Buschius et eius socius comederunt pingui de gallina.

XXXVII

¶ *LUPOLDUS FEDERFUSIUS mox licentiandus M. Ortvino Gratio tot salutes dicit quot aucae comedunt gramina*

DOMINE magister Ortvine, est in Erphordia in quodlibetis mota una quaestio multum subtilis in duabus facultatibus, theologicali et physicali. Quidam dicunt quando Iudaeus fit Christianus, protunc renascitur sibi praeputium, quae est cutis praecisa de membro virili in nativitate per legem Iudaeorum. Et illi sunt de

[49] *praeputiati: i.e.* circumcised; not the reverse, as in Tertullian, *Adv. Marc.*, v. 9. "Praeputiare .i. illam pellem praecidere." *Gemma Gemmarum.* (Sir W. Hamilton, *Edin. Rev.*, cv. p. 208, seems to have misunderstood this.)

[58] *sturmglock:* publ. at the end of 1514.

[59] *ist. lit.:* "this letter of mine."

[64] *Ver. Ag.* Bonn, also known as Verona Rhenana.

[65] *ping. de gal.* A locality in Cologne is still named *Unter Fettenhennen*, but as Bonn is here meant the allusion is obscure.

[1] *Lupold.* See Burgaud des Marets and Rathery, *Oeuvres de Rabelais*, vol. i. p. 350.

[5] *quodlib.:* originally subtle and elaborate theological arguments, they had degenerated into trifling, and often indecorous, discussions.

via theologorum, et habent prae se magistrales rationes, de quibus est una quod alias Iudaei facti Christiani in extremo iudicio putarentur esse Iudaei, si essent nudi in ipsorum membro virili, et sic ipsis fieret iniuria. Sed deus nemini vult facere iniuriam: ergo etc. Alia ratio tenet ex autoritate psalmistae qui dicit: "Et abscondit me in die malorum, et protexit me in abscondito:" dicit "in die malorum," id est in extremo iudicio in valle Iosephat, quando oportet reddere rationem omnium malorum. Alias rationes relinquo propter brevitatem: ex quo in Erphordia sumus moderni, et moderni semper gaudent brevitate, ut scitis. Etiam pro eo quod ego habeo malam memoriam, non possum multa mentetenus scire allegando, prout faciunt domini iuristae. Sed alii volunt quod illa opinio non potest subsistere, et habent pro se Plautum, qui dicit in sua poetria quod facta infecta fieri nequeunt. Ex hoc dicto probant, si aliquam partem corporis Iudaeus amisit in sua iudaitate, non recuperat illam in christiana religiositate. Et cū arguunt quod ipsorum argumenta non concludunt formaliter: alias ex prima ratione sequeretur quod illi Christiani qui perdiderunt propter suam luxuriam partem unam e suo membro, ut saepe contingit in saecularibus et spiritualibus personis, etiam crederentur in extremo iudicio esse Iudaei: sed hoc asserere est haereticum, et magistri nostri haereticae pravitatis inquisitores nequaquam concedunt, quia ipsi aliquando etiam sunt defectuosi in ista parte; sed hoc non contingit ipsis ex meretricibus, sed quando in balneis se non praevident. Iccirco precor dominationem vestram humiliter et devotarie quod velitis vestra descisione determinare rei veritatem, et interrogare uxorem d. Io. pfef. ex quo cum ea bene statis, et illa non verecundatur dicere coram vobis quaecunque vultis propter illam amicabilem conversationem quam habetis cum viro suo. Et ego etiam audio quod estis eius confessor; propterea potestis eam compellere sub pena sanctae obedientiae. Dicatis: "Domina mi, nolite verecundari, ego scio quod estis honesta persona, sicut est una in Colonia: non peto inhonestum a vobis,

15 *psal.:* xxvi. 5. 18 *Joseph.* See i. 30, *n.*
25 *Plaut.:* Amphitr. iii. 2.

sed ut manifestetis mihi rei veritatem, utrum maritus vester habet praeputium vel non? dicatis audacter sine verecundia, amore dei, quid tacetis?" Verum ego nolo vos docere: vos melius scitis quomodo debetis vos habere cum mulieribus, quam ego. Datum raptim ex Erphurdia: ex Dracone.

XXXVIII

¶ *PADORMANNUS FORNACIFICIS licentiatus Magistro Ortvino Gra. Salutem salutarissimam dicit*

NUPER scripsistis ad me de Colonia, et reprehendistis me quod ego non scriberem ad vos, ex quo dixistis quod prae aliis libenter legitis meas litteras, quod habent bonum stilum, necnon procedunt recte secundum artem epistolandi, quam audivi a vestra praestantia in Colonia. Ego scriberem vobis: "non habeo semper inventionem et materiam ut nunc habeo." Vos debetis notare quod iam hic celebratur quodlibetum, et magistri doctoresque expediunt se artificialiter cum magna doctrina in determinandis, solvendis, proponendis quaestionibus, argumentis, probleumatibus in omni scibili. Et cum hoc poetae et oratores apparent valde artificiosi ac scientiosi; inter quos est unus notabilis et magistralis in illa arte prae ceteris, qui facit sibi magnum titulum quando intimat lectiones suas. Et dicit quod est poeta poetarum, et quod praeter eum non est alius poeta. Ipse scripsit quendam tractatum metrice, quem notabiliter intitulavit, ego sum oblitus nomen, credo quod est de ira et cholericis. In quo tractatu stimulat magistros multos, et alios poetas qui se impediverunt legere in universitate propter suam luxuriosam artem: verum magistri dicunt sibi in faciem, quod non est tam bonus poeta sicut gloriatur, et tenent sibi

55 *Draco.* There is still a Drachenstrasse in Erfurt, though the inn has disappeared.

1 *Fornac.* The name Kachelofen, "stove," occurs in the register of Wittenberg University in 1510. Först, *Alb.*, 34.

16 *unus not.* Apparently Sibutus. See i. 3, *n.*

in multis oppositum, et probant per vos, videlicet quod estis multo profundior in arte poeticali; cum hoc etiam ostendunt quod non est bene fundatus in quantitate syllabarum, prout determinat magister de Villa dei in tertia sui, quam iste videtur non sufficienter legisse; atque deducunt contra ipsum intentum suum multipliciter. Primo per nomen vestrum, et hoc dupliciter. Primo sic. "Ecce iste vult profundior esse poeta quam magister Ortvinus, et tamen nomen suum non patitur. Profecto magister Ortvinus dicitur Gratius a supernali gratia, quae vocatur gratia gratis data, quia alias non poteritis scribere tam profunda dictamina poeticalia sine illa gratia gratis data vobis per spiritum sanctum, qui ubi vult spirat; et vos eam impetrastis per humilitatem vestram: deus enim resistit superbis, et humilibus dat gratiam." Qui vestram poetriam legunt, et intelligunt negotium, fatentur in conscientia sua quod non habetis parem, et mirantur quod iste est sic insulsus et inverecundus, quod vult esse super vos: quando unus puer posset intelligere quod illum excellitis sicut Laborintus Cornutum excellit. Ipsi volunt colligere dictamina vestra, et curare imprimere quae in variis tractatibus hincinde scripsistis, videlicet in tractatu magistri nostri de Tungaris, summi regentis in bursa Laurentii, in tractatu de scandalosis propositionibus Ioannis Reuchlin, in Sentimento Parrhisiensi, in multis tractatibus domini Ioannis Pfefferkorn, qui fuit olim Iudaeus, et nunc est optimus Christianus. Ipsi timent quod alias pereat vestra poetria, et dicunt quod esset unum maximum scandalum illius temporis et peccatum mortale, si periret per negligentiam, et non imprimeretur. Orant etiam domini magistri quod dignemini sibi mittere apologiam vestram contra Ioannem Reuchlin, in qua realiter tribulatis illum praetensum doctorem, quod audet oppositum tenere contra quattuor universitates:

36 *supernali.* Not elsewhere found.

41 *deus:* James iv. 6.

47 *Laborintus:* the Labyrinthus, a poem "de miseriis rectorum Scholarum," attributed to Ebrard de Béthune (Eberhardus Bethuniensis, XIIIth Cent., called *Graecista*), from its conclusion—

"Lector condolens Eberhardi carminis ullam
Si cariem videas. Vigilet correctio limae."

A MS. of this at Wolfenbüttel makes an author, "Laborintus," out of the title. See Polycarp Leyser, *Hist. Poet. et Poem. Med. Aev.*, Halle (on Saale), 1721.

volunt exscribere, et vobis remittere. De isto modo probandi sunt magister Ioannes Kirchberg, amicus meus singularissimus, mecum promotus, magister Ioannes Hungen, amicus meus affectualissimus, magister Iacobus de Nurmberga, magister Iodocus Wynssheim, et alii multi magistri, amici mei dignissimi et fautores vestri imperterriti. Verum enimvero ergo alii opponunt se et dicunt quod iste modus probandi est quidem subtilis, et concludit magistraliter, sed non sit de mente vestra, quia hoc sonaret multum superbe, si vos diceretis: "Ecce domini mei, ego vocor Gratius a supernali gratia, quam mihi dedit deus in poetria et in omni scibili." Et hoc idem repugnaret humilitati vestrae, per quam habetis illam gratiam, et esset oppositum in adiecto. Nam gratia supernalis et superbia non patiuntur se in eodem subiecto: Porro gratia supernalis est virtus, et superbia vitium, quae se non compatiuntur propter hoc quod "unum contrariorum natum est expellere reliquum, ut caliditas expedit frigiditatem:" magister noster poeta secundum Petrum Hispanum in praedicamentis, qui disputat quod v̓tus contrariatur vitio. Ergo est alia ratio multo melior, propter quam vocatur Gratius videlicet a Graccis Romanis, deposita una littera propter malam sonantiam. De quibus legitur in historiis Romanorum quod fuerunt valde notabiles poetae et oratores. Isti Gracci, et quod Roma illo tempore pares non habuit, qui fuerunt tam subtiles et profundi sicut illi in poesi et in Rhetorica. Et legitur, quod fuerunt de molli et suavi voce, non tubali et grossa, sed dulci sicut una fistula, ad quam fistulam ipsi etiam aliquando inceperunt rhetorizare in principio sui dictaminis: propterea populus audivit eos cum magna affectualitate, et dedit eis primam laudem prae ceteris in illa arte. Ab istis igitur Gracchis nominatus est Gratius magister Ortvinus. Porro nemo est sibi par in poesi, et in dulcore vocis. Et illos omnes sic praecellit, sicut illi Gracchi Romanorum poetas omnes praecellebant. Ergo ideo igitur debet tacere,

[63] *Kirchberg . . . Wynssheim:* these four friends of K.'s have not been identified. (All are place-names.)

[91] *fist.* Caius Gracchus used to have the keynote sounded for him by a slave, "qui occulte eburnea fistula pronuntiationis ejus modos formabat." *Val. Max.*, viii. 10, 1.

et se humiliare ille poeta hic in Witenburga; alias est profundus, sed respectu vestri est unus puer. Illam viam probandi tenent amici mei cordialissimi Eobanus Hessus, magister Henricus Urbanus, Ritius Euritius, magister Georgius Spalatinus, Ulricus Hutenus. Et in primis doctor Ludovicus Mistotheus, dominus et amicus meus, et defensor vester. Vos debetis mihi scribere qui sunt de via meliori, ac informare rei veritatem. Et volo unam missam pro vobis legere apud praedicatores, quod debetis vincere doctorem Reuchlin qui vocavit vos haereticum immerito, quod scripsistis in vestra poetria: "Flet Iovis alma parens." Valete in maxima valitudine. Ex Witenburgo, ex arce apud magistrum Spalatinum, qui vobis mittit tot salutes, quot cantantur Halleluia infra pascha et penthecostes. Iterum valete et ridete semper.

[103] *Hessus* (1487–1540). A detailed account of his life, from his birth under a tree in a cornfield, will be found in the *Narratio de H. Eob. Hesso*, by Joach. Camerarius, Norimb., 1553. Melchior Adam (*Lib. de Vit. Phil. Germ.*) compares him to Homer, while Moreri drily remarks that he was neither so blind nor so great as H., but could drink the greatest topers in Germany under the table. He was a facile writer of Latin verse, from translations of Homer and Theocritus, to a poem on the gout. See Martin Hertz, *H. E. Hesse*, Berlin, 1860.

[103] *Urbanus:* a member of the Erfurt circle, afterwards a Cistercian monk. He has been strangely confused with Euricius Cordus by Melchior Adam and many subsequent writers. (See A. Chalmers, *Gen. Biog. Dict.*, x. 253, and Catalogues of Brit. Mus. and Bodl. Lib.)

[104] *Eurit.:* Euricius Cordus (1486–1535), poet and physician. Visited Italy in 1521; studied medicine at Ferrara, and afterwards resided at Marpurg and Bremen. Besides poems, he wrote *Colloquium de Herbis*, and other botanical works. See Melchior Adam, *In Vit. Germ. Medic.*, and Moreri, *Dict. Hist.*, 1712, ii. 742.

[104] *Spalat.* (1484–1545): Georg Burkhardt, of Spalt, Bavaria. One of the humanists of the Erfurt circle; later, chaplain and adviser of the Elector Frederick the Wise, and close friend of Luther. Author of the *Annales Reformationis* and other historical works.

[105] *Mistoth.:* believed by Böcking to stand for "Martin Luther."

XXXIX

¶ *NICOLAUS LUMINATORIS d. Magistro Ortvino tot salutes mittit, quot in uno anno nascuntur culices et pulices*

SCIENTIFICE praeceptor magister Ortvine: ego significo vobis plures grates, quam habeo crines in corpore meo, quod dedistis mihi consilium quod deberem ambulare ad Coloniam pro studio ad bursam Laurentii: pater meus fuit optime contentus, et dedit mihi .X. florenos, et emit mihi unam magnam cappam cum liripipio nigri coloris. In primo die quando veni ad universitatem, et deposui beanium in praedicta bursa, tunc didici unum notabile, quod non vellem carere pro .X. albis. Quidam poeta Hermannus Buschius venit ad istam bursam cum suo negotio ad unum regentem collateralem. Tunc ille magister sibi manum suam, et excepit eum reverentialiter dicens: "Unde mihi hoc quod mater domini venit ad me?" Et Buschius respondit: "Si dominus noster non habuit pulchiorem matrem quam ego sum, certe ipsa non fuit multum pulchra"; et non intellexit illam subtilem retoricalem allegoriam, quam ille regens bursalis praetendit in suo sermone.

¶ Ego spero quod volo adhuc multa in hac alma universitate discere tam utilia sicut hoc notabile est. Hodie emi processum bursae; cras debeo arguere in disputatione bursali, de illa materia, utrum materia prima sit ens in actu, vel potentia.

COLONIAE ex bursa Laurentii.

1 *Lumin.:* "Æditus"; but the earliest instance given by Du Cange is of 1537.

7 *Lauren.* See i. 11, *n.*

11 *deposui:* for the brutal horse-play accompanying the ceremony of "depositio," *i.e.* the admission of a freshman to the privileges of studentship, see Rashdall, *Univ. of Europe*, ii. 628–32.

16 *unde:* the Magister clumsily alludes to Buschius's poem, *De saluberrimo fructuosissimoque divae virginis psalterio Hecatostichon*, &c. (Several edd. had appeared before 1516.)

27 *ens*, &c. Cf. Prantl, *Gesch. der Logik.*, iii. p. 112.

XL

¶ *HERBORDUS MISTLADERIUS Magistro Ortvino incomparabili in doctrina praeceptori suo sulsissimo Salutem dicit quam nemo dinumerare poterit*

ILLUMINATISSIME magister, quando discessi a vestra dominatione ad Suollis ante duo annos, promisistis mihi ad manum meam quod velitis mihi frequenter scribere, et mihi modum dare dictandi in vestris dictaminibus: ast non facitis, et mihi non scribitis sive vivitis, sive non vivitis; sive vivitis sive non vivitis, non tamen scribitis ut scio quid est, quomodo vel qualiter est. Sancte deus, quomodo me sollicitatis: rogo vos propter deum et sanctum Geogium, liberate me ex mea cura, quia timeo quod caput vobis dolet, vel quod habetis infirmitatem in ventre, et estis laxus, sicut olim fuistis quando permerdastis caligas vestras in plateis et non sensistis, donec una mulier dixit: "Domine magister, ubi sedistis in merdis? ecce tunica et pantofoli vestri sunt maculata": tunc ivistis in domum domini Ioannis Pfefferkorn, et mulier eius dedit vobis alia vestimenta: vos debetis comedere ova dura, et castaneas in fornace assatas, necnon fabas coctas aspersas cum papavere, ut fit in Westvalia patria vestra. Mihi somniavit de vobis quod habetis gravem tussim, et multum de flegmate: comedite zuccarum, et pisas contusas mixtas cum serpillo et allio contrito, ac ponite unum assatum caepe ad umbilicum vestrum, et per sex dies debetis abstinere a mulieribus; tegite caput et lumbos vestros bene, et sanabitis. Vel sumite receptum quod uxor domini Ioannis Pfefferkorn [saepe languentibus dederat,] quod est probatum saepe. Ex Suollis.

This unsavoury Ep. gives peculiar point to one of the mythical books in the Library of St. Victor, viz. "Ars honeste petandi in societate, par M. Ortuinum." Rabelais, *Pantagruel*, ii. 7.

13 *Geog. Sic*, in [A].

26 *serpillo.* The flowers of wild thyme (*T. serpyllum*) are used in medicine as a powerful stimulant.

30 *saepe:* the words in brackets were added in [B].

XLI

¶ *VILIPATIUS DE ANTWERPIA BACCALAURIUS M. Ortvino Gra. amico suo singularissimo Salutem dicit maximam*

VENIT ad me unus religiosus ordinis praedicatorum, discipulus magistri nostri Iacobi de Hochstrat, haereticae pravitatis exquisitoris, et salutavit me. Et statim interrogavi: "Quid facit amicus meus singularissimus magister Ortvinus Gratius, a quo multa didici in logica et poesi?" Et respondit quod estis infirmis: tunc cecidi in terram ante pedes eius prae terrore. Ipse me perfudit cum aqua frigida, et crinisavit me apud pudenda, et vix suscitavit: tunc dixi: "O quam me terruistis! quae est eius infirmitas?" et ait, quod dextra vestra mamilla est inflata, ac dolorosa infirmitate vos vexat et impedit a studio. Sic cepi iterum mentem dicens: "Ha! non est aliud: ego possum bene sanare istam infirmitatem: habeo artem per experientiam. Verum, domine magister, audite, primum, unde venit ista infirmitas?" Tunc subiungavi remedium: Quando mulieres male pudorosae vident unum pulchrum virum sicut vos estis, videlicet qui habet gilvos crines, brunellos oculos vel grauos, os rubeum, magnum nasum, et est bene corporatus, tunc volunt eum habere. Sed quando ille est bene moratus, qualificatusque in mente sicut vos, et non curat ipsarum levitates et fallacias, tunc fugiunt ad artes magicas, et in nocte sedent super unam scobem, equitantes super istam scobem ad pulchrum illum virum quem amant, facientes negotium suum cum eo quando dormit, et nihil sentit nisi somnium. Aliquae fiunt cattae vel aves, et sugunt sanguinem eius per mamillas, et faciunt suum amicum aliquando sic infirmum quod vix valet cum baculo ambulare. Ego

22 *granos:* Ger. *grau;* not elsewhere found.

27 *scobem:* a broom. See Grimm, *Deutsche Mythol.*, 1835, p. 589.

30 *cattae.* For an account of a solemn "cat-whipping" by twelve priests, to expel the witch, see S. H. (*i.e.* Samuel Harsnet, Ahbp. of York), *A Declaration of Popish Impostures,* 1603.

credo quod diabolus docuit ipsas illam artem: verumenimvero sic debemus ipsis obviare sicut legi in libraria magistrorum in Rostochio in antiquissimo libro, et postea probavi, et est verum. In die dominico debemus sumere sal benedictum, et cum eo super linguam facere unam crucem, et comedere ex mandato scripturae: "Vos estis sal terrae," id est comeditis; postea facere unam crucem in pectore, et unam in dorso; similiter ponere in utramque aurem semper cum cruce, cavendo ne cadat exinde. Ac postea orare talem orationem devotam:

Domine Iesu Christe, et vos quattuor evangelistae,
custodite me a malis meretricibus, et ab ipsis incantatricibus,
ne exsugant meum cruorem, et faciant gravem dolorem
in meis mammillis; quaeso resistite illis:
dabo vobis offertorium, unum pulchrum aspersorium:

et eritis liberatus. Si iterum veniunt, tunc exsugunt suum sanguinem et fiunt met infirmae. Ceterum quomodo stat res cum doctore Reuchlin? magistri dicunt hic quod vos vicit; ego non credo quod posset vincere magistros nostros. Et multo magis miror quod non scribitis unum dictamen contra ipsum. Valete superaeternaliter. Et salutate dominum Ioannem Pfefferkorn cum sua uxore: dicatis quod ego opto sibi plures bonas noctes, quam Astronomi habent minutas.

Ex Franckfurdia apud Oderam.

[35] *Rostoch.:* the library in which the mythical "Combibilations" rest. See i. 31.

[37] *sal.* See Grimm, *Deutsche Mythol., l. c.* and p. xc, *n.* 570.

[39] *Scrip.:* Matt. v. 13.

[42] *ne cadat.* That ill-luck attends the spilling of salt is still a common superstition.

[48] *offert.* Here, merely an oblation.

[48] *aspers.* Here, an instrument for sprinkling holy water; an aspergill.

[54] *non scrib.:* ignoring O.'s *Praenotamenta* (1514).

[57] *minutas.* The subdivisions of the arc are probably meant; seconds of arc were called "partes minutae secundae." A minute of time is *minutum.*

NOTE.

Epp. XLII.–XLVIII. appeared for the first time in [C]—the third edition of the first series.

APPENDEX EPISTOLARUM

XLII

¶ *ANTONIUS N. Medicinae quasi doctor, id est Licentiatus, statim autem promotus Spectabili viro Magistro Ortvino Gra. praeceptori suo multum venerando S. dicit*

PRAECEPTOR singularissime, secundum quod scripsistis mihi nuper quod debeam vobis scribere novalia, sciatis quod ego nuperrime veni ex Heydelberga ad Strassburg volens emere quaedam materialia quibus utimur in nostris medicinalibus, ut scitis credo: quia etiam est consuetudo apud vestros medicos, ut si non habent in suis apotecis, tunc solent pergere in aliam civitatem ut possint emere ad practicationem suam: sed stent illa. Cum itaque venissem illuc, venit ad me unus bonus amicus qui est mihi multum favorabilis, et quem vos bene cognoscitis, quia fuit diu etiam Coloniae sub virga vestra; ille mihi dixit tunc de uno qui erat dictus Erasmus Roterdamus, mihi prius incognitus, qui esset homo valde doctus in omni scibili omnique doctrinarum genere; et dixit quod esset iam in Strassburg: ego nolui credere et adhuc non credo, quia videtur mihi impossibile quod unus homo parvus, ut ipse est, tam multa deberet scire. Rogavi ergo illum qui mihi talia dixit valde plurimum, ut vellet me tamen ducere ad eum ut possem eum videre. Habui etiam mecum tunc unum Rapiarium quod intitulavi "Vade mecum in medicina," ut soleo semper habere, quando ambulo transcampis ad visitandos pacientes vel ad materialia emenda: in hoc habeo etiam varias quaestiones quae sunt valde subtiles in arte medicinali [.] ex illo rapiario enucleavi mihi unam quaestionem cum suis notabilibus et argumentis pro et contra, cum quibus volui armatus venire contra illum quem dicebant tam scientiosum, ut possem tamen experientiam facere an

12 *practic.* Not elsewhere found.

19 *iam.* Erasmus passed through Strasburg on his way to Basle in 1514.

21 *parvus.* Erasmus, in a letter to Jacobus, Vic. Cameracensis Episc., speaks of himself as "homuncio." Ep. liv., *Ludg. Batav.,* 1706, col. 48.

etiam aliquid sciat in medicina vel non. Cum igitur dixissem hoc amico meo, instituit collationem optimam et invitavit Theologos speculativos, Iuristas splendidissimos. Et me quasi unum ex medicinarum practicatoribus, licet indignus. Nempe cum sedissent, tunc diu tacuerunt neque aliquis ex nobis voluit incipere prae pudore [:] tunc ego stimulavi meum proximum consessorem, quod mihi ad salvos deos ex abrupto occurrit in memoria,

Conticuere omnes intentique ora tenebant;

quem versum adhuc habeo in recenti consideratione, quia vos cum exposuistis nobis Virgilium in Aeneidis tunc pinxi ad illum versum, ut facerem mihi locationem in libro meo secundum quod iussistis nos, unum virum qui habet claustrum in ore sic ergo iam optime venit ad propositum, cum ille scientificus etiam sit poeta ut ipsi dicunt. Quippe cum sic taceremus invicem, ipsemet incepit magno praeludio sermonisare: ego vero non intellexi, vel non sum ex legittimo thoro natus, unicum verbum, quia habet tam parvam vocem: puto autem quod fuit ex theologia: et hoc fecit ut possit attrahere illum magistrum nostrum, virum maxime profundum in theologia, qui nobiscum sedebat in collatione. Quinimo cum finivisset illud praeludium, tunc incepit magister noster disputare subtilissime de ente et essencia, quod non opus est iam repetere, quia bene pertractastis illam materiam. Illo finito ipse respondit paucis verbis; tunc iterum omnes tacuerunt. Tunc ergo hospes noster qui est bonus humanista, incepit quaedam dicere ex poetria, ubi laudavit valde Caesarem Iulium in suis scriptis et etiam factis. Profecto cum hoc audivissem, erat mihi bene adiuvatum, quia multa legi et audivi in poesi a vobis dum fui in Colonia, et dixi: "Quoniamquidem igitur incepistis loqui de poetria, non potui me longius occultare, et dico simpliciter, quod non credo Caesarem scripsisse illa commentaria, et volo dictum meum roborare hoc argumento, quod sic sonat: 'Quicunque

43 *Contic.:* Æn. ii. 1.

53 *vocem:* "But they have learned, I wotte never of whom, that the entrie and beginnyng of an oracion must be caulmly uttered without any lowde voyce or exclamacion. So therfore beginne theyr preambles so stilly as scarce they can here theyr own voyces." Erasm., *Encom. Moriae* (Challoner's Transl.).

habet negocium in armis et continuis laboribus, ille non potest latinum discere. Sed sic est quod Caesar semper fuit in bellis et maximis laboribus: ergo non potuit esse doctus vel latinum discere. Revera puto igitur non aliter quam quod Suetonius scripsit illa commentaria, quia nunquam vidi aliquem, qui magis haberet consimiliorem stilum Caesari quam Suetonius.'" Postquam ita dixissem et multa alia verba quae hic causa brevitatis omitto, quia ut scitis ex antiquo dicterio: "Gaudent brevitate moderni," tunc risit Erasmus et nihil respondit, quia eum tam subtili argumentatione superavi. Et sic inposuimus finem collationi et nolui quaestionem meam in medicina proponere, quia scivi quod ipse non sciret, cum non sciret mihi solvere illud argumentum in poesi, et ipse tamen esset poeta et dico per deum quod non est tam multum ut dicunt de eo: non scit plus quam etiam alius homo; in poesi bene concedo quod scit pulchrum latinum dicere. Sed quid est [?] in anno multa possumus talia discere: sed in speculativis scientiis, ut est theologia et medicina, multo aliter faciendum est si quis velit eas discere quamvis ipse etiam vult esse theologus. Sed, bone praeceptor, qualis theologus? nempe simplex, quia laborat tantum circa verba, et non gustat res ipsas interiores. Sicuti (volo facere optimam comparationem) si aliquis velit comedere nucem et comederet superiorem partem, et nucleum nunquam attingeret: sic etiam est cum illis secundum meum obtusum intellectum. Sed multo aliter intelligitis quam ego, quia audio quod iam etiam vultis accipere ornamenta doctoralia in theologia: ad quod deus et sancta dei genitrix velint vos promovere. Sed tamen hoc dico pro me, ne fiam longior quam proposui, quod velim plus acquirere mea arte (si saltem deus concederet mihi, ut haberem multos aegrotos) in una septimana quam Erasmus vel alius poeta in uno anno. Et hoc sufficiat pro nunc, et habeant sibi hoc: quia per deum iam maxime fui iratus: alia vice volo vobis plura novalia scribere. Vivite et valete quam diu unus fenix vivere potest: quod dent vobis omnes sancti dei, et me diligite sicut adhuc semper fecistis.

Datum in HEYDELBERGA.

XLIII–XLIV

❡ *GALLUS LINITEXTORIS GUNDELFINGENSIS Cantor inter bonos socios S. D. M. Ortvino Gratio praeceptori suo plurifariam dilecto*

REVERENDE domine magister. Quia scripsistis mihi ad Eberburck valde solaciosam lr̃am, in qua consolastis me quia audivistis me esse infirmum: propterea habeo vobis grates sempiternas. Sed in illa epistola scripsistis vobis fuisse mirum quare fuissem factus infirmus, cum non habeam magnos labores, ut etiam nec alii habent qui dicuntur sine labore, id est dominorum servi. Ha ha ha! oportet me ridere, vel sim spurius, quod quaeritis ex tam simplici mente: non scitis quod hoc est in dei voluntate quod potest unum facere infirmum quando vult, et iterum sanare quando sibi placet: si semper debet venire infirmitas ex labore, tunc mihi non esset bonum: licet vos dicatis me non multum laborare. Quippe cum fui nuper in Heydelberga apud bonos socios, tunc maxime semper cogebar laborare cum collo, bibendo scilicet vinum, quod non mirum fuisset quod traxissem collum meum ab inde: et vos non putatis esse illum laborem? Sed sufficiat haec responsio ad illam partem: postea sequitur in vestra lr̃a quod debeam vobis disponere unum libellum in quo stet aliquid pulchrum pro iuvenibus quod possitis resumere. Cum igitur fuistis mihi semper amabilis propter disciplinas vestras varias quas scitis mentetenus, non potui me servare ut non mitterem vobis: vnā epistolam ex pulchro libello qui inscriptus est "Epistolare magistrorum lipsensium," quem dictaverunt magistri dispositissimi in alma universitate lipsensi; et hoc propterea feci, si placet vobis illa prima lr̃a, tunc volo mittere totum librum, quia non

1 *Gundel.:* in Bavaria.
11 *sine lab.:* J. Hartlieb, *De Fide Meretricum* (1643), p. 495. "Sine labore, *ein Pfaffenknecht*."
21 *trax.:* the meaning is doubtful.

libenter permitto a me: est ergo ista epistola talis in principio:

"*MAGISTER CURIO Regens veterrimus in bursa Henrici lipsig S. D. Matthiae Falckenbergensi ex antiqua familia Nobilistae ante Quinquaginta annos et adhuc suo socio indivisibili*

"Quoniamquidem cum sit iam longum tempus et non fuimus simul apud invicem, bonum esse puto vobis semel velle scribere, ut antiqua amicitia non destruatur: quia audivi a multis vos adhuc vivere et vos bene habere, atque sitis adhuc in bona possibilitate sicut fuistis adhuc iuvenis: quod ego per deum sanctum cum maxima hilaritate audivi: sed parcat mihi bonus deus quod tam robuste iuravi. Utinam deus et sancta Maria semel velint permittere ut huc possitis equitare, quia audio vos iam non sic libenter equitare sicut fecistis quando fuistis mecum in Erphordia et in ceteris partibus Saxoniae; quando ego saepius admiratus sum vestram hilaritatem, cum equitastis in equo. Ego valde timui quando audivi Wormacienses habere litigium cum quodam nobilista, ne vos etiam essetis cum illo, quia una antiqua familia, sicut vos estis, est libenter apud aliam; semper in iuventute cum illis libenter fuistis zecchando et equitando, in quo ego vos saepe taxavi. Sed tamen cum adhuc omnia bona sunt, volumus referre Deo Iesu meritas grates quod tam diu mansimus sani. Miror valde quod mihi nunquam scripsistis, cum tamen habetis multos nuncios ad lipsig, et bene scivistis quod hic semper habitavi. Ego non possum esse tam piger ut vos estis, quare etiam scribo vobis, et semper scribo libenter, et scio quod in illis annis, quibus nos simul invicem non vidimus, scripsi plus quam viginti lr̃as ad

36 *Curio:* a herald; but here the equivalent of Hofmann.

37 *Henrici.* See *Conr. Wimpina . . . Lipsiae Descriptio Poet.*, 1802, p. 29.

55 *Worm.:* Franz von Sickingen warred with Worms from 1515 to 1518.

doctos viros meos aequales. Sed transeat ille error cum ceteris. Domine nobilista, ego velim quod nuper fuissetis hic, quando Serenissimus princeps Saxoniae habuit suas nupcias cum pulcherrima corisatione, ubi fuerunt multi nobilistae. Ego fui in illis nupciis missus cum Rectore nostro lipsensi: ut solet fieri: ubi propinavimus magnam Crateram et multos florenos intra, et mansimus ibi per duos dies, et fuimus valde laeti et hilariter nos refecimus comedendo et bibendo. Ego habui mecum unum famulum qui habuit duas ollas, et ille bene scivit ubi ego sederem in mensa, et posuit illas ollas infra scamnum meum: tunc habuimus vinum de meliori: scitis bene quod est illud: est enim dulcissime dulce, quod ego tam libenter bibo ut mihi fiat rotundum caput inde, et post prandium soleo tunc chorisare: tunc accepi et implevi de meliori, et iterum posui infra mensam: hoc autem feci quod aliquid haberemus bibere in via: postea inter alia multa fercula habuimus bonum Galrinum cum multis gallinis et bonis rebus: tunc accepi aliam ollam et implevi cum tota gallina: etiam hoc feci ut magnificus dominus Rector et ego haberemus aliquid comedere in via: illo sic habito dixi ad unum nobilistam: 'domine nobilista, vocate mihi servum meum, habeo sibi aliquid dicere:' cum ille fecisset et servus venit, dixi: 'famule, veni, leva mihi cultellum quod cecidit mihi infra mensam' (sed tamen ego libenter misi cadere), et sic repsit infra mensam et accepit cultellum et ollas infra vestem, et sic distillavit quod nullus unquam vidit. O sancta Dorothea, si tunc affuissetis nobiscum in via, quando perreximus ad lipsig iterum, quam iucunditer voluissemus vitam habuisse: ego comedi etiam ad duos dies postea de illis reliquis, quia non potuimus totum comedere in via: propterea autem vobis hoc scripsi, quia scio quod vos etiam libenter distillatis per viltrū et per

73 *nupcias*. The wedding of Henry, Duke of Saxony, with Catherine of Mecklenburg took place at Freiberg on July 6, 1512, and a deputation from Leipsic was present. Vogel, *Leipzigisches Geschichtsbuch*, 1714, p. 83.

89 *Galrinum*. Not elsewhere found, and of uncertain meaning.

107 *vilt.*: i.e. *filtrum*.

saccum: tunc enim fecistis cum fuistis adhuc mecum, ubi ego didici a vobis: et est in bona fide optima ars: ego non vellem carere centum aureis. Dixit mihi nuperrime unus quod habetis pulchrum hortum in vestra patria, in quo habetis multos fructus, et piras et pomas et botros; et cum estis in hospicio vestro, quia non habetis propriam mensam in domo, tunc habetis magnum Carnirum, in quem distillatis et simellas et assatas aves et carnes, et ita pulchre facitis distillacionem, ut nemo vidit, quod ego miror: sed credo hoc habetis ex longo usu: usus enim facit artem, ut dicit philosophus nono phisicorum. Audio etiam quod habetis vobiscum unam amasiam quae non vidit bene cum uno oculo: ego miror profecto quod adhuc potestis esse in nocte unus vir et estis tam senex: et quod mihi maxime mirum est, audivi quod res vestra stetit una statione ad sex hebdomadas, quod non potuistis flectere, et vos dixistis quod esset ex infirmitate. O dio, si etiam haberem talem infirmitatem, quam bonus socius tunc velim esse. Sed credite mihi, non possum amplius sicut scivi in iuventute; et percussi extra domum meam cocam ante quattuor hebdomadas, tam diu est quod nihil magis potui. Est adhuc unum quod volo vos petere antequam faciam ɔclusionē si habetis aliquem puerum vel consanguinem, vel si scitis bonum amicum qui habet, et si debet studens fieri, tunc mittite huc ad Lipsig ad me: nos habemus multos doctos magistros apud nos, et habemus bonum comedere in bursa nostra et cotidie septem fercula bis, mane et sero, scilicet Primum dicitur 'Semper,' id est teutonice grutz, Secundum 'Continue,' id est sop, Tertium 'Cottidie,' id est muss, Quartum 'Frequenter,' id est magerfleisch, Quintum 'Raro,' id est gebrottes, Sextum 'Nunquam,' id est kesse, Septimum 'Aliquando,' aepffel und birn. Et cum hoc habemus bonam potationem quae dicitur Conventum. Ecce videte, non est satis: illum ordinem semper servamus per totum annum, et laudatur ab omnibus. Sed tamen in

146 *Conventum: Kofent* is still used to denote small-beer.

habitationibus nostris extraordinarie non habemus multa comedere, quod etiam non esset bonum, alias enim suppositi nostri non studerent quare ego scripsi ad habitationes omnium illos duos versus :

Regula bursalis est omni tempore talis :
Prandia fer tecum, si vis comedere mecum.

"Sed hoc sit satis, videtis quod etiam sum poeta, ne videar superfluus. Datum raptim ex Lipsig, sub blauio caelo, et valete cum amasia vestra laetius quam apis in thymo vel piscis in undis. Valete adhuc semel."

Nunc videte, domine Magister Ortvine, si placet vobis illa epistola, tunc volo vobis mittere totum librum plenum, quia sunt valde bonae secundum meum debile ingenium : alias nihil magis possum vobis iam scribere. Valete in eo qui cuncta creavit. Datum in Eberburck, ubi velim quod essetis mecum, vel diabolus confundat me. Sexta feria infra pasche et penthecoste.

XLV

¶ *ARNOLDUS DE THUNGARIS magister noster in sacra pagina S. D. Magistro Ortvino Gratio*

VENERABILIS domine magister. Ego vexor iam supra vexationem : nunc intelligo illud dicterium poetarum esse verum : "Nullum damnum solum," et hoc volo sic probare. Ego iam sum infirmus, et supra illam infirmitatem venit mihi alia vexatio maxima, quae est talis. Currunt cotidie ad me homines et etiam scribunt ad me ex diversis provinciis, ut notus sum in omnibus regionibus propter libellum, quem

159 *apis:* "Tu letius vale quam apis in thymo, quam piscis in undis." *Epistole Karoli*, Cologne ; Quentell, 1498.

2 *sac. pag.:* Theology.

5 *dicter.:* "Es kommt kein Unglück allein."

11 *libellum:* "Articuli sive propositiones de iudaico favore nimis

feci contra defensorium Iohannis Reuchlin, ut scitis. Illi homines dicunt et scribunt eos mirari quod permittimus Io. Pfefferkorn, tinctum Iudaeum, accipere nostrorum causa laborem scribendi, ut defendat se et nos omnes contra Reuchlin, et defendat fidem nostram: sic quod ipse habeat nomen et nos tamen scripta omnia fecerimus quae emisit suo nomine, ut tunc verum est: in confessione hoc dixi. Dixerunt etiam quod iam compilasset novum librum quem intitulavit in latino "Defensorium Iohannis Pfefferkorn contra Iohannem Reuchlin," in quo enarrat totum factum a principio usque ad finem; quem libellum theutonisavit etiam. Cum ego hoc audivissem, dixi quod non esset verum, simpliciter quia ego nihil scirem de hac re; et si fecit, tunc per deum scandalum est, quod me non fecit certum, et tamen prius semper me consultavit. Credo quod ipse iam non recordatur mei, cum sum infirmus: si me interrogasset, tunc dixissem uno modo satisfuisse, quia scio quod scribendo nihil acquiremus: nam Reuchlin semper restimulat quod habet diabolum. Si ergo ita est, tunc peto diligenter, ut non faciat, quia vos potestis impedire tanquam corrector suorum librorum. Secundo audivi etiam, quod non tam vehementer dolui, vos lardasse ancillam: cum honestate dico: Quentels impressoris et fecisse sibi unum puerum: atque ut verum sit: tunc ipse dedit sibi veniam et non vult pati amplius in domo, et iam est in propria domo, et facit antiquas tunicas novas. Peto vos propter maximam charitatem quam habuimus semper alternatim, ut velitis mihi hoc scribere an sit vel non, quia ego libenter vellem eam diu supposuisse; sed tamen non volui facere, quia timebam quod esset adhuc virgo. Si autem ita sit, quod vos fecistis, tunc si potestis pati, volumus ad unam dicam lardare, ego hodie et vos cras, quia digniora sunt priora, ego doctor et vos magister: dico tamen hoc sine contemptione: sicque volumus hoc in secreto servare atque eam nutrire cum puero expensis mutuis: et scio quod ipsa libenter

suspecte ex libello theutonico Dñi. Ioannis Reuchlin . . . extracte. Cum annotationibus . . . Arnoldi de Tungeri . . ." Cologne, Aug. 12, 1512.

12 *defens.*: the *Augenspiegel.*
21 *Defens.*: Pfefferkorn's *Defensio.*
36 *Quentels*: Germ. gen.
45 *dicam*: a tally, or account. See Du Cange, s.v.

erit contenta: atque etiam scio si diu lardassem eam, non esset mihi infirmitas illa: spero tamen quod volo renes purgare, ut fiam sanus. Et cum hoc valete; si non fuissem debilis transicionis, tunc met ivissem ad vos et non scripsissem: sed tamen vos debetis mihi rescribere. Datum raptim ex bursa nostra Montis.

XLVI

¶ *IOANNIS CURRIFICIS AMBACHENSIS*
Ortvino Gratio Daventriensi Salutis Plurimum

QUONIAMQUIDEM mihi nuper scripsistis quomodo mihi succederet in Heidelberga et quod etiam vobis rescriberem quomodo placerent mihi hic Doctores et magistri. Sciatis ergo primo quod quamprimum veni ad Heidelbergam, fiebam cocus in bursa, ubi habeo mensam gratis et etiam aliquas pecunias pro mercede, et possum proficere et complere ad gradum magisterii. Sic etiam fecit pauper Henricus qui non habuit libros neque papirum, sed omnia scripsit ad pellicium suum. Ita etiam nutrivit se Plautus qui portavit saccos ad molendinam sicut asinus, et tamen postea evasit in doctissimum autorem, quia postea scripsit metra et prosas. Praeterea ut sciatis qui sunt hic viri docti, volo vobis prius recitare de dignioribus, et deinde successive de aliis, quia, ut dicit philosophus primo phisicorum: "Oportet ex universalibus ad singularia procedere." Et Porphirius etiam descendit a genere generalissimo ad speciem specialissimam, ubi iubet Plato quiescere. Et a dignioribus debet fieri denominatio, ut dicit gentilis magister in secundo de anima. Inter

[53] *deb. trans.:* a physiological application of a grammatical term. A verb "deb. transicionis" was one followed by a case other than the accusative.

[1] *Io.:* for *Ioannes.*

[1] *Currificis.* Currifex was the usual Latin rendering of Wagner.

[1] *Ambach.* Ambach is non-existent.

[10] *Henricus:* H. Septimellensis, or Samariensis, who in the XIIth Cent. related the vicissitudes of his own lot in a poem, "De diversitate fortunae et philosophiae consolatione." See also Migne, *Patrol. Curs. Compl.,* tom. 204.

[12] *Plaut.* See Aulus Gellius, *Noct. Att.,* iii. 3.

[19] *Porphir.: Porphyrii Isagoge,* c. 2, § 35.

[22] *gent. mag.: i.e.* Aristotle, *De Anima,* ii. 4.

omnes doctores Theologiae est unus hic qui est praedicator nobiscum, et habet tubalem vocem, licet parvus sit: illum audiunt homines libenter praedicare et tenent aliquid de eo, quia per deum ipse est doctus, et doctus in superlativo, dico vobis, et multi homines intrant eius praedicationes, quia ipse est delectabilis et lacerat bonos possos in ambone sive cancellis. Ego audivi semel ab eo ex libris Posteriorum de quaestione, quia est quid est, si est, et propter quid est, et omnis scivit in theutonice dicere. Praeterea semel praedicavit de virginitate, et dicit quod virgines qui amiserunt suam virginitatem, solent dicere quod sit eis per vim factum. Tunc ipse dixit: " Bene veneritis, per vim Ego quaero, si unus haberet nudum gladium in una manu et vaginam in alia, et ipse semper moveret vaginam, nonne est ita quod ipse non posset gladium intra stimulare: sic etiam est in virginibus." Praeterea semel in novo anno quando unicuique statu dedit novum annum, tunc dedit studentibus in Tribus Bursis (quia hic sunt moderni et antiqui), modernis dedit Saturnum, et ita exposuit: " Saturnus est frigidus planeta, et ille bene convenit modernis, quia ipsi sunt frigidi artistae, quia non servant Sanctum Thomam et Copulata et Reparationes secundum processum bursae montis in Colonia." Sed Thomistis dedit pro novo anno unum puerum qui dormivit apud Iovem et vocatur Ganimedes. Ille quadrat realistis, quia Ganimedes propinat Iovi vinum et cerevisiam et dulcem potum de lacaritio, quam historiam pulcherrime interpretavit Torrentinus in primo libro Aeneidos. Sic etiam reales infundunt eis artes et scientias, et multa arguitur. Et multa alia delectabilia, ut unus posset mirare. Ego credo quod iacuit multas noctes, et non dormivit quando illa ita subtiliter et pulcherrime speculavit. Sed sunt multi qui dicunt quod sit frascaria quod ipse praedicat, et vocant eum " Quacculator " et " Ioannes

[30] *ex lib. Post.:* Arist., *Analy. Posteriora,* ii. 1.

[34] *per vim:* Sancho Panza's judgment may be recalled. *Don Quixote,* Part II., chap. xlv.

[42] *mod. et ant.:* nominalists and realists.

[51] *lacaritio:* "licorice," for nectar.

[52] *Torrent.:* Hermann van Beek, of Zwoll, one of the Brethren of the Common Life; a Commentator on Virgil — but not on the Æneid; neither is Ganymede referred to in his *Elucidarium Poeticum.*

cum destructo capite" et "auca caput," ex illa ratione, quia ipse stetit semel male in disputatione; tunc expediverunt eum ita realiter sicut unus in centum annis expeditus est. Et unus expectavit eum ante lectorium et detraxit suum baretum ab inde (sed non propter honorem, sed sicut fecerunt Iudaei quando coronaverunt Christum et flectebant genua) et dixit: "Domine doctor, cum supportatione, Deus benedicat vobis balneum." Tunc ipse dixit: "Deo gratias, Domine Baccalaurie," et non dixit amplius et abivit: unus dixit mihi, quod oculi eius steterunt sibi plenum aqua, et credidit quod ploravit postea. Et quando ego audivi tales vexationes, tunc doluit mihi in ventre, et si ego scivissem quis ille leccator fuisset, ego percussissem me cum eo, et si deberent mihi caput cum una dila abinde trusisse. Sed ipse habet adhuc unum discipulum, ille est mihi unus doctus vir, et quasi plus quam doctus, et etiam quasi plus doctus quam suus praeceptor, nisi quod ipse est simplex baccalaureus in biblia: ipse iam pauculis, immo paucissimis temporibus praeteritis intimavit bene viginti quaestiones et sophismata, et semper contra modernos, videlicet U. deus sit in praedicamento, U. essentia et existentia sint distinctae, U. rollationes a suo fundamento sint distinctae et U. decem praedicamenta sint realiter distincta. Hui quot respondentes! ego non vidi in vita mea plus respondentes in lectorio, et ipse etiam defendit sua dicta et imposuit honorem, quia unus simplex magister haberet cum uno sufficientiam: ego miravi quare Decanus admisit, ego credo quod fuit insanus propter Caniculares, quia est contra statuta. Et quando disputatio fuit, ex tunc ego in laudem ipsius metrificavi illa carmina ex tempore, quia ego pro parte sum humanista:

Hic est unus doctus magister,
Qui intimavit bis vel ter,
An esse essentiae
Distinguatur ab esse existentiae;

---

73 *dila.* Not elsewhere found.

82 *rollationes:* a burlesque word of uncertain origin. Cf. Rabelais, *Pant.*, ii. 7, "Tarraballationes doctorum Coloniensium adversus Reuchlin."

83 *praedic.:* the ten Aristotelian Categories; *οὐσία, ποσὸν, ποῖον, πρός τι, ποιεῖν, πάσχειν, ποῦ, πότε, κεῖσθαι, ἔχειν.*

89 *cont. stat.:* "Lectiones aliquae pro gradu in canicularibus ad tempus debent suspendi." Zarncke, *Die Statutenbücher der Univ. Lpz.*, p. 446.

Et de Rollationibus,
Et de praedicamentorum distinctionibus,
Et utrum deus in firmamento
Sit in aliquo praedicamento :
Quod nemo fecit ante eum
Per omnia saecula saeculorum.

Sed de hoc sufficienter nunc de poetis Volo aliquid dicere vel scribere, et sic: Est hic unus qui facit Valerium Maximum, sed ipse non placet mihi in media parte tam bene sicut vos mihi placuistis quando vos fecistis Coloniae Valerium Maximum, quia ille hic procedit simpliciter, vos autem quando legistis ibi de neglecta religione, de Somniis, et de Auspitiis, tunc allegastis sacram scripturam, videlicet Cathenam auream quae vocatur Continuum beati Thomae, Durandum et alios sublimatos in Theologia, et iussistis quod bene notaremus illa puncta ex sacra pagina et pingeremus ibi unam manum et disceremus mentetenus. Sciatis etiam quod hic non intrant tam multa supposita sicut Coloniae, quia Coloniae studentes possunt esse sicut hic sunt scutones, et ibi aliqui studentes scutant etiam parthecas, quod non volunt hic concedere, quia oportet hic quod omnes habeant mensam in bursa et sint in matricula universitatis. Sed quamvis hic sunt pauci, tamen sunt audaces et bene tam audaces sicut illi multi in Coloniae, quia ipsi scalaverunt nuperrime unum regentem in bursa, qui stetit ante cameram et audivit quod luserunt interius: tunc unus voluit exire et invenit eum ibi et proiecit eum per gradus. Praeterea etiam sunt audaces, quia percutiunt se hic cum reuteris sicut faciunt Coloniae cum Doleatoribus, et incedunt more reuterorum cum productis gladiis et Chordis et Spadis, etiam cum plumbatis, ubi habent cordulam, ut possunt iactare et iterum ad se trahere nuper semel reuteri secaverunt hic unum Domicellum per scabiem quod cecidit ad terram; sed cito surrexit et defendit se realiter et percussit et secavit eos omnes quod habuerunt Sanctum Valentinum, et omnes currebant fugens.

109 *Cat. Aur.* In his dedication to Urban IV. the author called his work "Expositio continua"; the name Catena was not applied to it till after his death. Early edd. have *Glossa Continua*, or *Continuum*. See Pref., by J. H. Newman, to *Catena Aurea*, Oxford, 1842.

110 *Durand.:* ii. 52, *n*.

133 *Sanct. Val.:* said of one subject to epilepsy.

133 *fugens:* used as an adverb.

Adhuc unum est quod debetis scire. Vos debetis interrogare Doctorem Arnoldum de Tungari, qui non est minimus in Theologia, An etiam sit peccatum ludere in taxilis pro indulgentiis. Ego scio aliquos praetensos socios qui sunt ribaldi, qui perluserunt omnes indulgentias quas dedit eis Iacobus de alta platea, quando ipse terminavit causam Reuchlins in Mag. quia tres fuerunt ibi, et etiam dixerunt quod illae indulgentiae non essent hominibus proficuae. Si est peccatum sicut credo, et non est possibile quod non sit peccatum, tunc ego nosco bene, tunc ego volo hoc praedicatoribus dicere, qui erunt eos recte confundere, et ego etiam volo eis met in propria persona, ego sum bene tam audax, ad panem eorum ponere. Nihil est iam amplius ad scribendum, nisi salutate mihi ancillam Quentels quae iam est in puerperio, et Valete Pancratice, Athletice, Pugilice, Basilice, belle et magnifice, prout dicit Erasmus in parabolis. Datum heildelber.

XLVII

¶ *WENDELINUS PANNITONSORIS baccalaureus et Cantor in Strassbergk Magistro Ortuio Gratio S. P.*

VOS culpastis me in superiori littera quod atramentum esset mihi balsamus et calamus bissinus et papirus aurea eo quod ego vobis ita raro scriberem. Ego volo nunc deinceps semper vobis scribere, et maxime quia vos fuistis praeceptor meus in Daventria in quinto loco, et quia etiam estis vittrinus meus, quare ego teneor vobis scribere. Sed quia iam nullas novitates habeo, volo vobis alia scribere: sed ego scio quod illa non delectabunt vos, quia vos estis bonus super latere praedicatorum. Nuper semel sedimus in simposio.

140 *Mag.:* Maguntia.
149 *pancrat.*, &c. All these adverbs occur in the *Bacchides* and *Epidicus* of Plautus.
151 *heild.:* Heidelberg.
2 *Strassbergk:* "e" for "u" is used throughout this Ep.
2 *Ort.* *Sic*, in [C].
5 *biss.:* the silky filaments (byssus) secreted by certain molluscs: in the (Mediterranean) *Pinna nobilis* so long as to be readily woven. Highly valued by the ancients. Byssus cloth is still sold at Taranto.
9 *vittr.:* for *patrinus*, "god-father"; cf. *vitricus*, "step-father."

Tunc sedit ibi unus qui loquebatur tam mirabile latinum, quod ego non omnia verba intellexi, sed aliqua bene, et inter cetera dixit, quod vellet unum tractatum componere qui deberet exire ad proximam missam Franckfurdensem, qui deberet intitulari "Cathalogus praevaricatorum, hoc est praedicatorum:" quia vellet scribere omnes eorum nequitias quas fecerunt, quia iam essent inter omnes ordines nequitiosissimi. In primis quomodo contigisset in Berna quod prior et superiores introduxerunt meretrices ad claustrum, et quomodo fecerunt novum Sanctum Franciscum, et quomodo Beata virgo et ceterae Sanctae apparuissent illi Nolhardo, et etiam quomodo monachi voluerunt postea illi Nolhardo venenum dare in Corpore Christi; et quod haec omnia essent nequitiae et fantasiae quod ipsi monachi fecerunt, et quomodo deinde essent combusti. Deinde voluit componere quomodo semel unus praedicator supposuit Maguntiae in ecclesia ante altare unam meretricem, et quando deinde aliae meretrices fuerunt iratae super illam, tunc nuncupabant eam "monachus meretrix," "ecclesia meretrix," et "altare meretrix": et hoc audierunt homines, et cognoscunt etiam adhuc illam meretricem. Et vult etiam componere quomodo unus praedicator voluit uno modo Maguntiae in hospitio ad Coronam ancillam lardare, quando praedicatores de Augspurg habuerunt suas indulgentias ibi, quia iacuerunt in illo hospitio, et ancilla voluit lectum facere, et unus monachus vidit eam et currit ei postea et proiecit eam ad terram et voluit ante: tunc ancilla clamavit, et homines venerunt ei in auxilium; alias oportuisset quod illa ancilla servasset ei unum ex. Et voluit componere quomodo hic in Strassberg in claustro praedicatorum fuissent monachi qui duxissent mulieres ad cellas eorum per ripam quae fluit apud claustrum eorum, et raserunt eis crines abinde, et illae mulieres iverunt longe pro monachis, et iverunt ad forum et emebant pisces a viris suis qui erant piscatores, et postea fuerunt traditae: et taliter praedicatores fecerunt semel nequitiam bachantibus: et quando semel unus praedi-

25 *Nolh.:* for Lolhardus, *i.e.* Jetzer. See i. 22, *n.*

52 *bachant.* For an account of the *bacchanten,* or begging students, see *The Autobiography of Thomas Platter, a schoolmaster of the XVIth Cent.* Transl. from the German (by E. A. M'Caul), London, 1839.

cator ivit spaciatum cum monacha, tunc iverunt apud Scholas, et scolares trahebant illos duos monachos ad scholam et correxerunt eos audacter, et quando monacham correxerunt, viderunt quod habuit vulvam : tunc omnes riserunt et dimiserunt eos in pace, et tota civitas fiebat deinde plena de illa re. Tunc ego fui per deum valde iratus quando talia dixit, et dixi ad eum : "vos non deberetis talia dicere ; posito casu quod essent vera, tamen adhuc non deberetis dicere, quia posset bene contingere quod omnes occiderentur in una hora sicut Templarii, si homines illas nequitias omnes scirent." Tunc dixit : "ego scio adhuc tot quod non possem ad viginti arcus papiri scribere." Tunc ego dixi : "quare vultis de omnibus praedicatoribus scribere : nō tamen fecerunt om̃es. Si illi in Maguntia et in Augspurgk et in Strassberg sunt nequitiosi, tunc alii sunt forte probi." Tunc ille dixit : "quomodo confundis me ? ego credo quod tu sis filius praedicatoris, vel fuisti met praedicator ; nuncupa mihi unum claustrum, ubi sunt probi praedicatores." Tunc ego dixi : "quid fecerunt illi in Franckfurdia ?" Tunc dixi ille : "nescis hoc ? illi habent principalem apud eos qui vocatur Wigandus : ille est caput omnium nequitiarum, et ipse incepit illam haeresem in Berna, et fecit unum libellum de Wesalio, et illum postea in Heydelberga revocavit, cassavit, extirpavit et annullavit et fecit etiam deinde unum alium librum qui vocatur 'Die sturmglock,' et ipse non fuit ita audax quod scriberet suum nomē Sed misit Iohan. Pfefferkorn suum nomen scribere, ut daret sibi medium lucrum, tunc velit esse contentus, quia bene scivit quod Io. Pfefferkorn esset talis homo qui neminem curaret, etiam suam famam non curaret, quando nisi lucraret pecunias, sicut faciunt omnes Iudaei." Et quando ego vidi quod eorum erant plus quam meorum, tunc ego abivi ; sed fui valde iratus quod ipse non fuit solus : si fuissemus ego et ipse solus, ego vellem diabolum posuisse.

[62] *Templ.* Jacques de Molay and the residue of the Templars were seven years in prison before they met their fate (1314). See H. C. Lea, *Hist. of the Inquisition*, vol. iii., 1888.

[76] *Wesalio :* Johann Ruchrath of Oberwesel, near Bingen, accused by the Dominicans of suspicious intercourse with the Jews, and, through their influence, unjustly condemned at Mainz for heresy in 1479 by the Cologne inquisitor. Sometimes confused with the much more famous Johann Wessel of Groningen.

Valete. Datum ex Strassberg Feria quarta post festum Sancti Bernhardi. Anno Millesimo quingentesimo decimosexto.

XLVIII

¶ *IACOBUS DE ALTAPLATEA septenarum et liberalium necnon ingenuarum artium et Sacratissimae Theologiae professor humillimus necnon in aliquibus partibus in Germania haereticorum magister id est corrector Ortvino Gra. Daventriensi in Colonia vitam trahens Salutem in domino nostro Iesu Christo*

NUNQUAM fuit tam grata ruriculis dulcissima pluvia tempore longae siccitatis, neque sol post longas nebulas, quam mihi fuit lr̃a vestra quam ad me huc ad Romam misistis. Quando ego eam legi, tunc fui ita gaudibundus quod libenter flevissem, quia mihi videbatur quod iam essem in Colonia in domo vestra, quando bibimus semper unam vel duas quartas vinum vel cerevisiae, et lusimus in assere, ita laetus fui. Sed vos vultis quod ego iterum ita faciam sicut vos, hoc est quod ego etiam scriberem quid faciam hic in Roma tam longe, et quomodo mihi succedat: quod volo libentissime facere. Sciatis ergo quod ego adhuc sum sanus divina spiratione. Sed tamen quamvis sum sanus, adhuc tamen non sum libenter hic, quia illa causa, propter quam ego sum hic, est mihi nunc adversa: ego vellem quod nunquam incepissem eam: omnes derident me et vexant me, et noscunt hic Reuchlin melius quam in Almania, et multi Cardinales et episcopi et praelati et Curtisani amant eum. Si non incepissem, tunc essem adhuc in Colonia, et comederem et biberem bene; ego habeo hic aliquando vix siccum panem. Ego credo etiam quod male iam procedat in Almania, quia ego sum absens; omnes iam scribunt libros in theologia secundum suum libitum. Ipsi dicunt quod Erasmus Roterdamus composuit multos tractatus in theologia: ego non credo quod faciat omnia recte.

89 *Datum: i.e.* Aug. 25, 1516. 6 *trahens:* for *trahenti* (?).

Ipse etiam prius in uno parvo tractatu vexavit theologos, et iam scribit theologice est mihi mirum. Si ego venio ad Almaniam et lego suos codiculos, et invenio unum parvissimum punctum ubi erravit vel ubi ego non intelligo, ipse debet videre quod ego volo sibi super cutem. Ipse scripsit etiam graece, quod non deberet facere: quia nos sumus latini et non graeci. Si vult scribere quod nemo intelligat, quare non scribit etiam Italicum et Bohemicum et Hungaricum et sic nemo intelligeret eum: faciat se conformem nobis Theologis in nomine centum diabolorum, et scribat per Utrum et Contra, et Arguitur, et Replica, et per Conclusiones, sicut fecerunt omnes Theologi, sic etiam nos legeremus. Ego non possum vobis iam omnia scribere, neque meam paupertatem quam hic habeo dicere. Illi Curtisani quando vident me, tunc nuncupant me Apostata et dicunt quod ego cucurri ex ordine; et sic etiam faciunt Doctori Petro Meyer Plebano in Franckfurdia, quia vexant eum ita bene sicut me, quia ipse favet mihi. Sed tamen ipse habet melius quam ego, quia ipse habet bonum officium, quia est Capellanus super dei agro, quod est per deum bonum officium, licet Curtisani dicunt quod sit vilissimum inter omnia officia quae in Roma possunt esse. Sed hoc nihil nocet, ipsi dicunt hoc ex inuidia Ipse tamen habet panem suum de hoc et nutrit se taliter qualiter, donec ipse suam causam contra Francfurdienses ad finem ducat. Omni die quasi ivimus ipse et ego spatiatum in Campo florae, et expectamus Teutonicos: ita libenter videmus Teutonicos. Tunc veniunt illi Curtisani et monstrant cum digitis super nos, et rident et dicunt: "vidi, ibi vadunt duo qui volunt Reuchlin comedere! Comedunt ipsi eum, tunc etiam merdunt eum iterum," et habemus tantas vexationes quod debert lapidem commovere. Tunc dicit plebanus: "Sancta Maria, quid nocet? nos volumus hoc propter deum pati, quia deus multa passus est pro nobis, et nos etiam sumus Theologi, qui debent esse humiles et spreti in hoc mundo:" Et ita facit me iterum laetae mentis, et cogito: "dicant quid volunt, ipsi tamen non habent omnia quae volunt." Si essemus

55 *dei agr.*: "God's acre." 61 *Campo.* See ii. 26, *n.*
67 *deb.*: for *deberet*.

in patria et unus faceret nobis ita, tunc sciremus etiam ei aliquid dicere vel facere: quia ego vellem levem causam quaerere contra ipsum. Nuperrime etiam ivimus uno modo spaciatum, tunc duo vel tres iverunt ante nos et nos post eos, tunc ego inveni unam cedulam: ego credo quod unus eorum misit eam libenter cadere, ut nos inveniremus, et illa continet illa metra:—

EPITHAPHIA HOCHSTRATI

Ira, furor, rabies, dolus, inclementia, livor,
  Dum cadit Hochstratus, non cecidere simul:
Haec ille insipido posuit plantaria vulgo,
  Ingenii dotes et monumenta sui.

Aliud.

Crescite ab hoc, taxi, crescant aconita sepulchro:
  Ausus erat sub eo qui iacet omne nephas.

Aliud.

Flete, mali, gaudete, boni, mors una duorum
  In medium veniens abstulit his, dedit his.

Aliud.

Hic iacet Hochstratus, viventem ferre patique
  Quem potuere mali, non potuere boni:
Ipse quoque excedens vita indignatus ab illa,
  Maestus ob hoc, quod non plus nocuisset, erat.

Ego et Plebanus quando invenimus illam cedulam, tunc ivimus ad domum et iacuimus plus quam octo aut quattuordecim dies supra, et non potuimus intelligere: mihi videtur quod me attingant illa metra, quia stat Hochstratus interius; sed ego etiam cogito quod non attingant me ante, quia ego non vocor ita in latino, sed vocor Iacobus de altaplatea vel in teutonice Iacobus Hochstraten. Quare ego mitto illam litteram ad vos, quod vos velitis eam interpretare an velit me vel alium. Si vult me (quod ego non credo, quia ego adhuc non sum mortuus), tunc volo

79 *cedula:* for *schedula.*
88 *aconita:* not only as being poisonous, but in Low Germ. *Monnikskappen*—our "monkshood."

inquisitionem facere, et quando ego habeo eum, tunc volo sibi unum balneum praeparare, quod non debet ridere: ego bene possum. Ego habeo hic unum bonum fautorem, qui est lansmannus meus, et ille est Stafirus Cardinalis Sancti Eusebii: ille debet bene praeparare quod veniat ad carcerem, et quod ibi comedat panem et aquam, et habere pestilentiam. Quare facite diligentiam et scribite mihi mentem vestram, ut sim certioratus. Ego etiam audivi quod Ioannes Pfefferkorn esset iterum Iudaeus, quod ego non credo, quia etiam dixerunt ante duos vel tres annos, quod esset combustus a margravio in Hallis; sed etiam non fuit verum de eo, sed de alio qui etiam sic vocabatur fuit bene verum. Ego non credo quod fiat mammaluca, quia ipse scribit contra Iudaeos: et esset etiam omnibus Doctoribus Theologiae in Colonia et omnibus praedicatoribus dedecus, quia ipse fuit cum eis bene ante: dicant quicquid velint, ego per deum non credo. Et sic valete. Datum Romae in hospitio ad Campanam in Campo florae Vicesima prima Augusti.

[The succeeding Ep XLIX. was first added to the Edn. of 1556. It is quite unworthy of being included in the E. O. V., and is accordingly here neither annotated nor translated. All errors in the text of 1556 are reproduced.]

XLIX

¶ *Epistola cuiusdam devoti et imperterriti fratris sancti et impolluti ordinis, hoc est, divi Augustini, de malis novitatibus nuper in Colmaria factis, divina ira super nos, proh bone Deus*

Humilis frater IOANNIS TOLLETANUS reverendo patri, frateri Rihardo Kalberstatensi, domino vere devoto S. P. D.

NON possum tibi non sine magno cruciatus animo meo dolore, clam habere, charissime frater, de his quae nobis et nostris sancti ordinis hic in civitate noviter successerunt, et asteterunt.

112 *stafirus:* a groom; Ital. *staffiere.*

122 *mammaluca:* Arab. *mamlūk*, a slave; here, an apostate.

Quia est apud nos in Convento unus frater, quem tu met novisti, spectabilis vir, utilis Monasterio et toto ordini honorabilis, quia habet tubalem vocem in choro, et scit bene ludere in organis. Ipse nuper loquebatur et peroravit unam bonam fautricem ordinis formosam, olim quando fuit, sed nunc apostetavit a nobis et facta est mala bestia. Et dixit tam multum, quod ipsa ad noctem venit ad illum ad Monasterium, et ad tres noctes ibi mansit. Et venerunt ad eam duo vel tres fratres, et fuerunt omnes lete mente, et leviter sensati cum ea, et fecerunt omnes, ut in festo Codri, fortiter viriliter rem, ita quod bene contenta fuit. Et quando dies factus, quod ipsa debuit ad domum ire, tunc ipse dixit: "veni, ego volo te exterius mittere, iam videt te nemo." Ipsa dixit: "Da mihi antea meum solarium pro te et alios omnes." Et dixit ipse: "ego non possum pro alios dare." Et fuit hoc die plenum officium in choro, et ipse fuit officiator, tunc oportuit eum ad chorum ire, ad incipiendum et conclaudendum horas, et statim ad eam revenit in dalmatica et in albis, et fuit ei amicabilis in pectore inter mamillas, et in gremio egregie lusit, et ita quod se nihil mali ad illam providit. Tunc custos pulsavit ad chorum, et ipse cucurrit in albis sine bracha ad interessendum divinis. Et quando revenit, tunc illa mala bestia foras vias iverat, et portavit secum bonum superindusiam tunicam cum cucullo de bono nigro panno. Et quando ad domum venit, tunc statim perscidit in partes, et non timuit incurrere penam excommunicationis, quod vestimentum consecratum destruxit. Vere ibi impletum est illud: "Diviserunt sibi vestimenta mea." Et sunt quidam zelosi fratres, qui dicunt, quod illa mala bestia debet invenisse in lyripipiolo cucullo quatuordecim coronatos, quod (heu proch dolor) semper damnosum esset, sed unus credit, et secundus non credit. Tunc quando ille bonus frater vidit, quod iniuriatus et damnificatus fuit, ivit ad pedellum cursorem civitatis (novi Latinistae vocant viatorem) et dixit ad eum: "chare, vade ad illam, et dic quod det mihi meam cucullam." Pedellus dixit: "ego nolo ire, quando tu dicis, sed quando Magistratus dicit, ego volo ire." Tunc frater, non bene consideratus, ex bono zelo, quem habuit, quod magistratus esset fautor ordinis, ivit ad magistratum, et fecit suam querelam. Tunc magistratus fecit actionem, et misit pro ea: et quando venit, magistratus iuterrogauit eam: "quare huic suam cucullam deportasti?" Tunc ipsa stetit et sine verecundia omnia manifeste dixit, et quomodo ad tres noctes in monasterio fuit, et quomodo secum viriliter fecerunt, et non dederunt sibi solarium. Tunc magistratus noluit boni fratri facere suam cucullam rehabere, sed dixit ad eum: "Vos multa incipitis, certe non semper vobis sic pertransibit, vade tu in nomine centorum diabolorum, et mane in tuo Monasterio," et dedit ei refutatorios, et sic bonus frater verecundatus et confusus fuit. Et illudebant ei, et postquam illusissent ei, imposuerunt nobis crucem magnam, quod sub magna pena non debemus exterius Monasterium ire super plateas. Sed reverendus pater frater

Prior non fuit domi, quando haec pertransierunt: sed quando de via revenit, ipse misit omnem rem pertingere ad reverendum patrem Provincialem gratiosum dominum nostrum (ipse ille doctus vir illuminatus, lux mundi, qui super duas disputationes strenue se habuit contra haereticos, et superdisputavit eos omnes, sed noluerunt ei credere ipsi infideles). Tunc reverendus pater Provincialis statim venit in civitatem, et certe fuit, ipse et Prior male contentus super illum fratrem, quod sic inconsiderate ivit ad magistratum, melius fuisset quod sibi emissemus novam cucullam dė optimo panno, sed fecit ex bono zelo. Et statim Provincialis ivit ad magistratum et senatores, et rogavit eos, ut nobis iterum licentiam darent, ut possumus de monasterio ire super plateas, sed nihil potuit impetrate, quia dixerunt omnes, totus consulatus: "hoc parvum est, quod non debemus amplius exire: ipsi volunt nobis ad hoc unum factorem dare (ipsi vocaverunt curatorem), qui debet monasterio omnia percipere et exponere, et nobis solummodo necessaria dare." Certe si hoc esse erit, tunc habet finem circa libertatem ecclesiasticam, nihil est amplius, diabolus maneat in monasterio, (o frater mi) vivi pervenimus illuc. Quis hunc aliquando potuit sperare dolorem, quod nostri optimi fautores nobis sic derecedunt. Et certe reverendus pater frater prior este valde contristatus, et fuit aliquibus diebus prae tristitia infirmus, sed hodie est octava, quod de mane post tertiam digestionem, unum malum sudorem habuit, et postmodum surrexit, et ivit ad opus naturae, et cacavit valde male nimis, non spisse sed tenuiter, et factum est melius circa illum. Sed habet bonam expectantiam ab una fautrice ordinis, quae bene scit illi coquere bona iuscula, et moniales crepitus, et huiusmodi. charissime frater, si laici nostri domini erunt, omnes nos deridebunt: quia iam fecerunt unum proverbium de nobis, et acceperunt illi de uno antiquo, quod dicitur de uno plebano, qui libenter comedit bonum caseum, et quando in sancta nocte fuit in ludo pascali, tunc sua bona fautrix sibi bonum caseum furavit, et quando revenit de ludo, et non invenit caseum, clamavit: "per deos sanctos, meretrix furavit caseum." Sic iam quando nos de muris exspicimus ad plateas, salatij gratia, ipsi convertunt proverbium, non simpliciter, sed per contrapositionem, et clamant: "Audite per deos sanctos, meretrix furavit cucullam." Pie frater, sic oportet nos habere multas et magnas vexationes et tribulationes sub istis laicis, propter ordinem nostrum. Et vere iam in nobis implentur illae scripturae: "Servi dominati sunt nostri, non fuit qui redimeret de manu eorum. Senes defecerunt de portis, iuvenes de choro psallentium, defecit gaudium cordis nostri, versus est in-luctum chorus noster." Charissime frater, ora pro nobis deum, ut liberet nos a malis laicis. Sed quicquid feceris, bone Frater, vide, & hanc literam illi mali ribaldi poetae saeculares non sciant, et non intelligant, quia alias erunt scripturi de nobis. Vale pangratice, charissime, pie Frater. Datum monasterio nostro, in octava mensis Maius, in anno 1537.

Si quis vult hoc epistolium cum elegantiis meliorare, ille bene potest: sed debet textum historiae mittere integrum manere, quia est veritas, en non potest aliquis tam mala scribere, multum peius nobis transivit.

Haec litera missa fuit ex Brabantia, uno devoto Fratri in Moguntia, de aliquibus malis, et inchristianis novitatibus scripta.

EPISTOLARUM OBSCURORUM VIRORUM

VOLUMEN ALTERUM

OBSCVRI VIRI

Epistole Obscurorū virorū ad Magistrū Ortuinū
Gratiū Dauentriensem Colonie latinas litteras pro
fitentē nō illę q̄dē veteres et prius visę: sed et nouę et illis prioribȝ
Elegantia argutijs lepore ac venustate longe superiores.

Ad Lectorem.

Risum Heraclitę est: vasti ridere parati
Arida mutarūt pectora Stoicidę
Da mihi tristem animū: ferales obijce luctus
Dispeream nisi mox omnia Risus erunt.
Exerce pulmonem.

TITLE-PAGE OF THE FIRST EDITION OF THE SECOND PART

I

❡ *IOHANNES LABIA dei gratia Prothonotarius apostolicus Venerabili viro M. Ortvino Gratio Daventriensi ut fratri charissimo Salutis centum milia sestertia secundum novam Grammaticam*

ACCEPERIM nudiustertius, honorande vir, unum librum quem dominatio vestra miserit mihi ex Colonia. Et fuit vel est talis liber intitulatus "Epistolae Obscurorum Virorum." Sancte deus, quomodo laetatus sum in corde meo, quando vidi illum librum, quia habet multa pulchra in se, metrice vel prosaice compilata. Et fuit mihi magnum gaudium in dulci iubilo, quod vidi quod habetis multos socios Poetas et Rethoricos et Theologos, qui scribunt vobis et sunt Amici vestri contra Iohannem Reuchlin. Habuimus heri collationem, et fuerunt mecum aliqui Curtisani periti et habentes bonam practicam, et ego posui illum librum ad mensam. Et postquam legerunt hincinde, tunc movi unum dubium dicens: "Domini mei, quid videtur vobis? Quare tamen M. Ortvinus intitulavit istum librum Epistolae Obscurorum Virorum? appellans amicos suos et cohaerentes Obscuros viros?" Tunc respondit unus Sacerdos qui est Monasteriensis et est bonus Iurista, quod obscuritas multipliciter capitur, ut in l. Ita fidei .ff. de Iur. Fisti, rñ. i. in fine. Et dixit quod potest esse nomen proprium alicuius progeniei. Quia scribitū quod Diocletianus et alii quidam reges fuerunt nati obscuris parentibus. Tunc ego tetigi eum et dixi: "Cum licentia, domine, Nihil ad propositum." Et consequenter interrogavi unum Theologum notabilem, qui bibit nobiscum. Ipse est de ordine Carmelitarum,

[11] *in dul. jub.* Cf. the Volkslied, "In dulci jubilo, nun singet und seid froh." W. Scherer, *Hist. Germ. Lit.*, 1886, i. 248.
[24] *Fisti:* for *Fisci.*
[24] *rñ:* for *responso.*

et natus ex Brabantia, et dixit cum magna gravitate: "Eximie vir dñs Prothonotarie, Quoniam, ut dicit Aristo., de singulis dubitare non est inutile: ergo Eximietas vestra assignavit mihi unam quaestionem: quare Magister Ortvinus faciens imprimere novum Epistolare, intitulavit illud "Epistolae Obscurorum Virorum." Cum venia istorum Dominorum, dico opinionem meam, Quod Magister Ortuinus, qui est vir valde profundus et speculativus, mystice appellavit Amicos suos Obscuros Viros: quia semel legi unam auctoritatem, quod veritas latet in Obscuris. Et ergo dixit Iob: "Qui revelat profunda de tenebris." Item Mecheae septimo legitur: "Cum sedero in tenebris, Dominus lux mea est." Et iterum Iob. xxviii.: "Trahitū autem Sapientia de Occultis." Quapropter Virgilius dixit: "Obscuris vera in obscuris," sicut ego audivi ab aliis. Et datur intelligi, quod Magister Ortvinus, et sui amici sunt tales, quod inquirunt secreta scripturarum, et veritatem et iusticiam [et] Sapientiam, quae non potest intelligi ab omnibus nisi ab his, qui sunt illuminati a domino. Unde Re. cxxxviii.: "Quia tenebrae non obscurabuntur a te, et nox sicut dies illuminabitur. Sicut tenebrae eius, ita et lumen eius." Postquam talia dixit praedictus religiosus, omnes respexerunt me si essem contentus. Ego autem cogitavi desuper. Tunc fuit ibi Bernhardus Gelff, Magister Parisiensis, qui est Iuvenis, sed audio quod habet bonum ingenium, et valde studet, et bene proficit in artibus, et etiam in Theologia habet bonum fundamentum. Ipse more solito movens caput hincinde, et videns austeriter dixit: "Scitote, domini mei, quod est magna et rationabilis causa, quod Magister Ortvinus appellat amicos suos Obscuros Viros: facit enim propter humilitatem. Quoniam sicut potestis scire, quamvis etiam non potestis scire, sed praesumendum est, quod scitis, quomodo ante tres annos Iohannes Reuchlin faciens Imprimere Epistolare Amicorum suorum, intitu-

[32] *prothon.:* one of a college of twelve ecclesiastics appointed to register pontifical acts, records of canonisations, and the like. See Addis and Arnold, *Cath. Dict.*, 1903.

[42] *Job:* xii. 22.

[43] *Mech.:* Micah vii. 8.

[44] *Job xxviii.:* 18.

[46] *Virg.:* Æn. vi. 100. "Obscuris vera involvens."

[51] *Regum:* Psal. cxxxviii. 12.

lavit illud ‘Epistolae Clarorum Virorum.’ Quod consyderans Magister Ortvinus, et multum desuper pensitans, dixit ad semetipsum: ‘Ecce Reuchlin credit quod nemo habet Amicos nisi ipse: Quid vult facere, si ego ostendo quod habeo etiam amicos, et bene digniores quam ipse, et scientes facere Carminā et dictaminas meliore quam sui Amici?’ Et ergo in despectum ipsius dedit ad imprimendum istas Epistolas, intitulando eas: ‘Epistolae Obscurorum Virorum’: Sicut dicit Psalmista: ‘Misit tenebras et obscuravit.’ Sed ipse fecit hoc humiliter, minorando et humiliando Se, ut queat dicere cum Psalmista: ‘Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei.’ Igitur dominus deus videns humilitatem suam, olim dabit ei gratiam, quod faciet magna opera, et etiam intitulavit ea cum magnis titulis. Unde Iob: ‘Et rursum post tenebras spero lucem.’ Non intelligendo, quod istud Epistolare Amicorum Magistri Ortvini non est artificialiter compositum, quia amici Iohannis Reuchlin in vita sua nunquam componerent melius, etiam si deberent perdere capita sua; Sed propterea dixi, quia adhuc tamen excellentiora habent post se. Et favente deo spero quod videbimus magnalia. Quia Magister Ortvinus non curat de pomposis titulis, Et ergo sic dicit: ‘Dominus illuminatio mea est, et salus mea, quem timebo.’ Quia scit quod minorando se, maiorabitur olim. Nam dicit scriptura: ‘Qui se exaltat, humiliabitur.’ Et legitur Ecclesiastici .xx.: ‘Est propter gloriam minoratio, et est qui ab humilitate levabit caput.’ Haec prophetizata sunt per Prophetam Naim dicentem ‘et inimicos eius persequentur tenebrae.’ Tunc ego non volens quod deberent fieri inimici, vel quod unus eorum deberet mihi irasci, si dicerem ‘tu vel tu subtilior es,’ allegavi Horatium in uno passu qui dicit: ‘Et adhuc sub iudice lis est.’ ‘Scribens enim scribam Magistro Ortvino, quod dicat mihi rationem. Et ergo

68 *Epp. Clar. Vir.:* publ. March 1514.

73 *Carm. et dict.* Errors of this kind are foreign to the E. O. V.

77 *Psal.:* civ. 28.

79 *Psal.:* cxxx. 1.

83 *Job:* xvii. 12.

92 *Dom.,* &c.: Psal. xxvi. 1.

94 *Scrip.:* Matt. xxiii. 12. “Qui autem se exaltaverit,” &c. *Vulg.*

95 *Eccl.:* xx. 11.

98 *Naim:* Nahum i. 8.

101 *Hor.: Ars Poet.,* 78.

parcatis mihi, quod feci vobis molestiam.' Et sic non contenderunt amplius, quamvis Magister Bernhardus diceret, quod vellet disputare ad ignem, quod haec est opinio vestra. Ergo, domine Ortvine, rogo vos amicaliter, quatinus velitis mihi respondere, quid tamen habuistis ante vos intitulando illud Epistolare 'Epistolae Obscurorum Virorum'? Et sic valeatis sane et cum honore.

Datum in CURIA ROMANA.

II

ℭ *IOHANNES GRAPP Magistro Ortvino*

SALUTEM Cordialem cum multa dilectione optat semper, et commendat se tanquam humilem servitorē frater et preceptor dilecte, Quia nuper scripsistis mihi, quod debeo vobis semel unum dictamen seu Epistolam vel Carmen metricum scribere, quod potestis videre quid didici a vobis Coloniae et Daventriae, in despectum Iohannis Reuchlin, et Reuchlinistarum, qui sunt inimici vestri. Sciatis quod feci diligentiam. Et mitto vobis hic unam Epistolam Carminalem seu metrosam, sicut sunt Epistolae Ovidii, quia scio quod libenter legitis metra quam prosaica. Sed debetis emendare: Quia non est discipulos super Magistrum. Et debetis scandere, Quia non sum adhuc bene usitatus in tali arte.

EPISTOLA IOHANNIS GRAPP *novelli poetae Carminalis ad preceptorem suum* M. ORTVINUM GRA.

Mittit Epistolio salutem Grappus in isto,
Necnon servitium Magistro Ortvino benignum,
Sicut decet iuvenem, qui amat suum praeceptorem;
Ergo, Ortvine, meos velitis haud spernere versus.

[1] *Grapp:* called Crapp in ii. 40. It is probably merely a coincidence that Melanchthon's wife was the daughter of Burgomaster Crapp.

[13] *discip.:* for *discipulus.*

[16] *Epist.* In all Edd., from 1556 to 1830 inclusive, the ensuing lines occur in so confused an order as to be almost unintelligible.

[16] *Carmin.* Du Cange gives "Carminalia instrumenta," but only in the sense of "means of incantation."

Si non bene sonant, veluti vestra quoque tonant
Carmina scripta quidem, quia non omnes valent idem,
Nec sumus omnes pares magistri sive scholares:
Unus novit logicam, alius didicit poetriam,
Alius est Phisicus, alius medicusque peritus,
Aliter habet gratiam in cunctis rebus mirandam,
Sicut vos etiam, qui vix habebitis parem
In Colonia tota, et hic quoque Roma in rota,
Ubi Curtisani vexant se sicut Beani
Unus alium citantes, pro beneficiis litigantes,
Sicut nuper aliquis, cum quo est mihi magna lis
Pro una vicaria, nec potest fieri concordia.
Sed vos in studiis, caretis illis fantasiis,
In sacra scriptura, ubi est vobis magna cura,
Ne isti scl'ares, qui sunt vestri tribulatores,
Reuchlin cum auxilio, necnon populo isto maligno,
Scilicet Poetis, et legifluis Iuristis,
Qui ita vos tentant, sua nec dictamina probant,
Contra vos faciant, et haeretica carmina scribant,
Ut facit et Tungarus et christicola Pepercornus,
Et schola Francorum, que combussit illum librum
Speculum oculare dictum, et per vos fortiter victum.
Sed volo dimittere ista scandala in sacra fide
Vobis et Hochstrato, qui est bene maior quam Plato,
Doctior philosophis, in subtilitatibus istis.
Ergo vos valete, necnon bonam noctem habete.

Deo Gratias.

Parcatis mihi si sint vicia in istis Carminibus, quia humanum est errare secundum Philosophum, et debetis etiam aliquid novum ad me scribere.

Datam in urbe Roma, ubi sunt mirabilia poma,
Quae rustici ibi vendunt, et per libram bene pendunt,
Sicut ego vidi, et per experientiam didici.

Amen.

29 *rota:* a tribunal, of twelve members, instituted in 1326 as the supreme court of justice and universal court of appeal for the Church. Wetzer and Welt, *Dict. Cath.*, s.v. "Curia Romana."

30 *beani:* freshmen; "bec jaune," a callow bird. See "Bejan," N. E. D.

38 *legifluis.* Not found elsewhere.

42 *schola:* *i.e.* the University of Paris. See Introd.

50 *Philos.* "Cujusvis hominis est errare." Cicero, *Phil.*, xii. 2–5.

52 *poma:* perhaps oranges or citrons.

LII

ℂ M. STEPHANUS ROMEDELANTIS
M. Ortvino Gratio Salutem

CELERITER non facto praeambulo habeat dominatio vestra scire, quomodo noviter venit huc unus doctor Theologiae, qui vocatur Thomas Murner: ipse est de ordine sancti Francisci, Et est superiorista, et praesupponit ita multa quod non creditis. Dicunt quod facit Cartas, et qui ludunt in illis cartis, discunt grammaticam et logicam. Et composuit unum ludum scaci, in quo trahuntur Quantitates Syllabarum. Et praetendit scire hebraicum, et componit versus in Teutonico. Et dixit mihi unus quod talis doctor in omnibus artibus scit aliquid. Tunc ego audiens dixi: "In omnibus aliquid, in toto nihil." Et steterunt ibi aliqui qui riserunt. Est autem ille doctor magnus amicus Iohannis Reuchlin. Diabolus confundat eum. Ego timeo quod faciet hic cum Canonicis et aliis Clericis, quod erunt pro Reuchlin. Dixit nuper multis audientibus, quod unus puer potest cognoscere stultitiam et fantasias et malitias Theologorum Coloniensium, et suorum Cohaerentium. Et iuravit ad sancta Sanctorum, quod nisi papa habet advertentiam et corrigit eos, de illa perversitate, quod erit schisma in Ecclesia et fide

5 *Murner:* Thos. M., Franciscan (1475–1537); born near Strasburg; he led the life of a wandering scholar in France, Germany, Bohemia, and Poland—studying theology at Paris and law at Freiburg. In 1505 he received a poet's crown from Maximilian. Though later the bitter opponent of Luther, none attacked the abuses of the Church more violently than M. He is best known by his rhymed sermons, the *Narrenbeschwörung* ("Exorcism of Fools") and the *Schelmenzunft* ("Rogues' Guild"), 1512, and his satire, *Von dem grossen Lutherischen Narren*, 1522, against the Reformation. M. resembles Brant, but his works are somewhat more poetical in form, and he attacks knaves rather than fools. Cf. W. Scherer, *Hist. Germ. Lit.*, i. 257, and *Camb. Mod. Hist.*, i. 675.

6 *superiorista: i.e.* from the Oberland, or provinces of the Upper Rhine.

8 *Cartas.* There is a copy in the Brit. Mus. of *Logica Memorativa. Chartiludium logice: sive totius dialectice memoria*, &c., by Murner, Stras., 1509. The woodcuts of cards are extremely curious. See also W. A. Chatto, *Hist. and Or. of Playing Cards*, 1848, p. 102.

10 *scaci.* There is a copy in the Brit Mus. of Murner's *Ludus studentum Friburgensium*, Frankfort, 1511, with curious diagrams of backgammon boards, &c., and the "Scacus quantitatis syllabarum."

Christiana. Quia si papa permittit illos facere talia, nemo postea studebit et Nemo cogitabit fieri doctus. Et super hoc dixit quod Reuchlin uno die plus potest prodesse Eccl'iae dei quam isti inimici eius in centum annis. Et dixit: "si sunt boni aut recti viri, vel habent iustam causam contra Reuchlin, quare non agunt per se? Quare per baptizatum Iudaeū volunt expedire negocia sua? Et faciunt libros scandalizativos, contra illum bonum doctorem, et ascribunt eos huic trufatori? Si esset peior et maledictior homo per totam Almaniam, ipsi etiam sociassent sibi eum. Sed non est mirum. Quia schlim schlem quaerit sibi similem." Tunc ego non potui amplius tacere, sed dixi: "Domine doctor, parcatis mihi, Iohannes Pfefferkorn est vir honestus, et est fidelis sollicitator Caesareae Maiestatis, et est natus de tribu Neptalim. Et scitis quod est una antiqua progenies. Et ipse posset gloriari quod est nobilis, quamvis non facit propter humilitatem." Tunc respondit Doctor ille: "Accipiatis coclear et gustate quid dixistis." Tunc dixi: "Creditis quod non etiam vidi homines. Ego sum Magister Parhisiensis, et Coloniae studui in Theologia bene duos annos: domine doctor, non sitis sic superbus antequam cognoscitis homines." Respondit doctor Murner: Quod non scivit quod fui Magister, et dixit: "de honestate Iohannis Pfefferkorn non multum audivi, sed quod de eo audivi, bene possum dicere, quod nisi Iudaei voluissent eum mortificare propter maleficia sua, Ipse nunquam fuisset factus Christianus." Et dixit quod quidam Iudaeus dixit sibi "Ecce illud quod non valet apud Iudaeos, bonum est apud Christianos, Nos voluimus ad mortem iudicare istum malefactorem, Vos Christiani habetis eum in honore quasi esset homo probus et doctus, cum tamen videtis propter quid est factus Christianus." Ibi ego respondi: "Domine doctor, audiatis modicum. Iudaei faciunt iniuriam Iohanni Pfefferkorn, quia nunquam furavit aliquid, neque malefecit etiam quando fuit Iudaeus, sicut est pie credendum. Et quod hoc sit verum, debetis scire, quomodo duo Iudaei semel voluerunt ei Imponere infamiam furti, sed ex Invidia duntaxat et

35 *schlim*, &c.: perhaps from *schelm*, a rogue. Cf. J. Geiler, *Navicula sive speculum fatuorum* (*Turba lxvii.*, *Aa*), Strasburg, 1510.

execrabili malicia, tunc ipse citavit eos ad Cameram imperialem, et dederunt sibi .xxx. florenos pro expensis, quod fuit contentus. Etiam Iohannes Pfefferkorn natus est bona progenie, Sed quando fuit Iudaeus, fuit sicut alii Iudaei. Quia, ut communiter dicitur. 'Qui est inter lupos, oportet ululare cum lupis.' Nunc autem comedit carnes de porca, et facit sicut bonus Christianus." Tunc respondit doctor Murner; "Comedit Pfefferkorn etiam farcimina?" Respondit ego: "Non vidi eum comedere, Sed praesupponitur, si comedit porcas, quod etiam comedit illa quae fiunt de porcis." Dixit ipse: "Bene excusastis Iohannem Pfefferkorn," et interrogavit, si etiam adhuc habet ambas aures. Respondi quod quando ego adhuc fui Coloniae, habuit, et credo quod etiam iam habet et habebit in aeternum. Tunc dixit: "quid tenetis de Iohanne Reuchlin." Dixi quod non novi eum, sed scio bene quod Theologi et Ecclesia communiter habent eum pro haeretico, quia criminavit Iohannem Pfefferkorn et alios praestantissimos viros, nullis eorum praecedentibus demeritis. Tunc risit et dixit: "Per deum, vos bene facitis, Quia defenditis Iohannem Pfefferkorn et alios praestantissimos viros." Tunc dixi: "Audiatis adhuc plus: Ille Pfefferkorn est valde utilis in Ecclesia dei, quia obtulit deo .xii. Animas, ut ipsemet ingenue fatetur." Respondit doctor Murner: "Ubi obtulit deo illas animas? In silva Bohemica? quia fortasse ibi cum aliis latronibus interfecit homines, quorum animae pervenerunt ad deum." Respondi: "Nullo modo, sed convertendo eos ad fidem Christianam." Tunc ipse dixit: "Quomodo tunc scitis quod tales animae pervenerunt ad deum?" Respondi, quod pie praesumendum est. Respondit Murner: "Quid ergo nunc facit Pfefferkorn?" Dixi quod fortasse vadit ad Ecclesiam audiendo missas et sermones Et defendendo se contra Iohannen Reuchlin expectat diem extremi iudicii. Respondit ille: "Erit tunc Pfefferkorn ita diu in vita?" Tunc dixi, quod sic quoad animam, sed non quoad corpus. Dixit doctor Murner: "Bene est: Pfefferkorn dignus est habere talem defensorem," et dimisit me: et omnes qui fuerunt

65 *dederunt.* See i. 36, *n.*

87 *xii.* P. in his *Defensio* boasted of having converted fourteen of his brother Jews.

ibi, riserunt dicentes: "Per deum, domine Stephane, vos audacter respondistis ei." Tunc dixi: "Ego volo omnia verba scribere Magistro Ortvino," sicut videtis quod nunc facio; et rescribite etiam. Ego sum vobis ad mandata.

Datum Treveris.

IV

ℭ *MAGISTER IOHANNES PILEATORIS*
Salutem dicit Magistro Ortvino Gratio

QUIA scriptum est in evangelio: "qua mensura mensuraveritis, eadem mensurabitur et vobis." Igitur ego similiter non deberem vobis scribere, sicut et vos non scribitis mihi. Et tamen scio quod magnam importantiam habetis, quod scribam vobis novalia ex urbe Roma, videlicet quomodo stat in Causa Magistri nostri Iacobi de Hochstraten, viri proculdubio Zelosi: qui defendit fidem Catholicam contra illos iuristas et poetas saeculares, qui non habent deum prae oculis suis, sicut Theologi in Colonia et Parrhisia, qui combusserunt Speculum Oculare Iohannis Reuchlin; sed ego deberem vobis facere sicut facitis mihi, et non deberem vobis scribire unam guttam: sed tamen non faciam, et adhuc semel volo indulgere vobis, ita tamen quod scribatis mihi statim. Et debetis scire qualiter isti iuristae et adversarii cum adiutorio Diaboli, qui est hostis fidei Christianae, per suas blandicias, sicut pie creditur, acquisiverunt multos fautores, et praecipue Curtisanos qui sunt de partibus superioribus, et non habent bonam Conscientiam; et inferunt magnas iniurias praedicto Magistro nostro, vexantes eum sicut beanum, et dicentes quod ipsemet est haereticus, et quod Theologi in Colonia sunt Bufones. Sancte deus, quid debemus dicere? Non est magnum miraculum quod sacra Theologia debet ita scandalizari, et haberi pro una frascaria, et Theologi qui sunt sicut apostoli

1 *Joh. Pileat.:* the writer also of ii. 16. There was a contemporary named Huter at Erfurt.

3 *Evang.:* Matt. vii. 2; Mark iv. 24.

15 *scribire. Sic,* in D.

15 *guttam.* See i. 5, *n.*

dei, debent sperni quasi essent stulti. Credatis mihi firmiter, quod fides Catholica habebit magnum malum exinde, et ego timeo, quod erit una confusio in ecclesia dei. Etiam dicunt, quod dominus apostolicus est pro parte Iohannis Reuchlin, quia ipse etiam est poeta et favet iuristis. Sed tamen spero quod sua Sanctissimitas illuminabitur per gratiam Spiritussancti, et non dabit malam sententiam,

quod velit dominus deus qui regnat in terris et per caelos
et sua mater virgo Maria, quae liberet nos ab ista poetria.

Datum Romae.

V

ℭ *FRATER IOHANNES DE WERDEA*
M. Ortvino Gratio

HUMILES et devotes Orationes cum numerosa salute. Venerabilis vir, vos scribitis mihi quod audivistis quod Causa vestra male stat et Iohannes Reuchlin acquisivit unam inhibitionem apostolicam. Et scribitis mihi quod timetis valde, ne habebit victoriam contra Theologos et Sanctissimum ordinem nostrum, et postea scandalizabitur ecclesia dei. O modicae fidei vultis esse ita perterritus, quod vultis statim desperare? Tamen olim quando fui vobiscum in Daventria, non fuistis ita timax, sed habuistis magnam audaciam. Quia scio adhuc bene, quomodo semel percussistis illos duos beanos, venientes ad vos cum longis cultris, et vos non habuistis unum armum seu defendiculum. Et tamen percussistis eos cum adiutorio dei realiter cum effectu, ita quod unus prae timore perminxit se. Et viderunt multi homines et

[34] *Sanct.* See ii. 32 for the only other instance.

[1] *I. de W.* Believed by Böcking to stand for "Johannes Fabri, alias Obermayr de Werdea," Rector of Leipsic Univ. in 1486. Werdau is in Saxony, near Zwickau.

[6] *inhibit. apost.* Jan. 19, 1515. (Maius, *Vit. Reuch.*, p. 467.)

[12] *timax.* Occurs also in ii. 58.

[15] *armum.* Evidently a sing. from *arma.*

dixerunt: "Per deum, iste Ortvinus habet magnum cor." Vos debetis scire quod hic in Curia Romana non est sicut alibi; et sicut vos putatis. Sed unus una vice lucratur et alia vice perdit. Et licet aliquis habet aliquando duas vel tres sententias pro se, tamen adhuc potest perdere litem. Sed potestis dicere: "Papa permisit quod Speculum Oculare debet vendi, legi, et imprimi." Quid tunc est? Si permisit, ergo non potest iterum prohibere? Non sequitur. Quia sanctissimus habet potestatem ligandi et solvendi, et non debet corrigi. Quia habet plenariam potestatem, hic et ubique, sicut scitis ex evangelio: Quia mirabiliter estis solidatus in sacra scriptura. Sed ego volo allegare Ius canonicum. Primo quod Papa obtinet principatum totius Orbis, ix. q. IIII. c. "Cuncta per mundum." Et potest deponere Imperatorem solus, etiam sine Concilio, ut dicit glosa in Cap. "Ad Apostolicae." De Sña et re Iud. Et habetur. II. q. VI. "De cetero." Et Papa non est sub lege, sed ipse est lex animata in terris, ut habetur in glosa super capitu. .XI. de off. Iud. del. Et si Papa est lex, potest facere quid vult et neminem respicere. Et quamvis semel dixit "ita," tamen postea potest dicere "non." Et debetis habere bonam Confidētiā. Quia nuper audivi hic ex uno auditore Rotae; qui est vir notabilis, et habet magnam experientiam, quod non est possibile, quod Papa potest Sententiam dare contra vos. Quia habetis optimam causam, et est causa fidei. Ergo estote fortes in bello: quia licet isti fantastae dicunt vobis de illa inhibitione, nihil debetis dare supra: quia non habet effectum. Sed ego spero quod statim Volo vobis scribere bonas novitates. Quia dominus Magister noster iacobus de Hochstraten facit magnam diligentiam. Et nuper habuit convivium et invitavit multos Curtisanos antiquos bene experimentales, et unum scriptorem Apostolicum, qui est bene visus apud Sanctissimum, et aliquos auditores Rotae. Et dedit eis comedere perdices, et fasianos et lepores et

33 *Cuncta.* Can. 17, Causa iv., qu. 3.
35 *ad Apost.:* c. 2 in VI° de sent. et re jud., ii. 14. "Papa Imperatorem deponere potest ex causis legitimis."
36 *de cet.* This is irrelevant.
37 *lex anim.:* gl. ad c. 11, in VI°, *De Off.*, &c., i. 14.
43 *aud. Rotae:* one of the twelve members of the Rota.
47 *fantast.* Not elsewhere found.

pisces recentes, et optimum vinum Cursicum necnon graecum, et dixerunt omnes quod tractavit eos cum summa reverentia, et dixerunt: "Per deum, iste est notabilis Theologus. Volumus esse pro parte ipsius." Et sic habet bonam sperantiam. Sed oportet concludere, quia nuncius non vult expectare. Valeatis et salutetis mihi omnes Magistros Nostros et Magistros et iohannem Pfefferkorn.

Datum Romae

VI

ℭ *M. CORNELIUS STORATI M. Ortuino Salutem Plu.*

SECUNDUM postulata vestra quae misistis mihi in urbem, quando adhuc fui Curiae Romane, quod debeo vobis articulariter significare, quomodo stat negocium in causa fidei, inter vos et alios Theologos et Ioannem Reuchlin. Advertatis Rogo. Ego ita celeriter abivi quod non potuit scribere unum verbum. Et proposui mihi, quod ego volo vobis scribere ex poetria, et ego nunc facio. Ergo sciatis quod quando ego fui Romae, tunc non bene stetit, valde doleo. Nam Magister noster Iacobus de hochstraten est in magna paupertate. Non habetis verecundiam vos Theologi, quod non mittitis ei pecuniam? Vos vultis expedire magnalia, et non vultis exponere pecuniam. Creditis quod sic est faciendum? Quando ille magister noster intravit Romam cum duobus vel tribus Equis, habens pecuniam in banco, et dans propinas, tunc Curtisani valde honoraverunt ipsum. Et dixit unus ad alium: "Quis est iste?" Respondit alius: "Ipse est unus Doctor de Almania, ita notabilis sicut est possibile, et est speculativus et argumentifex singularis. quod non habet similem. Ipse habet hic Causam fidei contra unum Iuristam saecularem." Tunc Curtisani laudaverunt eum et saepe dixerunt mihi: "Domine Corneli,

[57] *Cursicum:* for *Corsicanum.* Cf. *Hutt.*, Febris i. § 2, "Italiam clamans, et Cursicum invocans."

[6] *artic.:* peculiar to E. O. V., Pt. II.

[10] *poet.* Böcking suggests "patria."

[17] *equis.* See i. 12 and ii. 53.

[18] *propinas.* See i. 12.

[22] *argum.:* a nonce-word.

commendate me huic notabili Theologo." Protunc habuit fautores, et Causa sua bene stetit. Nunc autem derelinquitis eum non mittentes ei satis de pecunia. Ego semel fui in Camera ipsius, tunc vidi ibi iacere cappam suam, et vidi quod fuit plena pediculorum. Et ipse videns quod ego vidi, allegavit scripturam dicens: "Animalia tua habitabunt in ea: parasti in dulcedine tua pauperi, deus." Et iterum dixit "Tabescere me fecit zelus meus." Ego autem ex commiseratione flevi. Debetis ergo esse pro eo, quod tamen fratres praedicatores mittant ei pecuniam. Si dicunt quod non habent, tunc dicatis quod accipiant de illa, quam collegerunt ex indulgentiis: quia est causa fidei, et quae impetrantur in illa causa, impetrantur pro fide Christiana. Valete.

Datum AUGUSTAE.

VII

ℭ *FRATER ALBERTUS ACUFICIS*
M. Ortvino Gratio Salutem

HONORABILIS vir, nuper venit huc una littera, a dominatione vestra mihi destinata. Et cum laeticia aperui, quia cognovi sigillum vestrum, et legi et intelligo quod D. vestra cupit scire quomodo tamen homines loquuntur hic de causa fidei inter vos Theologos et Iohannem Reuchlin. Volo vobis scribere, sed non debetis mihi habere pro malo, quia non sunt pro parte vestra. Omnes dicunt quod Theologi faciunt Reuchlin sicut scribae et pharisaei fecerunt Christo, et quod ipse semper fuit probus vir, et fuit in Concilio duorum Imperatorum. Et sua iuristria iuvavit multas civitates et Principes. Et omnes invenerunt eum probum et fidelem. Et quod Theologi invident gloriae ipsius, et voluerunt eum declarare haereticum per devia et nullitates. Quando talia audio, tunc teneo oppositum: Sed scitis bene quod multi canes superlatrant

31 *script.:* Psal. lxvii. 11.

33 *Tabesc.:* Psal. cxix. 139.

1 *Acu.:* needlemaker.

6 *D.:* Dominatio.

13 *duor. Imp.* Friedrich III. in 1492 made a grant of arms to R. "imperialis consistorii comiti," and Maximilian frequently speaks of him as "consiliarium nostrum."

unum. Dixerunt nuper duo Magistri venientes ex Colonia, et unus ex eis est nobilitaris, quod omnes qui agunt contra Reuchlin, sunt communiter Spurii, vel Infames, vel Bufones. Quod fuit mihi magna verecundia. Sed ipsorum unus audacter dixit quod omnes circumstantes audierunt: "Domini, ut intelligatis qualis sit ista causa contra Iohannem Reuchlin. Illa causa habuit principium a Iohanne Pfefferkorn, qui est similis re et nomine et omnibus modis huic Iohanni Pfefferkorn qui fuit hic cum forcipibus calidis laceratus. Quia etiam est Iudaeus baptizatus, et etiam propter nequitias quas facit, dereliquit fidem suam. Et si deberet hic sedere in turri, et spiculator deleret eum interrogare quid fecit, ipse deberet non minus confiteri quod ille alius. Ipse instigavit Theologos Coloniae, et ipse etiam instigaverunt eum, et voluerunt libros Iudaeorum per totam Almaniam cōburrere. Et hoc fecerunt propterea quod Iudaei deberent venire ad Theologos et praefatum Pfefferkorn cum magna pecunia occulte, dicētes. 'Permittatis mihi libros meos: ecce hic habetis quadraginta aureos.' Et aliqui Iudaei dedissent libenter centum, aliqui mille. Tunc venit Reuchlin et impedivit illud propositum, et irati sunt super eum, et scribunt libros et scandalizare volunt eum, et dicunt quod est haereticus. Etiam scribunt aliquos libros in latino, et intitulant eos nomine Iohānes Pfefferkorn, cum tamen ipse non scit alphabetum in latino. Sed igitur faciunt, quia sciunt quod nemo Rñdebit ei. Quia nemo cum isto malefactore vult se permaculare. Ergo videtis, quod si essent veri Theologi, aut probi viri, ipsemet facerent facta sua, et non velarent et occularent se cum isto trufatore. Fecerunt etiam alios libros, quorum aliqui sunt intitulati nomine Arnoldi de Tungari, qui inventus est falsarius, Ita quod nunquam potest negare et nunquam potest se excusare, quod non est falsarius, quia manifestum est per totam Almaniam, quomodo falsificavit scripta Iohannis Reuchlin. Alius scriptor Theologorum est magister Ortvinus, qui

[26] *Pfeff.* See i. 23, *n.*

[31] *spic.* By an error, the Vulg. (Mark vi. 27) rendered σπεκουλάτορα (a guard) as "spiculatorem," to which the meaning "executioner" was afterwards attributed.

[31] *deleret.* *Sic* [D], for *deberet.*

[32] *quod:* for *quam.*

[35] *cōb.:* for *comburere.*

est filius presbiteri, qui etiam est concubinarius, et deprehensus in adulterio. Deinde habet alium, de quo bene audivistis, doctorem Vigandum wirt ordinis praedicatorum, qui similiter est infamis. Ipse composuit librum, quod beata virgo est concepta in peccato Originali, et fecerat magnam seditionem cum praedicationibus suis. Et ergo fuit Coactus revocare verba et scripta sua publice Heydelbergae, quod ego met audivi et vidi. Sic potestis scire quales sunt inimici Iohā. Reuchlin." Quando audivi talia, tunc dixi: "Domine mi, non debetis talia dicere coram populo, Etiā si essent vera. Quia scandalisatur per hoc totus Ordo, et homines accipiunt malum exemplum." Respondit ille: "Etiam vos non debetis ista fecisse contra Reuchlin, quem etiam voluistis scandalisare. Ergo ipse nunc non potest se purgare sine vestro scandalo." Per deum, Magister Ortvine, ego vellem quod haberet finem ista Causa, quia est nobis multum incommodosa: homines amplius non volunt nobis elemosinam dare; ego ivi septimana proxima pro Caseis, et per .x. dies non plures quam .xv. collegi. Quia dicunt omnes: "Vade ad I. R., et dic quod det tibi caseos." Dominus deus tribuat bonum finem. Et sic valeatis in domino.

Datum Hallis in Saxonia.

VIII

ℭ *MATHAEUS FINCK BACULARIUS M. Ortvino G.*

INENARRABILES salutes et amores ineffabiles. Honorabilis vir, quoniamquidem sufficienter scitis quomodo sto hic in Urbe Roma, et sum in Copistria et de gratia dei habeo bonum servitium: ergo non est necesse quod scribo vobis de eo, quia etiam non libenter legitis productas lr̃as. Sed secundum hoc quod promisi vobis scribere novitates ex urbe Roma, ad minus semel in mense, et quandocumque irent Cur-

[59] *wirt.* See i. 47, *n.* [1] *Finck.* See ii. 54, *n.*
[5] *copistria.* Not elsewhere found.

sores vel postae, tunc vellem certificare vos quomodo stat hic in bellis et in aliis et de rege Franciae et de imperatore, propterea potestis cogitare: "ecce iste est superbus, quia habet bonam stantiam Romae, et propterea non curat mihi scribere, et est oblitus quod fui praeceptor suus, et docui eum in poesi et artibus et cum hoc etiam in graecismo, ita quod pro parte est bonus graecus." Dico quod non, Et diabolus auferat me si non habeo vos in memoria et etiam in orationibus meis erga deum. Quia dicit Grego. quod ingratitudo est radix omnium vitiorum: Ergo qui peccat in Ingratitudine, peccat in omnibus peccatis. Sed si ego non scriberem vobis per superbiam, tunc essem vobis ingratus, qui fecistis mihi talia bona. Sed habeo rationabiles causas, quod non direxi literas ad Do. vr̃m. Quia pro magna parte fui infirmus, et nescio quid fuit mihi. Medicus dicit quod habeo aliquid in stomacho et non scio bene digerere. Etiam nudiustertius sumpsi unam purgationem, Et salva reverentia coram dominatione vestra, ego merdavi unam merdam ita tenuem, quod aliquis posset sorbere cum cocleari. Et cum hoc exivit de me una petia alba bene ita magna sicut pirum. Et dixit Medicus: "illa est materia indigesta et causat febrem." Sed pro nunc scio iterum bene comedere, quia habeo bonum appetitum, laudetur deus. Et si maneo sanus, tunc semper volo scribere vobis. Et pro ista vice debetis scire, quod Sanctissimus adhuc est Florentiae, et Curtisani hic maledicunt ei quod non venit, quia non possunt expedire negocia sua. Sed ego dico quod debent habere patientiam, et non debent ei maledicere, alias sunt excommunicati. Et allego eis Iura supra hoc, quia vado hic ad Sapientiam et studeo iā feci magnum profectum in utroque Iure, in uno ita bene sicut in alio. Sed dicunt aliqui quod oculi dolent Sanctissimo, ergo non potest ambu-

[11] *postae:* mounted post-men as opposed to "runners"; *posta* being the place where horses are changed.

[14] *stantiam.* Not elsewhere found.

[20] *Grego.* Allusion unknown.

[32] *petia.* See Du Cange, *s.v.*

[37] *Sanct.* For an account of Leo's magnificent reception at Florence, see W. Roscoe, *Life of Leo X.* (1876), vol. ii. pp. 33 ff.

[42] *Sapient.* See ii. 32, *n.*

[45] *oculi.* "His eyes were large, round, and prominent, even to a defect; insomuch that he could not discern distant objects without the aid of a glass, by the assistance of which it was observed that in hunting . . . he saw to a greater distance than any of his attendants." Roscoe, *ut sup.*, p. 377.

lare per aerem. Debetis etiam scire quod Rex Franciae revertit in Franciam et vult portare magis populum ad bellandum contra Imperatorem. Et Hispani volunt auxiliare imperatori, et habetis scire quod erit magna guerra. Quapropter debemus dicere in Orationibus nostris: "Da pacem, domine, in diebus nostris." Quia non est bonum quod est guerra in istis locis, pro Curtisanis. Si esset pax, tunc semel deberetis mihi scribere de Vacantia unius beneficii, sive est curatum sive non curatum, sive de iure patronatus sive aliter. Quia ego pronunc habeo bonam Experientiam, et vellem bene impetrare aliquid. Et si habetis unam litem, tunc ego volo sollicitare vobis hic. Etiam de causa cum Iohanne Reuchlin debetis scire quod Magister Noster Iacobus de Hochstraten collegit adhuc alios articulos in speculo oculari: et sunt ita bene haereticales sicut alii. Et ipse iam est florētiae cum Curta, et diligenter sollicitat. Non debetis dubitare quod non habebitis victoriam. Scribatis mihi similiter nova et Valeatis cum gloria.

Datum Romae.

IX

ℭ *MAGISTER PHILIPPUS SCHLAURAFF*
M. Ortvino Gratio

SALUTEM sesquipedalem. Venerabilis Magister, sciatis quod accepi litteram vestram valde poeticaliter scriptam, sicut est Consuetudo vestra. Et scripsistis:

> "Datum in Colonia, quando habuimus bona convivia:
> et viximus in hilaritate, et non curavimus de gravitate."

Et sic consideravi quod fuistis bene vinificatus, id est vino repletus, dicendo poetaliter. Et credo quod fuistis ebrius quando scripsistis illud dictamen. Et scribitis mihi quod debeo vobis mittere illud Carmen quod compilavi de ambulatione mea hinc inde per Almaniam

[54] *curatum*: *i.e.* "a cure of souls," as opposed to a benefice involving no parochial duties.

[62] *curta*: for *curia*. See Du Cange, s.v. *cortis*.

[9] *vinif.* A nonce-word.

quando visitavi universitates, habens mandatum a Theologis quod debui seminare favorem eorum contra Iohannem Reuchlin, et quomodo fui ibi tribulatus a poetis qui sunt hincinde. Faciam utique, sed vos[:] iterum debetis mihi aliquid mittere de vestris operibus. Et dedi huic nuncio quod portaret vobis. Etiam sciatis quod composui rithmice non attendens quantitates et pedes: quia videtur mihi quod sonat melius sic. Etiam ego non didici illam poetriam, nec curo. Valete ex Bruneck in Flandria.

¶ *Carmen Rithmicale magistri PHILIPPI SCHLAURAFF quod compilavit et comportavit, quando fuit Cursor in Theologia et ambulavit per totam Almaniam superiorem:*

Christe deus omnipotens, in quem sperat omne Ens,
Qui es deus deorum per omnia saecula saeculorum,
Tu velis mihi esse propitius, quando tribulat me inimicus.
Mitte unum diabolum, qui ducat ad patibulum
Poetas et iuristas, qui dederunt mihi vexas,
Praesertim in Saxonia, ubi fui studens in loyca,
Quam docuit me Sibutus, qui est in medicina imbutus,
Et habet antiquam vetulam, quae vendit bonam Cerevisiam.
Tunc est ibi unus poeta, qui vocatur Balthasar de Facha,
Qui me tribulavit, quod mihi valde doloravit.
Tunc Philippus Engentinus, qui non est vexator minus,
Incepit unam guerram; tunc quaesivi aliam terram,
Et cogitavi bonam rem, ut ad Rostock irem,
Ubi Hermannus Buschius mortificavit unum Carminibus.
Tunc audivi in via, quod viget ibi pestilentia.
Et ivi ad Gripswaldiam, quae habet modicam Companiam.

23 *Brun.:* possibly Bruges. Cf. line 166.

39 *Facha:* a friend of Luther, Melanchthon, and Spalatinus.

41 *Engent.:* Philipp Engelbrecht von Engen, author of *Divi Lamberti Episcopi Trajectensis . . . Vita*, Basle, 1519.

47 *Gripsw.:* Greifswald, memorable to Ulr. v. Hutten for his ill-treatment by the Lötzes, recorded in his *Querelen*.

Et sic abivi mox, quamvis fuit statim Nox.
Et veni ad Francfurdiam, quae iacet apud Oderam :
Ibi Hermannus Trebellius cum suis poematibus
Multum me infamavit, et audacter blasphemavit ;
Necnon duo Osthenii, qui sunt illius discipuli,
Qui multis cognominibus vexabant me in Civibus :
Do hiess mich die gantz statt "das Colnisch Copulat,"
Ita quod ambulavi in Austriam, ad meam malam fortunam :
Quia Collimitius (veniat ei sanctus Anthonius)
Fuit ibi Rector, et meus inimicator,
Vocans me traditorem, et volens ponere ad Carcerem,
Nisi fecisset Heckman. Sed Ioachimus Vadian,
Novum infortunium, porpter Pepercornum
Mecum ibi incepit, quia eum vilipendit
In sua defensione, quamvis cum magna ratione.
Tunc dixi quod sum innocens, et rogavi eum flens,
Quod vellet me dimittere ; tunc dixit ei tacite
Rector bursae lilii, quod retineret me cum vi.
Et dixit Cuspinianus, quem amat rex Maximilianus,
Quod magistri in artibus sunt doctores in peccatis mortalibus.
Tunc incepi inde transire, et ad Ingolstadt venire.
Hic Philomusus habitat, et contra Theologos metrificat.
Tunc timens eius furiam transivi ad Nurmbergam,
Ubi quidam Pirckheymer, qui non est Magister,
Fecit mihi instantiam : sed audivi ibi clam,
Quod cum multis sociis in partibus diversis
Magna in Coniuratione vellet stare pro Capnione,
Et contra nos Theologos facere multos libros.
Et fuit mihi dictum, quod noviter unum librum
Scripsit de usura, quam admittit Theologia,
Sicut Bononiae est disputatum et per Magistros nostros probatum.
Sic ivi post unum mensem ad universitatem Lipsensem :
Ubi Richardus Crocus, qui dicitur esse Anglicus,
Vidit me per viam, et dixit "illam bestiam

51 *Treb.:* tutor of Ulrich von Hutten.

53 *Osth.:* Joannes and Alexander von der Osthen, to whom Hutten dedicated his *Ars Versificatoria.*

58 *S. Ant.: i.e.* S. Anthony's fire—erysipelas. 62 *porp. Sic*, in [D].

Ego novi Coloniae." Respondi "noli dicere,
Quia ego non sum." Tunc dixit ad suum socium
"Iste pro Theologis est proditor Capnionis,
Et est magnus pultronus." Quod dixi magistris in Artibus,
Qui iuraverunt invicem accipere ei lectionem
Ita quod in posterum non amplius haberet stipendium.
Venit Mosellanus, dicens: "ille Beanus
Deberet ad patibulum suspendi per suum collum."
Et sic fui licentiatus et ad Erfordiam intentionatus,
Ubi Aperbachius me incepit tribulare,
Et Eobanus Hessus, qui nunquam fuit fessus
Quaerere in plateis, ut percuterent me cum pugnis;
Et multum terribiliter vexavit me bis vel ter,
Et dixit ad studentes: "frangatis ei dentes,
Quia Theologicus et Reuchlin est inimicus."
Tunc dixit Crotus Rubianus: "unde venit iste Beanus?
Qui non est nobis notus." Dixi quod sum promotus.
Respondit: "eatis utique." Tunc volui revertere
Statim ad Coloniam, vadens per Buchoniam:
Sed dixit quidam socius, quod Mutianus Ruffus
Esset in itinere, et posset me percutere.
Tunc ivi per Campaniam, et veni iterum in Misniam.
Quod fuit ibi subito dictum Aesticampiano,
Qui misit suos discipulos, qui traxerunt me cum crinibus.
Et dixit Spalatinus, qui est eius vicinus,
Quod etiam ex parte sua darent mihi verbera.
Ergo satis percussus veni ad quodam Nemus,
Ibi quidam diabolus, vel certe malus Angelus
Sturnum ad me portavit, qui ubi cognovit,
Dedit mihi alapam: tunc ivi ad Franconiam
Ubi est fluvius Menus. Ibi Ulirichus Huttenus
Iuravit levatis digitis, quod vellet me percutere virgis,
Si vellem ibi stare: tunc cogitavi meum salutare,
Vadens hinc in Sueviam, ad civitatem Augustam:
Ibi Conradus Beutinger, cui non placet Brulifer,
Noluit me permittere, quod possem hic quiescere.
Tunc praeterivi Studgardiam, quia habet ibi stantiam
Reuchlin ille haereticus, qui fuit mihi suspectus.
Tunc ad Tubingam abii: hic sedent multi socii

115 *quo.:* for *quoddam.* 115 *Nemus:* the Erzgebirge.

Qui novos libros faciunt   et Theologos vilipendunt:
Quorum est vilissimus   Philippus Melanchtonius,
Sicut ego cognovi;   et igitur deo vovi,
Si viderem illum mortuum,   quod irem ad sanctum Iacobum.
Fuit et Bebelius,   et Iohannes Brassicanus,
Et Paulus Vereander,   die schworen alle mit ein ander,
Quod vellent me percutere,   si non vellem recedere.
Sed quidam hic Theologus,   cum nomine Franciscus,
Sua cavisatione   portavit me ex illa regione.
Tunc cogitavi ire,   et ab istis poetis venire,
Et ivi ad unam patriam,   quam dicunt Argentinam.
Ibi in media via   facta est una rebaldria,
Quia Nicolaus Gerbellius   cum suis disputationibus
Confudit me in populo,   quod steti in magno scandalo.
Venit Sebastianus Brant,   der nam mich bei der hant,
Dicens "mihi sequere: nos volumus navigare
Ab hinc in Narragoniam   propter tuam stulticiam."
Et fuit ibi Schurerius,   qui est pinguis socius;
Ipse me derisit,   et dixit "herr, ir mussent mit
Biss ins Schlauraffen landt: do seynt ir vast voll bekandt."
Collegi meam tunicam,   et cepi inde fugam
Pergens ad Sletstadium: cum vidi Wimphelingum,
Qui habet unum pellicium,   quod est bene impinguatum,
Necnon Iacobum Spigel,   qui dixit: "wo her, du daubengigel?"
Respondi quod ex Suevia: tunc dixit quod sum bestia.
Et ego fui Iratus: tunc dixit mihi Kirherus,
Quod irem ad Athenas,   et discerem graecas litteras.
Et fuit etiam Sapidus   cum multis suis scholaribus,
Dans mihi disciplinam: tunc invocavi caelorum reginam.
Tunc exclamavit Storckius: "volvamus hunc de gradibus."
Respondit ei Phrygio: "parcamus sacerdotio."
Venit Beatus Rhenanus,   quaerens an sum Almanus.

[134] *Vereander: i.e.* Paulus Gereander, of Salzburg, to whom Melanchthon dedicated his ed. of Terence.

[136] *Francis.:* F. Stadianus, the friend and teacher of Melanchthon.

[157] *Kirher.:* Johann Kierher, Canon of Spires, a friend of Erasmus.

[164] *Phryg.:* Paulus Seidensticker, of Schlettstadt.

Respondi "sum ex Flandria"; tunc statim duo verbera
Accepi super capite, quod vix potui audire.
Et ivi hinc ad Haganaw: do wurden mir die augen blaw
Per te, Wolffgange Angst, Gott gib das du hangst,
Quia me cum baculo percusseras in oculo.
Accurrit autem Setzerius, qui est vix Baclarius,
Cum uno magno volumine percutiens me in latere,
Quod non habui spiritum: tunc oravi illum socium,
Quod facerem confessionem, quia haberem Contritionem;
Sed ego in noctis medio surrexi de cubiculo
Et ivi ad Friburgiam, quaerens misericordiam:
Sed ibi multi nobiles, armati et horribiles,
Reuchlin defenderunt, et mihi mortem minaverunt;
Necnon unus vetulus, qui vocatur Zasius,
Ille antiquus iurista, quaesivit an sum Scotista?
Respondi "doctor sanctus est mihi autor summus":
Tunc fecit me risibilem, quod habui pudorem.
Et statim quidam Amorbach spricht "Ich wyl eyn anders machen,
Und langent mir die brietschen her, so wil ich in eyn newes lern."
Sic fui hinc fugatus, quia sum ad miseriam natus,
Et veni Basileam, ubi vidi quendam
Qui Erasmus dicitur, et multum honoratur.
Tum dixi "cum licentia, dicat vestra excellentia,
Si estis Magister nostrandus, vel statim qualificandus."
Respondit ipse "utique": tunc sivi eum stare.
Sed in domo Frobenii sunt multi pravi haeretici,
Necnon Glarianus, qui imposuit mihi manus
Percutiens in dorsum, et proiciens deorsum.
Et dixi "per tuam lauream: Fac mecum misericordiam."
Tunc ivi ad Naviculam abiens Wormaciam,
Ubi in hospicio cum Theobaldo medico
Fuit mihi lis, quia de Theologis
Dicebat multa scandala: tunc dixi cum modestia

170 *Angst:* corrector of the press at the printing-office of Th. Anshelm, at Hagenau.

172 *Setzer.:* Johann S., printer, of Hagenau.

195 *Froben.:* "Frequens eruditorum sodalitas quae tum versabatur in aedibus Frobenii." Erasmus, *Spongia*.

201 *Theo.:* the T. Fettich of ii. 12.

"Vos estis homo stolidus": Et statim unus Caseus
Stetit mihi in capite; et sic recessi cum vulnere
Usque ad Moguntiam, ubi mihi gratiam
Fecit praedicator Bartholomaeus decimator,
Dans mihi hospitium et iurans per deum vivum,
Si ivissem ad Coronam, quod accepissem vexationem bonam,
Quia ibi commensales sunt valde nequitiales,
Nicolaus Carbachius qui legens pro scholaribus
Exponit Titum Livium: tunc reperi Huttichium,
Qui ex antiquo odio percussit me cum scamno,
Quod feci unum bombum: tunc dedit mihi pugnum
Doctor Conrat Weydmann: ich sprach "wie sal ich das vorstan?"
Tunc trusit me Io. konigsteyn, quod cecidi de gradibus.
Et sic post hoc periculum contuli me ad Rhenum,
Ubi cum ambulavi, visus est mihi in navi
Doctor Thomas Murner, ordinis minorum Frater,
Qui dixit "nisi parcerem propter meam dignitatem,
Statim coram omnibus iaceres hic in fluctibus."
Respondi "quare hoc?" Tunc dixit "Schweyg, du holtzbock:
Es leygt mir noch im sin, quod fecisti Doctor Reuchlin."
Sic ivi ad Coloniam, et inveni bonam companiam,
Quamvis mihi Buschius cum suis auditoribus
Et Iohannes Caesarius, qui legit ibi Plinius,
Facerent instantias: quia non curavi has,
Sed steti cum Theologis, et vixi in laetitiis,
Und gab nit ein har auff den grafen von newen Ar,
Quamvis sit poeticus: quia Pepercornus
In suis dictaminibus dicit de nobilibus,
Quod quamvis sunt clari, non possunt excusari,
Et debent sibi solvere pro sua Obscuritate.
Et sic est finis: propter honorem Universitatis.

[The majority of the personal names in ii. 9 occur in other Epp., and are there referred to in the notes. It has not been thought necessary to give cross-references for these, but the Index may be consulted.]

---

204 *Caseus: i.e.* his head swelled to the size of a cheese.
218 *Konigs.:* unknown.

X

ℭ *M. NOSTER BARTHOLOMAEUS KUCKUK, M. O.*

SALUTES innumerabiles cum summa veneratione a parte ante. Venerabilis Magister, non facto praeambulo, aut multo circuitu verborum habetis scire sicut nuper scripsistis mihi quod deberem vobis notificare qualiter negocium in causa fidei stat hic. Sciatis quod bene stat, sed nūdū exivit Sententia diffinitiva. Et est hic unus Iurista qui vocatur Martinus Gronigen, Doctor Senensis, ut ipse dicit, satis praetensus et superbus. Ipse debet latinisare Speculum oculare, et est valde praesumptuosus, quia cupit videri. Aliqui laudant eum, et quaesivi nuper ex eis: "Quid plus scit quam alius?" Tunc dixerunt, quod habet bonam notitiam in graeco. Et sic videtis quod non est curandum de eo, Quia graecum non est de essentia Sacrae scripturae. Et credo quod non scit unum punctum in libris Sententiarum. Nec ipse posset mihi formare unum Syllogismum in Baroco aut Celarent, quia non est logicus. Ipse nuper vocavit me asinum: et dixi ei: "si es ita audax, tunc disputa mecum": et tibisavi eum audacter. Et tacuit. Tunc ulterius vexando eum dixi "Ego arguo quod tu sis asinus: Primo sic: Quicquid portat onera, est asinus: tu portas onera: ergo es asinus. Minorem probo, quia tu portas istum librum. Et fuit verum, quia ipse portavit unum librum quem dedit Iacobus de Questenberg ad studendum intus contra M. N: Iacobum de Hochstraten. Tunc non fuit ita prudens quod negaret mihi Maiorem, quia non potuissem

[9] *Gronigen:* Martin Gröning, a native of Bremen, and Doctor of Laws of Sinigaglia, translated the *Augenspiegel* into Latin, on behalf of Reuchlin, and proved the version presented by Hoogstraten to the Curia false in many passages. See, Caesarius to Erasmus, Cologne, July 30, 1517. [Ep. MDCXX.]

[25] *librum. S. Athanasius in librum Psalmorum nuper a Ioanne Reuchlin integre translatus*, Tübingen, 1515, was dedicated to Questenberg, and is probably the book alluded to.

[27] *Quest.:* Jacob Aurelius von Q., a native of Freiburg, in Saxony, the Pope's private secretary, had been Reuchlin's firm friend ever since they had made acquaintance in Italy in 1492. See F. Gueldner, *Jakob Questenberg, ein deutscher Humanist in Rom.*, Wernigorode, 1905. See also ii. 28, *n.*

probare: sed bene scivi quod nihil scit in logica. Dixi ergo ad eum "Domine doctor, Vos vultis vos intromittere in negocio Theologorum, quod non est in facultate vestra: Ego suaderem vobis quod dimitteretis, quia vos non intelligitis materiam istam: alias potestis venire ad damnum, Quia Theologi non volunt quod Iuristae debent tractare causas fidei." Et statim ille iratus dixit "Ego non solum intelligo istam materiam, Sed etiam video quod tu es una maledicta bestia." Tunc fui etiam commotus et surrexi: et fuit inter nos magna rixa in die illa. Dixitque mihi M. N. Petrus Meyer plebanus Franckfordiensis "Eamus ad hospitium pro comedere, quia est tempus ad prandium; permittatis stare istum bonum virum, quia non intelligit fctā sua: ipse adhuc deberet ire ad scholas desuper": sed debetis scire, M. Ortvine, quod volumus pulcherrime vindicare istam iniuriam: ipse est studens Colo. et stetit in bursa montis, quod ego pro certo scio: ergo faciatis quod universitas citat eum: tunc volumus eum declarare periurum, quia est in matriculatꝰ in matricula universitatis et fecit iuramentum quod vult procurare bonum universitatis. Sed nunc stat cum I. R. contra universitatem. Et rogo quod velitis hoc statim facere, et mittatis mihi librum I. P. qui intitulatur "Defensio I. P. contra famosas." Ego vidi nuper unum socium portare huc, et vellem ita libenter habere quod cor dolet mihi inde, quia talis liber habet multas propositiones subtiles. Dominus deus [noster in aeterna gloria] det vobis salutem et pacem. Amen.

XI

ℭ *IODOCUS SARTORIS M. Ortvino Gratio*

SALUTEM sempiternam et novum annum cum bona fortuna sicut est¹ in mundo, et plus si est possibile, opto vestrae dominationi, quae debet scire

41 *Meyer*. See i. 48.
41 *hospitium:* the "Bell" Inn, in the Campo dei Fiori, frequented by Germans.
57 Words in brackets are omitted in D.

quod adhuc bene succedit mihi de gratia dei, qui tribuit mihi misericordiam suam, et sicut dicit Psalmista, "Exaudivit dominus deprecationem meā dñs orationem meam suscepit." Quia oro cotidie pro peccatis meis, et peto quod dominus noster Iesus Christus velit mihi custodire animam et corpus. Sed tamen magis animam Quia corpus est pulvis: et sicut dicit sacra scriptura, "Pulvis es et in pulverem reverteris": etiā spero quod non male succedit vobis Quia quando unus habet istam gratiam a deo quod semper paenitet de peccatis suis, et orat devote orationes suas, etiam si non saepe ieiunat, tunc dominus deus non vult quod male succedit ei. Ego scio quod habet is bonam Conscientiam, et semper estis in studio volens procurare bonum ecclesiae. Quia scio bene quomodo nuper scripsistis unum librum contra quendam haereticum I. Reuchlin et fuit ita magistraliter compilatus quod habui admirationem exinde. Et dixi ad unum cursorem de ordine praedicatorum qui circumportavit talem librum: "Ego credo quod iste homo habet duo capita, quod potest ita scientifice practicare unam rem." Sed intellexi etiam ab illo Cursore, quod scribitis commentum super librum Magistri nostri Arnoldi de Tungari quem articulatim composuit de propositionibus haereticalibus Speculi Ocularis. Mittatis mihi quando est perfectum tale Commentum. Quia scio quod proculdubio erit mirabile, exponens omnia argumenta, et notabilia et propositiones Et Cōclusiōes et corolaria, quae pauci bene intelligunt, quia ille Magister noster est nimis subtilis in scriptis suis, sicut communiter Albertistae in via sua. Sed non debetis mihi pro malo habere quod laudo Albertistas, cum vos estis Thomista, quia non est magna differentia, Et multum concordant in aliquibus. Sed doctor sanctus est profundior, et hoc habet ex speciali inspiratione Spiritussancti: quapropter etiam dicitur Doctor sanctus, quamvis Reuchlin non vocat eum sic in suis scripturis, et propterea est haereticus et maneat in nomine diaboli.

[6] *Psal.:* vi. 10.
[11] *script.:* Gen. iii. 19.
[19] *librum:* *i.e.* the book, publ. in 1514, *s. l.*, usually known as the *Praenotamenta Ortwini Gratii*, directed against the *Augenspiegel*.
[27] *Arnoldi:* the *Articuli sive Propositiones . . . ex libello . . . Joannis Reuchlin . . . extractae. Cum annotationibus . . . Arnoldi de Tungari* . . . Aug. 28, 1512, *s. l.*
[34] *Albert.:* i. 13, *n.*

Ego nuper fui iratus super unum Iuristam qui defendit eum, Et scripsi unum carmen metricum contra eum. Etenim soleo poeticare etiam, quando sum solus, ex Arte metrificandi Bebelii quae est multum subtilis. Est autem hoc Carmen.

Astripotenti dei Mater venerabilis Christi,
  Da precibus famuli aures benignas tui :
Qui te orat, Maria, pro sancta Theologia,
  Contra quam scribit Reuchlin Iurista malus,
Non clarificatus nec desuper illuminatus,
  Qualiter esse debet qui vult placere tibi.
Ergo tuum natum memento habere rogatum,
  Ut subvenire velit huic faculatati suae.

Et est Elegiacum et scanditur sicut primum metrum in Boetio Incipiēs, "Carmina qui quondam [studio, etc.]." Sed nuncius non dixit mihi quod vult ita cito recedere, alias volui vobis misisse plura metra : q̃ scripsi pro defensione ecclesiae et fidei. Ergo cogitate quod mittatis mihi tale commentum a vobis practicatum. Tunc iterum volo aliquid novi mittere. Valete raptim faustim zelose Datum Olmuntz in Moravia.

XII

ℭ *MAGISTER WILHELMUS LAMP artium Magister M. Ortvino Gratio Salutem*

REVERENDE Vir, secundum quod dixistis et mandastis mihi quod statim quando venio ad Romam, debeo vobis scribere quomodo transivit mihi

[45] *Bebel.:* Heinrich Bebel, 1472–1516, humanist. Laureated by Maximilian in 1501. Author of *Ars versificandi, Commentaria epistolarum conficiendarum . . . contra Epistolandi modos Pontii, Triumphus Veneris,* &c. See G. W. Zapf, *Heinrich Bebel nach seinem Leben und Schriften,* Augsburg, 1802, and W. Scherer, *Hist. Germ. Lit.,* i. 268 (1886).

[56] *Boetio. De Consol. Philosophiae :—*

"Carmina qui quondam studio florente peregi,
Flebilis, heu, maestos cogor inire modos."

[56] D. omits words in brackets.

[59] *cogitate :* "mind."

[62] *Olmuntz :* Olmütz, on the March, ceased to be the capital of Moravia in 1640.

[1] *Mag. :* L. was "Magister" *par excellence, i.e.* in theology, as well as M.A. Ep. ii. 35 is also his.

in via per omnia et quomodo sto quoad sanitatem corporis Sciatis quod de gratia dei adhuc sum sanus, et vellem etiam de vobis libenter audire quod estis sanus. Sed spero, si vult dominus deus, quod estis sanus. Et facio vobis notum qualiter statim quando veni ad Maguntiam in hospitium Coronae, tunc inveni ibi quosdam viros qui loquebantur de Causa fidei, et erant pro Doctore Reuchlin, et quando viderunt quod ego sum Coloniensis, adhuc magis loquebantur et fecerunt mihi in despectum. Et laudaverunt Iohannem Reuchlin et parvipenderunt Magistros nostros in Colonia et dixerunt quod essent vespertiliones qui nihil habent agere in luce, sed volant in tenebris, et tractant Obscuritates. Tunc ego dixi "Audiatur pars altera," et alligaui Flores legum. Et ipsi inceperunt me irritare multis malis verbis, quod dixi: "Quod mihi cum Reuchlin? Permitatis me comedere pro pecunia mea." Et potestis dicere "domine Wilhelme, vos debuissetis perseverasse et audacter respondisse ipsis." Sciatis quod non est faciendum in isto loco. Et audivi quod nuper unus in isto hospitio fuit percussus cum uno scamno, quod defendit M. nostrum Iacobum de Hochstraten. Quia isti socii qui vadunt ibi ad mensam, sunt valde terribiles, et habent gladios et spados: et unus ex eis est Comes et est longus vir et habet albos Crines. Ipsi dicunt quod accipit cum manibus suis unum virum armatum et iactat eum ad terram. Et habet gladium ita longum sicut gigas. Quando vidi eum, tunc tacui et permisi eos loqui. Sed cogitavi quod vellem vobis scribere, sed protunc non statim habui nuncium. Sed quando veni ad Wormatiam, intravimus ad unum hospitium, ubi sunt multi doctores, qui sunt assessores in Iudicio Camerae. Ibi dicebant

[20] *Flor. leg.: Flores legum aut Congeries auctoritatum juris civilis secundum ordinem Alphabeti . . . Argen. Anno MCCCCXCVI.*

[27] *scamno.* Cf. ii. 9.

[29] *spados:* broad-swords; Lat. *spatha*; Gk. σπάθη; cogn. with "spade."

[30] *Comes.* This gigantic and white-haired count has not been identified.

[38] *Camerae.* The *Reichskammergericht*, or Supreme Court of Justice, consisting of a president and sixteen assessors, was first set up in 1495, on the proposal of Berthold, Ahbp. of Mainz; it soon ceased to meet, but was revived at the Diet of Constance, 1507, and after many wanderings finally settled down at Wetzlar. See also J. Bryce, *Holy Roman Empire*, 1904, p. 361.

mirabilia contra Theologos. Et audivi quod citaverunt Iohannem Pfefferkorn propter Stormglock. Et dixit unus: "vos videbitis quod adhuc in paucis annis auferuntur isti Magistri nostri et non erunt amplius." Tunc dixi: "Quis tunc praedicabit vobis et docebit in fide Catholica?" Respondit ille: "Hoc faciunt docti Theologi, qui intelligunt scripturas, sicut Erasmus Roterodamus, Paulus Ricius, Iohannes Reuchlin et alii." Tunc tacit et cogitavi mecum "Stultus stulta loquitur." Et sedit unus in mensa nomine Theobaldus Fettich, qui pronunc est Doctor Medicinae, et cognovi eum, quia olim stetit Coloniae in bursa montis: ipse multo plura dixit quam alii. Et dixi ei: "Vos debetis recordare quod fecistis Iuramentum Rectori et Universitati Coloniensi." Respondit quod merdaret super nos omnes. Sed transeant illa. Postea quando eximus Wormaciam, venerunt quidam viri terribiles in equis, habentes balista cum telis et volentes nos sagittare. Tūc socius meus clamavit "Iesus, Iesus." Et ego habens bonum cor dixi quod non debet ita clamare, et dixi ad illos viros "Domini gratiosi, nolite sagittare nos, quia non sumus induti cum armis, et non sumus inimici vestri, sed sumus clerici, et tendimus Romam pro beneficiis." Tunc unus dixit: "Quid ego curo beneficia? Detis mihi pecuniam et sociis meis quod habemus bibalia, vel diabolus debet vos confundere." Tunc si voluimus venire de ipsis, oportet quod dedimus ipsis .II. florenos. Et ego dixi occulte: "Bibite quod diabolus benedicat vobis." Et postea socius meus dixit: "Quis vobis videtur, volumus illos citare ad Curiam Romanam?" tunc dixi quod non est possibile, quia non scimus nomina ipsorum. Deinde per multam merdam Iuimꝰ ad Augustam, et valde

[40] *Stormglock.* See Introd.

[46] *Ricius:* Paulus Ricius, a converted Jew. He was acquainted with Latin, Greek, and Hebrew, and Erasmus eulogises his learning, zeal, and modest bearing (Erasm., *Epp. L. B.,* 1706, col. 191). R. was appointed physician to the Emperor Maximilian in 1518; lectured on philosophy at Pavia, and translated a work on the Cabbala (*The Gates of Light*) into Latin: to this work Pico della Mirandola and Reuchlin were indebted. See Gesner, *Biblioth. Univ.*, f. 539; and Wolfius, *Biblioth. Hebr.*, ii. p. 1058.

[49] *Fettich.* Cf. *Theobaldus medicus,* ii. 9.

[55] *viri terr.:* Franz von Sickingen's men; his "war" with Worms lasted from 1515 to 1518.

[64] *bibalia:* for "bibilia," *trink-gelt.*

[71] *Augusta:* A. Vindelicorum (Augsburg).

pluit. Et etiā ita ninxit quod non potuimus aperire oculos nostros. Tunc dixit socius meus "o diabole, quomodo friget me. Si essem adhuc Coloniae, ego non vellem ire ad Curiam Romanam." Et ego risi. In hospitio autem erat una pulchra virgo ; et de nocte fecerunt choream, et socius meus chorisavit etiam : Et dixi ei quod non deberet facere: Quia iam est Magister, et non deberet exercere istas levitates. Sed ipse non curavit. Et dixit mihi: "Si illa virgo vellet mecum dormire per unam noctem Ego vellem de merda eius comedere unam libram." Et non potui amplius audire, sed allegavi Ecclesiastes .I.: "Vanitas vanitatum et omnia vanitas," et ivi dormitum. De mane venimus ad Lanszpergk, ubi socius meus supposuit ancillam hospitis per noctem. Et de mane quando exivimus hospitium, tunc equus suus claudicavit, et dixi: "supponatis amplius ancillas;" sed unus faber iuvavit ei. Et postea venimus ad Schangaw, ubi emimus pulchra specula. Deinde ivimus versus Ispruck. Tunc fuit ita mala via quod Equi non potuerunt ire; et fuit ita profunda merda quod transivit Equis ad ventres superius. Et sic post multas tribulationes venimus Isprucken, ubi fuit dominus Imperator et eius vasalli et Curiales et satrapae et milites et armigeri, habentes vestes sericas et cathenas aureas in collibus suis. Et aliqui fuerunt terribiles cum barbis et birretis scissis militariter. Et timui comedere in hospitio, quia audivi unum dicentem: Si esset Imperator, ipse vellet suspendere omnes Curtisanos, quia vadunt Romam et discunt nequitias. "Ibi etiam decipiunt se invicem pro beneficiis, et vexant alios beneficiatos in Almania, et faciunt quod pecunia venit ad Romam de Almania:" Et sic vidi quod isti Curiales non curant deum neque homines: et ergo

[72] *ninxit:* Hutten's journey to Rome, 1515, took place late in the autumn.

[85] *Lans.:* Landsberg, on the Lech.

[87] *claudic.:* "sie hat ein Hufeisen verloren"—"she has cast a shoe"—is still said of a girl who has lost her honour.

[89] *Schang.:* Schongau, on the Lech.

[94] *Isp.:* where stands, in the Hofkirche, the splendid cenotaph of Maximilian.

[95] *satrap.* Cf.:—

"Cum simul in regem nuper satrapasque Britannos
Ausus es infandum, perfide Fauxe, nefas."

Milton, *In Proditionem Bombardicam.*

[96] *collibus:* for *collis.*

[103] *pecunia.* Cf. Rabelais, *Pantagruel,* iv. 53.

peribunt sicut pulvis a facie venti. Postea transivimus per unum montem qui fuit plenus nive et est ita altus, quod credo quod transit ad medium Caeli. Et fuit ita magnum frigus super illum montem, quod putavi habere febrem, et cogitavi de stufa mea Coloniae. Dixit autem socius meus: "O si haberem pellicium meum." Tunc dixit ei: "Vos semper queritis de frigiditate quando estis in Campo; Et quando venitis ad hospitium, [tunc] vultis supponere. Non scitis quod coitus etiam infrigidat?" Respondit ipse quod non videtur sibi quod Infrigidat, sed calefacit. Et debetis scire, Magister Ortvine, quod in vita mea non vidi unum hominem Ita luxuriosum: Semper quando intravimus unum hospitium, tunc primum verbum fuit ad famulum hospitis: "O famule, non habemus aliquid pro genibus? [Datulus meus stat michi ita dure; ego scio quod vellem cum eo nuces supra percutere.]" Deinde venimus ad Tridentum. Et parcat mihi dominus, et vos etiam non habeatis mihi pro malo, quod scribo vobis veritatem. Quia ibi etiam semel purgavi renes vadens occulte ad prostibulum. Sed postea de nocte oravi horas de beata virgine pro peccato illo. Fuerunt ibi multae gentes, volentes ire ad Veronam, et facere ibi mirabilia. Et dicebantur nobis grandia, quomodo Imperator velit captivare Venetiam. Et vidimus bombardas et alia multa qualia non vidi in diebus vitae meae. Et una Sabbatorum venimus ad Veronam. Illa est pulchra Civitas habens muros, castra et fortalitia. Et vidimus ibi domum Ditheri de Bern, ubi ipse habitavit. Et ibi superavit et mortificavit multos gigantes qui bellaverunt cum ipso. Postea volentes procedere, diu non potuimus propter metum Venetianorum, quia dicebatur quod essent in campo. Et fuit verum. Quia postea apud Mantuam audivimus eos bombardare, quia iacebant ante Brixiam. Et dixit socius meus: "Hic natus fuit

106 *montem:* the Brenner Pass.

122 *Trid.:* Trient (Trent).

134 *Dith.:* Dietrich von Bern, *i.e.* Theoderic the Great, King of the Goths, as represented in German legend: *von Bern* = "of Verona." The amphitheatre at V. has been ascribed to him. He enters, mythically, into many Middle High German poems, including the *Nibelungenlied.* See H. Bradley, *The Goths,* 1887, chaps. xv.–xix.

140 *Brixiam:* Brescia.

140 *hic:* *i.e.* at Andes, near Mantua, B.C. 70.

Virgilius." Respondi: "Quid curo illum paganum? Nos volumus ire ad Carmilitas et videre Bapstitā Matuanū qui in duplo est melior quam Virgilius, sicut ego audivi bene decies ab Ortvino." Et dixi ei, Quomodo semel reprehendistis Donatum, quando dicit: "Doctissimus poetarum fuit Virgilius vel optimus plebis." Et dixistis "Sed esset Donatus hic, ego vellem ei in faciem dicere quod mentitur: quia Baptista Mantuanus est super Virgilium." Et quando venimus ad claustrum Carmelitarum, dicebatur nobis quod Baptista Mantuanus est mortuus. Tunc dixi "Requiescat in pace." Deinde venimus ad Bononiam, ubi fuit Sanctissimus et etiam rex Franciae. Ibi audivimus missam Papalem, et accepimus multas indulgentias pro omnibus peccatis, tam venialibus quam mortalibus, et fecimus confessionem. Tunc fuit ibi Reverendus pater frater Iacobus de Hochstraten Magister noster et inquisitor haereticae pravitatis. Et ego videns eum dixi: "O pater reverende, quid excellentia vestra facit hic? Ego putavi quod estis Romae." Tunc dedi ei lr̄as vestras et lr̄as Magistri nostri Arnoldi de Tungari: Tunc respondit mihi quod vult impetrare per regem Franciae, quod Reuchlin debet declarari haereticus: Et speculum Oculare debet comburi. Interrogavi autem eum: "Intelligit tunc etiam Rex istam materiam?" Respondit: "Licet ipse non intelligit per se, tamen Theologi in Parrisia instruxerunt eum. Et confessor suus Wilhelmus Parvi, qui est vir zelosus, dixit ei in confessione quod non vult eum absolvere nisi vult facere cum Papa quod Reuchlin declarabitur haereticus." Et gavisus sum valde et dixi "det dominus deus quod fiat secundum verba vestra." Et inveni ibi multos Curtisanos mihi notos, et invitavi eos ad hospitium.

142 *Baptistam Mantuanum:* Ioannes Baptista Hispaniolus (Spagnoli), 1488–1516, a native of Mantua; at an early age he joined the Order of Carmelites, and rose to be the head of that body. Baptista, who is said to have left 55,000 verses, is extravagantly eulogised by Trithemius (*Scr. Eccl.*, p. 387): "Vir in divinis scripturis eruditissimus et in secularium litterarum scientia nulli secundus . . . philosophus insignis, poeta et orator celeberrimus . . . Latinae linguae decus, et Graecae clarus interpres, metro excellens et prosa." His works were published at Paris in 1513.

152 *Bononiam:* Bologna.

152 *Sanct. et rex.* This meeting of Leo X. and François I. took place, however, in Dec. 1515, and before the death of Bapt. Mant.

167 *Wilh. Parv.:* i. 35, *n.*

Deinde ivimus ad Florentiam, q̄ est ita pulchra Civitas sicut est in mundo. Et postea Senam, ubi est universitas, sed sunt pauci Theologi. Postea sunt parvae Civitates, et una vocatur Monteflascon: Ibi bibimus optimum vinum, quale non bibi in vita mea: et interrogavi hospitem quomodo vocatur illud vinum? Respondit quod est lachryma Christi. Tunc dixit socius meus: "utinam Christus vellet etiam flere in patria nostra." Et sic bibimus bonam positionem. Et post duos dies intravimus Romam. Laudetur deus qui liberavit nos de multis tribulationibus quae sunt in tota via, necnon in mala Scarparia. Sed nunc in Curia non intellexi aliqua nova, nisi quod vidi hic unum Animal bene ita magnum sicut quatuor equi, et habet rostrum ita longum sicut ego, et est mirabilis cteatura: Quādo vidi, tunc dixi: "Mirabilis deus in operibus suis." Ego vellem dare unum florenum quod videre deberetis illam bestiam. Sed credo per deum quod satis bene expedivi me scribendo. Vos similiter faciatis, Alias nunquam vobis scribam. Et valete saniter. Datum raptim Romanae Curiae.

XIII

ℭ *THOMAS KLORBIUS humilis Theologiae doctor M. Ortvino Salutem*

QUIA scriptum est "vexatio dat intellectum": Ergo non debetis mihi habere pro malo quod modicum teneo vobis oppositum, cum Ego facio in bonam partem. Vos nuper scripsistis in uno dictamine de uno Magistro nostro, quod est valde doctus, et est

177 *Monteflasc.* Montefiascone, however, produces Muscat wine, and not Lac. Christ., which is a product of the slopes of Vesuvius.

182 *posit.:* for *Ger.* Satz; not an error for *potionem.*

187 *Animal:* ii. 48, *n.* For a full account of this famous elephant, see L. Pastor, *Hist. of the Popes*, vol. vii. p. 75 (1908).

188 *ctea.:* for *creatura.*

1 *Klorbius.* Allusion unknown.

1 *Theol. doct.* An unusual title, only met with here and in Ep. ii. 18.

3 *vexatio.* The Vulgate has "et tantummodo sola vexatio intellectum dabit auditui," rendered in the Douay version, "vexation alone shall make you understand what you hear." Is. xxviii. 19. Cf. A. V.

Doctor multorum annorum, et est profundus Scotista, et est valde cursivus in libris Sententiarum. Etiā scit mentetenus totum librum Doctoris sancti de Ente et Essentia. Et Fortalitium fidei est ei sicut Pater noster; et per artem memorativam Impressit sibi formalitates Scoti sicut ceram. Et ultimo scribitis quod est membrum decem universitatum. Parcatis mihi, vos estis incongruus. Quia unum menbrū non potest habere plura corpora: sed per contrarium unum corpus bene habet plura membra. Quia corpus humanum habet Caput, pedes, manus, brachia, ventrem, priapum, vel vulvam si est mulier. Et pes est membrum hominis, et caput est membrum hominis etc. Et totum Corpus hominis habet sub se illa membra, et illa membra subsunt huic Corpori, sicut species suo generi. Sed nullum istorum membrorum habet sub se plura Corpora.

Sed si velitis dicere quod talis Magister noster est Corpus decem universitatum, iterum ego vellem reprehendere vos. Quia ibi putaret aliquis, quod decem Universitates essent membra illius magistri nostri, et quod ipse constaret ex decem universitatibus; quo posito fuerit scandalum illis X universitatibus et ip̃e minorarentur exinde: cum unus homo (quia etiam magistri nostri, sicut scitis, sunt homines) diceretur esse dignior tot universitatibus: quod est Casus impossibilis, quia etiam Doctor sanctus non est plus quam X Universitates.

Quomodo ergo volumus emendare, quod dicimus recte? Advertatis, quia est quaestio multum difficilis. Et quamvis pertinet ad grammaticalia, tamen etiam plures Magistri nostri non sciunt.

[9] *cursivus*. Not in the vocabularies in this sense, but Du Cange gives "Cursiva Italicana," s.v. "Scriptura." Cf. ii. 55.

[9] *Lib. Sent.* See i. 11, *n.*

[10] *Doct. sanct.: i.e.* Thomas Aquinas. His *Tractatus de Ente et Essentia* had been printed several times before 1517.

[11] *Fort. fid.* See i. 22, *n.* By Alphonsus a Spina, Bp. of Orense. "Fortalicium fidei contra iudeos, Saracenos, Aliosque christiane fideī inimicos."

[13] *form. Scoti.* *Questiones Miscell. de Formalitatibus*, attributed to the "Subtle Doctor." See Wadding's edn. of Duns Scotus, vol. iii., 1639.

[13] *ceram:* an amusing blunder for *cerae*.

[14] *decem univ.* Cf. i. 11, *n.*

[15] *incongruus.* "Oratio . . . incongrua est quae non est conformis est regulis nec figuris permissivis." *Reg. cong. et fig. construct.* (1505).

Ille ergo qui est inmatriculatus in decem universitatibus, etiam ad tempus studuit in eis, audiens lectiones, et servans statuta, facto etiam et servato juramento, exhibens honorem Magistris et doctoribus, potest dicere: "Ego sum membra decem Universitatum," et non "membrum."

Et non est Oratio incongrua, quamvis sit ibi disconientia in numero. Quia fit ibi appositio, sicut in Virgilio:

"Formosum pastor Coridon ardebat Alexem,
Delitias domini."

Quia ibi etiam Alexis, qui est solum unus rusticus, dicitur esse delitiae per Appositionē.

Et credatis mihi quod est una subtilitas valde notabilis. Ego didici quando steti Leuoniae, et nondum fui bacularius, quando haec materia fuit disputata per quator dies. Non habeatis pro indignatione, quia ex bono scripsi vobis et Valete.

Datum Confluentiae.

XIV

ℭ *M. OTHO HEMERLIN Magistro Ortvino Gratio*

SALUTIS maximam Copiam. Venerabilis Magister, dominatio vestra magnam gratiam fecit mihi mittendo illum notabilem librum Iohannis Pfefferkorn, qui intitulatur "Defensio Iohannis Pfefferkorn contra famosas." Ego non possum admirari satis, quod sic notabiliter et excellenter ille vir reprehendit Iohannem Reuchlin. Et dixi quando legi: "Iste Reuchlin deberet libenter esse mortuus." Sed plabanus quidam existens bonus Reuchlinista, semper opponit mihi Arguens a maiori ad minus. Et heri ante vesperas quando ivi secum spaciatum, haec verba exiverunt ab ore suo: "Si Theologi non obtinuerunt contra Reuchlin in Almania, multo minus obtinebunt in Curia Romana, quia in Italia sunt doctissimi viri, et statim intelligent stul-

48 *Virg.:* Eclog. ii. 1.
54 *Leu.:* for *Lovaniae.*
1 *Hemerlin.* See ii. 70.
10 *plab.* *Sic,* in [D].

titiam et Vanitatē Theologorum, Quia Romae non curantur tales frascariae." Et etiam dixit: "Quale signum est hoc? quod Theologi non audent nominibus propriis scribere contra Iohannem Reuchlin et cohaerentes, sed subordinant unum bufonem qui neque honorem neque bona habet perdere, et huic adscribunt libros?" Tunc respondi ego: "Pfefferkorn quidem composuit materiam, sed M. Or. postea latinisavit." Dixit plebanus: "Bene scio quod Ortvinus cōpusuit hoc latinum, quia statim cognovi stilum suum; etiam scio quod ipse Ortvinus est de bona progenie, scilicet sacerdotali. Sed dicatis mihi unum: Vos habetis fateri quod Pfefferkorn non scit Alphabetum latinum. Et si non scit alphabetum, multo nimis [minus] scit legere. Et si non scit legere, multo minus scit intelligere. Et si non intelligere, multo minus scit scribere et componere. Et si non scit legere neque intelligere neque scribere, multo minus scit disputare de istis quaestionibus quas nemo potest sapere nisi sit profundissimus litteratus. Quomodo ergo est possibile quod ipse composuit hanc materiam vel latine vel teutonice vel hebraice? Respondi quod videtur mihi quod Pfefferkorn habet ita illuminatum Intellectū: et ita saepe audivit istam materiam quod adiuvante deo et ex instinctu spiritussancti bene potest disputare desuper. Et causa illa est ita facilis, quod Reuchlin posset vinci in ea etiam per uxorem Pfefferkorns." Dixit plebanus: "Verum est hoc. Quia credo quod uxorem Iohannis Pfefferkorn non vincerent quinque Iuvenes quadrati rustici ex Westphalia, multo minus Iohannes Reuchlin, qui est senex et debilis et per Consequens impotens, poterit eam vincere. Sed miror quod Sanctissimus dominus Papa et etiam Imperator noster permittunt tanta scandala fieri per istum Iudaicum bufonem, quod debet stare in loco sacro et praedicare populo et dare benedictionem. Et facere talia, quae si faceret unus laycus qui fuisset semper Christianus, tamen nihil boni deberemus suspicari de Eo: multo minus de Iudaeo

24 *materiam: i.e.* the *Beschyrmung Johannes Pfefferkorn*, 1516.

25 *cōpu.:* for *composuit*.

43 *per ux.* This boast occurs in the *Defensio*.

51 *in loco sacr.* P. in his *Defensio* pleads that he did not preach "pontificaliter," but merely exhorted the Jews, at Frankfort, standing outside the church.

baptizato, qui non debet probari quod fuerit bonus Christianus, nisi post mortem. Et si non deberent hoc pati, multo minus deberent pati quod ipse intromitteret se in disputationes Doctissimorum virorum: Et scandalizaret honestissimos viros. Ipsi deberet suspendi cum libris et scandalis suis, sicut diu meruit." Respondi quod praedicatio Iohannis Pfeffercorn non fuit pontificalis, sed fuit laycalis et simplex instructio. Sed de libris eius manifestum est quod ipse defendit se contra Iohannem Reuchlin qui parvipendit eum. Et ipse in Speculo suo manuali corrigit iniustitiam Iohannis Reuchlin. Et quod sit bonus Christianus praesumitur ex hoc quod si non cogitaret semper manere Christianus, ipse non esset ita iratus super Iudaeos, et faceret eis tanta mala." Dixit plebanus "Scribere seu Componere libros est una magna res, et non competit nisi magnis et Doctis Viris qui sunt altissime graduati, multo minus Iohanni Pfefferkorn qui est Ideota: et Ergo Theologi Colonienses nunquam debuissent praetendere quod vellent hominibus persuadere quod Pfefferkorn componit talia. Sed si ego essem Imperator, Ego vellem Pfefferkorn et Hochstrat suspendere ad unum patibulum." Respondi: "Quid fecit M. nr̃ Iaco. de Hochstraten? Tamen est bonus Imperialis, quod ego volo probare per Epistolam suam ad Imperatorem, in qua sic scribit: 'Valeat et in aeternum gaudeat Caesaria Ma. quam deus optimus maximusque suae Ecclesiae conservare dignetur per milia tempora felicem.'" Dixit plebanus: "ego vidi X malefactores mortificari, et nullus fuit ita dignus mortis sicut Hochstrat, qui tam bonum et innocentem virum sic iniuste tribulat, et adhuc petit etiam adiutorium a Rege Franciae qui est publicus inimicus Imperii, contra Iohannem Reuchlin; quod est crimen laesae maiestatis. Et super hoc Romae lamentavit." Respondi quod Hochstrat facit talia zelo fidei, ei fides maior est quam imperator, et Theologi non curant superioritatem saecularem. Tunc plebanus abscessit dicens: "O Innocentissime Reuchlin, debes tu sic tractari a pessimis et nequitiosissimis tribula-

[59] *Ipsi:* for *ipse.*

[65] *Spec. Man.:* the *Handt-Spiegel* was published in Ap. 1511.

[79] *Epist.:* Oct. 9, 1510. Quoted in the *Defensio.*

toribus? Deus te conservet. Sed si ulla est iusticia, tu non potes superari in ista causa. Ergo possum dicere: 'zelabunt gentes et nihil adversum te poterunt.'" Respondi occulte: "Fiant dies eius pauci, et Episcopatum eius accipiat alter." Per deum, domine Ortvine, nos habemus multas tribulationes. Vellem quod ista causa esset expedita: et ergo scribatis mihi tamen quomodo stat in Curia Romana, et valeatis per tot annos quot vixit Matusalem.

Datum Vratislavia.

XV

M. PETRUS STEYNHART Magistro Ortvino Gratio Salutem

MULTUM vellem vobis scribere, domine Ortvine, de novitatibus hincinde et bellis et guerris et etiam de Causa Iohannis Reuchlin: Sed iam sum ita iratus quod non possum sedere prae ira: et ergo non possum scribere talia, quia Cor palpat mihi quasi unus percuteret cum pugno, quia est hic unus Almanus de partibus Misnensium, et ipse promisit mihi dare unum vocabularium Iuris: et nunc non vult dare, et saepe monui eum amicabiliter, sed non iuvat. Et video quod praetendit me vexare. Sed quia scitis quod omne promissum cadit in debitum, propterea feci eum citare.

Tunc hodie scripsit mihi unam litteram vituperativam et scandalisavit me quasi bufonem. Ergo sum ita iratus quod nescio quid debeo facere. Sed volo ire ad gubernatorem et impetrare unum mandatum de capiendo, quia iste socius est mihi suspectus de fuga. Et quando non mittit mihi statim librum, tunc afferam famulos pariselli ad captivandum eum, et mittere in

[97] *fiant:* Psal. cviii. 8.

[4] *bellis,* &c.: *i.e.* Maximilian's campaign in Northern Italy.

[10] *Vocab.,* &c. A work of uncertain authorship, usually cited as *Vocabularius Juris utriusque.* Its popularity may be estimated from the fact that some forty editions were published during the XVth and XVIth Cents. It may be described as a glossary of legal technical terms.

[14] *vitup.* Not elsewhere met with, except in Ep. ii. 53.

[20] *pariselli.* Not elsewhere met with. Du Cange has: Bargellus, *lictor;* Barigellus, *apparitor.*

praesunā: et si tunc habebit unam strapecordam vel duas, capiat sibi: Quia volo eum docere quomodo debet unum circumducere, et non tenere promissum. Et credatis mihi firmiter quod volo rectificare illum socium: vel est damnum quod vivo. Quia oportet me habere talem librum, quia iam pono studium meum in ordine, et emi libros in Iure et in aliis, vadens cotidie quattuor horas ad sapiētiā, audiendo instituta, et infortiatum, et etiam in iure Canonico, et Regulas cancellariae; et inveni hic unum librum multum Practicū: et est excellens, et ex eo disco multa: ego credo quod in Almania non habetis eum: ipse est mirabilis et est valde declarativus, et intitulatur "Casus longi super institutis" et practicat pulcherrimas materias, et ita profunde declarat instituta: quod saepe dividit unum Paragraphum in .X. partes, et procedit per modum dialogi, et est etiam quantum ad latinitatem valde elegans. Non possum vobis scribere quantum est utile habere talem librum. Sed non debetis dicere Iuristis in Colonia qui sunt fautores Io. Reuchlin: quia si haberent illum librum, magis subtiliter possent practicare. Ego bene scio quod non habetis libenter quod studeo in Iure, quia saepe dixistis mihi quod debeo studere in Theologia, quae beatificat et est de maiori merito, quam illa Iura q̄ faciunt curvum rectum et rec-

[21] *praesunam*: "prison." L. Diefenbach, *Gloss. Lat.-Germ.*, gives "Prisona = prisiona = prigiona (Ital.)."

[21] *strapec.*: an adaptation of the Italian "strappata di corda"; the punishment of the *strappado* consisting in raising the victim to a height, and letting him fall suddenly so as to suffer a violent jerk from the suspending rope.

[28] *sapient.* See ii. 32, *n.*

[28] *Instit.*: the *Institutes of Justinian.* The introductory part of the *Corpus Juris Civilis*, the other portions being the *Digest*, the *Code*, and the *Novellae.*

[28] *Infort.*: a portion of the *Digest*, comprising Books XXIV. (3)–XXXVIII., and coming between the *Digestum Vetus* and the *Digestum Novum.* This division is quite arbitrary, and seems due to the mere accident of an ancient copy having been split at the points indicated. The entire *Digest* consists of fifty books.

[29] *Reg. canc.*: a collection of papal mandates, regulations, ordinances, &c. These were reissued and confirmed by successive Popes, and numerous editions had appeared before 1517.

[33] *Casus longi*: perhaps by Wilhelm, third son of Francesco Accorso (Accursius). He was born in 1246, and ended his days as Professor of Jurisprudence at Bologna. Maurus Sartius, *De clar. archigymnasii Bononiensis profess.*, Bonon., 1769, I. i. p. 188.

[35] *profunde.* Stintzing, *Gesch. der populären Lit. des röm. kanon. R.*, points out that in the *Casus* the treatment of the subject is so superficial (not to say silly) that the title of this trivial production is quite misleading.

tum curvum. Et allegastis mihi Richardum in uno passu. Attamen dico vobis quod oportet me facere. Quia scientia Iuris est de pane lucrando. Unde versus—

> "Dat Galienus opes et sanctio Iustiniani :
> Ex aliis paleas, ex istis collige grana."

Et scitis bene quod alias sum pauper, et mater mea scripsit mihi quod debeo cogitare ad habendum victum et amictum. Quia amplius non vult mittere mihi pecuniam : et sic est per deum. Sed iam iterum cogito de isto socio qui fecit me iratum. Valete cordialiter.

Datum Romae.

XVI

ℂ *M. IOHANNES PILEATORIS*
M. Ortvino Gratio

SALUTES vobis plures
Quam sunt in Polonia fures,
Et { in Bohemia haeretici,
in terra Suitensium rustici,
in Italia Scorpiones,
in Hispania lenones,
in Ungaria pediculi,
in Parrisia articuli, }
Et { Meretrices in Bamberga,
artifices in Nurmberga,
in Praga Iudaei,
Coloniae Pharisaei,
Clerici in Herbipoli,
naves in Neapoli,
Busto ducis acufices,
Franckfordiae pellifices, }

[46] *Richardum:* Richardus de Mediavilla, *i.e.* Richard Middleton, fl. 1280, a Franciscan monk, supposed to have been born either at Middleton Stoney (Oxf.) or at Middleton Cheyney (Northants). He rose to eminence in canon law and theology, and was perhaps the teacher of Duns Scotus. Middleton's chief work was a Commentary on the Sentences of Peter Lombard, which appeared in many editions. (D. N. B.)

[48] *de pane,* &c. "Theologia quae est anime pabulum, leges quae sunt egenis remedium." *Vocab. Juris utriusque,* s.v. *Ars,* whence also the succeeding verses. Cf. Æn. Syl. Piccol., *Op. Omn.,* Basel, 1515, p. 619. "Only Justinian and Hippocrates fill the purse."

[50] *Galienus:* for *Galenus.*

Pileat.: the writer of ii. 4.

[7] *haeret.* The Bohemian Brethren, or Unitas Fratrum, with views anticipating those of the Quakers, had been definitely organised in 1467, and by the beginning of the XVIth Cent. possessed nearly 400 churches. See C. E. Maurice, *Bohemia,* 1896, chap. xiii.

[9] *Herbip:* Wurzburg.

[10] *leno.* In [E] and later edd. "leones."

[11] *Bust. duc.:* 's Hertogenbosch (Bois-le-Duc), N. Brabant.

[12] *artic.:* referring to the "articuli" from the *Augenspiegel* condemned by the Univ. of P.

Et {
in Saxonia potatores,
in Venetia Mercatores,
Romae Curtisani,
in Almania Cappellani,
in Frisia Caballi,
in terra Franciae vasalli,
pisces in Marchia,
sues in Pomerania,
oves in terra Angliae,
boves in regno daciae,

Et {
nobiles in Franconia,
nautae in Selandia,
Sodamitici Florentiae,
ex ordine praedicatorum indulgentiae,
textores Augustae,
per Estatem locustae,
Columbae in Wettrania,
caules in Bavaria,
alleces in Flandria,
sacci in Turingia,

Id est infinitas Salutes vobis opto, Venerabilis Magister, quia estis mihi ita charus sicut est possibile in caritate non ficta. Sed possetis dicere quod fingo illam dilectionem, quia non creditis quod est ita cordialis: igitur non volo multum scribere de illa. Unde versus "Laus proprio sordet in ore," Teutonice "Eygen lob stinckt geren." Sed in signum dilectionis mitto vobis hic duo munera, scilicet unum Pater noster factum de cornu bufli, et tetigit sepulchrum Sanctorum Petri et Pauli et multas alias reliquias Romae. Et cum hoc feci tres missas superius legi. Et dicunt quod valet contra latrones et omnes interfectoriales nequitias, quando aliquis orat Rosarium in eo. Secundo mitto vobis unam rem q̄ est ligata in paniculo, et habet virtutes contra serpentes, quia vidi experimentum; et quandocunque (deus custodiat) mordet vos unus serpens, tunc non nocet vobis: ego dedi unum Carlinum pro. Fuit hic unus in Campo florae qui facit mirabilia per virtutem sancti Pauli, et habuit multum de serpentibus terribiliter formatis,

[14] *Franconia:* Hutten's native country.

[16] *Florent.* The evil reputation of F. is reflected in the words *florentinare* and *florenzer*. See Grimm, *Deutsches Wörterbuch*, Leipsic, 1861.

[19] *Frisia:* Friesland.

[19] *August.:* Augsburg.

[21] *Wettr.:* the district of Wetterau.

[25] *Daciae:* Hungary.

[33] *Pater nost.:* specifically one of the larger beads in a rosary, dividing decads of smaller ones. Here, the whole rosary.

[34] *bufli.* Not elsewhere found.

[37] *interfect.* Not elsewhere found.

[38] *Rosar.:* the series of devotions in which the "beads" are used.

[43] *carl.* See ii. 26, *n.*

ita quod est mirabile ad videndum. Ipse tangit eos et non nocet ei. Sed quando mordet unum alium, tunc ipse liberat eum per talem virtutem, dans homini illam materiam sic ligatam; et dicunt quod est de illa progenie, cui sanctus Paulus concessit talem virtutem. Quia quando sanctus Paulus ambulavit in terris, tunc semel fuit hospitatus ab uno viro qui tractavit eum cum summa reverentia, et faciens ei bonam Companiam praebendo comedere et bibere et bona lectisternia, et de mane quaesivit eum "O bone domine, non habeatis mihi pro malo: ego video quod estis unus magnus vir, et habetis specialem gratiam a deo. Et non dubito quod estis sanctus, quia heri vidi vos facere miracula. Rogo dicatis mihi quis estis?" Respondit ei sanctus Paulus: "ego sum Paulus Christi apostolus." Tunc ille vir cecidit in genua sua dicens: "O sancte Paule, parcatis mihi, quia nescivi quis estis: et ergo rogo vos velitis deum orare pro peccatis meis, et velitis mihi dare pro valedictione unam specialem gratiam propter deum." Dixit ei sanctus Paulus: "Fides tua salvum te fecit," et dedit ei talem gratiam, et omnibus successoribus suis, quod possunt sanare homines qui sunt veneficati a serpentibus. Et iste vir qui dedit mihi hoc, est de tali progenie, sicut multotiens probavit. Ergo accipiatis pro bono. Et scribite mihi novalia de guerris; et mittatis me scire an ille Iurista Iohannes Reuchlin composuit adhuc alia contra vos, quia possibile est quod fecit propter audatiam suam, quamvis nullis vestris praecedentibus demeritis. Sed spero quod etiam bene confundetis eum. Quia hic dominus M. N. Hochstrat dixit mihi quod causa sua bene stat, et quod debeo hoc vobis scribere. Valete Romae datum.

67 *venef.* Not elsewhere found.

XVII

ℭ *FRADERICUS GLANTZ*
M. Ortvino Gratio

SALUTIS Cumulum. Honorabilis vir, si non scitis prius, tunc volo vobis certificare nova, quod fui hic in guerra cum quodam Cantore, qui putat se esse magnum dominum, sed est adhuc ita bene pauper socius sicut ego et alii. Nos bibimus in simul, et ipse dixit quod portasset mihi unum totum cantarum Cerevisiae: et ego dixi quod non. Et ita me deus iuvet quod non vidi quod bibit.

Tunc dixi: "Domine Cantor, Ego non vidi quod bibistis; si vidissem, tunc libenter vellem respondere vobis, Quia adhuc sum Imperterritus contra unum Cantarum Cerevisiae." Tunc iuravit quod portasset mihi, et dixit quod debeo bibere. Respondi: "Portate mihi unum, et faciam vobis aequū." Tunc dixit quod portasset mihi et ergo essem ei satisfacere obstrictus. Respondi quod non vidi, et posito casu quod vidissem, tamen non tenerer ei, et de nullo iure potest me cogere ad bibendum, quando non volo dixit ille, "Imo possum vos cogere." Respondi: "Ubi hoc legistis?" Dixit, "*in l. Vinum .ff. Si certum petatur.*" Respondi, "Vos allegatis me Iura, Ego non sum iurista, sed volo interrogare desuper." Et sic solvi zecham et recessi. Et dixit ipse quod nunquam in vita sua mihi portare aliquid. Respondi: "dimittatis." Sic est factum, Magister Ortvine, Vos etiam per Contrarium scribite mihi novalia Et valete tam diu donec unus passer ponderat centum libras.

Datum Monasterii.

1 *Frad.:* thus in [C] and [D], but perhaps a misprint.

22 *l. Vin.,* &c.: L. 22, D. de rebus creditis si certum petatur xii. 1.

XVIII

ℭ *F. SIMON WORST sacrae Theologiae doctor M. Ortvino Gr. Salu.*

POSTQUAM venit huc defensio Iohannis Pfefferkorn contra famosas quam composuit in latino, semper omni die audimus hic nova : Unus dicit sic, alius sic; Unus est pro eo, alius pro Reuchlin ; Unus defendit eum, alius culpat. Et est magnum certamen, et volunt invicem percutere se. Si deberem vobis scribere Omnes guerras, q̄ sunt de hoc libro, Olympiae me tempus sit defecturum. Sed traseunte dicam pauca. Simpliciter plures dicunt, et communiter saeculares Magistri et presbiteri et fratres de ordine minorum, quod non est possibile quod Pfefferkorn composuit istum librum ; Quia nunquam didicit unum verbum latinum. Respondeo quod haec obiectio nihil valet, licet magnos etiam viros in hunc usque diem perverterit, et male : quia Io. Pfef., q̇ secum fert Calamare et atramentarium, ea potest annotare quae audit, vel in sermonibus publicis, vel in conventiculis, vel quando studentes et fratres praedicatores veniunt in domum suam, vel quando ipse vadit ad balneum. Sancte deus, quot praedicationes intra .XII. annos audivit ? Quot admonitiones ? Quot sanctorum patrum autoritates ? Quas ipse vel per seipsum retinere aut uxori suae dicere potuit, vel ad parietem scribere, vel ad tabulam suam ponere. Et dixi etiam nuper quod Io. Pfefferkorn de seipso profitetur (citra iactantiam tamen), quod omnia illa q̄ in biblia vel in sacris Evangeliis habentur, per seipsum allegare potest ad omne propositum, sive malum sive bonum, sive Iudaice sive Almanice. Et etiam scit mentetenus omnia Evangelia q̄ per totum annum exponuntur, et potest ea recitare ad unguem, quod non possunt facere isti Iuristae et poetae. Etiam habet filium nomine Laurentium, ingenuum profecto

[1] This Ep. is based almost entirely on passages from Pfefferkorn's *Defensio*.

[10] *tras.:* for *transeunter*.

[29] *sive mal. s. bon.* P. does not add these words.

adolescentem, qui studuit ita quod est pallidus. Sed ego miror quod permittit eum studere in illis diabolicis poetis: ipse recolligit patri suo sententias Oratorum et poetarum tum ex suo tum praeceptorum suorum ore, ad omnem materiam et omne propositum: et scit allegare Hugonem. Et ipse Io. Pfefferkorn intelligit multa ex tam ingenuo adolescente. Ita ut quae ipse indoctus facere non potest, filius eius perficiet. Doleant igitur omnes qui false circumtulerunt, quod ipse non composuit suos libros, sed doctores et Magistri in Colonia componunt eos: Erubescat quoque et in Aeternum ingemiscat Io. Reuchlin, qui etiam dicit quod Io. pfeffer. non composuit suum manuale speculum, de quo saepe apud doctos fuit contentio, quia tres viri dederunt ei illas Autoritates quas ibi allegavit. Tunc unus dixit: "Qui sunt illi tres viri?" Respondi quod nescio. Sed credo quod sunt illi tres viri, qui apparuerunt Abraam, ut legitur in Genesi. Et quando dico talis, tunc subsannant me, vexantes sicut scutonem. Ego vellem quod diabolus percuteret eos plaga magna, sicut scribitur in libro Iob, quem pronunc in monasterio nostro legimus ad mensem. Dicatis I. p., quod habeat patientiam, quia spero quod semel dominus deus faciet miraculum, et salutate eum nomine meo. Etiam debetis mihi salutare uxorem eius sicut bene scitis: sed occulte. Et Va. Da. raptū non valde speculative Antuerpie.

XIX

ℭ *CUNRADUS UNCKEBUNCK M. Ortvino*

MIRABILE est, venerabilis domine Magister, quod parentes mei non mittunt mihi pecuniam, et tamen sciunt quod non habeo unum obulum, et

[40] *Hugo.* Hugo de Folieto. P. says, ". . . allegavit H., quem dixisse affirmabat quod inter abusiones hujus saeculi sola major est senis obstinatio." *Migne*, vol. clxxvi. c. 1064.

[49] *tres viri.* P. declared that the quotations in the *Handspiegel* were furnished him by the three members of the commission appointed by Max. to report on the opinions. See S. A. Hirsch, *A Book of Essays*, 1905, p. 101. The three named by him being Angelus de Besutio, Pius Hieron. Baldung, and Greg. Reisch.

[52] *Genesi:* xviii 2.

scripsi eis bene viginti lr̄as. Si non volunt mittere mihi pecuniam, tunc per deum ego volo aliter facere. Et credatis mihi quod nuper habui in voluntate, quod volui me obligare sub paenis Camere accomodando duos florenos Renenses aut tres, et redire in patriam, et dicere eis opinionem meam, ita grosse quod deberent tangere. Diabole, credunt quod sum natus super arborem, vel debeo comedere fenum sicut animal? diabolus auferat me si habui unum Carlinum in sex mensibus: et semper nihil comedo nisi salatum et cepe et allium, et aliquando unum menestrum de fabis vel herbis vel spinaciam more Italico. Ego bene scio quod fratres mei in patria comedunt pisces et aves et bona fercula, et non cogitant super me; sed ego non volo diutius pati, et debetis ipsis dicere: tunc ego etiam volo diligenter hic instare apud dominum meum, quod promovebit negocium vestrum sicut scripsistis mihi. Et rogo vos, quando parentes mei dabunt pecuniam, quod velitis mihi mittere. Et cum hoc mittatis mihi unum frustrū de Creta, quia in tota Roma non habent bonam cretam, etiam si vellitis dare unum florenum pro ea: sed sicut scitis, oportet habere cretam, quia sum logicus: et quando volo facere syllogismum, tunc non habeo atramentum semper. Etiam est fastidiosum facere cum atramento: et mittatis mihi ligas teutonicas ad ligandum caligas, quia faciunt ita malas ligas in Italia quod est mirabile. Mitto vobis hic unam veronicam q̄ tetigit capita sanctorum Pe. et pau. et multas alias reliquias; et mitto vobis unum agnus dei; et debetis mihi salutare dominum Valentinum de Gelterszheim, magistrum nostrum colendissimum. Per deum ego nunquam ita potuissem dicere logicam si non stetissem in bursa sua; quia ipse est valde declarativus, et supposita

8 *Camere:* perhaps for *cameriae* (*camiariae*) or *Cambiae.*

11 *tangere:* not merely "verbera linguae." Hor., *Od.*, iii. 12, 3.

12 *arborem:* "sicut poma." See i. 3.

13 *Carl.* See ii. 16, *n.*

25 *vell.:* for *velitis.*

32 *veronic.:* a copy of the kerchief of St. Veronica, which bore a miraculous image of Christ's face. Cf.:—

"A vernicle had he sewed on his cappe."
Chaucer, *Prol. Cant. Tales.*

34 *agn. dei:* a cake of wax, blessed by the Pope, and stamped with a figure of the Lamb.

35 *Valent.* See i. 7, *n.*

cito capiunt quando ipse legit. Valete plurime cum sanitate mentis et corporis.

Datum ROMANAE CURIAE.

XX

ℭ *M. MARQUARDUS FOTZENHUT*
M. Ortvino Gratio

SALUTEM cum servitute amicabili. Venerabilis domine Magister. Sicut scribitis mihi quod debeo notificare vobis de Magistro nostro Iacobo de Hochstraten: Scitote quod Iuristae faciunt ei magnam instantiam. Sed sicut ego audivi, diabolus ɔfundt eos. Quia multi Cardinales sunt pro vobis, et praecipue Cardinalis s. Crucis, qui debet fieri papa quando ille Papa moritur. Et audivi quod dixit "Ego volo defendere illum notabilem Theologum Iacobum de alta platea contra Reuchlin, et si omnes Iuristae in toto mundo starent pro eo." Sicut etiam fecit, cum habuit semel articulos contra Petrum Ravennatem, qui etiam fuerunt multum haereticales. Et debetis pro certo habere, domine Ortvine, quod ille Cardinalis adhuc confundet omnes iuristas, quia est bonus pro Theologis. Et est etiam bonus pro rege Franciae et Universitate Parrhisiensi. Antiquus Rex Franciae voluit ipsum facere Papam. Etiam alias habetis bonam causam. Cum hoc M. N. Iacobus dedit ante octo dies unam pinguem propinam uni referendario cuiusdam Cardinalis quem non volo nominare, qui debet eum promovere apud Reverendissimum sicut bene scit. Fuit hic rumor, quod Episcopus Colonieñ est mortuus, et Comes de nova Aquila est electus in novum episcopum. Si est verum, tunc volo dicere quod Canonici

[1] *Fotzen.:* cunni pileus. See Grimm, *Wörterbuch*, s.v.

[9] *sanct. Crucis:* Bernardino Caravajal, Bp. of Ostia. To him Hoogstraten addressed his *Defensio scholastica principum Almaniae* . . . 1511. See Geiger, *J. Reuchlin*, p. 305, 1871.

[14] *Petr. Rav.:* Petrus Tommai, Franciscan, author of a popular book on mnemonics, *Foenix Divini Petri Ravennatis memoriae magistri*, Venet, 1491, and of a compendium of the civil law.

[19] *Ant. Rex:* Louis XII.

[25] *Episc. Col.:* Philip von Dhaun-Eberstein, *ob.* 1515; succeeded by Hermann, Graf von Wied.

Colonieñ sunt magni stulti, quia Poeta et Episcopus proprie sunt duo Contradictoria. Etiam non esset bonum pro causa fidei, quia talis Comes est magnus fautor Iohannis R. Quia dixit mihi quidam Curtisanus, quod quando ex Colonia ivit ad Italiam, tunc ipse dedit ei unam Epistolam, quam portavit Io. Reuchlin; et audivi ab aliis quod habet societatem cum multis poetis et novis Theologis sicut est Erasmus Roterdamus. Quando ego fui in Herbipoli, tunc fuit unus poeta qui vocatur Ulricus Hutenus qui semper ridet et vexat Thologos et Magistros artium: ipse dixit in mensa in uno hospitio ad quendam alium nobilitarem, quod in illo die scripsit unam lr̃am ad illum Comitem. Tunc respondit ille nobilitaris: "quid tamen scribitis, quando sic scribitis ad invicem?" Respondit ille, quod scripsit ei, quod debet facere magnam diligentiam in causa fidei, et debet laborare pro Reuchlin contra Theologos, ne comburant Speculum oculare; et quod multum commendavit ei Iohannem Reuchlin, et dixit quod amat Io. R. tanquam patrem suum. Et ego tacui, ne notaret quod sum fautor vester. Et propterea dico vobis, quod non est bonum si iste debet esse episcopus. Sed spero quod non est verum. Ergo scribatis mihi veritatem et Valete a planta pedis usque ad verticem capitis. Sicut dicit Esaias.

Datum in Urbe Roma.

XXI

¶ *IOHANNES HOLCOT M. Ortvino G.*

AMICABILITATEM pro salute. Excellens vir, accepi lr̃am vestram quam compilastis in Colo. et notetis quod talis lr̃a fuit compilata in die s. Margerethae, et ego accepi eam in die s. Bartholo.; et quando accepi eam, tunc dixi "O diabole, ista lr̃a diu est scripta, et dominus Ortvinus irascabitur mihi et potest dicere 'Quam iste est superbus, et non respondet mihi!'"

38 *Thol. Sic*, in [D].

45 *ne comb.* But the *Augenspiegel* had been burnt Feb. 10, 1514.

52 *Esaias:* Is. i. 6.

1 *Holcot.* Robert of H. was an English Dominican, *ob.* 1349; his commentary on Prov., Cant., &c., appeared in many edd. (D. N. B.)

4 *Marg.:* July 20.

5 *Barth.:* Aug. 24.

Ergo peto venerabilitatem vestram quod habeatis me excusatum: et non debetis dubitare quod non est ita. Quia vos putatis quod fui adhuc in Cassel, et hospes meus, quando accepit eam, misit mihi postea ad Margburck. Et sic transivit multum tempus, quia actu sum in Margburck et resumo duos juvenes domicellos: quando ergo vultis mihi lr̃as mittere, debetis eas destinare huc: et intellexi a vobis, quod componitis seu practicatis unum notabilem librum quem vultis intitulare "Defensio Io. P. contra famosas," et vultis eum dare ad impressuram: et scribitis quod non vultis ponere nomen vestrum, et cogitatis quod est melius intitulare eum nomen I. P. quia Pfefferkorn non curat talia et non timet Io. R. et suos cohaerentes, si vellent aliquid componere contra eum. Sed volo vobis unum aliud dicere: Quid si Reuchlin diceret? "Ecce Pfe. non scit latinum, ergo non potest compilare talia; sed Theologi in Colonia et Ortvinus qui est poeta eorum componunt talis scandalizatiōis, et postea dicunt 'Pfefferkorn scripsit, nos non scripsimus.'" Ergo vellem quod considerabitis bene ante factum: si velletis postea negare quod scripsistis, tunc Reuchlin posset cognoscere vestrum stilum et probare quod vos composuistis, et sic incurreretis scandalum. Et perdonate mihi quia scribo ex amore. V. D. margb.

XXII

ℭ *IODOCUS KLYNGE BACLARIUS M. Ortvino G.*

VENERABILIS vir, quamvis sum remotus a vobis corporaliter, tamen habetis scire quod quoad mentem semper sum vobis propinquus cogitando de sodalitate nostra quam habuimus invicem cum stetimus Daventriae. Ergo nuper ille Beanus veniens huc et portans mihi illud vestrum dictamen dixit quod dixistis

11 *Cassel:* on the Fulda, capital of Hesse-Nassau.

12 *Margb.:* Marburg, where there was a large Dominican monastery. (The Univ. was not founded until 1527.)

13 *multum.* The letter, in fact, had travelled about 126 miles in 36 days.

14 *resumo.* See i. 6, *n.*

19 *dare.* The *Defensio* was actually published in July 1516.

27 *talis scand.: sic*, in [D] and [E].

ei "O ille Iodocus pro nunc est in patria et habet bonos dies et non curat pro me." Ego respondeo quod nihil est. Quia non sum de talibus, et adhuc bene scio quomodo semper Daventriae scripsistis ad parietem:

Qui procul est oculis, procul est a cordis lumine.

Et per deum, heri quando fuimus in Cena et habuimus de illis piscibus de patria mea qui vocantur Amae, quia pater meus portavit mihi, tunc optavi vos et dixi: "O si M. Ortvinus deberet esse praesens et comedere de talibus piscibus, tunc cor deberet mihi laetari." Respondit pater meus "Quis est iste Ortvinus?" tunc dixi ei quod estis socius meus antiquus, et fuistis mecum Daventriae, et quando ego fui secum domi, Vos fuistis primarius; et postea in universitate Coloniensi fuistis depositor meus, quando deposui beanium, quia vos venistis unum annum ante me ad Coloniam, et postea steti vobiscum usque ad gradum baculaureatus: tunc vos accepistis magisterium. Sed ego promotus in bacularium de gratia dei recessi ad universitatem Wittenpergensem: tunc fui scholirega hincinde: et sic non vidi vos. Et dixi ei multa de vobis. Et dixi ei quomodo semel feci vos ridere quando allegavi vobis illud metrum:

Veni Spandaw aggere, tunc inspexerunt me Amae.

Et dixi vobis quomodo Beani in Spandaw composuerunt tale metrum de teutonico in latinum, quia teutonicum sic sonat:

Ick kam genn Spandaw opp den dam,
Dar segen mick de plötzgen ann.

Et pro tunc dixistis mihi quod prius nescivistis quod ille piscis, scilicet plotzken, latine vocatur Amae: et allegavi tale metrum et vos risistis intime, et consequenter dixi vobis qualiter ille piscis est in magna copia apud nos: et unus qui est ita longus sicut brachium meum, vix solvit unum grossum. Et dixistis: "O deus, si essemus ibi!" et ergo heri optavi quod essetis mecum. Dixit autem pater meus "Credis quod etiam non habet pisces Coloniae?" Dixi ei quomodo pisces

15 *Amae.* There seems to be intentional mystification with reference to the fish mentioned here. The classical *amia* (*ἀμία*) was a sea-fish, the tunny. (*Amia*, Linn., is a N. American ganoid.) But we are told below that *amae* means *plötzken*, *i.e.* roach.

23 *depos.* See i. 39, *n.*

Coloniae sunt in caro foro. Sed scripsistis mihi quod negocium vestrum non bene stat et male procedit vobis in urbe Roma, et quod fautores Iohannis Reuchlin faciunt vobis magnas instantias. Debetis mihi credere quod ita doleo de vobis sicut essetis mater mea. Sed spero quod dominus deus dabit benignitatem et terra nostra dabit fructum suum. Idest vos Colonienses Theologi postquam combussistis libros haereticales, fructificabitis in ecclesia dei praedicando, argumentando, disputando, novas materias scribendo et talia faciendo. Sic faciat filius dei Christus, qui sit volens clemens et propitius. Amen.

Datum Perlin in Marchia, ubi sunt bona piscalia

XXIII

ℭ *M. BERTHOLDUS HACKSTRO*
Magister Ortvino Gratio

FRATERNALEM dilectionem loco Salutis. Honorabilis vir, secundum quod reliqui vobiscum, quod volo vobis notificare singula et scribere quomodo sto. Scire debetis quod nunc fui per duos menses in Urbe Roma, et non possum habere patronum. Unus auditor Rotae voluit me suscipere. Tunc fui laetus et dixi "Bene est, domine, sed magnificentia vestra velit mihi dicere quod debeo facere." Respondit quod debeo esse in stabulo et unum mulum servare in ordine, dando ei comedere et bibere, et strigilando et mundificando. Et quando ipse vult equitare, quod sit paratus. Et habeat frenum et sellum et omnia. Et postea debeo currere et cum eo ad audientiam et iterum ad domum. Ego dixi quod non est pro me, quod sum et magister arciū Coloniensis et non possum talia facere. Respondit ipse: "Si non vis facere, tuum damnum." Et sic credo quod volo iterum ire ad patriam. Deberem strigilare mulum et purgare stabulum ego potius vel-

[46] *in caro foro:* expensive; "dear cheape" of fish.

[11] *mulum.* "As late as 1547 the Primate Siliceo of Toledo asserted . . . that in every cathedral chapter in the land the majority of canons had been either hostlers in Rome or traders in benefices, who scarce knew grammar enough to read their hours." *Camb. Mod. Hist.*, i. 657.

lem quod diabolus auferet illum mulum cum stabulo. Etiam credo quod esset contra statuta universitatis nostrae: quia Magister debet se tenere sicut magister. Et esset magnum scandalum universitatis, quod Magister Coloniensis deberet facere talia. Ergo volo redire in patriam propter honorem universitatis: etiam alias non placet mihi Romae: quia Copistae et Curtisani sunt ita superbi quod non creditis: unus heri dixit mihi quod velit merdare super unum magistrum Coloniensem. Respondi quod deberet merdare ad patibulum. Tunc dixit quod ipse etiam est Magister, scilicet Curiae, et unus Magister Curiae p̄ualet magistrum artium de Almania. Respondi quod non est possibile. Et dixi "tu velles esse ita bonus sicut ego, cum tamen non stetistis in examine sicut ego, ubi quinque magistri rigorose examinaverunt me, et ergo es magister bullatus." Tunc incepit disputare mecum dicens "Quid est magister?" Respondi: "est persona qualificata, promota et graduata in septem artibus liberalibus praecedente examine magistrali, privilegiata quod potest portare annulum aureum et sericum sub cappa, habens se ad suos discipulos sicut rex ad suum populum. Et Magister dicitur quatuor modis: uno modo a magis et ter, quia magister ter magis debet scire quam simplex persona. Secundo dicitur a magis et terreo, quia Magister debet esse terribilis in conspectu suorum discipulorum. Tertio a magis et theron, id est status, quia magister in suo statu debet esse maior quam sui discipuli. Quarto a magis et sedere, quia magister debet esse maior in sua sede quam aliquis suorum discipulorum. Tunc ille interrogavit "quis est autor?" Respondi quod legi in vade mecum. Statim ipse voluit reprehendere illum librum et dixit quod non est autenticus. Respondi "Tu vis reprehendere illos antiquos, et tamen tu non scis melius. Ego neminem vidi Coloniae reprehendere talem librum. Non habes

[32] *Mag. Cur.*: one who had been granted the degree of Magister by the Curia, without examination, on payment of a fee. The privilege of granting the degree of Doctor of Theology was vested in the Master of the Sacred Palace ("Maestro del Sacro Palazzo Apostolico"). See A. Vacant, *Dict. de Théol. Cath.*, vol. iii. c. 1954 (1908).

[47] *theron*: "*Magister* . . . a major et sterion . . . quasi major statione." *Gemma Gemmarum.* "Terion .i. statio," Torrentinus, *Elucidarium.*

verecundiam?" Et cum indignatione magna recessi ab eo. Et ergo notetis quod volo redire in Almaniam, quia ibi magistri sunt domini, Et merito. Probo per Evangelium. Quia Christus etiam vocavit se Magistrum, et non doctorem, dicens: "Vos vocatis me magister et dominus, et bene dicitis: sum etenim." Sed non possum plus scribere, quia pro nunc non habeo amplius papirum: et est longum ad Campum florae. Vale Datum in Romana Curia.

XXIV

ℭ *M. PHILIPPUS MESUE Magistro Ortvino Gratio*

HUMILEM subiectionem loco Salutis. Venerabilis Magister: quoniamquidem promisi vobis omnia scribere quae audio et video in causa vestra, quae merito vocatur Causa fidei, quia universaliter concernit fidem Cristianā. Ergo sciatis quod primo quando veni huc, tunc Magistri dixerunt mihi: "Quid novi, quid novi, magister Philippe? Quid novi de Colonia?" Respondi quod nihil novi scio nisi quod noviter Domini theologi et Inquisitor haereticae pravitatis de Ordine praedicatorum combusserunt unum librum haereticalem qui intitulatur "Speculum Oculare Iohannis Reuchlin." Respondit Magister Ecbertus de Harlem, qui est vir doctus et probus. Et debetis mihi credere quod non est partialis. Ipse dixit: bene audivimus hic quod combusserunt illum librum: sed etiam audivimus quod non debite et iusto modo processerunt in illa causa, et commiserunt maximum scandalum, quia nos hic etiam vidimus talem librum, et non videtur nobis quod haeretica pravitas inest. Sed quod est maius, Theologi dederunt Sententiam quando causa pendebat in Curia Romana, et Sanctissimus commisit illam duobus Cardin-

[1] *Mesue.* The name would be familiar, as the mediaeval transliteration of Yūhannā ibn Māsawaih, an Arab writer on Medicine, many of whose works were translated into Latin.

[14] *Ecbertus:* Rector of the University of Rostock in 1517.

[23] *Cardin.:* Cardinals Grimani and Pietro Accolti.

alibus et mandavit silentium ex utraque parte. Illo non obstante Theologi Colonienses combusserunt librum." Tunc dixi quod fecerunt haec propter Parrhisienses, et alias quatuor universitates quae sunt contra Reuchlin. Respondit M. Ecbertus: "etiam si X universitates essent contra illum Doctorem, tamen debuerunt esse obedientes summo Pontifici tanquam capiti Ecclesiae. Respondi quod praesumitur quod tot universitates non errant. Respondit ipse "quod praesumptio non valet. Et ergo credatis mihi quod istud negocium habebit malum finem." Tunc non volui amplius respondere, sed dixi: "sit a vel b, ego non curo." Ergo, domine Ortvine, notifico vobis talia quod velitis esse cautus, quia timeo quod Sententia erit contra vos, quia papa est iratus: et si etiam Romae perditis litem, tunc diabolus tenebit candelam. Rostochienses sunt magni inimici Parrhisiensium, quia Parrhisienses habent unum statutum quod non accipiunt ad facultatem suam Magistros Rostochienses, Et sic Rostochienses etiam non accipiunt Parrhisienses. Sed vos forte scitis quid debetis facere. Commendo me vobis.

Datum Rostock.

XXV

ℭ *MAGISTER ADOLFUS KLINGESOR*
Magistro Ortvino Gratio

SALUTIS tantum sit Magistro Ortvino, quantum non potest in hac lr̃a stare, et nuncius non potest portare, et nemo potest dicere, et nemo potest scribere. Et cum hoc etiam vellem quod essetis laetus et non cruciaretis vos sic in causa fidei. Ego nunquam suadeo vobis quod debetis esse ita tristis, sed permittatis vobis requiem. Ipsi etiam multa dicunt mihi hic, quia sum Coloniensis. Sed ego rideo quasi non curans. Aliqñ etiam respondeo ipsis vexans eos iterum. Sicut nuper quando unus (qui etiam stetit Coloniae ante X annos)

[27] *quat. univ.: i.e.* Louvain, Cologne, Erfurt, and Mainz.

[39] *diab.* A fiend holding a candle appears on the title-page of the *Lamentationes Obscurorum Virorum,* 1518. The phrase occurs in Pfefferkorn's *Defence.*

[1] *Klingesor.* Cf. ii. 50.

dixit mihi quod non credit quod Pfefferkorn adhuc est bonus Christianus. Quia dixit quod vidit eum ante unum annum et adhuc foetebat sicut alius Iudaeus. Et tamen dicunt communiter, quod quando Iudaei baptizantur, non amplius foetent. Ergo credit quod Pfefferkorn adhuc habet nequam post aures. Et quando Theologi credent quod est optimus Christianus, tunc iterum erit Iudaeus, et fides non est ei danda, quia omnes homines habent malam suspicionem de Iudaeis baptizatis. Tunc dixi "Sancte deus, vultis arguere ex suspicionibus: homines credunt quod Iudaei baptizati sunt mali Christiani: ergo Pfefferkorn est malus Christianus? Non sequitur: ego etiam possem suspicari quod Magister noster Arnoldus de Tungari esset zodomita: sed tamen non esset verum, quod Coloniae omnes tenent quod est purus virgo. Sed respondebo vobis ad illum objectum. Vos dicitis quod Pfefferkorn foetet. Posito casu quod est verum, sicut non credo, neque unquam intellexi, dico quod est alia causa hujus foetoris. Quia Ioannes Pfefferkorn, quando fuit Judaeus, fuit macellarius, et macellarii communiter foetent."

Tunc omnes qui audiverunt, dixerunt quod est bona ratio. Sic etiam rogo vos quod non velitis nimis tristari in illa causa, quia spiritus tristis exsiccat ossa. Valete.

Datum FRANCKFORDIAE AD ODE.

XXVI

ℭ *HENRICUS SCHAFFSMULIUS*
Mag. Ortvino Gratio S. P. D.

CUM priusquam ambularem ad Curiam, dixistis mihi quod saepe debeo vobis scribere et aliquando debeo dirigere aliquas quaestiones Theologicales ad vos: tunc

15 *foetebat:* the famous Franciscan preacher, Berthold of Regensburg, was wont to introduce Jews into his discourses with the stock epithet of "stinking." See W. Scherer, *Hist. Germ. Lit.*, 1886, i. 228.

18 *post aur.:* *i.e.* he was still a Jew at heart.

33 *macell.* P., in his *Defensio*, denies that he was a "lanius," but adds that, after all, Peter was a fisherman.

37 *spiritus:* Prov. xvii. 22.

1 *Schaffsmulius:* "Muttonhead"; "Il Pecorone."

vultis mihi eos solvere melius quam Curtisani Romae. Ergo nunc quaero dominationem vestram quid tenetis de eo, quando unus in die Veneris, id est feria sexta, vel alias quando est ieiunium, comedit ovum et est pullus intus: quia nuper in Campo florae sedimus in uno hospitio et fecimus collationem, et comedimus ova: et ego aperiens ovum vidi quod iuvenis pullus est in eo: et ostendi socio meo, tunc ipse dixit: "Comedatis cito antequam hospes videt, quia quando videt, tunc oportet ei dare unum Carlinum vel Iulium pro gallina:" quia est hic consuetudo quod quando hospes ponit aliquid ad tabulam, tunc oportet solvere, quia non volunt recipere. Et si videt quod iuvenis gallina est in ovo, ipse dicit: "Solvatis mihi etiam gallinam," quia computat parvam, sicut magnam. Et ego statim bibi ovum, et simul illum pullum intus: et postea cogitavi quod fuit dies Veneris, et dixi socio meo: "Vos fecistis quod feci peccatum mortale comedendo carnes in feriis sextis." Et dixit ipse, quod non est peccatum mortale: immo non est peccatum veniale: quia ille pullaster non reputatur aliter quam ovum, donec est natus. Et dixit

6 *Curtisani: aulici,* Du Cange. Curialists, or, in a general sense, persons in any way attached to the Papal Court.

8 *feria sexta: i.e.* "the sixth day of the week." Feria is also used in the special sense of any day that is not a festival. Cf. F. G. Lee, *Directorium Anglicanum*, p. 134.

9 *ieiunium:* a fast-day, when meat was to be abstained from, at all events up to 3 P.M.

10 *Campo florae:* the piazza known as Campo dei Fiori, near the Palazzo Farnese, now a market-place, was the scene of "the most terrible of the Autos da Fe, instituted by the Dominicans, in which many Jews and other heretics were burnt alive." A. J. C. Hare, *Walks in Rome* (1887), ii. 181. In 1600 it was the place of execution of Giordano Bruno.

The inn there was a favourite haunt of German pilgrims. Cf. Ep. i. 48.

11 *collationem.* See i. 4, *n.*

15 *Carlinum,* &c.: "Carlin. A small silver coin current in Naples and Sicily, equivalent to about fourpence English. *Julio:* a silver coin worth about sixpence, struck by Pope Julius II., 1503–13." (N. E. D.) "Numus Carolinus; Karlis Pfenning. oder Karlin." *Vocabula Mensurarum, et Rei Numariae: Authore Philippo Melanthone*, Franckfurti, 1573.

20 *bibi.* The egg was evidently raw. Cf. note on line 26, below.

25 *pullaster:* "chickling." (N. E. D.) In a glossary for school-children, entitled *Nomenclatura Rerum* (to which the pamphlet attributed to Melanchthon, and mentioned above (l. 15), is appended), Francofurti, 1573 (revised edition), we find: "*Pullaster*, Jungerhan; *Pullastra*, Jungshenlin." Schaffsmulius might have been comforted had he known that some theologians classed fowls with fishes, because they proceeded from the waters. (Gen. i. 20.)

26 *natus:* quaestio subtillissima—"when is a chick born?"

St. Augustine mentions a singular scruple of the Manichaeans, who would not eat a (raw) egg lest they should chance thus to eat a "corpse": "Nec ova saltem sumunt, quasi et ipsa cum franguntur expirent, nec

mihi quod est sicut de Caseis in quibus aliquando sunt vermes, et in cerasis, et in pisis et fabis recentibus, sed tamen comeduntur in sextis feriis, et etiam in vigiliis Apostolorum. Hospites autem ita sunt pultroni quod dicunt quod sunt carnes, ut habeant plus pecuniam.

Tunc ego abivi et cogitavi desuper. Et per deum, M. Ortvine, ego sum multum turbatus et nescio quomodo debeo me regere. Si vellem libenter consilium quaerere ab uno Curtisano, tunc scio quod non habent bonas Conscientias. Videtur mihi quod istae iuvenes gallinae in ovis sunt carnes: quia materia est iam formata et figurata in membra et corpus animalis, et habet animam vitalem. Aliud est de vermibus in caseis et aliis: quia vermes reputantur pro piscibus, sicut ego audivi ab uno medico qui est valde bonus Phisicus. Ergo rogo vos multum cordialiter quatenus velitis mihi respondere ad propositam quaestionem. Quia si tenetis quod est peccatum mortale; tunc volo hic acquirere unam absolutionem antequam vado ad Almaniam. Etiam debetis scire quod M. N. Iacobus de Hochstraten acquisivit mille florenos ex banco; et credo quod lucrabit causam, et diabolus confundet illum Io. R. et alios poetas et iuristas, quia volunt esse contra ecclesiam dei. Idest contra Theologos, in quibus est fundata ecclesia, ut cristus dixit: "Tu est Petrus et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam." Et sic commendo vos domino deo. Valete.

Datum in URBE ROMA.

opporteat ullis mortuis corporibus vesci." St. Aug., *De Haeresibus;* Migne, *Patrol.*, vol. xlii. p. 37.

29 *vigil. Apost.:* the days before Apostolic Feasts.

40 *rep. pro pisc.:* "Eadem ratione limaces et ranae prohiberi debent, cum instar piscium edantur, quando esus carnium prohibetur." P. T. P. Gury, *Casus Conscientiae*, i. 212.

45 *hic acq.:* if a mortal sin, absolution could not be postponed without risk; perhaps, too, it is hinted that absolution could be more easily obtained at Rome.

47 *mille flor.:* Hermann von dem Busche writes to Reuchlin, Sept. 30, 1514: "I find that the Theologians have lately sent Jakob Hochstraten, through the bankers at Rome, fifteen hundred crowns—not for maintenance, for monks should be frugal—not for necessary legal expenses, for these, I think, would amount to a much smaller sum—but I strongly suspect (bad luck to them!), for purposes of bribery; to obtain, for gold, votes that they could not hope for in the interests of justice."

47 *banco:* "Nonne cognoscitis, quod si contingat aliquem ire Romam . . . mittant pecunias suas in banco . . . ut Romae vel alibi cum literis dicti banci securas rehabeat." Tetzel (H. von der Hardt, *Hist. Literaria Reformationis*, iv. 15).

51 *dixit:* Matth. xvi. 18.

XXVII

ℂ *M. WILHELMUS STORCH M. Ortvino Gratio Salu. P. D.*

QUID est quod multum scribitis mihi de vobis et tamen non repraesentatis mihi semel illum librum quem scripsistis contra Iohannem Reuchlin. Et scribitis mihi quod habuistis bonum ingenium quando composuistis illum librum; et creditis quod talis erit multum notabilis, Ita quod unus impressor voluit vobis dare viginti florenos quod mitteretis eum imprimere. Et scribitis mihi quod vultis mihi mittere copiam, quod debeo ostendere hic Curtisanis et copistis, et vexare eos. Quia non volunt credere quod in Almania sunt etiam ita bene poetae sicut in Italia. Et esset bene bonum quod mitteretis mihi eum. Sed non facitis: et tamen semper scribitis quod vultis facere. Et rogo vos quod velitis mihi mittere illud dictamen seu librum. Quia volo hic vexare aliquos copistas, qui credunt quod nemo scit aliquid quam ipsi. Etiam reprehendunt hic carmina mea quando aliqua scribo, dicentes quod sunt bene compilata. Videatis tamen si est verum, quia hic mitto vobis unum quod composui nuper quando M. N. Hochstrat advenit et posui ad pastquillū in honorem illius doctoris. Quia est vir singularis et defendit fidem Catholicam contra multos haereticos. Et est tale Carmen:

CARMEN MAGISTRI WILHELMI STORCH DAVENTRIENSIS
quod composuit ad Intronisationem Reverendi p̄ris Fra. Ia. de Ho. ord. praedicatorum Magistri nostri et inquisitoris haere. pra.

Notum sit hic omnibus parvis necnon senibus,
Qualiter unus Magister noster, qui est doctus excellenter,
Et vocatur Iacobus de Hochstraten, quod est suum proprium nomen,

---

4 *ill. lib.: i.e.* Pfefferkorn's *Defensio.*

8 *impressor:* Quentel, though his name did not appear on the title-page.

22 *pastquil.:* the *Pasquino* statue, to which lampoons were affixed. See I. Disraeli, *Cur. of Lit.*, and J. B. Mary-Lafon, *Pasquin et Marforio,* Paris, 1861.

27 *Intron.:* ironically.

Est in hac Civitate, et vadit cum magna gravitate:
Sed venit ex Almaniae partibus, ubi collegit multos caseos
In magna quantitate: et in una universitate
Tandem fuit graduatus, et in Theologia qualificatus;
Quia ibi subtiliter disputavit, et multos sillogismos formavit
In Baroco et Celarent, ita ut omnes admirarent.
Quod videntes ibi Theologi, qui sunt in fide zelosi,
Fecerunt eum inquisitorem, contra haereticam pravitatem.
Sed posset aliquis quaerere, "quid vult talis hic facere?"
Advertatis diligenter: quia dico vobis libenter:
Est ibidem in Almania unus doctor in iuristria,
Qui Iohannes Reuchlin vocatur: ille per hunc Magistrum nostrum citatur
Ad Romanam Curiam: quia scripsit unam materiam,
Quae non est Theologicalis: sed videtur esse haereticalis:
Quia habet multas propositiones in fide scandalizativas.
Et debet notum esse vobis, quod ille liber favet Iudaeis,
Et propterea est suspectus: Ergo nuper ad illo inquisitore perlectus,
Fuit ad ignem damnatus, et autor ad revocationem vocatus.
Etiam sciatis istum librum Speculum Oculare dictum.
Sed ille magister noster iam venit ad Romanam curiam
Ad perficiendum illud negocium, quia Theologi non permiserunt ei ocium,
Donec huc veniret, et faceret quod ille iurista periret.
Ergo debetis eum honorare, et reverenter salutare,
Quando est vobis obvius: quia est valde disputativus,
Et quantum ad primas intentiones paucos habet similes.

Ipsi dicunt quod non est recte compositum seu comportatum in pedibus suis: Et ego dixi: Quid ego curo pedes? Ego tamen non sum poeta saecularis, sed Theologicalis, et non curo nec habeo respectum ad ista puerilia, sed tantum curo sententias: Quapropter, domine Ortvine, debetis mihi omni modo respondere ad hoc dictamen, et debetis lr̃as ponere in bancum. Etiam volo vobis nova scribere, quod quidam homines qui vocantur Hispani, vadunt ad Lombardiam: et dicunt quod Imperator vult expellere regem Franciae, quod non esset bonum pro M. N. de Hochstraten, quia ipse per regem Franciae sollicitat negocium suum apud Sanctissimum, et Christianissimus rex multum petit pro eo, propter honorem universitatis Parrhisiensis, quae scandalizaretur ex hoc, si Speculum Oculare non combureretur. Sed iam nihil magis scio. Valete in gaudio.

Datum Romae.

33 *caseos.* See i. 5, *n.*

58 *prim. intent.* "Of the first intention are the names of things, a man, stone, &c." Hobbes. (Concepts of genus, difference, &c., are of second intention.)

XXVIII

¶ M. BERNHARDUS GELFF unus ex minimis M. Ortvino Gra. Salutem

HONORABILIS seu praestans vir, quamvis non habeo notitiam vestri quoad personam, tamen quoad famam novi vos Et iamdudum est quod intellexi de Causa vestra que vocatur Causa fidei contra Ioannem Reuchlin, et habeo mecum totum processum. Et disputo cottidie cum Curtisanis et Copistis qui defendunt Iohannem Reuchlin. Et quando iste Cursor praesentium lator dixit mihi quod vult ire ad Almaniam et per Coloniam habet facere iter, dixi "Tunc per deum sanctum ego volo contrahere notitiam cum M. Ortvino et scribere ei unum dictamen." Tunc ille dixit "o per deum faciatis: ipse multum gaudebit. Et dixit mihi quando exivi Coloniam, 'Dicatis omnibus Theologis et magistris et Artistis et poetis qui sunt Romae, quod scribant mihi. Quia libenter habeo quod docti viri et qui sunt bene qualificati, scribunt mihi dictaminas. Et quando sic scribunt mihi, tunc ego colligo illas lr̃as, et postea facio unum librum ex illis, et facio eas imprimere.' Respondi ei: 'bene scio, quia vidi bene unum librum qui intitulatur Epistolae Obscurorum Virorum, et multum delectat me quando lego, quia est notabiliter bonus, habens in se de multis materias hincinde.'"

Ergo, M. Ortvine, rogo Dominatio vestra velit me habere commendatum, quia sum mirabilis fautor vester, et amo vos incredibiliter. Etiam debetis me commendare Iohanni Pfefferkorn quondam Iudaeo, sed nunc feliciter in Christo baptizato. Liber suus qui intitulatur "Defensio Iohannis Pfefferkorn contra Famosas" est mihi portatus ex Almania, et legi eum per totum, et signavi notabilia et Continuationes in margine. Et mul-

1 *Gelff.* See ii. 1, *n.*

7 *processum:* seemingly, "minutes of the case"; Ger. *Prozeszakten.*

9 *Cursor: i.e.* in theology; the first stage of bachelorship in the case of a secular student, in which he delivered a course of lectures on a portion of the Bible. See Rashdall, *Univ. of Eur. in the Mid. Ages*, i. 465, 467.

32 *notab.:* indicated by "NB."

32 *Contin.:* brief marginal summaries.

tum teneo de tali libro. Sed debetis ei dicere quod est h' unus Officialis curiae qui est singularissimus fautor Iohannis Reuchlin. Ipse collegit aliquos articulos ex tali libro Iohannis Pfefferkorn, et vult probare quod in talibus articulis partim est haeresis, partim Crimen laesae Maiestatis. Et dicit quod vult quod fiat inquisitio contra I. P. de haeresi et Crimine laesae Maiestatis. Mitto vobis hic unam schedulam in qua scribuntur illi articuli, et consequenter contra ipsos Solutiones quas ego replicavi: Quia disputavi cum illo Officiali et defendi I. P. pro posse meo. Et sic valete habens me pro noto et Amico vestro.

Datum in Curia Ro.

ℭ Articuli extracti de libro Io. Pfeff.

contra Reuchlin et quosdam Reuchlinistas qui liber intitulatur Defensio Io. Pfeff. contra Famosas. Et sunt tales Articuli a Reuchlinistis excerpti pro haereticis et habentibus in se Crimen laesae maiestatis quod fovente deo non est nec fuit nec erit verum.

ℭ Primus Articulus

ℭ *Dicit Reuchlinista, quod I. P. in libro suo qui intitulatur "Defensio Io. P. contra famosas," in Epistola ad Sāctiss. d. D. Leonem. etc. Pōti. Max. blasphemat et committit Crimen laesae maiestatis appellando Papam ministram domini, quasi sit femina, sicut legimus quod semel una femina fuit papa: Sic enim scripsit Aij.*

34 *Offic.:* almost certainly Jacobus Aurelius von Questemberg. See ii. 10, *n.* Von Q., who was a liberal-minded and learned man, proved a valuable "friend at Court" for Reuchlin during the hearing of Hoogstraten's appeal, and, as one of Reuchlin's biographers puts it, "his influence was of more service to Reuchlin than all the letters commendatory of Kings and Princes." Maius, *Vit. Reuchlin*, p. 214.

35 *artic.:* just as Arnold von Tongern had published *Articuli*, culled from the *Augenspiegel* in 1512.

37 *laesae maj.:* Pfefferkorn's *Defence* is full of accusations of high treason against Reuchlin.

57 *femina:* in allusion, of course, to the legend of "Pope Joan," universally credited throughout the XVth and XVIth Cents. The development of this vague myth into an accepted fact of history is a remarkable phenomenon, resulting as it did in the accumulation of a vast evidential structure upon the flimsiest of foundations. For an adequate discussion of the whole subject see Döllinger, *Die Papstfabeln des Mittelalters*, 1863 (Eng. tr. by Plummer, 1871).

col. ij.: "Tuam itaque sanctitatem, velut domini nostri in terris locum tenens ac ministram." Etiam habet in se haeresim iste articulus: quia vult ibi pfefferkorn innuere, licet non expresse, tamen implicite, quod tota ecclesia erraverit faciendo mulierem in papam: quia ille error est maximus. Sed qui ecclesiam dicit errare, de facto est haereticus: ergo.

¶ Respondeo quod Io. P. qui non est bonus grammaticus et non intelligit latinum, putavit quod Papa est generis feminini, sicut Musa: quia ut ipse audivit ab aliis "Nomina in *a* sunt generis feminini exceptis excipiendis." Unde Alexander:

Sit tibi nomen in a muliebre, sed excipe plura.

Unde patet quod Io. P. in praesenti tractatu scribit sicut Theologus: sed theologi non curant grammaticam, quia non est de sua facultate.

¶ Secundus Articulus

¶ *Reuchlinistae arguunt: Io. Pfef. in multis locis sicut A j. et K iiij. quando vult iurare quod aliquid sit verum, dicit "mediusfidius," quasi diceret "per meum deum fidium." Nam mediusfidius interpretatur "meus deus fidius": unde manifestum est, quod ipse I. pf. est idolotra et non habet cristū pro deo suo, sed Fidium qui fuit idolum apud veteres paganos.*

¶ Respondeo quod pfe. iuravit ibi "mediusfidius" non respiciendo ad hunc Terminum "fidius," quod est forsitan proprium nomen alicuius Idoli: sed ipse utitur illo termino in quantum est Adverbium. Et sic ponit Donatus, qui est autenticus et legitur in scholis: et est dicere "mediusfidius" id est "certe" vel "seriose." Vel dic, ut prius, quod Iohannes pfefferkorn non curat grammaticam: vel dic, quod "mediusfidius" idem est quod "per meam fidem," et sic audivi ab uno Poeta.

67 *latinum:* the point of the gibe, of course, being that it was well known the Latin of the *Defence* was due to Ortwin Gratius himself.

87 *Donatus:* ii. 12, *n.*

88 *mediusfidius.* In the *Catholicon* we are informed that the word signifies either "By Mercury," "qui mediator est et fidus interpres," or that it is "quasi mediante fide."

¶ Tertius Articulus

¶ *Dicit Reuchlinista: Quisquis dicit se sustentare Ecclesiam, est haereticus: Sed Iohannes Pfefferkorn dicit se sustentare Ecclesiam: Ergo est haereticus. Maiorem probo, quia qui dicit se sustentare Ecclesiam, praesumit quod tota ecclesia est in errore, et nisi ipse sustentaret eam, caderet et destrueretur. Etiam talis videtur esse Antipapa, id est volens esse papa contra illum papam quem elegit communis ecclesia. Quia sustentare ecclesiam est officium Papae: sed pfefferkorn arrogat sibi hoc officium: ergo est Antipapa et haereticus innuens papam errare et non esse bonum Pastorem. Minor patet ex verbis Iohannis pfeff. qui scribit in eodem libro "se esse humile ecclesiae membrum." Sed humile membrum in corpore est pes, quia pedes stant humi, id est in terra. Pedes autem sustentant corpus et amotis pedibus cadit corpus: Ergo Pfefferkorn praesumit quod Ecclesia stat in se, et ipse sustentat ecclesiam.*

¶ Respondeo quod Pfefferkorn non sumit terminos sic stricte, et prout in sua prima impositione significant. Sed dicit se membrum, id est partem ecclesiae, sicut omnis homo Christianus dicitur esse pars Ecclesiae: vel etiam "membrum" largo [modo] utendo terminis. Et sumitur ibi "humilis" pro devoto et simplici: sicut etiam in Epistola ad Papam idem Iohannes Pfefferkorn dicit: "Quanquam minime dignus sum ut vel ad sacratiss. pedes tuos etc." Ergo non debet intelligi quod Pfefferkorn loquitur contra Papam.

¶ Quartus Articulus

¶ *Dicit Reuchlinista: Pfefferkorn tenet quod fides Christiana est falsa, et hoc suismet verbis affirmat. Sic etiam scribit se dixisse ad Moguntinensem Episcopum in libro praefato D. J.: "Si fides Christiana est vera, Reuchlin nullam perfidiam mihi facturus est." Sed postea plus quam in ducentis locis et etiam in aliis suis libris prius scriptis vocat Iohannem Reuchlin perfidum; Ergo*

111 *imposit.:* almost exactly equivalent to "application."

manifestissime dat intelligere quod non credat fidem Christianam esse veram.

❡ Respondeo quod illa verba sunt limitanda. Quia quando dixit Pfefferkorn "si fides Christiana est vera," subintelligendum est: "et Reuchlin est verus Christianus": quia si Reuchlin fuisset verus Christianus, nunquam fecisset tantam perfidiam: vel dico et melius Qd Iohannes Pfefferkorn protunc ita sensit: Quia omnes sumus homines et humanum est errare: sed tunc statim fecit [fuit] ab Episcopo castigatus et patienter tulit illam Correctionem faciens paenitentiam. Quia scribit quomodo episcopus dedit ei alapam quando dixit illa verba: et sic habuit illam correctionem pro peccato suo.

❡ Quintus Articulus

❡ *Dicit Reuchlinista: Pfefferkorn facit se maiorem Christo: quia in hoc libro sic dicit F. j. "Sic me tradidit Reuchlin sicut Iudas Christum, et multo peius." Quasi diceret: "peius est quod Pfefferkorn traditus est quam quod Christus." Vel "magis merito Christus est traditus quam Pfefferkorn." Vel "Christus dignior fuit passione quam Pfefferkorn." Sed talia dicere aperte est haereticum, quod aliquis posset tangere cum digitis suis.*

❡ Respondeo, quod quando Pfefferkorn ibi dicit, quod sit peius traditus quam Christus, vult intelligere, quod Reuchlin tradidit eum Caesari: sed Christus tantum fuit traditus scribis et sacerdotibus qui sunt minores quam Caesar. Et sic videtur esse peius, id est terribilius, quod aliquis traditur Caesari quam Sacerdotibus et scribis qui non habent ita magnam potestatem.

❡ Sextus Articulus

❡ *Dicit Reuchlinista: Pfefferkorn committit iterum Crimen laesae maiestatis, et hoc multipliciter. Dicit enim O i.: omnes amicos et fautores Iohannes Reuchlin, principes et alios doctos et indoctos peccare in hoc quod*

149 *tangere*, &c.: Ger. *man kann es mit Fingern greifen*; "it is clear as noonday."

Iohanni Reuchlin favent: sed tales sunt in Germania bene X Principes et dominus Imperator met et multi Cardinales et Episcopi Romae, et ipse sanctissimus dominus Papa Leo, qui nuper quando legit epistolam Iohannis Reuchlin, multum laudavit talem virum Et dixit quod vult eum defendere contra omnes Fratres: et talia dixerunt etiam Reverendissimi Cardinales s. Marci et s. Georgii et s. Chrissogoni et alii plures.

℄ Respondeo quod Pfefferkorn fecit hoc Amore veritatis que est maior quam Papa et Imperator et omnes Cardinales et Episcopi et Principes. Et ergo in protestatione sua finali, O iiij. sic excusat se: "Me ipsum duce veritate et sine alicuius defensiōe defendi. Nam Hieremiae vaticinio Maledictus qui prohibet gladium suum a sanguine: et melius est incidere in manus hominum quam in manus omnipotentis dei." Et ergo putat quod melius est offendere Papam et Imperatorem quam veritatem, id est deum. Quia deus est veritas.

℄ Septimus Articulus

℄ *Dicit Reuchlinista: Pfefferkorn in eodem libro uno eodemque loco committit haeresim et Crimen laesae maiestatis. Quia dicit O j. columna ij. "Non pugnatur hic gladio, non viribus, non hasta progreditur in campum (quod superbiae Crimen est) cum rege miles, etc." Ibi enim dicit quod bellare et ire in campum superbiae crimen est: sed hoc faciunt Papa et Imperator, et semper fecerunt, et etiam multi qui sunt in Cathalogo sanctorum. Si ergo ire in campum esset Crimen superbiae, tunc illi sancti et imperator modernus et etiam papa essent in*

164 *Card.* Raffaello Riario, Cardinal of S. Georgio, was degraded for conspiracy against Leo X. in 1517, but was soon restored to favour. Dominico Grimani, Cardinal of S. Marco, had been appointed by the Pope to cite Reuchlin to appear, personally or through an advocate, at Rome. Adrian di Castello, Cardinal of S. Chrisogono (to be carefully distinguished from Adrian of Utrecht, afterwards Pope Adrian VI.), was also one of the conspirators against Leo X., and to avoid the penalty fled from Rome. He was an accomplished scholar, and to him Reuchlin dedicated one of his works on Hebrew grammar. Adrian, who was in high favour with Henry VIII., was Rector of St. Dunstan-in-the-East, and held successively the sees of Hereford and Bath, which latter he farmed out to Wolsey. See Rymer, *Foed.*, vi. 1, 141.

175 *Hier:* Jer. xlviii. 10.

176 *melius*, &c.: 2 Sam. xxiv. 14; 1 Chron. xxi. 13.

peccato mortali, et per consequens erraret Ecclesia quae habet pro sanctis. Ergo Pfefferkorn directe est contra ius Canonicum et Civile, contra Imperatorem et Papam, contra Ecclesiam et Imperium."

❡ Respondeo quod haec verba sunt limitanda, quorum talis erit intellectus quod bellantes cum armis et vadentes in campum committunt crimen superbiae in quantum sine iusta causa aliis faciunt iniuriam. Sed quando Imperator et Papa gerunt bellum, tunc praesumitur quod faciunt pro defensione Ecclesiae et Imperii : et sic Pfefferkorn non reprehendit eos.

❡ Octavus Articulus

❡ *Dicit Reuchlinista : Pfefferkorn arguit Imperatorem quod mentitur, quia sic scribit O ij. columna j. contra Reuchlin :* " *Ego contra dico eum esse proditorem dei et hominum et Caesareae maiestatis perfidum consultorem.*" *In his verbis aperte tenet oppositum Imperatori et vocat eum mendacem. Quia dominus imperator in Epistola sua ad Papam, et etiam in multis mandatis et commissionibus hincinde vocat Iohannem Reuchlin suum fidelem consiliarium et consultorem. Quomodo ergo posset maiorem blasphemiam facere, quam vocare eum mendacem ? Unde irremissibiliter meruit penam laesae Maiestatis.*

❡ Respondeo quod iste textus distinguendus est, et punctandus. Ita ut post hoc verbum " Maiestatis " ponantur duo puncta. Quia Reuchlin forte est fidelis consultor imperatoris in suis rebus : sed non fuit fidelis Iohannis Pfefferkorn, ut ipse probat multis argumentis. Et ergo nemo debet putare quod Io. Pfe. loquitur contra imperatorem : quia ipse est bonus imperialis, ut apparet in suis libris hincinde, teutonici[s] et latinis.

210 *Epist. sua ad Papam : i.e.* of Oct. 23, 1514. See Introd.

214 *irremiss.* : a technical term in theology ; "unpardonably" in its strictest sense.

218 *duo puncta :* a semicolon (in the place of the more modern comma) ; but Gelff's emendation scarcely mends matters.

¶ Nonus Articulus

¶ *Dicit Reuchlinista: Quod omnium maximum et grandissimum et terribilissimum et horribilissimum et diabolicissimum et infernalissimum est, Io. Pfefferkorn reprehendit Papam et Curiam, attribuendo eis Crimen falsi. Sic enim scribit I. iiij. "Ceterum omnia haec, id est ipsius ex urbe Roma commissionem, minus iuste, immo iniustissime acquisitam, haeretice pravitatis Magister non curavit, etc." Sed Papa dedit illam commissionem: ergo Papam vituperat Io. pfe. quod non bene administrat iustitiam: quod est ita haereticum ut mereatur tres ignes.*

¶ Respondeo: Pfefferkorn non dicit ibi quod Papa vel Curia Romana iniuste dedit commissionem: sed vult intelligere quod Reuchlin iniuste acquisivit eam. Et ergo Io. Reuchlin appellat iniustum, et non Papam.

¶ Decimus Articulus

¶ *Dicit Reuchlinista: Pfefferkorn iterum committit Crimen laesae maiestatis, quia manifeste mentitur de Imperatore et Episcopo Coloniensi. Quia dicit quod quidam inquisitor haereticae pravitatis ex commissione Caes. Maiestatis cum appositione manus Episcopi Coloniensis combussit Speculum Oculare Coloniae. Quod est falsissimum. Quia neque Caes. Ma. commisit hoc, neque Episcopus unquam apposuit manum: quia si imperator commisisset hoc, non iam laboraret pro Reuchlin scribendo ad papam, quod debet sibi Consiliarium defensum habere contra invidos et Captiosos Theologos. Ergo Pfefferkorn manifeste est falsarius, quia falsificat seu mentitur commissiones imperiales.*

¶ Respondeo quod de Episcopo Coloniensi non curatur, quia est mortuus. Sed de Imperatore Io. pfe. loquitur intentionaliter, et implicite quantum ad primam imperatoris mentem. Quia primo quando Iohannes Pfefferkorn incepit istud laudabile negocium in Causa fidei, ut faceret comburere libros Iudaeorum, tunc imperator fuit intentionatus, ut videbatur, quod vellet

254 *mortuus:* ii. 2, *n.*

cōburē omnes libros qui sunt contra fidem Christianam. Sed liber Io. Reuchlin est talis: ergo imperatori videbatur quod vellet etiam eum committere ad comburendum. Igitur Pfefferkorn scribit quod imperator commisit, videlicet implicite, non explicite vel expresse. Et ipse putat quod satis fuit quod imperator commisit ei semel de libris Iudaeorum, sub quibus reprehenduntur etiam libri haereticales. Quia audivi ego, quod si imperator mansisset in illo laudabili proposito, tunc Theologi voluerunt omnes liberarios per totam Almaniam visitare, et omnes malos libros comburere, praesertim libros istorum novorum Theologorum qui non habent fundamentum suum ex Doctore sancto, ex doctore subtili, et ex doctore Seraphico, et Alberto magno. Quod fuisset utique laudabile et valde proficuum: et credo quod adhuc erit: quod tribuat omnipotens qui regnat per omnia et omni tempore. Amen.

XXIX

ℭ *ECBERTUS UNGENANT*
M. Ortvino Gratio Salutem

VENERABILIS domine et amice singularissime. Diu est quod non habui nuncios, ut possem dirigere litteras ad dominationem vestram: alias diu scripsissem vobis. Parcatis ergo mihi, quia libenter scripsissem vobis, si habuissem nuncium.

Sed sicut scripsistis mihi quod Mgr̄ n. Valentinus de Geltersheim dixit vobis, quod debetis mihi scribere, quod adhuc duos florenos debeo ei pro lectionibus quando steti in bursa sua: Sciatis quod nihil volo ei dare, Quia ipse etiam promisit mihi multa, et dixit

266 *reprehend.:* for "comprehenduntur."

269 *liberarios:* equivalent to "liberarias" in i. 31, "Libraria, ein libery, locus librorum," *Gemma Gemmarum.*

272 *Doctore,* &c.: *i.e.* Thomas Aquinas, Duns Scotus, and Bonaventura, respectively.

274 *profic.:* "profitable" (the word is used by Martianus Capella).

1 *Ungenant:* Ger. *ungennant,* "unnamed."

8 *Valentinus:* *i.e.* Valentin Engelhart von Geltersheim. See i. 7, *n.*

11 *in bursa sua:* *i.e.* in the De Monte hostel at Cologne.

quod vellet mihi dare bonas propinas, quod irem omni die bis vel ter ad Rhenum videndo quando naves veniant ex partibus inferioribus vel superioribus: et quando beani sunt intus, tunc deberem eis suadere quod visitarent in bursa sua. Et per deum ego bene portavi ei viginti beanos et perdidi multum tempus, currendo hincinde. Et fuisset melius studere illo tempore. Sed ipse nunquam dedit mihi aliquid. Etiam dedit nobis mala bursalia et macras carnes, et acerbum potum. Et potestis ei bene dicere quod debet ista recordare.

Sed vos valete in Caritate.

Datum Lo.

XXX

ℭ *BALTHASAR SCLAUCH baccalarius Theologiae formatus M. Ortvino Gra. Sa.*

GRATIARUM actiones vobis immensas, infinitas, inenarrabiles, innumerabiles, incomparabiles, ineffabiles, quod misistis mihi librum d. Iohannis Pfefferkorn, qui intitulatur "Defensio Iohannis Pfefferkorn contra famosas." Ego fui ita laetus quando accepi illum librum, quod saltavi prae gaudio. Et certissime credo quod Io. Pfefferkorn est ille de quo prophetizatur Ezechielis IX. sic: "Et vocavit virum qui indutus erat lineis et atramentarium scriptoris habebat in lumbis suis." Quia Io. pfeff. semper habet atramentarium secum et scribit in praedicationibus vel conventiculis Auctoritates et notabilia, unde postea componit talia. Vos exhilaratis me valde quando mittitis mihi libors suos: quia sunt ita artificialiter compositi quod miror. Ego etiam Viennae multum

16 *beani:* Fr. *béjaune* (bec jaune), a novice, a freshman, in allusion to the yellow bill of a callow nestling. The equivalent "bejan" is still used in more than one Scottish university.

17 *visitarent.* This practice of touting for particular hostels was expressly forbidden in the statutes of the University of Basle (1477), and the Rhine bridge is mentioned as a favourite hunting ground.

25 *Lo.:* probably for Lovaniae, *i.e.* Louvain. The university was founded in 1426.

1 *Sclauch:* for *Schlauch*, a leathern bottle.

16 *lib.* *Sic*, in [D].

glorior quod sum notus sibi: et quando nomino eum, dico "Iohãnis pfef., Amicus meus." Sed in illo libro intellexi, quod Theologi sunt discordes super speculum oculare: quia aliqui damnant eum ad ignem, sicut Pharrisieñ et Colonienses, Aliqui vero ad suspensionem, sicut M. N. Petrus Meyer, qui quando vidit Speculum Oculare, clamavit voce magna: "Ad patibulum, ad patibulum cum tali libro!" Vos deberetis esse Cōcordes, tunc possetis habere victoriam contra illum haereticum. Ego fui multum perterritus quando legi ista. Et dixi: "Nunc diabolus tenebit candelam, si Theologi volunt esse discordes." Sed spero quod eritis iterum concordes. Sed mihi videtur quod M. n. Petrus non est iustus ipse et sui Cohaerentes, qui tenent quod Speculum oculare debet suspendi ad patibulum. Quia est ille liber haereticus, et haeretici merentur penam ignis. Quia haeretici comburuntur, sed fures suspenduntur. Quamvis illi fortasse dicunt quod Speculum O etiam commisit furtum. Quia Io. Pfeff. dicit quod in hoc libro I. Reuchlin furavit ei honorem suum, quem non daret pro viginti florenis: quia duo Iudaei qui similiter furaverant ei honorem suum, dederunt ei triginta florenos pro eo. Sit a vel b, ego vellem quod essetis concordes. Non habemus hic nova, nisi quod ille poeta Ioachimus Vadianus, qui est unus ex Reuchlinistis, est factus Rector universitatis. Percutiat deus omnem societatem Poetarum et Iuristarum et non derelinquat unum ex eis mingentem ad parietem. Ego cogitavi quod volo recedere: quid deberem in illa universitate facere, ubi poeta est rector: et sunt hic ita multi Reuchlinistae sicut in nulla alia universitate. Sc' Ioch. Vadianus rector, et Georgius Collimitius Tanstetter, pronunc Medicus, olim

[22] *Phar.* *Sic*, in [D]; perhaps an intentional allusion to *Pharisaei*.

[23] *Meyer*. See i. 5, *n*.

[28] *diab.* See ii. 24, *n*.

[42] *Vadian.*: Joachim von Watt (1484–1551), Rector of Vienna Univ. in 1516, a man of wide sympathies and much energy. Later he joined the party of Zwingli. See *Camb. Mod. Hist.*, vol. ii. p. 315. For many years burgomaster of his native town, St. Gallen, where the *Bibliotheca Vadiana* still commemorates his munificence.

[45] *mingent.* Milton (*Apol. for Smectymnuus*, Prose Works, 1848, vol. iii. p. 131) makes some curious comments on this Biblical naïveté.

[49] *Sc'*: *scilicet*.

[50] *Colli.*: Georg Tannstetter, Rector of Vienna Univ. in 1512, called C. from his native town of Rain (a boundary).

Mathematicus, et I. Cuspinianus, qui est servitor et consiliarius Caesaris. Et quidam qui vocatur Thomas Resch, et Simon Lasius, qui est compatriota Io. R. et alii multi. Sed Magister noster Heckman est de via nostra; et dixit quod tenebit cum Theologis usque ad finem vitae suae. Ipse etiam multum salutat vos, et Io. Pfeff. Valete. Datum in Vienna. Iterum Valete tam diu donec Pfefferkorn manet Christianus.

XXXI

ℂ *ALBERTUS STRUNCK*
M. Ortvino Gratio Dauē

REVERENTIALEM obedientiam loco Salutis. Venerabilis domine Magister. Rogo vos Cordialitꝰ quatenus velitis mihi indulgere, quod non scribo vobis saepe, quia est per deum ita magnus Calor in Roma, quod unus non potest ire in plateis vel sedere in domo: Et non possum scribere aliquid vel componere prae Calore. Sed vos scitis quod est magnus labor facere dictaminas, et dixistis mihi in Colonia, quod in septem diebus vix facitis unum bonum dictamen. Et allegastis mihi Horatium dicens, quod talis poeta docet quod novem annos debemus consumere faciendo unum bonum dictamen. Et credo quod sic est faciendum. Quia oportet esse cautum et videre quod est bona congruitas. Et aliquando non est satis quod est bona congruitas: quia requiritur etiam Ornatus secundum viginti praecepta Elegantiarum et Modum epistolandi

51 *Cusp.:* 1473–1529. Rector of Vienna Univ. in 1500. See ii. 9.

53 *Resch:* Latinised as Velocianus. Rector of Vienna Univ. in 1509 and 1511.

53 *Lasius:* or Lazius, father of the historian, Wolfgang L.

54 *Heckm.* See ii. 9.

1 *Strunck:* "stump," *e.g.* of a cabbage.

10 *dict.* See ii. 1, *n.*

12 *Horat.:*

"nonumque prematur in annum
Membranis intus positis."
Ars Poet., 388.

18 *Elegant.* Seventeen editions of *Elegantiarum viginti praecepta* are noted by Hain (6561–6577); twelve are in the Brit. Mus. All are anonymous, but the work is due to Aegidius of Süchteln.

Pontii vel Pauli Niavis qui fuit magister Lipsensis. Etiam isti poetae sunt nunc valde reprehensivi, et quando aliquis scribit aliquid, tunc dicunt: "Ecce ibi et ibi non ē bona latinisatio:" et veniunt huc cum suis novis terminis et confundunt antiquam grammaticam. Ergo non possum scribere in istis Caloribus. Ergo habeatis me excusatum. Et Valete.

Datum ROMAE.

XXXII

ℭ *M. HENRICHUS CRIBELINIONIACIUS* *Magistro Ortvino Salutem*

VENERABILIS Magister, primum et ante omnia sciatis, quod perdidi duas sententias, et si perdo tertiam, tunc diabolus erit Abbas. Et timeo valde, quia Auditor dixit mihi: "Per deum, si essem sicut vos, ego non vellem appellare, quia non habetis Ius:" ergo non scio quid debeo facere. Ego credo quod theologi hoc anno non debent fortunam habere. Quia etiam eximius vir D. M. noster Petrus Meyer satis male stat in causa sua contra Canonicos Franckfordienses, quod vexant illum bonum et devotum patrem. Sed credo quod isti Canonici faciunt hoc propter Io. Reuchlin quem diligunt propter suam poetriam. Et propterea volentes ei placere tribulant illum bonum pastorem, quia ipse mirabiliter inimicatur Io. R.: et merito, quia stat pro facultate sua. Quia Io. R. est inimicus Theologorum: sed M. noster Petrus est Theologus: ergo. Et est bene licitum, quod unus defendit facultatem suam. Etiam D. Iacobus de Hochstraten M. nr̄ et haeret. pra. Inquisitor non habet bonam fortunam in causa fidei. Quia isti Curtisani nunc omnes volunt esse poetae, et sic parvipendunt Theologos et

[19] *Pontii.* Probably a pseudonym. Bebelius, in his diatribe, "Contra Epistolandi modos Pontii et aliorum," speaks of him as "one Pontius."

[19] *Niavis.* See i. 7, *n.*

[20] *reprehensivi.* Not elsewhere found.

[23] *antiquam:* *i.e.* scholastic.

[1] *Cribel.:* sieve-maker (?). Allusion unknown.

[5] *diabol.:* the first recorded instance of this proverbial phrase: "the powers of darkness gain the mastery." See Grimm, *Wörterbuch,* s.v. *Abt.*

sunt contra eos. Sed tamen spero quod parum lucrabunt: quia dominus respiciet famulos suos et liberabit eos. Ego audivi nuper quod Imperator scripsit unam lr̄am ad Papam pro Io. Reuchlin, et scripsit ita, quod si Sanctissimitas sua non vult finem facere in isto negocio et dare Sententiam, tunc ipse met vult videre quomodo potest defendere suum consiliarium. Sed quid est? Si papa est pro theologis, tunc non timeo. Etiam audivi ab uno notabili viro qui est Officialis Curiae qui dixit: "Quid nobis hic cum lr̄is? Si Reuchlin habet pecuniam, mittat huc. Quia in Curia oportet habere pecunias: alias nihil potest expedire." Et alius occulte dixit mihi, quod M. n. Ia. iterum dedit certas propinas quibusdam referendariis. Et sic quando iam vadunt ante eum, tunc faciunt ei maiorem reverentiam et loquuntur amicabiliter cum eo. Ergo nunc semper meliorem spem habemus. Si perdo illud beneficium, tunc adhuc volo contendere pro illa vicaria in Nussia sicut scitis. Quia procurator meus informavit me quod habeo bonum Ius. Sed iam recordor quod nuper venit unus hic qui dixit, quod universitas Erfordiensis vult revocare sententiam suam seu determinationem contra Io. Reuchlin. Et si facit, tunc volo dicere, quod omnes Theologi qui sunt ibi, sunt perfidi et mendaces, et volo semper de eis dicere hoc scandalum, quod non manent cum facultate sua et defendunt zelosissimum virum D. Iacobum de Hochstraten qui est lux Theologorum, et lucet sicut stella per suas doctrinas et Argumentationes pro fide Catholica. Et credo quod si haeretici vel Turci venirent, ipse disputaret contra eos et confunderet eos cum subtilitate sua, et converteret eos ad fidem Christianam. Quia ille Theologus non habet Aequalē: Et nuper disputavit hic in Sapientia valde doctrinaliter. Tunc dixit quidam Italus "Ego non credidi prius, quod Almania habet tales Theologos." Sed quidam alius dixit, quod non est bene profundatus in textibus bibliae, et non bene intelligeret Hierony-

27 *litteram:* Oct. 23, 1514. Maius, *Vit. Reuch.*, p. 462.

28 *Sanctiss.* See ii. 5.

56 *Sapientia:* the Università della Sapienza, founded, as a law school, by Innocent IV., 1244. Schools of theology and grammar were added by Boniface VIII. and Clement V. The present building, near the Pantheon, dates from 1576. Above the entrance are the words: "Initium Sapientiae timor Domini."

mum et Augustinum. Respondi: "O bone deus, quid dicitis? Ille doctor praesupponit talia, et iam ipse habet curare alia, et bene maiores subtilitates." Deus det quod recte eat, tunc volumus triumphare, et postea ex tota Almania pellere illam poetriam. Et volumus facere quod isti Iuristae non audent dicere unum verbum, quando sunt cum Theologis. Quia timebunt ne mittant super eos Inquisitorem et comburant eos pro haereticis. Sicut nunc spero quod fiet Iohanni Reuchlin adiuvante deo, cuius nos sumus iudices. Quia sicut milites saeculares defendunt Iustitiam in terris: Ita nos defendimus Ecclesiam per disputationes et praedicationes. Sed parcatis mihi de longiloquio. Et Valete.

Datum ROMANAE CURIAE.

XXXIII

¶ *PETRUS LAPP sacrae paginae Licentiatus M. Ortvino Gratio Salu.*

SECUNDUM quod semel scripsistis mihi, vir venerabilis, quod habetis valde magnum miraculum abinde quod pro nunc sunt ita multi excellentes Doctores in Colonia, et etiam alii non adhuc promoti sed propediem M. N., et multi egregiissimi theologi, et nominastis mihi M. n. Ia. de Hoch., M. n. Arnoldum de Tungari, et M. n. Remigium, et M. n. Valē. de Gelterszheim, et M. n. Pe. qui tempore meo regebat in bursa Kück, et d. Rutgerum Licē. et multos alios qui actu sunt Coloniae, et etiam Io. P. qui quamvis est laicus et indoctus in arti. liberalibus, et nunquam visitavit scholas Christianorum et non didicit Grammaticam aut logicam, tamen ut scribitis habet profundum intellectum et Cor illuminatum. Etiam apostoli non fuerunt docti, et tamen sciverunt omnia. Et sic putatis, quod spiritussanctus potest predicto I. P. infundere omnem scien-

9 *Remig.* See i. 5, *n.*
10 *Gelterszh.* See i. 7, *n.*
10 *Pe.:* Böcking suggests P. Süls, Rector of the Univ. of Cologne in 1518.
11 *Rutg.* See i. 3, *n.*

tiam sanctorum, sicut dicit scrip. Etiam nominastis mihi in Maguntia duos M. n., D. Bartholomaeum Zehener praedicatorem in summo, et D. Pe. bertrā plebanum. Et in Frankfordia d. Pe. meyer qui est mirabilis in sermonibus suis Et quando vult ipse facit homines ridere, et quando vult facis eos flere, et facit mirabilia praedicando. Secundum hoc vellem quod faceretis omnes ad unum et excelleretis istos Iuristas et Poetas saeculares, vel imponatis eis silentium quod non auderent ita scribere libros. Et quando vellent aliquid compilare, tunc deberent prius ostendere Magistris nostris ad videndum si debet imprimi. Et si non placet magistris nostris, non debet imprimi vel debet comburi. Etiam deberent M. nostri facere mandatum quod nullus iurista vel poeta aliquid scriberet in Theologia, et ne introducerent illam novam latinitatem in sacrosanctam Theologiam, sicut fecerunt Io. Reuchlin et quidam ut audio qui appellatur Proverbia Erasmi: quia non sunt fundamentales in ea: et possibile est quod nunquam disputaverunt publice vel tenuerunt conclusiones sicut est mos. Ipsi volunt mittere falcem in messem alterius, quod Theologi non debent pati. Ergo rogo vos quod velitis rogare illos doctissimos viros de quibus scribitis, quod disponant disputare contra illos novos latinisatores et scommatizare eos bene. Et si dicunt quod sciunt litteras graecas et hebraicas, habetis respondere, quod tales litterae non curantur a Theologis. Quia sacra scriptura sufficienter est translata et non indigemus aliis translationibus. Et potius non debemus discere tales lr̃as propter despectum Iudaeorum et Graecorum. Quia Iudaei videntes quod discimus suas lr̃as, dicunt: "Ecce Christiani discunt nostras scientias, et sine illis non possunt fidem suam defendere:" et fit magna verecundia Christianis, et Iudaei fortificant se in sua fide. Sed Graeci recesserunt ab ecclesia: igitur etiam debent haberi pro inimicis et eorum scientiae non

20 *Zehen.* See i. 27, *n.*

21 *Bertr.*: "crassus rudisque sacerdos," known only by allusions in the *Triumphus Reuchlini.*

22 *Meyer.* See i. 5, *n.*

24 *facis.* *Sic,* in [D]; for *facit.*

36 *appell.* "Smaragdus, a grammarian, mistook *Eunuchus Comoedia* and *Orestes Tragoedia,* mentioned by Donatus, for the names of authors." J. A. Symonds, *Revival of Learning* (*Renaissance in Italy*), 1897.

43 *scom.* Not elsewhere found.

debent practicari a Christianis. Talia vellem libenter quod faceretis, et postea scriberetis mihi quid fieret. Valete.

Datum in HALBERSTAT.

XXXIV

ℭ *MAGISTER IOHANNES SCHNERCKIUS* *Magistro Ortvino Gratio*

SALUTEM simpliciter annunciatam et non per pomposum ornatum verborum sicut consueverunt poetales Magistri non ambulantes in via simplici cum Theologis.

Sed salutem in Christo, qui liberet nos in die isto
Ab omni tribulatione, necnon a Iohanne Capnione,
Qui est Iurista saecularis, sed in Theologia vix scholaris,
Et si deberet disputare, cum Theologis se exercitare,
Ita quod aliquid solveret: per deum ipse perderet
In sacra scriptura: quia ibi est magna cura
Quod possit aliquis bene stare, vel unum alium vexare,
Ita quod cum concludat, et concludendo bene confundat,
Sicut nuper Hochstratus, qui est ad salutem ecclesiae natus,
Ut expellat istos socios, poetas et historicos,
Qui tenent malas opiniones, et non valent ad disputationes.

Sancte deus, ego non habui voluntatem scribere vobis metra, et tamen scribo. Sed factum est ex improviso. Etiam illa metra non sunt de poetria saeculari et nova, sed de illa antiqua quam etiam admittunt Magistri nostri in Parrhisia et Colonia et alibi. Et tempore meo quando steti Parrhisius, dicebatur quod unus antiquus Magister qui habitavit in Collegio Montis.

[14] *cum:* in later edd. "eum," which is clearly preferable.

[23] *Parrh.* Indecl. See ii. 37, *ad fin.*

[24] *ant. Mag.* Apparently a confused reference to Petrus de Riga, fragments of whose *Aurora* are given by Migne (*Patrol.*, vol. 212); additions were made by Ægidius Parisiensis. An example is appended :—

"Mox Deus adduxit animantia singula terrae :
Praebeat ut cunctis nomina rebus Adam,
Hebraice loquens imponit nomina rebus
Omnibus ille. Prior illa loquela fuit." —p. 22.

[24] *Coll. Mont.* Perhaps Montaigu Coll. ; Böcking, however (citing Crévier, *Hist. de l'Univ. de Paris*), favours the College "des Augustins dans le quartier Montmartre."

componeret totam bibliam metrice, scilicet cum istis metris. Debetis autem scire novitates quae sunt bene pro vobis: videlicet quod Reuchlin non potest amplius ita multum studere sicut prius, quia oculi volunt ei decrescere, sicut dicit scriptura in Genesi: "Et caligaverunt oculi eius, nec videre poterat." Quia nuper venit unus bacularius de Stuckgardia qui fuit ibi in domo eius: et ego feci quasi non scirem de inimicitia vestra quam habetis invicem, dixi ad eum: "Bone domine bacularie, Non habeatis mihi pro malo quod interrogo vobis. Et cum supportatione pro primo libenter vellem scire, An Reuchlin est adhuc sanus?" Respondit, quod ita, sed tamen quod non potest bene videre sine brillo. Tunc dici "Ergo pro secundo dicatis mihi quomodo tamen habet se quoad Causam fidei. Ego audivi quod habet certas lites cum certis Theologis: sed credo quod faciunt ei iniuriam (sed dixi tronice): quomodo ergo habet se. Ego credo quod semper componat aliquid contra Theologos." Respondit ille: "Nescio, sed tamen volo dicere vobis quid ego vidi ab eo: quando veni in domum eius, dixit mihi: 'Bene veneritis domine bacularie, sedeatis.' Et ipse habuit brillum in naso et librum ante se qui fuit scriptus mirifice, Ita quod statim vidi quod non erat Almanice neque bohemice scriptus, neque etiam latine. Et dixi ei 'Egregie domine doctor, quomodo tamen vocatur talis liber?' Respondit quod vocatur Plutarchus in graeco, et tractat de Philosophia. Tunc dixi, 'legatis in nomine domini.' Et sic credo quod scit artes mirabiles. Tunc vidi iacere unum parvum librum noviter impressum sub scamno. Et dixi ei: 'Egregie domine doctor, quid iacet hic?' Respondit: 'est unus liber scandalizativus quem nuper quidam amicus meus misit mihi ex Colonia, et est scriptus contra me, et Theologi Colonienses composuerunt eum, dicentes nunc quod Iohannes P. fecit talem librum.' Tunc dixi: 'Quid facitis ergo desuper? Non vultis vindicare vos?' Respondit 'Nullo modo. Sed sum satis vindicatus. Ego nunc non curo amplius istam stulticiam, sed vix habeo satis oculos ad studendum ea quae sunt

[29] *Gen.:* xxvii. 1.
[42] *tron.:* (*sic*) for *ironice.*
[55] *nov. imp.:* *i.e.* Pfefferkorn's *Defensio.*

mihi utilia.' Fuit autem talis liber intitulatus 'Defensio Iohannis Pfefferkorn contra famosas.' Aliud non scio de doctore Reuchlin." Talia dixit praedictus baccularius. Ergo, domine Ortvine, habeatis bonam Confidentiam. Quia si ille habet malos oculos quod non potest amplius multum legere aut scribere, suum damnum, Vos autem non debetis quiescere, sed debetis recenter scribere contra eum. Valete.

Datum Ulmae.

XXXV

M. WILHELMUS LAMP
M. Ortvino Gratio S.

EXIMIE et promotoriali reverentia celeberrime vir. Vos scripsistis mihi qualiter litera mea quam composui vobis de ambulatione mea ad Curiam, fuit vobis praesentata. Et scribitis quod potestis exinde notare quod diligo vos valde. Et bene scribitis talia: sunt etenim vera. Quia vos estis mihi in corde et ego amo vos cordialiter. Sed etiam scribitis mihi quod debeo vobis Intimare seu declarare quomodo transit mihi pronunc. Sciatis quod sum apud unum Notarium Rotae et habeo parare mensam, et ire ad forum pro comparando herbas et fabas et panes et Carnes et talia, et facere domum in ordine, quando dominus venit ex audientia et commensales sui, quod omnia sunt parata. Et cum hoc etiam studeo. Et dominus meus nuper dixit mihi, quod per deum quando sto unum annum vel duos secum, ipse vult mihi iuvare ad unum beneficium, sicut prius iuvavit multis. Et est bene credendum, quia amat me multum. Et praecipue nuper quando vidit quod sum poeta, tunc dixit quod vult me semper Amātius habere. Et factum est ita: Est unus ex commensalibus qui est poeta in ista poetria nova, et semper in mensa loquitur de poesi, et multum repre-

[1] *Lamp:* the writer of ii. 12.
[3] *promo.* At Bologna the *promotor* was the graduate who presented candidates for degrees. (Rashdall.)

hendit illos antiquos patres et grammaticos, Alexandrum Graecistā, Verba deponentalia, Remigium et alios. Et nuper dixit quod aliquis volens discere bona Carmina facere, debet scire Diomedem: et dixit multa de tali Diomede. Respondi "ego Miror quomodo tamen venistis super illos novos grammaticos, et tamen habetis omnia metrice in tertia parte Alexandri de pedibus et quantitatibus syllabarum, et artem scandendi et cetera. Et cum hoc iste Diomedes non fuit bonus Christianus. Quia legi semel qualiter ipse habuit Equos qui comederunt homines, et ipse dedit eis comedere homines." Tunc ille Curtisanus multum risit et subsanauit me. Et postea dixit, quod debeo ei dicere quomodo Abacuck habet primam syllabam. Respondi: "ego distinguo. Quia prout est proprium, habet primam indifferentem secundum Alexandrum:

"Ad placitum poni propriorum multa notavi."

Sed prout quaeritur quantam habet primam naturaliter respiciendo ad naturas appellativorum, tunc habet primam brevem secundum Alexandrum dicentem quod *a* ante *b* in primis syllabis, exceptis excipiendis, est brevis." Tunc ille adhuc magis derisit me et dixit "Vade tu Coloniensis Copulatista, cum tuo Alexandro, qui fuit asinus Parrhisiensis, sicut adhuc sunt plures." Et sic multum scandalizans illum bonum Alexandrum abivit. Et dixi ego: "Cras videbitis." Et de mane portavi unum carmen quod compilavi per noctem in laudem Alexandri, et mitto vobis exemplum. Et quando dominus meus vidit illud Carmen, tunc laudavit me et dixit "Iste socius est pro me." Et dixit "O Wilhelme, scis ita compilare metra? Ego ignoravi. Et propterea plus volo te diligere in posterum." Et sic spero quod volo bene stare. Et quando vult dominus deus quod acquiro aliquid, tunc iterum volo

[26] *Graec.:* Eberhard Bethuniensis.
[26] *Verb. depon.:* the *Verba Deponentalia* of Johannes Synthen; a pamphlet of 12 ff.
[26] *Remig.* See i. 7, *n.*
[28] *Diom.:* grammarian; ("Diomedis Artis Grammaticae Libri III."; is included in Keil's *Grammatici Latini,* vol. i., Lips., 1857), confused by Lamp with D., king of the Bistones, in Thrace, who fed his mares on the flesh of his captives. See Diod. Sic., *Bibl. Hist.,* iv. 15.
[37] *subs.* *Sic,* in [D] and [E].
[38] *Aba.:* *i.e.* Habakkuk.
[47] *Col. Cop.* See ii. 9, *n.*